This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

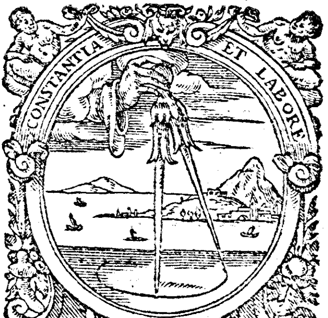
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

58
«15»
D 661 c

Digitized by Google

FLORVM, ET CORONARIARVM ODORATARVMQVE NONNVLLARVM HERBARVM HISTORIA,

REMBERTO DODONÆO
Mechlinienſi Medico auctore.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini.
M. D. LXVIII.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
Digitized by Google

SVMMA PRIVILEGIORVM.

CAVTVM eſt Regio priuilegio, ne quis alius præter Christophorum Plantinum, librum cui titulus eſt, *Florum & coronariarum odoratarumq́ nonnullarum herbarum Hiſtoria, Remb. Dodonæo Mechliniensi Medico auctore*, imprimat, vel alibi impreſſum vendat hinc ad ſexennium, ſub pœna confiſcationis librorum, vt latius patet in litteris datis Bruxellæ 2. Decembris M. D. LXVII.

Subſignat.
De Langhe.

Idem cautum eſt in Conſilio Brabantiæ, ad totidem annos, & ſub pœnis iiſdem, vt in ſuperiori Priuilegio; quemadmodum latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 3. Decembris eiuſdem anni.

Subſignat.
De Langhe.

Digitized by Google

CLARISSIMO AC AMPLISSIMO VIRO, D. IOACHIMO HOPPERO, AVratæ militiæ Equiti, Domino de Dalem, Regis Conſiliario, & ſupplicum libellorum magiſtro, cognato ſuo, Rembertus Dodonæus Medicus. S. P. D.

DE FLORIBVS, odoratisq́; ac coronarijs ſtirpibus, Clariſſime HOPPERE, multa nobis dicenda occurrerent, ſi per omnes dicendi locos diſcurrere, & encomium ſcribere cogitaremus: ſed id faciendum non inſtituimus, abunde eſſe rati, vtilitatem eorum & quantum materiæ Medicæ conferant, in hac, ad te, præfatione paucis oſtendiſſe. Nam de inuentione ac origine florum herbarumq́ue: de amœnitate, quæ hortis, viridarijs, ac om-

Digitized by Google

nibus ferè locis ex ijs accedit : aut de ea quæ ex aſpectu, odore aut tractatione florum, voluptas animi aut recreatio concipitur, quid refert verba facere? De origine ſiquidem ac inuentoribus florum herbarumq́ue, multa fabuloſa apud Poëtas & alios ſubinde auctores, tam Græcos, quàm Latinos reperiuntur, quæ longum & perquàm moleſtum foret huc referre. Maximum verò ornatum, maximumq́ue decorem, ſummamq́ue gratiam, hortos hinc accipere, notiſſimum eſt. Neque etenim ex vllis quantumuis artificioſe contextis, aut coloribus ornatis, topiarijs vel perticalibus ſcenis, vmbraculis aut alijs hortenſibus operibus, tantum ornatus his accedit, quantum ex floribus, herbisq́ue odoratis coronarijsſúe; abſque quibus etiam omnia hortenſia opera, ornatu, gratia, & amœnitate deſtituuntur. Voluptas autem & animi recreatio ex his ipſis, non niſi honeſtiſſima eſſe poteſt. Ad id enim quod pulchrum honeſtumq́ue, hominem commonefaciunt. Suggerunt ſiquidem flores ſua pulchritudine, coloris elegãtia, formæ præſtantia, odoris ſuauitate ac fragrantia, generoſis

Digitized by Google

neroſis animis honeſti pulchrique, & omnium virtutum recordationẽ. Turpe namque, vt quidam ſapiens ait, fuerit, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchriſque in locis verſantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Vtilitas porrò quæ à floribus materiæ medicæ, & pharmaceuticæ accedit, non exigua aut ſterilis, ſed fœcunda, varia & omnino multiplex eſt. Proſunt vel ſolo odore, non parum: deinde & alijs ſuis facultatibus, flores quamplurimum. Odore ſiquidem ſpiritus refouent, reficiuntque; collapſas vires redintegrant; torpentem animum non rarò excitant; ſubinde remorantem ſomnum clemẽter conciliant; & inter ea quæ ὀσφραντὰ ſiue odorabilia nuncupantur, principem facilè locum tenent; facilè videlicet parabiles & amica naturæ conſuetudine familiares. Alia etenim quæ ab Indis, extremoúe Oriente aut Occidente odorata aduehuntur, nõ ita familiaria ſunt, ſumptuoſiora interim, neque cuiuis ſtatim & promptè parabilia: flores verò horti, & ſubinde arua ſponte etiam ſuppeditant. Alijs verò ſuis facultatibus, calfaciendi videlicet, refrige-

Digitized by Google

frigerandi, reprimendi, corroborandi, concoquendi, digerendi, diſcutiendi, reſoluendi, aperiendi, attenuandi, leniendi, & ſi quæ ſunt ſimiles; ſic conducibiles flores ſunt, vt nulla corporis pars malè affici poſſit, cui non ex floribus remedium adhiberi queat: paucæ item compoſitiones mixtaque medicamenta, quæ non flores aliquos admittant. Capitis doloribus & pleriſque alijs eiuſdem morbis, flores medelam conferunt. Pulmoni, lateriſue dolentibus flores præſidio ſunt. Ventriculum corroborant: aluum laxiorem reprimunt; eandem adſtrictam laxant & aperiunt. Iocinoris & Lienis medicamentis flores permiſcentur. Si calculi, coli aut veſicæ dolor vrget, flores præſto ſunt. Vteri dolores leniunt: menſes ſiſtunt & citant. Antidotis & alijs compoſitis medicamentis magna vtilitate admiſcentur. Recipiuntur in cataplaſmata, malagmata, emplaſtra, vnguenta, fotus, balnea. Rara abſque floribus enemata. Oleorum ex floribus multæ compoſitiones. Condiuntur flores. Fiunt ex floribus tragemata, ſerapia; elicitur ex ipſis liquor. Vino, melli, aceto, flores vires com-

Digitized by Google

communicant. Ita nullam alicui ſtirpi indidiſſe facultatem natura videtur, quam non & floribus communem fecerit, & ſubinde etiam cumulatiùs contulerit. Et tantum quidem abeſt, vt florum materia vel ieiuna ſit aut ſterilis; vel ad medicinam nihil faciat; vti ſycophantæ & calumniatores quidam indocti clamitant, qui non modò florum, verùm omnium herbarum ac ſimplicium medicamentorum, adde etiam compoſitorum notitiam, medico non neceſſariam opinantur; imò veluti ſuperfluam temerario auſu damnant; ad ſolos Pharmacopœos eam, aut mulieres reijcientes, & pertinere iudicantes. Qua vel ſola ſententia ſe indignos titulo ac nomine medici planè oſtendunt. Nam ita cohærens ſtirpium, herbarum & reliquorum ſimplicium medicamentorum, & multorum compoſitorum cognitio, alijs artis partibus eſt, vt nemo verè Medicinæ cognitionem habere queat, qui notitiæ eorum rudis ſit & imperitus: vt & nos alibi, & Galenus quoque ipſe manifeſtis verbis ſcriptum reliquit. Si etenim omnis artifex artis ſuæ inſtrumenta cognita & in nume-

Digitized by Google

rato habere debet, quomodo ea ignorans medicus, ab artis ſuæ imperitia excuſari poterit? Inter inſtrumenta ſiquidem quibus ars medendi in curationibus morborum vtitur, ipſæ ſunt ſtirpes earumque radices, cortices, medullæ, folia, flores, fructus, ſemina, ſucci, lacrymæ, & quæ ſunt alia. Neceſſum namque eſt huiuſcemodi medicos ſæpenumerò hæſitare, & veluti palabundos diuagari, ac in grauiſſimos perniciosiſſimosque errores labi. Veluti non ita pridem in celebri quadam ciuitate medico cuidam, magnifico tamen titulo ſuperbiēti accidiſſe, à fide dignis accepimus. Præſcripſerat is cuidam Diagridij drachmas duas; monente autem Pharmacopœo exceſſum quantitatis eſſe nimium, & percunctante eo, an pro Diagridio cogitaſſet Diatragachantes ſcribere; reſponſurus interrogauit an ne idem Diagridium & Diatragachantes eſſet. Adeò ſtupidus, omniſq; materiæ medicamentorum, atque etiam artis ipſius magnificus iſte λογιάτρος fuit: vt quantum inter Diatragachantes arteriacam compoſitionem, ac Diagridium medicamentum potentiſſimum bilem per al-

uum

uum ſubducens, diſcriminis fuerit, planè ignorauerit. Alius nuper aquam elici voluit ex herba quæ Latinis Thyrſus dicitur (ita ſiquidem ſcriptum eius habebat) ipſe tamen & multum arrogans, & faſtu quodam ſibi plurimum in modum placens; perſuaſumque habens, ſe omnes quotquot ſunt medicos iudicio & eruditione ſuperare, quum tamen ſerò artem cognoſcere cœperit ex pędotriba medicus factus. Meminiſſe hunc oportebat Thyrſum non aliquam herbam eſſe, ſed propriè quidem haſtam aut facem hederis obuinctam; metaphoricè verò Thyrſos, cuiuſuis herbæ cauliculos ſuperiores, in quibus flores gignuntur, appellari. Fuit & olim medicus quidam, qui vbi apud Galenum in compoſitione quadam Origani Onitidis nomen reperiſſet, ægrotanti mox cuidam compoſitionem quandam parauit, quæ Onitidem recipiebat. Hic Pharmacopœo ignoranti qualis herba Onitis eſſet; & percunctanti, quum non haberet quod reſponderet; ſuggerenti an Ononidem putaret; mox annuit, ac pro Origano Onitide, Ononidem ſubſtitui permiſit; herbam

multum ab Origano Onitide differentem. Atque in tales errores medicos perducit, & ſtirpium materiæque medicæ imperitia, tum & neglecta ea artis pars, quæ ſola propriè Medicinæ nomine appellari meretur: curandorum videlicet morborum ratio ac methodus. Fieri etenim non poterit, vt doctus & in operibus artis verſatus exercitatusq́ue Medicus, in huiuſcemodi errores labatur. Doſim ſiquidem, iuſtumq́ue pondus ſingulorum exactè tenebit: ignota, vana, & quæ in rerum natura non ſunt, aut quæ ipſi ſomnianti vel deliranti occurrerunt, ad vſum ducere non putabit: in veterum compoſitionibus ſi vnum aliquod deſideretur, non nomine ac appellatione ſimile, ſed viribus ac facultate reſpondens ſubſtituet, alteriusq́ue deficientis loco addet. Ex his quantum ſtirpium materiæq́ue medicæ notitia, medico ſit neceſſaria, plenè & abundè conſtare poteſt: & quàm nihil à noſtra profeſſione, aut artis in qua verſamur exercitatione peregrinum aut alienum ſit, hoc quod tractauimus argumentum: quum inter ſtirpes, non poſtremo flores ſint loco; &hu-

Digitized by Google

& humanis vſibus varijs multisque modis vtiles. Et de florum quidem vtilitate hæc ſatis.

NVNC ad te clariſſime ac ampliſſime Hoppere me conuerto, atque hanc noſtram de floribus ac odoratis coronarijſque nonnullis herbis hiſtoriam, tibi offero & dedico: non modò diuturnæ noſtræ amicitiæ veluti pignus quoddam apud te futuram; aut abſentis cognati & amici *μνημόσυνον*; ſed præcipuè & maximè nonnullæ cõgratulationis ergô. Poſteaquam enim te magnis muneribus ac præmijs D. Philippus Hiſpaniæ &c. Rex Catholicus ſibi obſtringat ac deuinciat, honoribus nõ exiguis augeat; alijque proceres & magnates ſummis fauoribus proſequantur; de his tibi, Hiſtoriæ huius noſtræ dedicatione, omnino congratulandum, pro ea, quæ inter nos à prima adoleſcentia coaluit amicitia, putaui: ne videlicet amici & cognati officio defuiſſe videri poſſem. Solent ſiquidem amici, proſperis & lætis amicorum rebus non ſolum gaudere & exultare, verùm & verbis ac factis lætitiam exprimere & oſtendere. Prodit igitur Hiſto-

ria

Digitized by Google

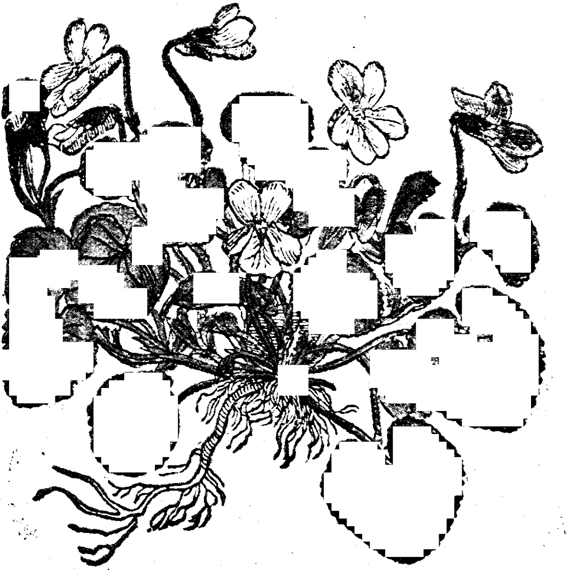
ria hæc noſtra, & maximi ac potentiſſimi Regis fauorem & munera, deinde & aliorum nobilium ac magnorum procerum amicitiam tibi gratulans, omniaq́ue fauſta & felicia deprecans. Reliquum foret eam commẽdare, niſi iamdudum gratam tibi ac iucundam futuram, certus eſſem. Proinde & ne verbum vllum quidem addo; optans modò, ſtudioſis omnibus vtilem, & æquè ac tibi, acceptam eſſe poſſe. Bene vale, clariſſime D. Hoppere. Nonis Ianuarij, Anno 1568. Mechliniæ.

REM-

Digitized by Google

REMBERTI DODONÆI FLORVM ET CORONARIARVM ODORATARVMQVE NONNVLLARVM HERBARVM HISTORIA.

DE NIGRA SIVE PVRPVREA VIOLA. CAP. I.

NIGRA *ſiue purpurea Viola mox à radice folia promit, multa, lata, venoſa, per ambitum leuiter crenata, hederæ ſoliis rotundiora, tenuiora, nigrioraq́ue præſertim parte ſuperiore, inter quæ medij, tenues exeunt ſtyli, & in ſingulis flores ſinguli,*

Digitized by Google

ſinguli, pulchri, odorati, colore in cœruleo ſubnigro purpurei, nonnunquam ſed rarò candidi, ex quinque paruis foliolis compoſiti, quorum infimum maius; ac deinde penſiles caliculi, qui per maturitatem in tres partes dehiſcunt: ſemen paruum & in rotunditate oblongum eſt: radicibus tenuibus ac fibroſis firmatur. viret hyeme pariter ac æſtate, frigoris patientiſſima. locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumq́ꝫ margines, pingui ſolo plurima frequensq́ꝫ emicat: flores vt plurimum Martio, vbi ſerius Aprili prodeunt menſe.

Est huius generis quædam, florũ foliola multiplicans, cum purpurea, tum candida, hortenſis vtraque.

Est & genus quoddam ſylueſtre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut non odoratis: naſcitur id, & locis quidem opacis, ac ſecus vias & margines agrorum, verùm arido ſteriliq́ꝫ ſolo.

Violam autem Græci ἴον, & ἴον πορφυροῦν, id eſt, Violam purpuream nuncupant. Theophraſtus verò & ἴον μέλαν καὶ μελάνιον, hoc eſt, nigram Violam; à nigricantis purpuræ florum colore. Plinius ſolam hanc Græco nomine, à cæteris Violis diſcerni, appellariq́ꝫ ἴον, & ab his Ianthinam veſtim dici refert. Officinæ latinum nomen ſeruant; at herbam Violariam nominant, & matrem violarum. Germani florem, **blau veiel oder Mertzenviolen:** Galli ſimiliter Violette de Mars, hoc eſt, Violam Martiam: Belgæ, **violetten** dicunt.

ἴον autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt refert Hermolaus, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florem eum Ioui primum dedere muneri. Alij ἴον dictum affirmant, quòd cùm Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertiſſet, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipſam factus, ab ipſa nomẽ accepit. Atq́ꝫ inde etiam

Latinis

Digitized by Google

Latinis Viola, quaſi vitula, extrita littera t dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam vaccinium, eadem occaſione dici refert, locum enarrans Vergilij in Bucolicis:

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamẽ Ecloga 10. Vacciniũ à Viola differre oſtẽdit:

Et nigræ Violæ ſunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturæ libro ſeptimo, Violam à Vaccinio diſtinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem, ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoriæ prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Violam aridam conijcientes in vas cum aqua conferueſcere faciunt ad ignem: deinde cùm eſt temperatum, conijciunt in linteum, & inde manibus exprimẽtes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea eretriam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miſcentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem ſint appellata Vaccinia, alio, & ſuo loco explicabitur.

Silis Attici color.

A D *Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potiſſimum & pulmonis, vtiles ſunt: pectoris, aſperæ arteriæ, nec non faucium aſperitates & ſcabrities leniunt: iocinoris, renum, & veſicæ nimios calores reſtinguunt: ardentium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: ſitim arcent & ſedant.*

Q V O D *ex ipſis fit* δροσάτον, *ſiue vti Actuarius nominat* σερέπτιον, *ſi ex diluto decoquatur in quo pluries recentes Violæ fuerint maceratæ, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo ſumptum.*

F I T *& ex Violis oleum quod refrigerãdi humectandiq́ potentia pollet: temporibus illitum, ſomnum clementer conciliat,*

ciliat, quem calida aut ſicca intemperies remoratur: cum oui luteo ſedis & hæmorrhoidum dolores mulcet: additur quoque vtiliſſimè cataplaſmatis refrigerantibus, ac dolorem ſopientibus.

SIT *autem oleum, in quo Violæ macerantur aut ex immaturis Oliuis, Græci* ὠμοτριβὲς ἢ ὀμφάκινον *nominant: aut ex Amygdalis dulcibus, vti Meſues ait: Sint & violæ ipſæ recentes humenteſq; oportet. Aridæ etenim iam deperdita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis nonnihil adeptæ videntur.*

RECENTIORES *aridas violas, medicamentis quæ cor roborare creduntur, vtiliter admiſceri ſentiunt.*

FOLIA *Violarum in olere ſumpta, refrigerant, humectant, aluumq; leniunt: foris admota, calidas omnes inflammationes mitigant, cum per ſe, tum cum polenta impoſita. Imponuntur & æſtuanti ſtomacho, & oculis, Galeno teſte. Dioſcorides ſedi etiam excidenti imponi ſcribit. Crapulam, Plinius ait, & grauedines capitis impoſitis coronis, olfactúue diſcutiunt: anginas ex aqua potæ.*

ID *quod purpureum eſt ex iis, comitialibus medetur; maximè pueris in aqua potum.*

SEMEN *Scorpionibus aduerſatur.*

DIOSCORIDES *florem purpureum non violæ, ſed Aſteris Attici, cum aqua potum anginis & comitiali in morbo pueris, auxiliari ſcribit. Ex cuius hiſtoria, hæc perperam Violæ apud Plinium acceßiſſe ſuſpicari, & non temere quidem, licet.* Plinij locus ſuſpectus.

DE TRICOLORE VIOLA. CAP. II.

FOLIA *tricolori Violæ exigua ſunt, ac initio quidem rotundiuſcula, deinde oblongiora, per ambitum modicè ſerrata:*

rata: caules infirmi, tenues, anguloſi, geniculati, palmi longitudine: flores longiuſculis pediculis inſident, purpureæ Violæ forma ſimiles, & magnitudine vt plurimum pares,

 triplici

Digitized by Google

triplici colore ſplendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoq́; vel cæruleo: quorum elegantia ac varietate colorum, maximè placent, cùm odorem exiguum aut nullum habeant. In ſummis duobus floſculi foliolis, & ſubinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extima parte, purpureus relucet Violæ nigræ. Mediis vt plurimum, ac nonnunquam inferiori candidus aut cæruleus inſidet. Luteus non rarò inferius foliolum vel magnam eius partem, ſemper autem floſculi medium, intercurſantibus vnà nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vaſculis, ochri magnitudine continetur, quæ decidentibus ſuccedunt floribus, & vltro ſemine iam maturo dehiſcunt. Radicibus nititur fibroſis. In aruis pluribus locis exit: naſcitur & in hortis, & crebro quidem ſua ſponte, ſylueſtri ſpecioſior & elegantior. Vere vnà cum Viola nigra aut paulo poſt emicat, æſtate dein tota & maxima Autumni parte, ac ſubinde etiam hyeme floret.

IACEA *à plæriſque nominatur: eſt tamen & alia iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba clauellata. Galli flores* penſees *nuncupant, qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis innotuere. Germani* **Freyſcham kraut/ vnd Dryfeltichheyt blumen** *appellant. Cum* φλογὶ *Theophraſti conuenire videtur, quod* φλὸξ ἢ φλόγιον *etiam dicitur, & flos eſt tantum ſylueſtris abſq; odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulo poſt exiens, plurimumq́; durans: cuiuſmodi hæc tricolor Viola eſt, quæ vti ſcripſimus, natura ſua ſylueſtris eſt atque in odora, & diutinè floret.* φλόγα *autem ſiue* φλόγιον, *Gaza Violam flammeam interpretatur.*

QVALITATEM *herba habet, frigidam quidem obſcuram, ſed humidam manifeſtiorem, lenti glutinoſiq́; ſucci,*

ſucci,

ſucci, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de cauſa quoque facultatis, verùm minus quàm illa. Prodeſt, vt recentiores aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quorum conuulſionibus ac comitialis morbi acceſsionibus ſubuenire creditur: commendatur item ad pulmonis pectoriſq; inflammationes, & ad ſcabiem corporiſq; pruritum: vlcera quoque glutinare fertur.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. CAP. III.

LEVCOII *voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, ſed tamen & nonnulla in foliis differentia. Poſſunt hæc in duo genera diſtingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum non florum colore quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera, rurſus duo: maius videlicet & minus.*

MAIORI, *caulis eſt bipedalis aut altior, rotundus, in alas nonnullas diuiſus: folia oblonga, candida, mollia, & veluti lanuginem habentia, ſalicis foliis quodammodo ſimilia, verùm molliora: flores odorati, ex quatuor foliolis congeſti, ſecundum cauliculos, ſuperiori parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, ſubinde varij: ſiliquæ inde ſequuntur, oblongæ, anguſtæ, in quibus ſemen latum & rotundum: radicibus nititur fibroſis, ſed validis. Floret primo Vere & tota propemodum æſtate, altero à ſatione anno, deinde & aliquot ſequentibus, ſi diligentia & cura adhibitis, hybernis menſibus à frigore arceatur.*

MINVS *genus à priori, non forma ſed magnitudine*

Digitized by Google

LEVCOION CANDIDVM MAIVS.

Digitized by Google

ſola differt: caules foliaq́ habet ſimilia, ſed minora: flores etiam non vnius coloris, ſed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: ſiliquas etiam & ſemina ſimilia. Floret iſtud genus, non quidem Vere, ſed Iunio, Iulio, aut Auguſto, & eodem quidẽ quo ſatum eſt anno: hyeme perit.

EST *verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, ſed rariſsimum, quod ex maioris genere eſt, primoq́ Vere florere incipit, & maiorem curam hybernis menſibus, ne à frigore offendatur, requirit. Seruntur ferè in hortis.*

PRÆTER *hæc, eſt & ſylueſtre quoddam candidum Leucoion, humile & paruum, quod in Zelandia locis exit maritimis; ac iuxta Monſpeliũ quoq́, vti Geſnerus ſcribit.*

IAM *& Leucoion quoddam etiam eſt bulboſum, de quo ſubſequentibus capitibus.*

MATTHIOLVS *& fruticoſam quandam depingit Violam foliis latis; flore Conſolidæ regiæ, odorato; caule bicubitali; ex monte Baldo allatam, & ad ſe à Franciſco Calzolario Pharmacopœo Veronenſi miſſam: arboreſcentem quam Violam nominat.*

APPELLATVR *autem* λευκόϊον, *Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò Keyri. Noſtri maius genus,* ſtock Violieren *nominant; minus verò,* heete Violieren: *Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præſtantiſsimum eſt, non impropriè dici poteſt.*

FACVLTATE *autẽ Leucoia hæc, luteo Leucoio haud diſsimilia videntur; viribus tamen infirmiora.*

DE LEVCOIO LVTEO. CAP. IIII.

LVTEO *Leucoio caules ſunt ramoſi virentes, folia oblonga anguſta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij can-*

Digitized by Google

LEVCOION LVTEVM.

Digitized by Google

didi foliis minora: flores lutei perquam odorati; ſiliquæ tenues oblongæ in quibus ſemen latum. Totus frutex lignoſus hyemis rigorem facilè ſuſtinet. Floret Aprili & Maio, & ſi hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius. In peruetuſtis muris, in ruderibus & aliis ſaxoſis locis libentius naſcitur; ſeritur & in hortis iuxta parietes ac muros.

HVIVS *Leucoij quoddã quoq; eſt genus, flore multiplici, cui ſiliquæ nullæ. Seritur hoc ſurculis, & in hortis colitur.*

λευκόϊον *& iſtud Græci nominant, &* λευκόϊον μήλινον, *Latini Violam albam & Leucoion luteum. Arabibus Keyri eſt: noſtris,* ſteen Violieren. *Parietinas aut ſaxatiles Violas dixeris, &* geel Violierē. *Germanis* geel Violaten. *Gallis* Giroffles iaulnes.

EST *autem Leucoij frutex vniuerſus, vt Galenus ait, extergentis facultatis: ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui ſint ſicciores, magis etiã quàm virides.*

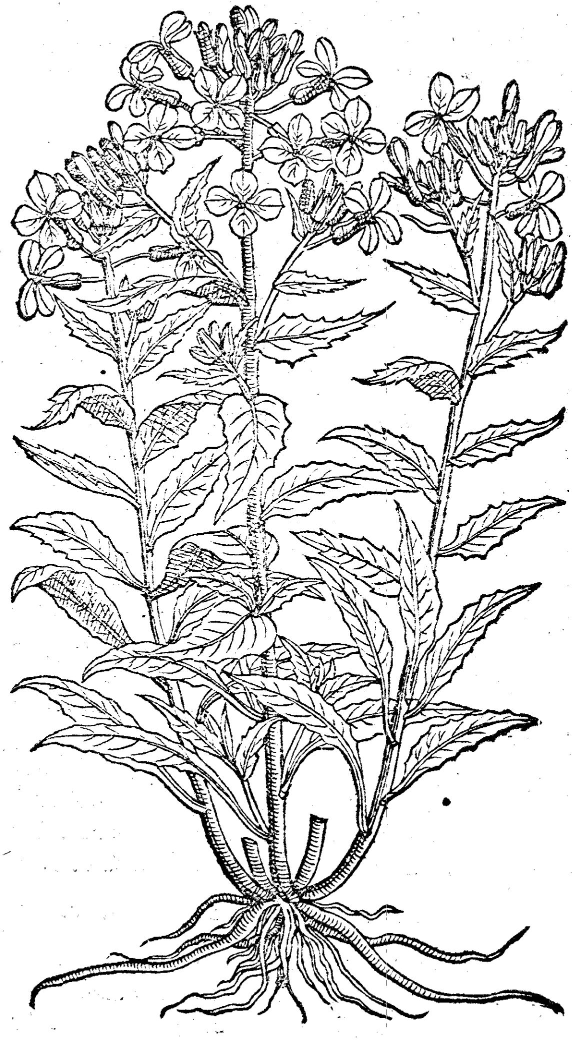
DIOSCORIDES *lutea Leucoia præcipui in medicina vſus eſſe ſcribit; & huius aridos flores in deſeſſionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menſtrua ducenda facere: cærato exceptos ſedis rimas ſanare, & cum melle oris aphthas: ſemen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle ſubditum, menſes, ſecundas, & fœtus educere: radices cum aceto impoſitas, lienem reprimere, & podagricis prodeſſe.*

HIPPOCRATES *lib. de natura muliebri, ad ſecundas educendas, & ſanguinem ex vteris pellendum, Leucoij ſemen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicem, eodem quoq; modo ſumendam tradit.*

DE VIOLA MATRONALI. CAP. V.

MATRONALIS *Viola folia habet mox à radice longa, lata, ſubnigra, per ambitum crenata: caules cubi-*

Digitized by Google

Digitized by Google

tales aut altiores, foliis ſimilibus, ſed tamen minoribus circundatos; flores in ſummis alarum virgis erumpunt, Leucoiis ſimiles, coloris aut candidi aut rubentis, dilutaúe purpuræ; ſemen in ſiliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo ſubnigrum; radices ſubſunt fibroſæ & validæ. Naſcitur in hortis. Altero à quo ſata eſt anno, Maio & Iunio menſibus potiſsimum floret; non rarò tota æſtate floris eius productio.

GALLI Violettes des dames, & Giroffiees des dames *appellant, hoc eſt, Violas matronales; noſtri corrupta voce,* Damas bloemen. *Germani* Winter violen/ *id eſt Violas hybernas ſiue hyemales.*

SVNT *autem harum Violarum folia guſtu quidem acria & calida, Erucæ cuius ſpecies videntur, ſapore & facultate proxima.*

DE VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

FOLIA, *Viola latifolia promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliariæ vocatæ herbæ ſimilia, ſed maiora: caules rotundos ramoſos: flores Leucoij colore purpureos ſubcæruleos; quos ſequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ ſiliquæ ex tenuiſsimis mēbranis, veluti laminis compactæ; intra quas ſemina plana, lata, obſcuri coloris, forma quodāmodo* διχοτόμου *Lunæ, inter quæ media tertia membrana: radices ſubſunt craſſæ, candidæ, in diuerſa tendentes, Pæoniæ fœminæ alterius, radicibus quodammodo ſimiles, ſed minores & tenuiores, intus poroſæ. Belgæ hanc Violam vnà cum aliis in hortis ſerunt: flores Aprili prodeunt menſe, altero à quo ſata eſt anno.*

BVLBONAC *aut Bolbonac voce barbara vulgo, nos Violam latifoliam, aut vt plæriſque placet, Violam peregri-*

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA MADRID F.
Digitized by Google

Digitized by Google

nam nũcupare maluimus. Brabanti Penninckbloemen *à ſiliquarum forma, denarium quodammodo referente, &* Paeſchbloemen/ *quod circa Paſchæ ſolennitatem ferè ſemper floreat, nominant. Recentiorum plærique Lunariam, alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipſius ſeminis figura, aut ſiliquarum mediæ membranæ argenteo ſplendore, quo, decidentibus per ſummam ſiccitatem cum ſemine ex vtraque parte membranis, nitet. Veterum autem Thlaſpi alterum videtur, quod videlicet à Crateua deſcribitur, à nonnullis Sinapi Perſicum appellatum. Nam vt Dioſcorides ait, Crateuas Thlaſpi quoddam recenſet* πλατύφυλλον ϗ μεγαλόῤῥιζον, *id eſt, latifoliũ & magnis radicibus; qualis omnino Viola hæc eſt, quam latifoliam cognominauimus.* Thlaſpi Crateuæ.

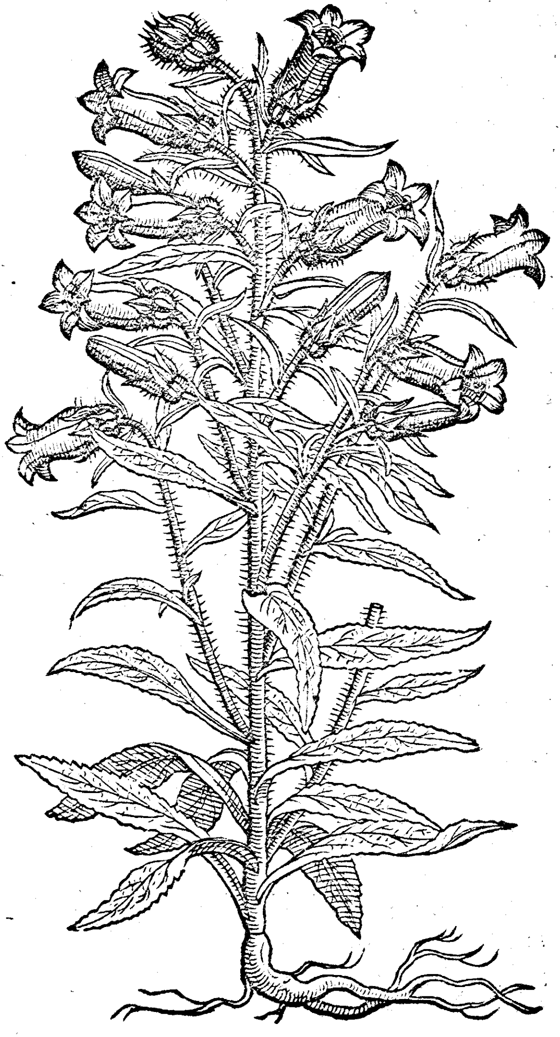
HVIC *latis folijs & ſiliquis planis ac rotundis ſimilis eſt & alia quædam Viola, quæ perenni radice nititur, ac hyeme non marceſcit. Sunt huic caules lignoſi cubitales: folia multa lata, ſiliquæ planæ & latæ, vtraque paulo minora quàm prioris: flores candidi inſtar Violæ matronalis. Reperitur in hortis; floret æſtate.*

CÆTERVM *facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ ſemen calidũ quidem, & ſiccum eſt, guſtuque acre, Thlaſpios ſemini ſapore & viribus ſimile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ ſed non multæ participes ſunt: eduntur cum acetarijs vt quarundam aliarum.*

DE VIOLA MARIANA, SIVE RAPO SYLVESTRI DIOSCORIDIS. CAP. VII.

MARIANA *Viola folia primum habet oblonga, lata, ſubnigra, aſpera, nonnihil hirſuta, vulgaris Buglosſi folijs nigriora, minora minúſque aſpera. Caules deinde ſecundo anno profert rotundos, rectos, ramoſos, ali-*

Digitized by Google

Digitized by Google

aliquantulum etiam hirſutos, circa quos folia ſimilia, ſed minora: flores in ſummis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras inciſuris quinque ſed non profundis diuiſi, coloris vt plurimum in cæruleo purpurei, ſubinde candicantes, in quibus ſtamina duo aut tria candida; qui & priuſquàm dehiſcunt quinquangulares ſunt. Poſt flores capitulum naſcitur, ſuperiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis aſperis & hirſutis deorſum dependentibus circum veſtitum, in quo ſemen exiguum, ſubruffi, & eius cuius Caſtaneæ fructus echino exemptus propemodum coloris. Radices ſubſunt longæ, craſſæ, candidæ, non ingrati ſaporis. Naſcitur vt aiunt in ſyluis & montibus, nec non in opacis quibuſdam tractibus, vt Matthiolus refert, plæriſque Italiæ & Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colitur, Iunio, Iulio & Auguſto menſibus floris eius productio: ſemen interea ad maturitatem peruenit; neque enim ſimul ſed particulatim floret.

VIOLAM *Marianam noſtri appellant, & vulgo* Mariettes. *Recentiorum plærique Medion eſſe volunt. Medion* Medion. *autem Dioſcorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpuraſcentem: fructum paruum ſimilem Cnico; radicem dodrantalem, craßitudine baculi, guſtu acerbo. Cum qua deſcriptione Viola mariana non admodum reſpondet: tametſi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut ſemen, Cnici ſemine haud ſimile. Quas ob cauſas non Medion, ſed potius verum Dioſcoridis Rapum ſylueſtre videtur; γογγύλη ἄγρια quæ Græcis dicitur, cum cuius deſcriptione magis conuenit. Nam fruticoſa eſt ſtirps & ramoſa, cuius lobi ſiue capitula appendentibus aliquot loculis circumtecta, quibus ſublatis interior lobus ſiue capitulum conſpicuum*

Digitized by Google

ſpicuum eſt: quale Rapum ſylueſtre eſſe, ex eius apud Dioſcoridem deſcriptione ſatis conſtat. Quæ tametſi ſuperfluorum quorundam acceßione corrupta, Rapo tamen ſylueſtri propriißima complectitur. Deſcribitur autem Rapum ſylueſtre à Dioſcoride his verbis: ἄγρια γογγύλη φύεται ἐν ἀρούραις, θάμνος πηχυαῖος τὸ ὕψος, πολύκλαδος, ἐξ ἄκρου λεῖος. φύλλα ἔχουσα λεῖα, δακτύλου τὸ πάχος, ἢ καὶ μείζονα. καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἔσωθεν ἄλλος κεφαλοειδὴς ἐστι λοβός, ἐν ᾧ σπερμάτια μέλανα, θραυσθέντα δὲ λευκὰ ἔνδοθεν. *id eſt, Rapum ſylueſtre, naſcitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, ſumma parte læuis: folia habens læuia, digiti latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum inuolucra cùm aperiuntur, alius capituli modo lobus ſubeſt, in quibus ſemina nigra, contrita verò intus candida. In qua deſcriptione, quæ de læuitate ſummorum caulium ac foliorum, & ſeminis nigredine, ac interiori eius medulla candida traduntur, ad ſylueſtris Rapi, huius præſertim, deſcriptionem non faciunt, ſed aliò pertinent. Huius ſiquidem ſylueſtris Rapi caules aut folia non ſunt læuia, ſed aliquantulum hirſuta: ſemen etiam non nigrum, verùm ſubruffum, & caſtaneis, vt diximus, colore affine. Videntur autem, quæ de læuitate foliorum & ſummarum partium, Campanulæ conuenire, de qua in ſequentibus capitibus, quæ fortè & Rapi ſylueſtris ſpecies habita eſt: ſemen verò, quod hic deſcribitur, ſatiui Rapi eſt. Ita plurium ſtirpium deſcriptiones inter ſe confuſæ.*

Dioſcoridis locus corruptus.

CÆTERVM *quod ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adſtringentis eſt potentiæ: eſui vt aliorum ſylueſtrium Raporum apta eſt, & non incommodè acetarijs additur.*

DE

Digitized by Google

DE ALIIS SYLVESTRIBVS RAPIS. CAP. VIII.

Svnt verò & multa alia Rapi ſylueſtris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianæ haud multum diſsimilia.

Vni, quod à Viola Mariana alterum, caules ſunt cubitales aut altiores, angulosi, aſperi, hirſuti, folia aliquantulum aſpera, lata, in acutũ deſinentia, per ambitum crenata; vrticæ folijs & forma & colore quodammodo ſimilia: flores ſecundum caules exeunt, Violæ Marianæ floribus minores, per ambitum quinque ſimiliter inciſuris, ſed profundioribus, diuiſi, intus aliquantulum hirſuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Nominant hoc genus Germani Halßkraut/ Noſtri Halſcruyt/ id eſt, Latinè Ceruicariam, & Ceruicariam maiorem, Græcè τραχήλιον, plærique vuulariam, Fuchſius Campanulam. 2

Ceruicaria maior.

Tertivm genus caules habet breuiores: folia minora, candidiora, minus aſpera, oblonga, Saluiæ folijs ſimiliora: flores Ceruicariæ minores, colore proximi Violæ nigræ dilutam purpuram referentes, radices quoque ſimiles. Hoc genus plærique Ceruicariam minorem appellant. Naſcuntur hæc duo in Germania ac Belgio plæriſque aridioribus locis ſecus pratorum margines, & crebrò locis ſenticoſis; transferuntur in hortos, florum gratia: florent Iunio, Iulio & Auguſto menſibus. 3

His autem ſimile & quartum genus eſt, caules id facit breuiores: folia lata & Ceruicariæ prioris proxima, minus tamen aſpera, minusq; per ambitum crenata: flores deorſum pendent, coloris vt plurimum dilutæ purpuræ: pro radicibus, multæ, tenues, tranſuerſim & obliquè ſerpentes fibræ ſunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ,

Rapun-

Digitized by Google

Digitized by Google

Rapunculi radicibus ſimiles demittuntur. Ita facilè ſeipſum propagat & latè ſerpit hoc genus. Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis maritimis reperitur; floret eodem quo reliqua tempore: Ceruicaria marina nuncupari poteſt.

QVINTVM *genus, vulgo Rapunculum nominant, caules profert tenues: folia oblonga, anguſta: flores Ceruicariæ minores, cæruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, eſui aptas. Exit in aruis multis locis frequens, floret plurima æſtatis parte: hybernis menſibus radices leguntur, & cum acetarijs inferuntur. Nominant hoc genus vulgo, vti diximus, Rapunculum, quaſi paruum Rapum: Germani* Rapuntzeln/ *Noſtri* Raponce/ *Galli* Raiponce. 5

HORVM *omnium flores priuſquam adaperiuntur, quinquangulares ſunt; completi verò rotundi, & inuerſi calathi figuram referunt, ſtaminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque inciſuras, totidemq́ eminentes angulos habent: capitula autem in quibus ſemen, angularia, ſuperiore parte ampliora, ſed nuda, & nullis appendicibus aut loculis ſiue pericardijs circumtecta, vti ſunt Violæ Marianæ; quæ eam ob cauſam, nempe quòd capitula, ſiue lobos habeat circumtectos, cum ſyluestris Rapi deſcriptione exactius, quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa ſyluestria ſunt.*

PRÆTER *hæc verò & ſextum quoddam genus eſt, à ſuperioribus forma aliquantulum differens: huic autem folia primum lata, poſtea ſecundum caules anguſtiora: caules dodrantales, ſumma parte veluti ſpicam paruorum florum plenam proferunt, quorum ſinguli antequàm panduntur, corniculi cuiuſdam ſimilitudinem referunt; aperti verò in quatuor anguſta foliola ſinduntur, colore aliâs can-* 6

C didi,

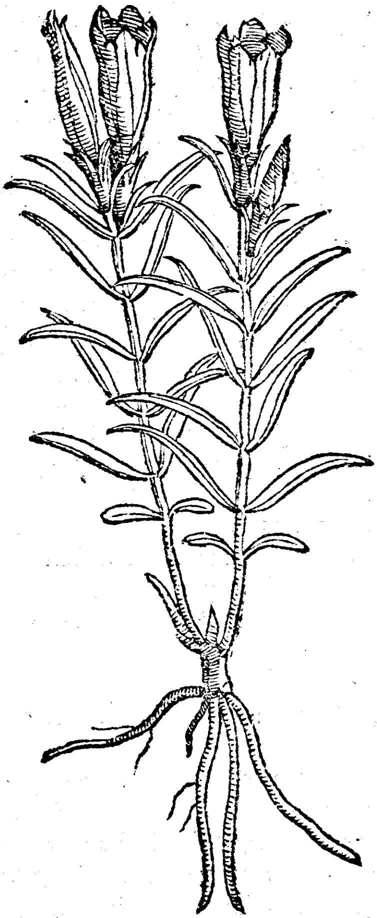
didi, aliâs cærulei, aliâs purpurei: floribus capitula parua ſuccedunt, rapunculi capitulis ferè ſimilia, verùm minora, multa circa caulem ſimul arcteq; compoſita: radices candidæ, vt aliorum raporum ſylueſtrium. Gignitur locis ſyluoſis & opacis, pingui lutoſoq; ſolo. Floret Maio, Iunio & Iulio menſibus. Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipſa florum plena ſpica; quæ iam apertis floſculis, mollis & veluti lanuginoſa, vulpiumq; caudis propemodum aſsimilis, ea de cauſa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino eſt herba, in frumentorum & leguminum hiſtoria à nobis deſcripta.

RADICES *porrò omnium horum refrigerantis potentiæ ſunt & nonnihil adſtringentis: poſſunt autem omnes vnà cum alijs acetarijs edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum, aduerſus incipientes oris & tonſillarum inflammationes conferre affirmant.*

DE VIOLA CALATHIANA.

CAP. IX.

CALATHIANA *Viola caulibus exit dodrantalibus, tenuibus: folijs oblongis anguſtis binis ex aduerſo poſitis: flores & in cauliculorum ſummo, & è foliorum ſinubus prodeunt oblongi, calathoeides, ſurſum biantes, in cæruleo ſaturato purpurei, ſtaminibus in medio candidis, Rapi ſylueſtris floribus quodammodo forma ſimiles, quinquangulares ſimiliter nondum completi, & quinque per circumferentiam diuiſi, ſed minus patentes anguſtiores & minores: ſemen exiguum in paruis oblongis capitulis continetur: radices ſubſunt tenues oblongæ, ſubinde bifidæ, trifidæ, aut in plures diuiſæ, guſtu amaricantes. Reperitur aliquando in pratis, frequentius in alijs incultis & iiſdem quibus Erica humi-*

humidioribus locis: & in pratis quidem procerior, auctuq; amplior, in ericaſtris tenuior prouenit. Auguſto & Septembri floret.

Digitized by Google

APVD noſtros vulgo nomen non habet; ſunt tamen qui blauw Lelickens/ id eſt, cæruleum Lilium nuncupent: Ananienſia rura vulgo Pettimborſa vocant, Matthiolo teſte: Plinio dicta videtur Calathiana Viola, de qua lib. 21. cap. 6. paucis his verbis: In totum ſine odore, minutoq́ folio Calathiana (videlicet Viola) munus Autumni, cæteræ Veris. Ruellius tamen Calathianam Violam ex Plinio deſcribens, plura & non ita ſucciſa verba adducit: Calathiana, inquit, munus Autumni, Violæ cæteræ Veris; ea minuto eſt folio Violæ albæ non diſſimili, in totum ſine odore, calathi ſimilitudine, Autumno tantum prouenìens, tanta coloris pulchritudine, vt cæruleum ipſum, quod imitatur, prouocet: in pratis poſt æſtatem emicat; Autumnalem Violam nominant. Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè Lungen blume dici refert.

QVALITATE autem hæc Viola calida eſt, Gentianæ, cuius ſpecies nonnullis videtur, facultate quodammodo ſimilis, multo tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduerſus peſtilentes morbos, & ad virulentorum animalium morſus & ictus.

DE CAMPANVLA. CAP. X.

CAMPANVLÆ duæ ſunt: vna hortenſis maior, altera ſylueſtris minor.

HORTENSIS multa è radicibus terræ proxima promit folia, oblonga, anguſta, viroris ſaturi, inter quæ caules aſſurgunt ſtriati, bicubitales, tricubitales, aut ſubinde altiores, circa quos folia ſimilia, & flores ad ſuperiores partes, in ſingulis pediculis ſinguli, maiores & patētiores quàm Rapunculi, campanulis aut tintinnabulis ſimiles, colore vt pluri-

Digitized by Google

plurimum cærulei, non rarò candidi, in quibus & candida aliquot ſtamina: floribus ſuccedunt capitula, Rapunculi capitibus forma quidem ſatis ſimilia, ſed foraminoſa & perforata, in quibus ſemen perquàm exiguum: radices candidæ, tenues, fibroſæ.

2 SYLVESTRIS hortenſi exceptis primis folijs ſimilis eſt, ſed tamen omnino minor: prima & terræ proxima folia lata ſunt & pauca, Violæ nigræ folijs ſatis ſimilia, attamen non tam magna: reliqua verò oblonga & anguſta; flores ſimiles cærulei, ſæpe Rapunculi floribus maiores: radices tenues.

VTRAQVE lacti ſimilem ſuccum præbet, cauliculis & folijs vulneratis, copioſiorem tamen ſylueſtris: flores vtriuſque nondum completi quinquangulares quoque ſunt, & patentes in quinque ſimiliter angulos exeunt, ſicuti ſylueſtrium Raporum; quorum hæ ea de cauſa ſpecies putantur, tametſi radices exiguæ & quæ edules non habeantur. Prior in hortis ſeritur: altera paßim in Belgio iuxta aruorum & agrorum incultos margines naſcitur. Florent Iunio, Iulio & Auguſto menſibus.

VVLGO Campanulas nuncupant, & priorem quidem plæriq; Belvedere nuncupant: ſed Italis Belvedere, Græcorum eſt Oſyris, cum qua Campanula nihil habet ſimilitudinis. Matthiolus hanc eandem hortenſem campanulam Phyteuma eſſe exiſtimat: at nobis Campanula Iaſionæ ſimilior videtur. Phyteuma verò eſſe Antirchini ſylueſtris ſpecies, de qua inferius ſuo loco. Ait etenim Theophraſtus ἰασιώνης florem vnico folio conſtare, ſimilitudinem autem plurium oſtendere, quæ tamen non ſeparentur, & ſuperiorem floris partem anguloſam eſſe. Talis certè huius Campanulæ flos eſt, & omnium ſimiliter Raporum ſylueſtrium (excepto generis ſexti) quæ tamen ea de cauſa Iaſiones eſſe affir-

Digitized by Google

affirmari non poſſunt; ſi modò eadem Theophraſti & Plinij eſt Iaſione. Plinius ſiquidem Iaſionen lac ait habere copioſum, quod ſolæ Campanulæ præcipuè fundunt. Dubitet fortaſſe aliquis, & Campanulam non eſſe Iaſionen exiſtimet, quod Plinius olus eſſe Iaſionen ſcribat ſylueſtre, in terra repens, flore candido. Sed ſi olus eſt omnis herba edulis, & Campanula olus eſt, cùm eam edi poſſe non ſit dubium: recipiunt verò & in terra ſubinde radices, atque ea de cauſa citiſsimè vna aliqua ſtirps multiplicatur & ampla fit: florem verò hortenſis non rarò candidum eſſe ſcripſimus; ſylueſtris verò & talem alicubi reperiri poſſe quis negauerit? Conſtat etenim pro locorum & regionum varietate & florum colores & non rarò ſtirpium ipſarum figuras aliquo modo immutari. Theophraſti autem de Iaſione hæc ſunt verba, lib. 1. vbi de florum agit differentijs: Nonnulli, inquit, vnius folij naſcuntur, ſimilitudinem tantum plurium oſtendentes, vt flos Iaſiones; huius etenim non ſeparatur vllum in flore folium, neque conceptaculo pars inferior eget, ſuperior autem anguloſa. De Iaſione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iaſione olus ſylueſtre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant. Iaſione.

PRÆTER *verò duas has campanulas, & tertia quædam humilis & parua eſt, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diuiſi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis ſimiles, ſtamine in medio candido, qui interdiu patent; circa verò occaſum Solis recluduntur, & in quinquangularem ſpeciem contrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti aliæ Campanulæ, referunt: radices tenuiſsimæ ſunt. In agris frumentarijs, inter ſegetes exit, fertili & fœcundo ſolo: Iunio & Iulio floret. Anonymos* 3

 noſtris

Digitized by Google

noſtris eſt herba; non eſſe Onobrychim, quod quandoque ſuſpicati fuimus, ſatis conſtat. Campanularum videtur eſſe ſpecies, non tamen Iaſiones, cùm lac nullum vulnerata fundat.

FACVLTATEM *autem Campanulæ cõpertam nullam habent, cùm nullius in medicina ſint vſus.*

DE DIGITALI. CAP. XI.

DIGITALIVM *plures ſunt ſpecies, non modò florum colore, ſed & foliorum forma diſsidentes.*

VVLGATISSIMA *purpurei floris eſt, cui longa lata per ambitum crenata, dilutè virentia folia, Verbaſci quodammodo ſimilia, minora tamen minusq́ lanuginoſa; caulis recens rotundus, à medio ſurſum verſus compluribus floribus grauidus, non alternatim, aut orbiculatim, ſed ab vno caulis latere ſupra inuicem, aut vt Græci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων diſpoſitis, deorſum verſus dependentibus, forma oblongis, intus cauis dactylothecis propemodum ſimilibus, colore ex rubore purpureis, punctis quibuſdam candidis intercurſantibus; quos rotunda ſequuntur vaſcula, in quibus ſemen exiguum: radices multæ tenues fibræ ſunt. Plæriſque Germaniæ & Belgij locis ſaxoſis & vmbroſis, in montium conuallibus, & vbi ferri & Lithanthracon fodinæ vicinæ ſunt, ſponte exit: transfertur etiam in hortos.*

2 ALTERA *Digitalis, priori folijs ſimilis eſt, longioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò candidi.*

3 TERTIA, *folia habet anguſtiora, venoſa, glabra, ſaturato virore nigricantia, auerſa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil ſerrata: flores huic lutei, forma prioribus*

Digitized by Google

C 5

Digitized by Google

ribus ferè ſimiles. Sunt duo hæc genera rariſſima, & in paucorum hortis tantum conſpicua.

4 QVARTA *digitalis folia promit tertiæ ſimilia, in virore quoque obſcuro nigricantia, & candidiora ſimiliter parte auerſa, ſed minora & anguſtiora; flores paruos, deorſumq́ dependentes, verùm minores, colore ſubluteos aut pallentes. Apud Belgas ſatis familiaris & cognita hæc eſt.*

Θρυαλλίς. APPELLANT *autem Germani quidem hanc ſtirpem vulgari lingua* Fingherhut & Fingherkraut: *Belgæ* Vingherhoet: *Galli, Digitale, aut, quidam aiũt,* Gants noſtre dame: *Fuchſius appoſitè Latinè Digitalem nuncupauit. Nonnulli* θρυαλλίδα *nominant, & Verbaſci ſpeciem faciunt, quæ* λυχνῖτις *dicitur. Sed Lychnitis ſiue Thryallis folia habet pinguia, craſſa & hirſuta, ad ellychnia in lucernis apta, qualia minimè digitalis, cuius tam craſſa aut hirſuta non ſunt, vt ellychnij vicem explere queant.*

FACVLTATEM *autem digitalis quidem folia, cùm amara ſint, calidam obtinent & ſiccam, cum nonnulla abſterſione coniunctam, interim tamen nullius ſunt vſus, nec medicamentis vllis admiſcentur; flos ſolus, ſola pulchritudine & forma placet gratusq́ eſt.*

DE LYCHNIDE CORONARIA. CAP. XII.

LYCHNIS *coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulo latiora, mollia, lanoſa, cana, Verbaſci folijs minora quidem, ſed candidiora & lanuginoſiora; caules cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoque & lanuginoſos, in plures breues alas diuiſos; in quarum ſummo ſinguli flores, è calycibus ſuis, aſpectu pulchri, ſed inodori, Violæ matronalis floribus maiores, colore rubro & veluti flammeo fulgen-*

Digitized by Google

Digitized by Google

fulgentes, ſubinde ſed rarius candidi, aut dilutè rubentes, ex foliolis vt plurimum quinis, rariſſimè ſenis nec pluribus congeſti; niſi floris foliolis (quod vti alijs floribus hortenſibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices ſunt acuti & pungentes: radices ſubſunt tenues. Seritur in hortis; Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq́ familiaris: Apud Ananienſes autem, vti Matthiolus refert, etiam ſylueſtris, ſponteq́ exit. Iunio, Iulio ac Auguſto æſtiuis menſibus florum exortus.

NOMINANT *hunc florem Germani*, **Frauwen roſʒlin/ Mariē roſʒlin/ Marghen roſʒlin/** *&* **Himmel roſʒlin:** *Latinè Dominarum roſam, Marianam roſam, Cæli roſam & cæli florem; Belgæ* **Chriſtus ooghen/** *id eſt oculum Chriſti; Galli,* Oeillets, & Oeillets Dieu. *Dioſcoridi* λυχνὶς στεφανωματικὴ *eſt, hoc eſt Lychnis coronaria, ſiue ſatiua. Gaza* λυχνίδα *lucernulam conuertit. Videtur eadem &* λυχνῖτις ἢ λυγνῖτις *per* γ, *eſſe Verbaſci ſpecies, quæ &* θρυαλλίς: *folia ſiquidem habet mollia, hirſuta, ad lucernarum funiculos ſiue ellychnia apta, cuiuſmodi Lychnitidis eſſe Dioſcorides teſtatur: florem item vt plurimum rubentem habet, qualem* θρυαλλίδος *eſſe, Nicander innuit rubentem eam in Theriacis nominans:*

ὅσσα τε λυχνὶς ἔνερθεν, ἐρευθήεις τε θρυαλλίς.

In quo verſiculo Lychnis intelligi debet ſylueſtris, vt ipſe Nicandri interpres monet, ne coronariam Lychnida à Thryallide differre hinc quis exiſtimet. Conradus Geſnerus hunc Iouis florem & Græcè διὸς ἄνθον *nuncupari exiſtimat. Sed Theophraſtus inter Lychnida & Iouis florem,* διὸς ἄνθος *lib. 6. diſtinctionem facit; æſtiua ſunt, ait,* λυχνὶς, διὸς ἄνθος *&c. & ſimiliter Plinius, lib. 21. cap. 11. hæc Theophraſti verba referens; ſuccedunt illis æſtiui, ſcribit, Lychnis & Iouis flos &c. Eſt autem* διὸς ἄνθος *ſiue Iouis flos, flos æſtiuus,*

æſtiuus, coronarius, abſque odore; cui radices lignoſæ; Theophraſtus lib. 6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Roſam Græcam eſſe, quam refert, non niſi in humidis prouenire, nec vnquam excedere quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Porrò Lychnidis & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & ſuppoſititia relata; dicitur etenim & ἀθάνατος, quaſi immortalis, quòd diutinè pulchritudinem ſuam retineat. Item ἀκυλώνιον, βαλλάριον ſiue Bellaria, γερανοπόδιον, hoc eſt Gruis pes; κορύμβιον; & hanc eſſe Corymben Ruellius iudicat, cuius Columella lib. 10. hoc ſenario meminit: Roſa Græca.

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe. Corymbe.

Coronis etenim, inquit, inſerta, igneo micans aſpectu, oculorũ aciem obtundit. Iam & Lychnis hæc ταύριον dicitur: alia tamẽ, idem Ruellius ait, quæ Taura ſiue Tora vulgo nominatur, flore cæruleo, folio rotundo, radice Polypodij hirſuta, & vermis nigri effigie; venenoſa herba. Nominatur præterea & σκῆπτρον, itẽ μαλδίον, & Latinè Genicularis. Tora.

Facultate autem Lychnidis coronariæ ſemen, Galenus ait, calidum eſt ſecundo quodammodo ordine, & ſiccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis auxiliatur, auctore Dioſcoride.

DE LYCHNIDE SYLVESTRI. CAP. XIII.

Sylveſtris Lychnis geniculatis caulibus, folijsq́; mollibus, Coronariæ Lychnidi ſatis ſimilis eſt; minus tamen cana, aut lanuginoſa; folijs item anguſtioribus, & caulibus tenerioribus, pluresq́; alas facientibus; floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubẽtibus; calycibus tamen maioribus, in quibus ſemen paruum rotundum ſubnigricans; radicibus longis & digitalis ſubinde craſsitudinis. Iuxta pratorum,

Digitized by Google

Digitized by Google

torum, aruorumq; margines, & alibi ſua ſponte exit; tranſfertur etiam in hortos, in quibus quandoq; florũ foliola multiplicat. Plurima æſtatis parte, & in Autumnũ vſq; floret.

NOSTRI **Ienettekens** *appellant: Germani etiam* **Margen roſzlin / & wilde Margen roſzlin:** *item* **Lydweyck & widerſtoſz:** *Galli* Oeillets ſauuages: *Græcis* λυχνὶς ἄγρια: *Latinis Lychnis ſylueſtris dicitur.*

SVNT *tamen & aliæ ſylueſtres appellatæ & cognominatæ Lychnides, huic haud ſimiles. Sylueſtris etenim Lychnis Antirchinon quoque auctore Dioſcoride: & ſimiliter Leontopetalon Apuleio teſte appellatur.*

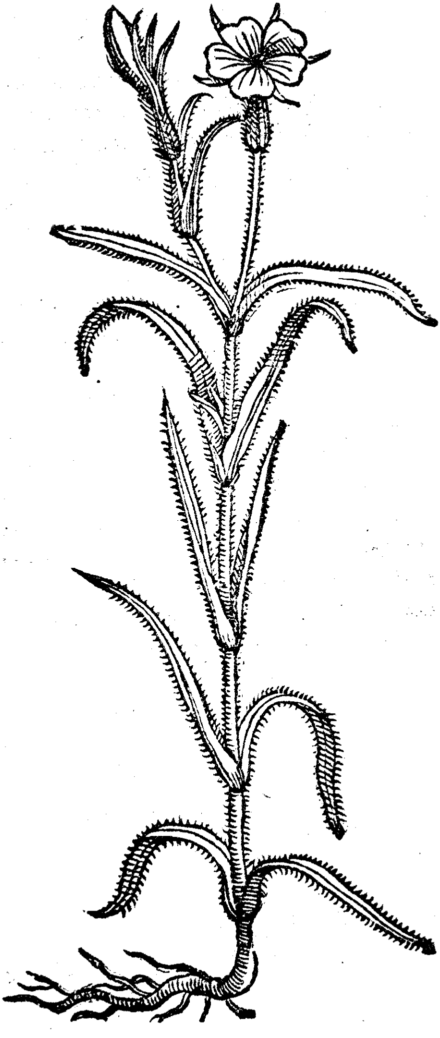
SVNT *verò huic Lychnidi & aliæ quoq; quedam nomenclaturæ, vt:* τραγόνατον, ἀτόκιον, ἱερακοπόδιον, λαμπάς, *& apud Romanos Intybum agreſte, quæ inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plærique Saponariam hanc nuncupãt, eſt tamẽ & alia Saponaria, de qua inferius. Nonnullis etiam Ocimaſtrum eſſe videtur; at* ὠκιμοειδὲς *ſiue ocimaſtrum, Ocimo folijs ſimile eſt, ramosq; habet breues dodrantales modò, radicemq; tenuem & ſuperuacuam. Lychnis verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga Ocimo nullatenus ſimilia, & radices longas craſſasq;, quæ manifeſtam contradictionem, & euidentem huius cum Ocimaſtro differentiam oſtendunt.*

CÆTERVM *Lychnidis ſylueſtris ſemen, duarum drachmarum pondere potum, bilioſa per aluum ducit, & à ſcorpione ictis conuenit: aiunt etiam ſcorpiones torpeſcere, & ad lædendum inefficaces reddi, hac herba ipſis appoſita: auctor Dioſcorides.*

DE NIGELLASTRO. CAP. XIIII.

NIGELLASTRVM *folijs eſt oblongis, anguſtis, acuminatis, culmo cubito altiore, rotundo; vtriſque hirſutis & pi-*

Digitized by Google

Digitized by Google

& piloſis; flore purpureo obſcuro ad puniceum inclinante, Lychnidis ſatiuæ ſimili ſed minori; ſemine nigro, cum aſperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis, ſiue calycibus vti ſyluestris Lychnidis continetur; radice tenui. In ſegetibus paßim prouenit; intra quas Maio & Iunio floret.

GERMANI, raden/ ratten/ kornroſz/ kornnegele/ Belgæ, Corenrooſen & negelbloemen appellāt: Itali githone ſiue gitthone. Vnde plæriq; ſimilitudine vocis inducti, verum ac legitimum Gith ſiue Melanthium eſſe crediderunt: quos à veritate receßiſſe notius eſt quàm refelli debeat. A vero ſiquidem Melanthio non ſolùm folijs, ſed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith ſiue Melanthium, à seminis nempe nigredine, verùm non ſimpliciter ſed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates ſiquidem μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν, hoc eſt, Melanthium ex tritico. Octauius Horatianus Gith quod in ſegete naſcitur ipſum nominat: & eandem ob cauſam ab huius ætatis doctis, Nigellastrum, Githago, & pſeudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis nielle & florem micaucalū refert appellari, & Theophraſti ἄνθεμον φυλλῶδες eſſe iudicat. Sed Anthemon Theophraſti, Anthemis eſt apud Dioſcoridem, & ἄνθεμον φυλλῶδες ſiue folioſum Anthemidis ſpecies, cum Nigellaſtro parū conueniēs.

CÆTERVM Nigellaſtri ſemen, calidum & ſiccum ſecundo eſt ordine ſatis intenſo: in peſſo cum melle ſubditum menſes euocat; vt Hippocrates in lib. de morbis muliebribus teſtatur. Octauius Horatianus, ſemen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.

DE CYANO FLORE. CAP. XV.

CYANO flori caules anguloſi; folia verò oblonga ſunt, acuminata, per oras aliquo modo anguloſa, in virore albicantia;

Digitized by Google

cantia; capitula in ſummo cauliculorum rotunda, turbinata, & in anguſtius ſe contrahentia ex multis paruis veluti ſquamis ſibi inuicē impoſitis, coni alicuius parui modo compoſita; è quibus flores erumpunt ex multis quaſi fimbrijs pulchra ſerie in orbem digeſti, colore cærulei; ſemen paruum, forma oblongum, læue, ſplendidum, ſuperiori parte barbatulum, Centauri maioris ſemini ſimile, ſed minus & candidius, quod in ipſis capitulis ſiue calycibus, inter eas, quæ in ipſis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibuſdam capillatæ. Naſcitur in agris frumentarijs, vnà cum tritico, ſecali, hordeo & alijs frugibus: ſeritur & in hortis, qui cultura mangonio colorem ſæpe permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, aliâs dilutè rubentis, aliâs ad puniceum inclinantis. Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

CYANO flori, ab ipſo cæruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plærique Vernaculam Germanorum appellationem ſecuti, florem frumentorum nuncupant. Germani etenim **kornblumen** & **blauw kornblumen**: & Belgæ ſimiliter **Coren bloemen** appellant. Galli Blaueole, Aubifoin, *aut* bluet, *dicunt*. *Ab Italis* fior Campeſe, & battiſecula *ſiue* baptiſecula *nominatur*: *quaſi* Blaptiſecula, quòd metentibus & ſecantibus officiat, retuſa in eius occurſu falce.

PRÆTER verò & hunc, & alius eſt Cyanus maior, 2
folijs oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginoſis, albicantibus, Verbaſci tamen folijs & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam ſquamoſis vti alterius: floribus quoque ſimilibus & cæruleis, ſed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ craſſis hæreant fibris, & durabilis naturæ, ſingulis annis regerminent. In ſyluis & montoſis Trago teſte reperitur: no-

Digitized by Google
BIBLIOTECA UNIVERSIT... MAD... F.

CYANVS MAIOR.

Digitized by Google

ſtri in hortis ſerunt. Aeſtate floret. Germani Wald kornblumen *appellant.*

Cyanvs *maior appoſitè dici poteſt. Thryallis Verbaſci ſpecies nonnullis eſſe videtur, ſed Thryallis, vt ſuperius ſcripſimus, flore rubet.*

Porro *facultates horum florum, nondum ſatis compertæ ſunt; cùm nullum in medicina vſum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, ſiue frumentorum flos, refrigerantis nonnihil eſſe potentiæ, atque hinc oculorum inflammationibus poſſe prodeſſe; quod à plæriſque ei aſſcribitur.*

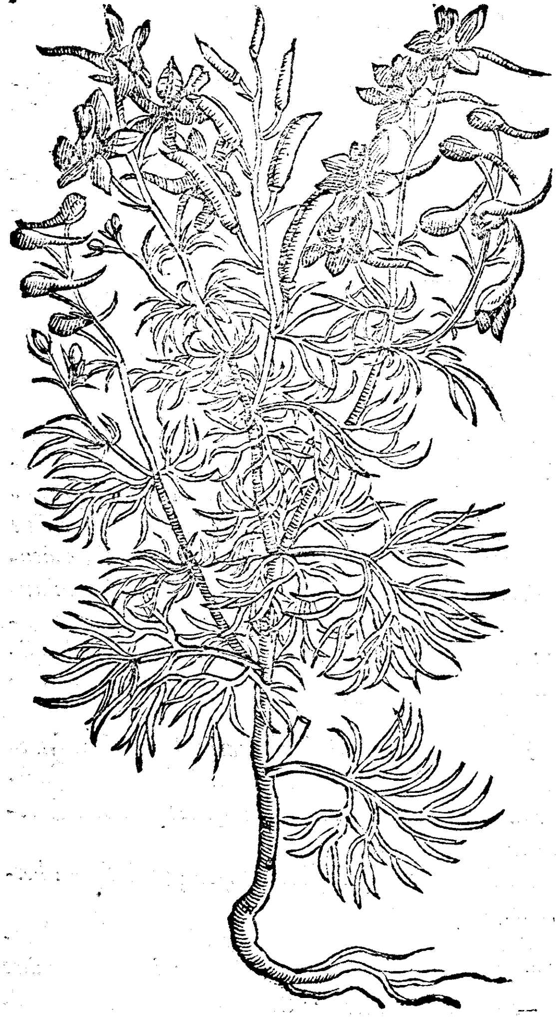
DE FLORE REGIO. CAP. XVI.

Regio *flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuiſi; circa quos folia tenuia, multiplici ſectione diuiſa, Abrotoni folijs maiora, è virore nigricantia: & ad ſuperiores eorundem partes, flores pulchri, ordine & ſpicatim digeſti, quibus à tergo paruum veluti corniculum, anguſtum & acuminatum veterum calcaris ſimilitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut cærulei: ſiliquæ inde oblongæ, rotundæ, ſubnigræ; in quibus ſemen anguloſum & nigrum. In hortis & colitur & ſingulis annis ſeritur.*

Exit *etiam in agris frumentarijs, lætiori ſolo, ſylue-* 2
ſtris: qui folijs, floribus, ſiliquis, ſemine, ſatiuo ſimilis, humilior tamen; in ſingulis etiam ramulis flores pauciores, & colore tantum cæruleo.

Floret *vterque æſtiuis menſibus; & diutiſſimè hortenſis.*

Appellatur *à Germanis* Ritter ſporn: *à noſtris* Ridder ſporen/ *hoc eſt, equitis calcar, & Italicè* Sperone de caualliere: *à Gallis* pied d'alouette, *id eſt,*

Pes Alaudæ: Latinè flos equeſtris, & flos regius: à nonnullis Conſolida Regalis, qui hanc ſtirpem inter conſolidas appellatas referunt. Valerius Cordus calcatrippam nominat: ſed Ioannes Ruellius calcatrepam ſiue chaucetrepam, in ſpinoſarum ſtirpium numero cenſet. Videtur etiam eſſe Delphinium, cuius apud Dioſcoridem lib. 3. deſcriptio occurrit, cum quo conuenire poteſt, ſi τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, ſed ad flores contrahatur. Quo modo in vetuſtis quibuſdam exemplaribus legi, memini me olim audiuiſſe ex Gerardo à Veltvvijck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. legati, qui ſibi Conſtantinopoli viſum exemplar referebat, quod Delphinio, non folia, ſed flores Delphinorum ſpecie eſſe, haberet. Quæ lectio ſi vera eſt, florem Regium, Delphinium eſſe ſatis euidẽter commonſtrat. Nam flores quidem & potiſsimum prius quàm completi ſunt, ſpeciem quandam ac ſimilitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recurua, repandaq́ue figura, veteres picturæ, & nobilium aliquot familiarum auita inſignia, exprimunt: quæ etiam imagine cæleſtis Delphin repræſentatur. Neque refert quòd ſpurium aut adulterinum de Delphinio caput exiſtimetur; tametſi enim alterius cuiuſdam & non Dioſcoridis ſit; eſt alicuius tamen veterum, ex quo Dioſcoridis libris acceſsit.

DESCRIBITVR *autem Delphinium his verbis:* Delphiniū. Δελφίνιον κλῶνας ἀνίησι δισπιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ μιᾶς ῥίζας, περὶ οὓς φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ ἐπιμήκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται, ἄνθος δὲ ὅμοιον λευκοΐῳ ἐμπόρφυρον. σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρῳ ἐμφερές. *Deinde inferius & alterũ Delphinium.* Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφερὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ. τοῖς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἰσχνότερον πολλῷ. *Quorum verborũ hic eſt ſenſus: Delphinium ſurculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab vna radice: circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga, Delphini*

ſpecie: vnde & nomen accepit: flos ſimilis Leucoio purpureus: ſemen in ſiliquis milio proximum. Delphinium alterum, etiam ipſum ſimile ſuperiori, ſed folijs & ramis gracilius multo.

HARVM *duarum deſcriptionum prior, voce* δελφινοειδῆ *ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet. Delphinium ſurculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores: circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga: flos ſimilis Leucoio, purpureus, Delphini ſpecie; vnde & nomen accepit: ſemen in ſiliquis milio proximum.*

ATQVE *hoc modo deſcriptione ſe habente erit ſatiuus flos Regius ſimilis primo Delphinio: ſylueſtris verò ſecundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ, ſed quarum plurimæ pro nothis habentur, vt* διάχυσις, διάχυτος, παράλυσις, κάμαρος, ὑάκινθος, νήριον, νηρειάδειον, σώσανδρον, κρόνιον*: & apud Latinos, Bucinus ſiue Bucinum, & Bucinus minor.*

SED *vt ad florem regium reuertamur, non deſunt, qui & ipſum Cuminum ſylueſtre alterum Dioſcoridis eſſe velint, quæ Matthioli eſt ſententia, & veritati multum conſona. Cum eius ſiquidem deſcriptione ſimilitudinis tantum, quantum quæ plurimum habet. Eſt etenim folijs tenuibus, ſatiuo cumino ſatis ſimilibus, & à ſingulis floribus cornicula in ſublime erigit: ſemen deinde Melanthij profert: quale ſylueſtre Cuminum alterũ eſſe Dioſcorides tradidit; ipſum his verbis delineans.* ἔστι καὶ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου ἐμφερὲς τῷ ἡμέρῳ, ἐξ ἑκάστου δ' ἄνθους ἀφίησι κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ἔστι σπέρμα ὅμοιον μελανθίῳ, *id eſt, Eſt & alterum genus ſylueſtris Cumini, ſatiuo ſimile, ex ſingulis floribus cornicula ſublimia proferens, in quibus ſemen Melanthio ſimile.*

Cuminum ſylueſtre alterum.

ET

Et eſſe poteſt, vt idem ſit Cuminum ſylueſtre alterum, & pariter Delphinium; præſertim Delphinij deſcriptione acceſſoria, & ex aliquo alio auctore in Dioſcoridis exemplar tranſlata. Crebrò ſiquidem eædem ſtirpes, alijs nominibus, à diuerſis ſcriptoribus appellantur.

Cæterum ſylueſtris alterius Cumini ſemen potum, ad ſerpentium morſus remedium eſt optimum: auxiliatur & ijs, qui vrinæ ſtillicidio laborant, calculoſis, & his, qui ſanguinis grumos mingunt: ſed his Apij ſemen ferue-factum poſtea bibendum eſt: auctor Dioſcorides. Delphinij verò ſemen potum in vino à ſcorpione ictos, vt nullum aliud, auxiliatur. Aiunt ſcorpiones appoſita herba reſolui, ignauosq; ac torpidos fieri; ſemota verò, ſeſe recolligere.

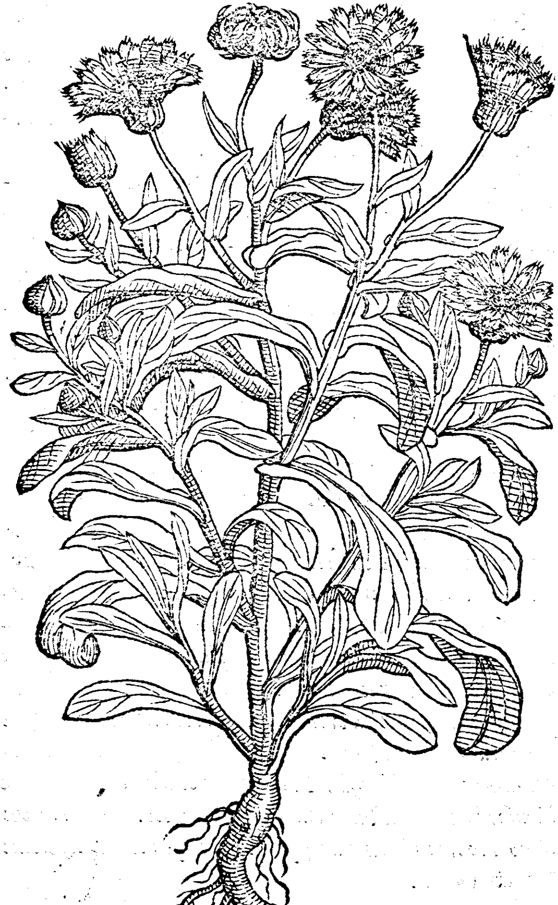
DE CALENDVLA SIVE CALTHA.
CAP. XVII.

Calendvlæ folia dilutè virent, oblonga, aliquantulum lata, mollia, nonnihil lanuginoſa: caules folioſi, ſtriati, fungoſa intus medulla, in plures alas diuiſi: flores in ſummo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulum odorati, diluti croci auriúe purioris colore, in quorum medio multa breuia, ſimul compreſſa, lutea vel ſubnigra ſtamina; ſemen à ſingulis floribus numeroſum, recuruum: radices fibroſæ. In hortis & cultis prouenit: circa Monſpelium etiam ſuæ ſpontis, Geſnero teſte. Ab Aprili aut Maio menſe in hyemem vſque floret: qua etiam clementi flos eius emicat.

Calendvlam recentior ætas appellat; quòd ferè ſingulis menſium Calendis florere conſpiciatur. Germani **Ringelblumen**: Belgæ **Goutbloemen**/ ab auri æmulo floris colore. Galli Soucie & Soulsie. In Hetruria, inquit

 Mat-

Digitized by Google

Digitized by Google

Matthiolus, Fior rancio. *Sunt qui Solſequium vocitent; quia ſub veſperam flos contrahatur: non eſt tamen Heliotropium, multo etiam minus Scorpioides, vt plærique temere crediderunt. ſed veterum potius eſt Caltha. Vergilius etenim & Columella Calthам florem eſſe oſtendunt, luteum aut flauum colore. Et Vergilius quidem in Georgicis ægloga ſecunda, ſic ſcribens:*

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

PLINIVS *autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam eſſe ait. qualis in totum Calendula eſt, quæ vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo ſplendet.*

CÆTERVM *facultate flos quidem Calendulæ calidus eſt, ſecundo propemodum ordine; præſertim reſiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis reſiſtere, & aduerſus peſtilentes febres, quocunque modo ſumptus, efficax eſſe. Fuchſius ex vino potum menſes ciere, & ſuffitum ſecundas educere, ſcriptum reliquit.*

HERBÆ *autem folia calidiora ſunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, ſed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus ſe exerit, ratione cuius in olere ſumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchſius ſuccum dentium dolores ſedare ſcribit, ſi os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admiſceant.*

EST *verò & alia præter hanc Caltha, Alpina à Geſnero cognominata; folijs plantaginis, radice acri & aromatica; flore Calthæ aureo: naſcitur copioſe in ſummis Alpium pratis.* 2 Caltha Alpina.

DE

DE FLORE APHRICANO. CAP. XVIII.

INTER *Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Aphricanus. Huius duæ ſunt ſpecies; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte ſtratis: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitus aſſurgens.*

FOLIA *vtrique ſunt ſecundum caules ſtriatos multa, oblonga, ex multis ſingularibus per ambitus crenatis, coniuncta; tanaceti folijs propemodum ſimilia; quæ cribri modo, Soli aut lumini oppoſita, perforata cernuntur: flores in ſummis ramorum ſurculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congeſti, inferius luteis, ſuperiori verò parte in fuluo rubentibus, & obſcurè rubens villoſum holoſericum æmulantibus; inter quæ media exeunt ſtamina lutea: ſemen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibræ. Eſt vtraque ſpecies, cum folijs, tum floribus grauiter odorata. Vtriuſque etiam flores, ſed maioris frequentius, ſubinde multiplicantur; quorum foliola ab vtraque parte vt plurimum lutea. Apud Belgas, Germanos & alibi, in hortis colitur, & ſingulis annis ſeritur. In Aphrica plæriſque locis ſponte prouenit: vnde primum in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Roma. Imp. apud Tunetum celebri potitus eſſet victoria: ex quo illi & Aphricano aut Tunetenſi cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æſtatis parte: maior Auguſto demum menſe flores edit.*

BRABANTI *Flandriq́ue vulgo* **Thunis bloemen** *nuncupant. Germani* **Indianiſch blumen** *&* **Indianiſch negelin** *id eſt, florem aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis* Oeilletz d'Inde. *Cordus Tanacetum Peruuianum*

Digitized by Google

Digitized by Google

ruuianũ appellat: à ſimilitudine videlicet tanaceti & Peru Americæ prouincia, ex qua primum in Europam illatus, à Germanis creditus eſt. Geſnerus Caltham nominat Aphricanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui velint Plinij Petilium eſſe florem. Sed Petilius flos eſt autumnalis, circa vepres naſcens, tantum colore commendatus, qui eſt Roſæ ſylueſtris: folijs paruis quinis; calyce paruo, verſicolore, luteum ſemen includente. Mirum eſt in eo flore, inflecti cacumen, & non niſi retorto folia naſci. Plinius lib. 21. cap. 8.

Petilius flos.

ANDREAS *Lacuna, Othounam herbam eſſe, ſuſpicatus fuit, cum cuius tamen deſcriptione, haud per omnia flos iſte conuenit: niſi forte ſqualidior, & paucioribus folijs, Erucæ ſimilioribus, manifeſtiusq́ perforatis in Aphrica, quàm in Europa naſcatur. In hac etenim amplus, multifolius, folijs Tanaceto, quàm Erucæ ſimilioribus, ijsq́ non verè perforatis, ſed quæ talia lumini oppoſita tantummodo apparent, gignitur.*

ET *non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida ſiccaq́ regione; & ſterili, aut inculto, & aprico ſolo, in humidius cultiusq́, vbique cælum clementius, tranſlatæ ſtirpes luxurient. Nam ſoli cæliq́ mutatio, ad ſtirpium mutationem plurimum habet momenti; & maximè accedente cultura mangonio. Quæ tamen an tantum potuerit, vt florem hunc totum penè transformauerit, expendendum relinquimus.*

Othonna.

EST *autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in eo Arabiæ tractu naſcens, qui ad Aegyptum ſpectat:* ἔχει δὲ, *Dioſcorides ait,* τὰ φύλλα εὐζώμῳ ἐμφερῆ, πολύτρητα ὥσπερ σητόκοπα, ψαφαρά, ὀλιγόφυλλα. ἄνθος δὲ φέρει κρόκινον, πλατύφυλλον, ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτό τινες εἶδος εἶναι: *hoc eſt, folia habet Erucæ ſimilia; foraminoſa, veluti à*

tineis

tineis eroſa: ſqualida: paucifolia: florem fert crocinum, latifolium: quare quidam Anemones ſpeciem eſſe putauerunt.

GALENVS *lib. 4. de ſimpl. medic. facult. Lycoperſii cuiuſdam herbæ meminit, cuius ſuccum Centurio quidam ex Barbarica circa Aegyptũ regione comportauerat, odore adeò graui, adeoq́ inamœno, vt ne guſtare quidem ipſe auſus fuerit Galenus, ſed lethalem eſſe conijceret: vtebatur autem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores: atq́ ipſis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere viſus eſt. Eſt autem, Galenus ait, colore ſubflauo: odore tam graui, quàm Cicuta: niſi quòd leuem quandam inſtar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua ſuccus hic exprimitur, Lycoperſium eſſe dicebat. Quali autem præterea ſit forma, Galenus non addidit: ideoq́ etiam an Lycoperſium flos Aphricanus ſit, definiri abſolutè non poteſt. Videtur tamen illi, ſi non idem, ſimillimus. folia etenim, & præſertim flores graui admodum & ingrato prædita ſunt odore: qualitateq́ venenoſa, Cicutæ proxima. Cuiuſmodi autem eius expreſſus & reſiccatus ſuccus, nondum quidem obſeruaſſe nos confitemur: veroſimile tamen eſt, ex floribus haud alterius, quàm flaui aut ſublutei coloris, & graueolentem futurum.* Lycoperſium.

VENENOSA *autem & refrigerandi potentia, florem Aphricanum donatum eſſe, odor ingratus, caput aggrauans, Cicutæ ſimilis, qualis Lycoperſii ſucco, oſtendit: deinde & experimẽtis nonnullis conſtat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me vidiſſe; ſicuti crebro ijs accidit, qui Cicutæ fiſtulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caſeo permiſtos olim dedimus; quæ mox valdè inflata, & paulo poſt mortua fuit.*

Mures

Digitized by Google

Mures quoque qui ſemen arroſerant, mortui feruntur reperti. Quæ omnia venenoſam & deleteriam huius herbæ facultatem oſtendunt: & non audiendos eſſe eos, qui hanc Tanaceti vel Arthemiſiæ ſpeciem, aut innoxiam ſtirpem fore autumant.

DE CARYOPHYLLEIS FLORIBVS. CAP. XIX.

CARYOPHYLLEORVM *florum ſpecies quidem ſunt complures, armerijs nuncupatis in horum numero repoſitis; ijs autem relictis duæ præcipuè: vna maior, altera minor.*

MAIORI *caules læues, teretes, cubitales ſunt aut altiores, geniculati: folia è ſingulis geniculis bina, oblonga, dura, anguſta, per extremum acuminata, colore quaſi cæſia: flores ſpecioſi, ex longis, teretibus, denticulatis calycibus, & è ſenis vt plurimùm, qui ſimplices ſunt; ex pluribus verò multiplices, ijsq́ lentè fimbriatis commiſſi; odore admodum ſuaui & odoratos Indicos caryophyllos referentes; colore aliâs in diluta purpura, aliâs in ſatûrata rubentes, ſubinde candidi aut ex candido purpuraſcentes, interdum verſicolores; in quorũ medio ſtaminei emicant gemini apices candidi: ſemen in vaſculis oblongis paruum & nigrum: radices fibroſæ. Habentur in hortis; ſed ſpecioſiſſimi ferè in fictilibus vaſis. Seruntur frequentius auulſis exiguis cum folijs ſurculis; ſeminibus rarius. Nam è ſemine nati, ad agreſtem naturam redeunt, floresq́ minores, minusq́ odorati, & ſimplices; etiam ſi prius multiplices, redduntur. Adiguntur ſubinde ſurculis cùm plantantur fiſſis Caryophylli; quo illorum odorem flores alliciant, & iucundam eorum ſuauitatem naribus abundantius repræſentent. Viuax eſt planta, & multis*

Digitized by Google

E

Digitized by Google

& multis durat annis, ſi hybernis menſibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs ſimilibus locis tepidis aſſeruetur. Floret diutiſsimè, tota quidem æſtate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hyeme tametſi rigida.

CARYOPHYLLEVM *florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis* Negelblumen/ Graſzblumen: *Italis* Garofoli: *Gallis* Oeilletz, Ouilletz. *Belgis* Ginoffelbloemen *&* Groffels bloemẽ/ *& Latinè à plæriſque Ocellus, Ocellus Damaſcenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nuncupatur. Sunt etiam, qui Betonicam, aut Vetonicam ſiue Vettonicam appellent, altilem aut coronariam cognomento; (Matthiolus Vettonicum coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicæ, quæ Græcis* κέστρον καὶ ψυχότροφον *dicitur; atque hinc etiam herbam tunicam dictam, hanc eſſe plærique exiſtimant: ſed Bernardus Gordonius herbam tunicam Dioſcoridis Polemonium eſſe tradidit. Turnerus Caryophylleũ Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hiſpania inuentam ſcribit, per Diui Auguſti tempora, à*
Cantabrica *Cantabris repertam. Naſcitur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo ſunt floſculi oblongi, velut calathi: in his ſemen perquàm minutum. Leonhartus verò Fuchſius, Vetonicam ſiue Betonicam alteram eſſe voluit, quæ inter notha Dioſco-*
Vettonica altera. *ridis deſcripta reperitur; & quidem his verbis:* Βεττονικὴ γεννᾶται ἐν χορτοκοπείοις καὶ ὀρεινοῖς τόποις, καὶ καθαροῖς, καὶ ἡμέροις, περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ῥίζαν ὅλην ἐρύθραν, καὶ εὐώδη. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. καὶ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν. καὶ εἰς τὸ ὀρθοκάλαμον τριγώνια. καὶ ἐπ' αὐτῶν ἄνθη πορφυρίζοντα: *id eſt, Vettonica naſcitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium*

dium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipſis flores purpureos. Ioannes Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus exiſtimauit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè Vettonicæ alteræ, aut Cantabricæ parum flos iſte ſimilis eſt. Mirum creditu, ait, vt tam celebris flos, tamq́ iucundus, fuerit à veteribus ſilentio prætermiſſus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Roſa non inferior videri poteſt.

Altera & minor Caryophylleorum ſpecies, priori tenuibus caulibus folijsq́ ſimillima eſt, vtriſq́ tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus ſimiles, verùm minores & per ambitum magis diſſectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpuraſcentes. Apud Belgas in hortis naſcitur; Geſnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert. Aeſtate flores emicant. 2

Vettonicam altilem ſiue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant; Germani Mutwillen aut Hochmut; atque hinc etiam à plæriſque ſuperba: Noſtri Pluymkens/ à floſculorum folijs fimbriatis & plumarum ſimilitudine diſſectis; & cleyn Ginoffelen/ hoc eſt, Caryophylleum minorem appellant.

Vsvs autem Caryophylleorum florum in medicina verè quidem nullus eſt, in coronis verò propè nimius; & præſertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo ſapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchſius tamen, non modo ex floribus, quam conſeruam vulgo appellant, verùm & radices altilis ad peſtis contagia à recentioribus commendari; ſylueſtris verò ſuccum calculo atterendo ac educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem credi, ſcriptum reliquit.

Digitized by Google

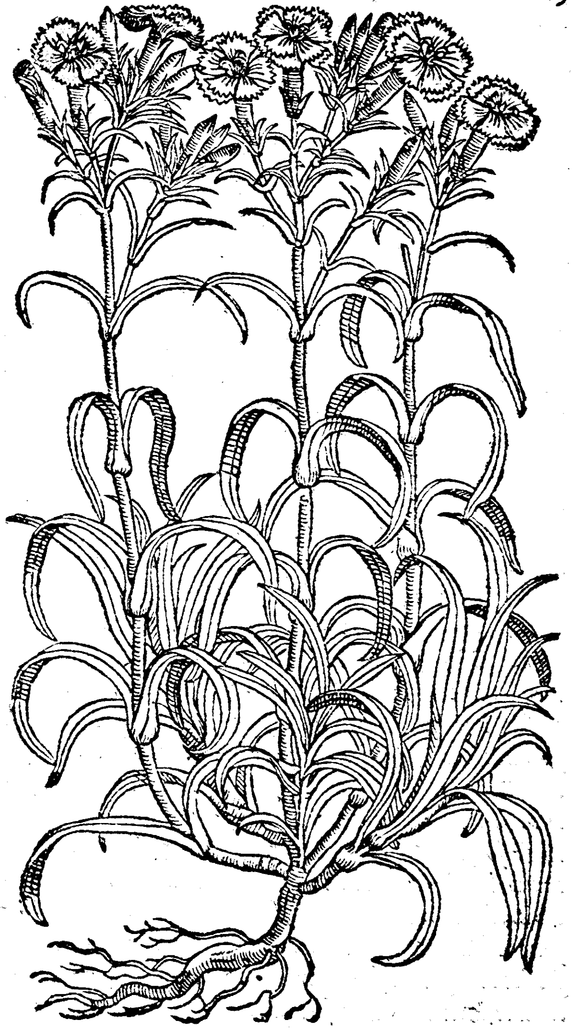
DE ARMERIIS FLORIBVS.
CAP. XX.

ARMERIORVM *florum aliquot etiam ſpecies ſunt foliorum ipſius ſtirpis, cùm magnitudine, tum colore præcipuè differentes.*

1 PRIMA *ſpecies cauliculos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula vt plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, ſed aliquantulum, quàm maioris Caryophyllei latiora, colore herbaceo virentia; floſculos in ſummo cauliculorum paruulos exiguis Caryophylleis perſimiles, verùm minores, plures ſimul in quandam veluti vmbellam congeſtos, particulatim vt plurimum prodeuntes, & ſemper ferè cocci rubore ſplendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rariſſimè candidos. Ornat hic floſculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Geſnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à ſe repertum ſcribit: prouenit & alicubi in Belgio locis deſertis, iuxtaq́; aruorum & pratorum margines ac ſcrobes, ſed multo quàm in hortis minor & tenuior. Maturè & Aprili ſæpe menſe aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde æſtatis parte viget.*

GALLI Armoires & Armoiries *appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani* **Donder negele/felt negele:** *Belgæ* **keykens**/ *quaſi dicas faſciculum. florũ etenim faſciculos noſtri propria lingua* **keykens** *nominant. Caryophylleorum florum ſpecies quædam ſylueſtris videtur; quam ob cauſam & à recentiorum quibuſdam Vettonica agreſtis aut ſylueſtris dicitur: nec deſunt qui tunicam herbam eſſe volunt: ſed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.*

ALTE-

Digitized by Google

2 ALTERA *Armeriorum ſpecies folia circum caules geniculatos, multò fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Conſtantinopolitani floris folijs haud multum diſsimilia: flores in vmbella vna plures ſimul congeſti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs ſimiles ſunt. In petroſis collibus & aſperis, ſabuloſis apricisq́ locis, apud Germanos & alias nationes naſcitur; à Belgis in hortis ſeritur, vbi ſecundo anno cum alijs Caryophylleis æſtate floret.*

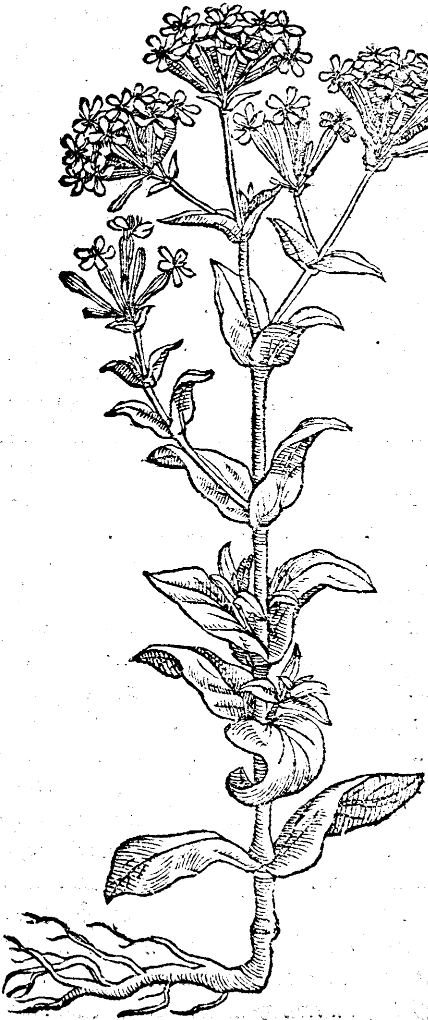
GERMANI Steinnegele *vocāt, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccū referente. Et ſylueſtris hic Caryophylleus eſt, veluti & præcedēs: vterq́ certè nulla cura eget: natura ſua viuax; & hyemis iniuriā nō difficulter ſuſtinet.*

3 IAM *& tertia quædam eſt Armeriorum florum ſpecies cauliculis rotundis, geniculatis, tactu glutinoſis, pedis altitudine; folijs ex ſingulis geniculis binis oblongis anguſtis acuminatis, in virore candicantibus & quaſi cæſiis: floribus in vmbella ſimiliter pluribus ſimul congeſtis, pulchris, Armerijs ſimilibus, verùm minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore: ſemine in oblongis vaſculis puſillo: radicibus tenuibus ac fibroſis. Seritur in hortis. floret à Maio aut Iunio menſe in Autumnum vſque, & eodem quo ſata eſt anno.*

SVNT *qui velint Limonij aut Behen ſiue Been, vulgo nunc dicti, ſpeciem aliquam eſſe, propter eam quam cum Behen rubentis floris, quod Matthiolus Limonij ſpeciem facit, ſimilitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis & folijs illi aliquantulum ſed colore ſimilior eſt. Caules tamen breuiores & teneriores, foliaq́ minora; color verò læuitasq́ foliorum in vtriſq́ ferè eadem. At nos hanc ſtirpem non Behen, aut Limonium, ſed Armeriorum florum ſpeciem aliquam eſſe autumamus, quam ob cauſam & tertium ei, inter eos locum fecimus.*

PRÆ-

Digitized by Google

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA · MADRID ·
F.
Digitized by Google

4 PRÆTER *hos verò & alia quædam eſt, vel Caryophylleorum vel Armeriorum ſpecies, omnino, vbique, & apud Belgas quoque ſylueſtris: cauliculos habet dodrantales: folia è ſingulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum ſummo ſingulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine ſatis ſimiles, colore verò cocci diluto rubentes. Exit paſſim in pratis & locis riguis. Maio & Iunio menſibus flores potiſſimum conſpicui.*

BELGÆ Craeyenbloemkens *appellant, id eſt, Cornicis flores.*

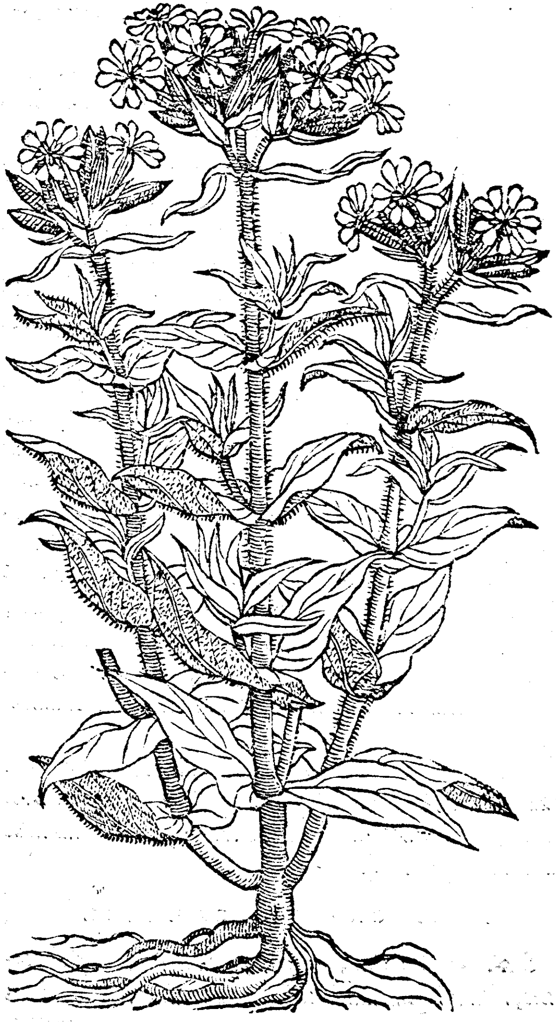
CÆTERVM *Armeriorum omnium iſtorum flores, nec vllum quoque, aut in medicina, aut in cibatu vſum habent: ſed coronarij ſunt & hortos ac corollas exornant.*

DE FLORE CONSTANTINOPOLITANO. CAP. XXI.

CONSTANTINOPOLITANO *flori caules ſunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è ſingulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obſcurè virentia, nonnihil aſpera & hirſuta; ſicuti & caules: flores in latis vmbellis, multi ſimul congeſti, aſpectu pulchri, cæterùm inodori, colore floris Calendulæ, vel purpurei lilij, ſiue maturi mali anarantij corticis, ſubinde candidi: ſemen in oblongis acuminatis vaſculis exiguum & ſubruffum: radices longæ, in plures tenues diuiſæ, guſtu aliquantulum acres. Belgis, peregrinus eſt flos: ſeritur in hortis. Iunio & Iulio altero à ſatione anno floret, deinde pluribus ſequentibus alijs. Radice etenim conſtat viuaci: diuq́ durat, hyemis & frigoris patiens.*

2 EST *& huius altera & minor ſpecies, cubitalis, aut paulo*

Digitized by Google

Digitized by Google

paulo altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Geſnero teſte.

NOSTRI *vulgo Conſtantinopolitanũ appellant florem: Germani verò florem Hieroſolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem eſſe, quæ Græcis* στρούθιον: *Arabibus Condiſi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluũt, olim vtebantur; quos veritatem minus aſſecutos eſſe euidentius eſt, quàm vt refelli debeat. Neque enim ſpinoſa aut aculeata huius floris ſtirps eſt, quale Struthion eſſe Theophraſtus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam; aut Oleæ folia, vti Struthio ſunt.*

NON *deerunt autem fortaſſe, & qui florem hunc Conſtantinopolitanum,* πόθον *veteribus dictum florem eſſe ſuſpicabuntur, quem Gaza Latinè deſiderium vocat: quorum ſententiæ cur aduerſemur, modò non habemus. Pothum enim florem Theophraſtus, Plinius, & Athenæus, inter æſtiuos reponunt, duorumq́; eſſe generum referunt: vnum hyacintho ſimilem, alterum* ἄχρουν *non coloratum ſiue candidum. Conſtantinopolitanus autem, æſtiuis menſibus floret, & colore vel hyacinthum ſcriptum, quem purpureum Lilium vocant, proximè refert, vel candidus eſt. Quæ magnam Conſtantinopolitani floris cum Potho ſimilitudinem oſtendunt.*

Pothus flos.

CÆTERVM *flos Conſtantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam aſſecutus eſt, nullum, quod ſciamus, medicum vſum habet: facultas eius ea de cauſa incomperta eſt.*

DE SAPONARIA. CAP. XXII.

SAPONARIÆ, *vulgo dictæ, caules ſunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venoſa,*

Digitized by Google

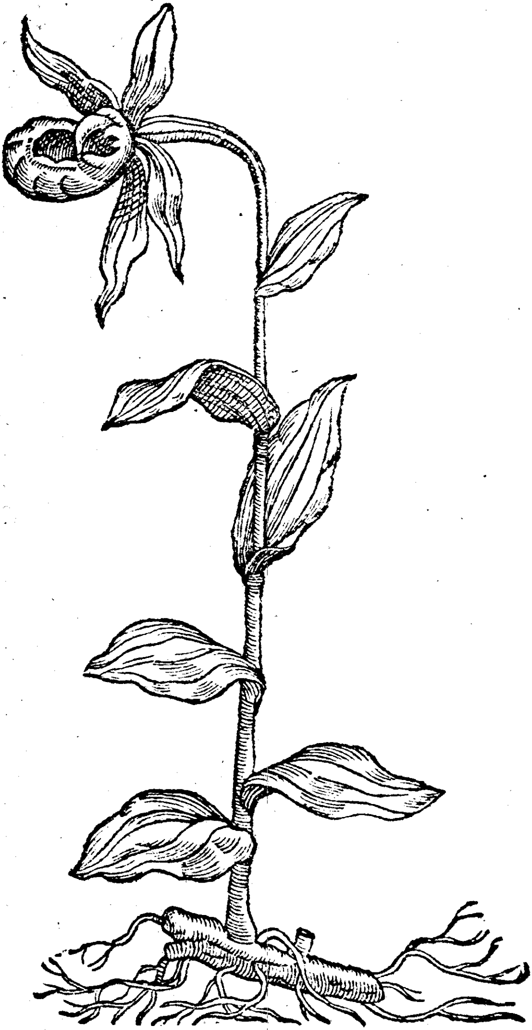

Digitized by Google

venoſa, plantaginis latifoliæ folijs ſimillima, ſed tamen minora, è ſingulis geniculis bina, vt plurimum, & præſertim radicibus viciniora, deorſum reflexa: flores in ſummo cauliculorum, & circa ſuperiora genicula multi, odorati, colore aliâs pulchro roſeo rubentes, aliâs dilutè purpuraſcentes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinq; foliolis commiſſi; in quorum medio exigua quædam ſtamina: radices craſſæ, longæ, obliquè ſerpentes, quibus fibræ quædam adhærent, veratri nigri radicibus ſimiles. Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, ſponte naſcitur. In hortis, diu durat, & vitæ eſt pertinacis. Iunio & Iulio floret.

SAPONARIAM vulgo nuncupant, ab abſtergendi potentia, qua folia pollent: ſuccum etenim quendam ex ſe remittunt, dum confricantur, ſaponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quandam ſaponalem deſcribit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non eſt tamen Vettonicæ coronariæ, multo minus Polemonij aliqua ſpecies; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis ſcripſimus. Videri citiùs poſſet Aliſma, ſiue Damaſonium, niſi caulis ei crebro, non ſimplex, ſed ſubinde in alas quaſdam diuiſus; & radices eſſent quàm veratri nigri craßiores: folia ſiquidem habet Aliſmatis deſcriptioni conuenientia, & globoſam florum in ſummo caulium congeriem. Sed Aliſmatis tenuis eſt caulis & ſimplex; & radices ſimiliter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Aliſmatis oſtendunt.

Aliſma. DESCRIBITUR enim Aliſma à Dioſcoride hoc modo: Aliſma, ſunt qui Alceam, qui Damaſonium, qui Acyron, qui Lyron nominant, folia Plantagini ſimilia habet, anguſtiora tamen verſus terram reflexa: caulis tenuis eſt, ſimplex, cubito altior, capitula habens, Thyrſo ſimilis:

Digitized by Google

lis: flores tenues, candidi, ſublutei; radices veluti Veratri nigri tenues, odoratæ, acres, ſubpingues: loca amat aquoſa.

IDEM *Plinius iiſdem penè verbis lib. 25. cap. 10. depingit: ſed duo eius ſtatuit genera; vnum in aquoſis, quod quidem à Dioſcoride deſcribitur; alterum in ſyluis prouemiens, nigrius, ac maioribus folijs. folium etiam ei laciniosum eſſe ait, quod Dioſcorides omiſit; & caulem capite Thyrſi, pro eo quod ille θυρσοειδῆν eum eſſe ſcribat; qualis ſit Thyrſoides caulis ſic inſinuans: nempe ſuperiore parte & craſſior & latior.*

Thyrſus. THYRSVS *enim ſiue θύρσος, virga, fax aut haſta eſt, frondibus aut hederis obtecta, cuius faſtigium pluribus frondibus aut floribus ſtipatur, inſtar videlicet globi aut pilæ. Sic etenim in antiquiſſimis quæ Romæ paſſim extant marmoribus depictum reperiri Thyrſum, teſtis eſt Melchior Guilandinus in epiſtola ad Langium; ſummo videlicet cacumine globoſum quiddam inſtar pilæ geſtantem. Talem etiam Thyrſum eſſe, quarundam ſtirpium & deſcriptiones oſtendunt. Acanthum enim herbam (Brancam vrſinam nominant) Dioſcorides κεφαλὴν θυρσοειδῆν habere ſcribit; huius autem caulis cùm primum prodijt, priuſquàm integrè adoleuit, ſumma parte craſſior eſt. Thymus etiam θύρσιον appellatur, qui in cauliculis globoſum capitulum profert: vnde & κεφαλωτος & capitatus cognominatur. θυρσίνη item Orobanche dicitur, caulis cui ſuperiori parte craſſior eſt: Thyrſus, iam & ferulæ caulis nuncupatur, qui licet ſenſim extenuetur, ſummo tamen cacumine vmbellam latam & rotundam florum primùm, deinde ſeminum plenam Thyrſi modo promit: vnde & νάρθηξ ſiue ferula, pro Thyrſo ſubinde dicitur: atque hinc Bacchus, qui θυρσοφόρος, etiam aliquando ναρθηκοφόρος appellatur à Thyrſis, qui in eius*

Digitized by Google

in eius orgijs olim quatiebantur. Quæ omnia Thyrſum virgam, baculum aut haſtam eſſe oſtendunt; globoſo ex frondibus aut floribus cacumine: & θυρσοειδῆν caulem dici, ſumma parte ſphæroidem aut latiorem. Neque repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrem cùm Thyrſum tenet, latens telum gerere ſcribit. Nam inde Thyrſum non in exacutum cacumen, ſed potius in retuſum & globoſum apicem deſinere colligitur: ex eo enim quod latens telum dicit, oſtendit ita cacumen contectum, vt agnoſci nõ poſsit; quod quidẽ multis ſit frondibus circum compoſitis. Verba Macrobij hæc ſunt: Colitur apud Lacedæmonios ſimulachrum Liberi patris, haſta inſigne, non Thyrſo: ſed cùm Thyrſum tenet, quid aliud quàm latens telum geritur, cuius mucro hedera lambente protegitur? Et de Thyrſo hactenus.

2 QVANDOQVIDEM *autem Aliſmatis ſiue Damaſonij mentio incidit, non prætermittenda videbatur peregrina quædam planta, quam Damaſonium nonnulli eſſe exiſtimant, cuius iconem nobis communicauit Ioannes Vreccomius Bruxellenſis, ſtirpium herbarumq́ diligentiſsimus cultor. Pingitur hæc caule ſingulari; folijs venoſis & Plantaginis ſimilibus; flore verò magno, quatuor foliorum, dilutè rubente, è cuius medio, oui forma quiddam intus cauum eminet; radice craſſa obliqua, à qua tenues fibræ dependent. Ferunt hanc in vico quodam ſupra Auguſtam reperiri, appellariq́ vulgo* Papen ſchoen/ *ac Latinè Damaſonium. Sed & hæc nihil, aut parum admodum, multò certè minus quàm Saponaria, cum Aliſmate, ſiue Damaſonio conuenit.*

Damaſonium nothum.

3 DEPINGIT *& Aliſma quoddam Matthiolus, ſed tamen quod minus quàm iſtud cum vero Aliſmate conueniat: neque enim ei folium Plantaginis modo neruoſum; neque*

caulis

caulis θυρσοειδὴς; ſed vnicum tantum florem proferens, qui à θυρσοειδῇ differens eſſe videtur.

PORRO *Saponaria, calida quidem & ſicca eſt temperie, facultate autem abſtergendi non exigua prædita.*

DE AQVILEIA. CAP. XXIII.

AQVILEIA *folia fert Chelidonij maioris, paulo tamen rotundiora per ambitum inciſa, colore in virore cærulea, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, ſuccum reddunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirſutum; cuius alæ ſingulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermedijs, ſurſum erectis paruis foliolis, qui ſimplices ſunt, compoſiti (multiplices etenim ex pluribus corniculis commiſſi ſunt) colore aliâs cærulei, aliâs in rubro purpurei, aliâs candidi vel ex candido purpuraſcentes, ſubinde varij & ex cæruleo candidoq́ permixtis relucentes; erumpentibus è medio ſtaminibus, à quibus parui apices dependent: ſiliquæ poſt ſingulos flores quinq́ ſurgunt, in quibus ſemen paruum, nigrum & ſplendens: radices ſubſunt craſſæ fibroſæ, quæ pluribus annis durant. In Belgij & Galliæ hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, ſyluoſis montibus & pinguibus pratis ſponte gignitur. Flores Maio & Iunio vigent.*

RECENTIORES *Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani* Agley *&* Ageley; *noſtri* Akeleyen. *Galli* Ancoiles, ou Ancolye.

QVIBVS *autem viribus prædita, nondum ſatis compertum; nullum ſiquidem alium vſum habet, quàm quòd coronas & hortos exornet. Tragus tamen ſemen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, iocinoris obſtructione & morbo*

Digitized by Google

Digitized by Google

morbo regio laborantibus vtiliter dari ſcribit; ſed eum qui aſſumpſit diligenter coopertum, ſudare deinde oportere. Plærique ei Aegylopis, alij Centaurij maioris vires, ſed temerè & citra omnem rationem tribuunt.

DE ANTIRRHINO. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO *caules ſunt rotundi, glabri, fragiles, & ramoſi: folia multa vt plurimum oblonga & acuminata, Linariæ ſimilia ſed maiora; ſubinde breuiora latioraq́; & Anagallidis ſimiliora: flores ſecundum caules ſuperiori parte ordine digeſti, forma oblongi, anteriori parte latiores, dum concluſi, vt naſcuntur, permanent ranæ ori quodammodo ſimiles; aperti verò biantis leonis rictum referentes; colore roſeo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpuraſcentes, non rarò etiam ſublutei; eius videlicet cuius folia ſunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum ſequitur, oblongum, anteriore parte anguſtius & foraminoſum, narium vituli, aut canini capitis ſimilitudine; in quibus ſemen paruum & ſubnigricans: è radicibus non magnis fibræ dependent. In hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi ſeritur. Maio menſe, quod hyemem ſuperauit, & reliqua deinde æſtate, floret: ſerius verò & ſub æſtatis finem, eiuſdem anni vere, ſatum. Hyemem autem, niſi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs repoſitum, abſque iniuria in Belgio non ſuſtinet.*

GRÆCIS ἀντίῤῥινον ἢ ἀντίῤῥιζον, *ſi nō vitioſum Theophraſti exemplar, &* ἀνάῤῥινον *dicitur: Latinis ſimiliter Antirrhinum. Auctore Galeno etiam* βουκράνιον *&* λυχνὶς ἄγρια, *ſiue Lychnis ſylueſtris, nominatur. Apuleius etiam* ἀμέθυσον, πιθήκιον, κυνοκεφάλιον, *Canis cerebrum, herbam ſimininam, Venuſtam minorem & Opalini gratam, appellari*

Digitized by Google

lari refert. Creditur quoque eſſe Leo herba, quam inter flores Columella lib. 10. refert, ſic ſcribens:

Narciſſiq; comas, & hiantis ſæua Leonis
Ora feri. *Item & infra:*
Oſcitat & Leo.

Geſnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam eſſe exiſtimauit, quam ea de cauſa Leontoſtomium nuncupauit: ſed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quàm Aquileiæ, nobis videtur. Nam illius hians flos, Leonis rictum citiùs, quàm huius, refert.

EST *verò & alius Leo, qui* ὀσπρολέον, *& leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche, de quo in Frumentorum hiſtoria egimus.*

EST *& alia Amethyſtos herba, cuius Plutarchus meminit,* κράμβη *videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur hiſtoria.*

BELGÆ, *Antirrhinum,* Orant *appellant.*

CÆTERVM *Antirrhini ſemen inutile in medicina, vt Galenus ait, eſt. Herba verò ipſa aſſimilis cum Bubonio facultatis, ſed multo minoris.*

NARRANT, *inquit Dioſcorides, appenſum veneficijs aduerſari: & gratiam conciliare, ſi quis eo perunctus ſit cum oleo liliorum, aut Cyprino.*

APVLEIVS, *radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.*

DE ANTIRRHINO SYLVESTRI SIVE MINORI. CAP. XXV.

PRÆTER *hortenſe Antirrhinon ſuperiori capite deſcriptum, & aliud reperitur, tota ſua natura ſylueſtre, quod ſatiuo & minus, & humilius eſt, & aliquantulum, ſed tamen modicè hirſutum. Cauliculi huic quoque ſunt tenues, ramoſi:*

Digitized by Google

Digitized by Google

ramoſi: folia oblonga & anguſta: flores autem non ad ſummum caulis, ſed iuxta foliola ex ipſorum ſinubus exeunt, Antirrhini ſimiles, ſed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei. Capitula ſimiliter minora & breuiora, foraminoſa, hominis caluariam propemodum referentia, in quibus ſemen minutum: radices ſubſunt tenues. Naſcitur multis Belgij & Germaniæ locis, circa margines, & in ipſis agris, iuxta vias, in hortis, & alibi. Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio breuius & tenerius reperitur. Iulio & Auguſto floret, hyeme perit: æſtiua enim eſt herba.

NOSTRI **cleyn Dzant** *appellant: Antirrhini autem haud dubiè ſpecies eſt ſylueſtris. Sunt qui velint Orontium eſſe, ſimilitudine nominis inducti, cuius decocto Archigenes, apud Galenum* κατὰ τόπους *lib. 9. auriginoſos lauandos conſulit. Sed an verè ipſum ſit, affirmari non poteſt, eius deſcriptione nuſquàm, nec nomine, alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob cauſam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam ſuſpicatus eſt, & legendum eſſe, Origanum; quod, Dioſcoride auctore, in balneo auriginoſis prodeſt.*

Phyteuma. PLVS *ſimilitudinis Antirrhinum ſylueſtre cum Phyteumate habet, quod à Dioſcoride, his verbis, lib. 4. deſcribitur.* φύτευμα φύλλα ἔχει ὅμοια στρουθίῳ, μικρότερα δέ· καρπὸν πολὺν τετρημένον· ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπόλαιον. *id eſt, Phyteuma folia habet ſimilia Struthio, ſed minora: fructum multum, perforatum, radicem paruam, tenuem, terræ ſuperficiei inhærentem. Quæ deſcriptio Antirrhino ſylueſtri aptiſſimè & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minora: ſiquidem, vt Plinius ait, Struthium folio eſt Oleæ minori; ſunt etenim eius folia oleaginis anguſtiora & minora.*

Digitized by Google

nora. Fructum etiam ſiue καρπὸν copioſum habet, eumq́ perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quo ſemen continetur accipitur, quod non rarò; vti & ipſius Antirrhini capitulum, καρπὸς appellatur. De radicibus dubitari non poteſt, quæ tales, cuiuſmodi Phyteumati tribuuntur, ſunt. Quibus de cauſis Antirrhinon iſtud ſylueſtre verum Phyteuma eſſe apparet. Matthiolus tamen non Antirrhinum iſtud, quod olim pro legitimo exhibuit, ſed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua ſuperius cap. 10. vbi & improbatæ ſententiæ Matthioli, & noſtri iudicij rationem indicauimus. καρπός.

PORRO Antirrhinum iſtud ſylueſtre nullius quidem eſt vſus: ſi autem verum eſt Phyteuma, ad amores profuerit. Vt etenim auctor eſt Dioſcorides, Phyteuma ad amatoria philtra commodum eſſe perhibetur.

DE LINARIIS. CAP. XXVI.

ANTIRRHINI ſpecies quoque quædam videntur, quas Linarias vulgo nominant.

QVARVM vna cauliculos habet bicubitales, complures, rotundos, tenues: folia multa, anguſta, oblonga, lini folijs ſimilia: flores luteos ſecundum caules iuxta ſummum, anteriore quidem parte Antirrhini floribus ſimiles, poſteriore verò in caudam ſiue corniculum quoddam deſinentes, floris Regij ſimilitudine; quos ſequitur capitulum rotundum, in quo ſemen nigrum: radix longa, tenuis & alba. 1

ALTERA ſpecies huic caule, folijs & floribus ſimilis eſt: caulibus tamen ferè longioribus; folijs verò anguſtioribus; floribus paruis, multoq́ quàm alterius minoribus, in cæruleo purpureis, nonnunquam etiam ſubcandidis aut ſubluteis; capitulis ſimiliter exiguis, radicibus tenuibus & fibroſis. 2

Digitized by Google

NASCITVR *prior Linaria paßim ſecus agrorum margines, & alijs locis; altera ſimilibus, quibuſdam in regionibus exit, ſed inuentu rarior. Florent Iulio & Auguſto.*

VTRAQVE *ſpecies, Linaria noſtris dicitur, nonnullis Vrinalis. Germanis,* Lynkraut / flaſchkraut / harnkraut / unſer frauwē flaſchß / waldt flaſchß / krotten flaſchß. *Belgis* wilt vlas; *Gallis,* Lin ſauuage. *Exiſtimatur à multis eſſe Oſyris: ſed Oſyris ab hac differens eſt ſtirps, ex qua videlicet* κορήματα, *hoc eſt, ſcopas hac ætate, in Italia componunt: vt & olim Galeni ſeculo; quam vulgo* Belvedere *nuncupant.*

EST *autem Linaria calida quidem & aliquantulum ſicca temperie, & aperiendi potentia prædita; nam, vt & Rhizotomi noſtri temporis exiſtimant, vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborātibus prodeſſe; quod ab Oſyride huc tranſlatum eſt.*

DE AMARANTO PVRPVREO. CAP. XXVII.

CAVLE *Amarantus purpureus ſurgit cubitali, vel altiori, ſtriato, iuxta radicem ſubinde rubente, læui, in alas quaſdam diuiſo; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt ſpicæ, aſpectu gratiſsimæ, cæterùm inodoræ, in purpura ſplendentes, coccum ſaturatum qui in holoſerico villoſo micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia ſuperantes; quæ in attritu ſimilem ferè colore ſuccum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinem ſuam retinent, aliquot etiam annis non marceſcentes; vnde & nomen inuenit: Semen maturatis ſpicis inſidet paruum, nigrum, & multum ſplendens: Radices breues & fibroſæ.*

Digitized by Google

Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & lætius renaſci. Alexandrino palma eſt, qui decerptus aſſeruatur. Mirumq́ꝫ poſtquàm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit.

Αμάραντον *quoniam non marceſcat, Plinius appellat: noſtra ætas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichryſi, quod ſimiliter* ἀμάραντον *dicitur, de quo inferius ſuo loco: Germanicè* Samatblumen / Dauſentſchoon / Floramor: *Noſtrate dialecto,* Flouweelbloemen. *Italicè* Fior velluto. *Gallicè* Paſſe velours, *Paſsiuelutum Ruellius reddit, quo nomine holoſericum villoſum coccineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.*

EST *verò & alia huius ſpecies, caule multo proceriore & craſsiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: folijs ſimiliter maioribus; cui ſpicæ ſunt longiores, ſed obſoleti admodum ruboris. Seritur vterq́ꝫ Amarantus in hortis, ſed prior frequentius. Alter enim Amarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.* 2

PROVENIVNT *ſpicæ Auguſto menſe, durant in Autumnum. Inſipidum vtrumq́ꝫ olus eſt, & Bliti ſpecies, de quo in Olerum hiſtoria, vbi illi ſuæ reddentur vires.*

RECENTIORVM *plærique Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adſtringendi cum frigiditate & ſiccitate potentiam, ſanguinisq́ꝫ omnem fluorem ſiſtendi vires attribuunt; quas tamen ei ineſſe nulla qualitas oſtendit, præter ſolum fortè colorem, quo ſpicæ rubent. Nam rubra omnia ſanguinem vndequaq́ꝫ fluentem cohibere ac ſupprimere, quorundam eſt opinio; eo quòd quædam ſanguinem ſupprimentia, talia colore ſint. Sed hæc opinio vti vana eſt, ita nullis probabilibus rationibus innititur. Ex coloribus etenim de viribus ſimplicium & medicamentorum, certi nihil colligere*

Digitized by Google

ligere licet: vt Galenus lib. de ſimpl. medica. faculta. primo & quarto dilucidè oſtendit. Sunt ſiquidem plæraque rubra etiam calida & aperientia, vti Rubiæ rubicunda radix, quæ & ſanguinem per vrinas & menſes ducit. Qua de cauſa & perperam ratiocinantur, qui Amarantum purpureum, ſanguinem ſupprimere, cœliacos & dyſentericos adiuuare, ex ſolo colore iudicant.

DE ROSIS. CAP. XXVIII.

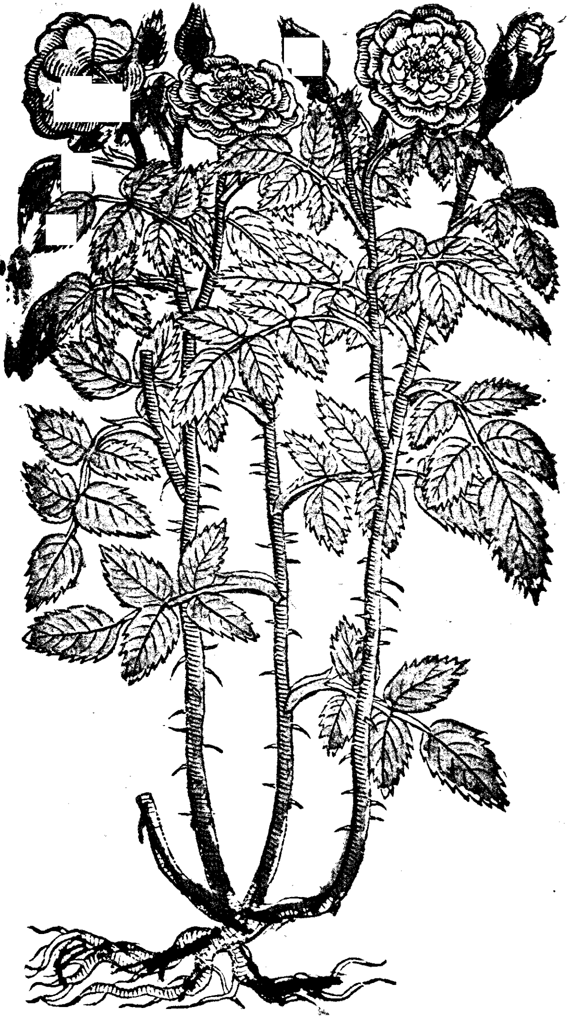
ROSARVM *ſtirps tametſi fruticoſa & ſpinoſa ſit, conſentaneum tamen & decẽs magis eſt, eam floribus adiungere, quàm ſpinoſis fruticibus ſociare: principatum ſiquidem inter flores omnes Roſa facilè obtinet, eiusq; in coronis omnibus vſus propè nimius eſt; &, vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetuſtiſſimo, Henricus Stephanus perquàm eleganti carmine Latino reddidit:*

Roſa, honor decusq; florum.
Roſa cura amorq; Veris.
Roſa, cælitum eſt voluptas.
Roſeis puer Cytheres
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

SVNT *autem Roſæ genere quidem permultæ, aut ſtirpis ipſius magnitudine, aſperitate, læuitateue; aut floris foliorum multitudine, paucitateue, vel colore odoreq; differentes. Nonnullæ ſiquidem proceræ & excelſæ, aliæ breues & humiles: folia quibuſdam quina, alijs duodena, vicenáue aut plura. Theophraſtus etiam* ἑκατοντάφυλλαν, *ſiue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes ſerunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ*

etiam

Digitized by Google

Digitized by Google

etiam quàm plurimæ, abſque odore nonnullæ. Harum omnium quædam ſatiuæ & hortenſes ſunt; aliæ verò ſylueſtres.

RAMI *aut potius virgæ omnibus duræ, lignoſæ, mordacibus aculeis horrentes; & ſylueſtribus quidem ſpinoſiores: folia aſpera, per ambitum ſerrata, ex quinq; aut ſeptem ex vno neruo cohærentibus: flores è cauliculorum faſtigijs exeunt, primùm herbaceo incluſi calyci, qui tumeſcens in virides alabaſtros faſtigiatur, quibus paulatim dehiſcentibus flos panditur, in calycis ſui medio, ſtamina quædam capillacea, luteosq; complexus apices: ſemen in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus ſubſunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignoſæ in diuerſa tendunt.*

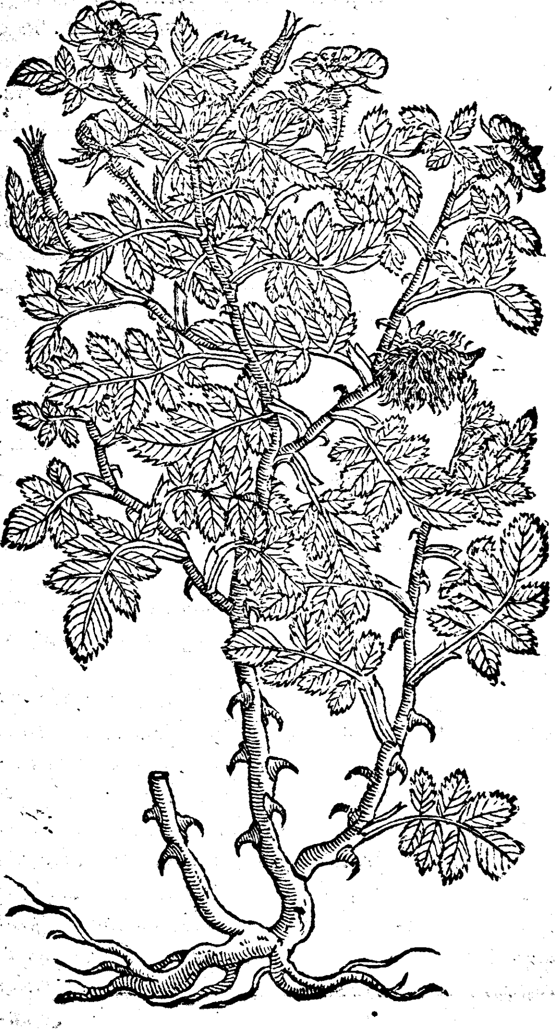
1 IN *ſatiuarum cenſu, vna proceritate caulium ſiue ramorum, reliquas ſuperat: craßis enim & lignoſis ſuis virgis ad* 10. *vel* 12. *pedes, aut etiam altius conſcendit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora.*

2 PROXIMA *magnitudine, virgas habet breuiores, ſed non minus aſperas, Roſas odore ſuaues, ſed dilutè & pallidè rubentes:* Incarnatas *Itali appellant.*

3 TERTIA *huic ſimilis ramis & folijs eſt, ſed ſubinde breuior, flore verò odoratißimo pulcherrimóque, ſaturato, & quodammodo puniceo rubore nitente; Roſarum omnium præſtantißima, & ad medicamenta omnis ferè generis vtilißima.*

4 QVARTA *breuior eſt, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, ſed minus quàm tertiæ, & quandoque ſimplici, quinq; tantummodo foliorum; aliâs plurium: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquàm iucundo.*

QVINTA

Digitized by Google

5 QVINTA *Roſarum hortenſis ſpecies, ramis & virgis ſylueſtrem Caninam Roſam quodammodo refert. Roſas profert paruas plures ſimul cohærentes, vt plurimum ſimplices, aliquando ſed rarò multiplices: odore admodum fragranti ſuauiſsimas, & moſchum proximè referentes: vnde & Roſæ Moſchettæ ab Hetruſcis appellantur.*

6 SYLVESTRIVM *ea quidem quæ Canina Roſa vulgo dicitur, & Belgio familiariſsima eſt, aculeatis virgis, & aſperis folijs, ſatiuis ſimilis eſt; ſingulis tamen minoribus: flos ſimplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpuraſcens. Adnaſcitur huius virgis aliquando pilula quædam hirſuta, echino Caſtaneæ quaſi ſimilis, at mollis, quam Spongiolam Roſæ nuncupant.*

7 HVIC *ſimilis eſt, & alia ſpecies, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ ſubrubente cortice veſtiuntur; flores pallidè rubent, non in totum abſque odore: Cinamomina Roſa à quibuſdam dicitur.*

8 INTER *ſylueſtres etiam quædam lutei coloris Roſas fert.*

9 EST *& parua quædam humillima, virgis ſpinoſiſsimis: folijs minimis, Roſis perquàm exiguis, candidis & ſuauiter odoratis.*

10 IAM *& ſylueſtris quædam folijs reperitur odoratis: hæc proceritate ſylueſtres omnes ſæpè ſuperat. Virgas habet duras, craſſas & lignoſas: folia ſplendentia & pulchrè virentia, odore gratiſsima: Roſas verò paruulas quinquefolias, frequentiſsimè albicantes, rarò purpuraſcentes, exigui aut nullius odoris: fructum oblongum, colore ſubrubentem, nucleo paruæ Oliuæ, & Roſarum aliarum capitulis ſimilem, ſed minorem quàm hortenſium, in quibus lanoſi flocci atque inter eos ſemen conditum, paruum, & durum. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotundæ, molles & hir-*

Digitized by Google

& hirſutæ ſpongiolæ, tales omnino, quales circa Caninæ Roſæ ſpinas naſcuntur. Et totidem quidem Roſarum genera, noſtra ætas adinuenit.

SVNT *verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima ſuis appellata cognominibus, ſed non omnia in rubo, hoc eſt, ſpinoſo frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Roſarum cenſu numerantur) quorum quædam cum noſtris generibus conuenire, veriſimile eſt; non tamen omnia. Genera eius, noſtri, inquit, fecere celeberrima, Præneſtinam & Campanam. Addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſſimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus folijs. Viliſſimam verò plurimis; ſed minutiſſimis, ſpineolam. Deinde paulo infrà. Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis Lychnis, non niſi in humidis locis prouenient, nec vnquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſemperq; naſcenti ſimilis, latiſſimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleracea habens, Moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes ſine odore, præter Coroneolam, & in rubo natam.*

SERVNTVR *& plantantur Roſæ quidem mitiores
& ſatiuæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hor-
tis. Syluestres multis locis ſponte exeunt: & inter has qui-
dem prima, paſſim circa ſcrobes, foſſas, ad margines agro-* 6
rum & pratorum; locis humidis prouenit. Lutea in Africa 8
*& Aegypto, quam plerique in hortis nunc habent, vti &
Cinamominam. Minima ſpinoſiſſima & aſperrima, locis* 9
*gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta
Icium portum, in arenoſis maris aggeribus. Sed odorata ſyl-* 10

ueſtris Roſa hortenſis eſt, nec vſquam in Gallia aut Belgio, quod ſciamus, ſponte exit.

SERI *autem Roſa, vti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argilloſis, nec riguis, contenta raris, proprieq́ue ruderatum agrum amat: omnis, locis ſiccis quàm humidis odoratior. Refert & cœli temperies; quibuſdam enim annis, minus odorata prouenit. Theophraſtus odoris colorisq́ue præſtantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratiſſimas Roſas, quæ apud Cyrenen naſcuntur; & proinde vnguentum iucundiſſimum illic fieri.*

NASCITVR *verò Roſa ex ſemine: ſed quoniam tardè perficitur, conciſo caule ſeritur. Omnis reciſione & vſtione proficit, floremq́ue melius profert; relicta namq́ue excreſcit & ſylueſcit. Sæpius eam transferre vtile eſt: ſic enim pulchriorem Roſam effundi affirmant: Theophraſtus & Plinius auctores.*

SERENDARVM *autem Roſarum modum, Palladius oſtendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copioſa roſaria, quaternorũ digitorum ſurculos gemmantes cum geniculis ſuis debebis excidere, & in modum propaginis ſternere, & ſtercore ac rigationibus adiuuare. vbi anni ætatem compleuerint, pedis ſpacio inter ſe transferre diſiunctos, atque ita ſolum, quod huic generi deputabis, implere.*

FLORENT *Roſæ; quædam citiùs, aliæ ſeriùs, omnes Maio aut initio Iunij menſis. Præcoces Cinamominæ, & aliæ quædam ſyluestres: ſeriores ſatiuæ ſunt. Moſchettæ menſe Auguſto etiam ſecundo florent. Theophraſtus, ſi autumnus prolixior fuerit, Roſas etiam denuo erumpere poſſe teſtatur.*

ROSA *Græcis* ῥόδον *appellatur. Stirps verò ipſa Roſarum* ῥοδωνιά, *quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet.*

Digitized by Google

retinet. Dicitur autem ῥόδον, vt Plutarchus ait, ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, quòd largũ odoris effluuiũ emittat.

MEDIVM floris Roſarum, lutea videlicet ſtamina & apices; ἄνθος τῶν ῥόδων, & flos Roſæ dicitur; officinis Anthera.

FOLIORVM ipſius floris partes candidæ, quibus calycibus inſeruntur, ὄνυχες, & vngues appellantur.

CALYX vocatur, qui ſtamina & floris foliola complectitur ac continet.

ALABASTRI verò ſunt calycis partes lacinioſæ, conum floris priuſquam panditur complectentes; quæ quinque ſunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Roſarum à plæriſque appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus ſemen gignitur, quæ ſcilicet floribus & calycibus ſubſunt.

VIRGAS ſtirpis Roſarum, Strabus Gallus in hortulo ſuo, Viburna nominat, ſic ſcribens: Viburnum

Iam niſi me feſſum via longior indupediret,
Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo;
Debueram Viburna Roſæ pretioſa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Vergilius tamen & Aurelius Nemeſianus, viburnum fruticem aliquem ſui generis innuunt, paruum, humilem, lentum & obſequioſum. Ille quidem ecloga prima vrbem commendans Romam:

Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter Viburna Cupreſſi.

Nemeſianus verò ecloga ſecunda his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,
Si modò coniferas inter Viburna Cupreſſos,
Aut inter Pinos Corylum frondeſcere fas eſt.

Digitized by Google

1 IN *ſatiuarum Roſarum numero primam, vulgo Roſam albam; Belgæ,* **witte Rooſen:** *Germani* **weiſz Roſen:** *Galli,* blanche Roſe *appellant. Poteſt hæc Plinij Spineola Roſa eſſe, ſi modò Campana Roſa non eſt.*

2 ALTERA, *quam incarnatam Roſam Italia nuncupat, Alabandicæ ſimilis eſt: Germani,* **Liebfarbige Roſen.**

3 TERTIA, *Prouincialis Gallis dicitur: hanc, Mileſiam eſſe, non temerè ſuſpicari licet.*

4 QVARTAM, *Roſas Franchas Galliæ, Plinius Trachiniam fortè aut Præneſtinam dixerit.*

5 QVINTA, *Moſchata, ab odore, vt diximus, moſchi dicta, Coroneola eſſe poteſt. Coroneola enim autumnalis eſt Plinio. Damaſcenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali* Roſam moſchettam: *Galli,* Roſes muſquées ou muſcadelles: *Belgæ,* **Muſket Rooſen.**

6 SYLVESTRIS *Roſa, Germanis* **wilder Roſen/ heckroſen:** *Brabantis,* **wilde Rooſen:** *Gallis,* Roſes ſauuages: *Plinio lib. 8. & 25.* κυνόρροδος ϗ κυνόρροδα *eſt, id eſt, Roſa Canina: nonnullis etiam Canina ſentis.*

QVÆ *verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirſutæ pilulæ reperiuntur, ſpongiolæ ſylueſtris Roſæ aptiſſimè & proprijſſimè dictæ ſunt: Officinæ perperam Bedeguar appellarunt. Nam Bedeguar Arabibus Cardui ſpecies, quæ Græcis* ἄκανθα λευκὴ, *hoc eſt, ſpina alba.*

7 ALIÆ *ſylueſtres Roſæ, Cynorhodi etiam ſpecies quæ-*
8 *dam ſunt; cum ea, quam* **Caneel rooſkens/** *id eſt, Ci-*
9 *namominam Roſam Belgæ appellarũt; tum & lutea Africana; nec non minima, noſtris* **Duynrooſkens/** *hoc eſt, Dunenſis Roſa dicta, ab arenoſis ſponte natis aggeribus mari oppoſitis, quos vulgo Dunen nominant.*

10 EST *verò & Cynorhodi ſiue Caninæ Roſæ, ſed odoratæ ſpecies,*

Digitized by Google

ſpecies, quam noſtri Eglantier/*aut* Aglantier; *Galli,* Englenterium, *Ruellio teſte, nominant: qui & hanc ſylueſtrem Roſam, Cynosbaton, ſiue Canirubum eſſe ſuſpicatur.* Cynosbatos. *De quo Dioſcorides his verbis:* κυνόσβατον, οἱ δὲ ὀξυάκανθαν καλοῦσι. θάμνος ἐστὶ βάτου πολλῷ μείζων, δενδρώδης, φύλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μυρσίνης. ἀκάνθας δὲ περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυράς· ἄνθος λευκόν· καρπὸν ἐπιμήκη, πυρῆνι ἐλαίας ἐοικότα, ἐν τῷ πεπαίνεσθαι πυῤῥόν· τὰ δὲ ἐντὸς ἐριώδη: *Id eſt, Cynosbatus, ſiue Canirubus, quem aliqui Oxyacantham vocant, frutex eſt Rubo longè maior, arboreſcens, folia fert latiora myrto: ſpinas circa ramos robuſtas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ ſimilem, per maturitatem fuluum, interius lanuginoſum.*

EXTAT *& Cynosbati apud Theophraſtũ huiuſcemodi deſcriptio:* τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχει, ϗ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας, ἔστι δὲ δένδρου ϗ θάμνου μεταξὺ ϗ παρόμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες. *(Exemplar vulgare* ἀγνῶδες *habet, ſed Athenæus ex Theophraſto* ἀγλῶδες *rectiùs legit) hoc eſt; Cynosbaton fructum ſubrubentem habet, & malo Punico ſimilem: eſt inter arborem & fruticem medium, veluti malus Punica: folium autem ſplendens.* Theophraſti locus reſtitutus.

CVM *harum deſcriptionum vtraque, non malè Canina Roſa odorata conuenire videtur. Nam frutex eſt Rubo maior, caudices ſiue virgas habẽs craſſas lignoſas, vti malus punica, vel alia lignoſa & arboreſcens quædam ſtirps, aculeis & ſpinis duris munitas: folium eius non quidẽ integrum, ſed vnum aliquod ſingulare, totius folij pars, Myrti folijs latius eſt, ſuperioreq́ue parte læue & ſplendens; fructus nucleo oliuæ ſimilis, qui vbi maturus eſt, colore eſt rubente, lanoſos floccos & ſemen intus habens. Quæ omnia huius ſylueſtris & odoratæ Roſæ, cum Cynosbato ſimilitudinem oſtendunt.*

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA MADRID
Digitized by Google

Plinij locus emendatus.

Est verò & alius Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. deſcribit, quem alij Cynoſpaſton, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaſton vocant: foliū habet veſtigio hominis ſimile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropaſtos dicitur. Sed huic Cynosbato, ſylueſtris odorata (ſi modò legitima & non corrupta eſt deſcriptio) nequaquam ſimilis eſt, veluti neque Cappari, nec Smilaci aſperæ, quarum vtraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

Sed ad Roſas reuertamur; quarum florum foliola, quia ex diuerſis partibus conſtant, diſsimiles etiam facultates obtinent. Inſunt etenim eis terreſtres quædam & adſtringentes; aliæ humidæ & aqueæ: nonnullæ ſpirituoſæ & aëreæ partes; quæ tamen in ſingulis non ſimiliter ſe habent. In vno ſiquidem genere hæ: in alio illæ excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

Svperant humidæ, aëreæ & ſpirituoſæ partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damaſcenis ſiue Moſchatis: quas viribus præſtantiores Matthiolus tradit; vtpote cuius etiam folia viginti, aluum ſubducant ſumpta. Ex tribus his liquor, ea de cauſa, elicitur gratiſsimi ac ſuauiſsimi odoris, qui ferè ex alijs Roſis inodorus eſt.

Vtilis autem Roſarum hæc ſtillatitia aqua, cum ad cordis roborationem & ſpirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari poſtulant. tragematis, placentis, condimentis & alijs, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, ſaporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: ſomnum conciliat: quem & ipſæ viretes Roſæ, odore ſuo ſuaui prouocant.

Svccvs Roſarum præſertim dilutè rubentium, &, vt non-

Digitized by Google

vt nonnulli etiam aiunt, ſaturata purpura nitẽtium, aluum lenit & ſubducit.

IDEM *præſtat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Droſatum ſiue Serapium; officinæ ſyrupum roſatum ſolutiuum nuncupant, quod ex infuſo ſiue diluto apparari debet, in quo pluries Roſarum virentium folia multa macerata ſunt. Ad leniendam autem ſiue ſubducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiori, aut opus non eſt, aut vti non expedit. Nam præter ea quæ in inteſtinis hærent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitoſa & ſubinde bilioſa, alia non educit; ſi non alijs quibuſdam potentioribus medicamentis permiſceatur. Humectat autem & refrigerat Serapium iſtud: ideo etiam febrium ardentium calores nimios ſedat, & viſcerum inflammationes mitigat; ſitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum vtile, nam eum laxiorem debilioremq́ relinquit.*

IN *rubentibus Roſis, quæ paſsim ſunt vulgares, & alijs ſaturatæ purpuræ, quas Prouinciales appellant, plus eſt terreæ ſubſtantiæ, & reſiccantis adſtringentisq́ facultatis, non tamen abſq; humido quodam permixto; quod quidem ipſis adhuc virentibus ineſt: in reſiccatis verò deperditum eſt. Succus hac de cauſa, & dilutum earum, ad aluum ſubducendam quoque facit; minus tamen quàm aliarum prædictarum.*

RESICCATÆ *autem hæ Roſæ, humiditate iam abſumpta, adſtringunt & reſiccant: refrigerant quoque, ſed minus quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori, & palpitationi eius ſuccurrunt: hepar, renes, & alia viſcera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum, ſiccant & corroborant: fluorem muliebrem & ſuperfluam menſtruorum purgationem compeſcunt; ſanguinis*

vndequaque eruptiones ſiſtunt: ſudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam, conſtringunt: antidotis omnibus vtiliter admiſcentur, & alijs quoque medicamentis, ſiue foris adhibendis, ſiue intra corpus aſſumendis, quibus adſtringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

QVOD *ex ipſis fit Rhodomeli, vulneribus, vlceribus, eruptionibus, ac in vniuerſum omnibus, quæ abſtergi & reſiccari poſtulant, longè vtiliſſimum eſt.*

OLEVM *calores omnes ſedat, & inflammationes prohibet, aut iam incipientes mitigat.*

FLORES *Roſarum, lutea videlicet ſtamina & apices, reſiccant ſimiliter & adſtringunt, & potentius quidem, quàm ipſarum Roſarum foliola. Idem poſſunt calyces & alabaſtri: ſed cum his omnibus odor deſit, minus vtilia ſunt, humanæq; naturæ minus amica.*

CAPITA *Roſarum, Plinio auctore, ſanguinem etiam & ventrem ſiſtunt: vngues, epiphoris ſalubres ſunt.*

RADIX *ſylueſtris Roſæ ad morſum Canis rabidi vnicum remedium, oraculo repertum: vti idem lib. 8. cap. 41. ſcribit.*

SPONGIOLÆ, *quæ in medijs eius ſpinis naſcitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.*

FVCHSIVS, *ſpongiolas & capitula ſylueſtris Roſæ, contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat; ſi in puluerem trita exhibeantur. Prodeſſe autem poſſunt non vt diuretica, aut calculum atterentia; ſed veluti alia quædam adſtringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculoſis non rarò vtiliora ſunt, quàm multa, præſertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequẽtiori aut nimio vſu, & renes multum debilitari & ſæpe ſuper calefieri contingit; & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli,*

pelli, ſed copioſiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in ſanguine tenue, aqueum & ſeroſum eſt, ſegregant: quod verò craßius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & ſimiliter etiam alia, frequentiori vſu.

DE CISTO. CAP. XXIX.

ROSARVM ſpecies & Ciſtus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & feminam, præter tertium Ledum dictum.

VTERQVE frutex eſt lignoſus, multis alis ramoſus; ſed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis ſunt lata, aliquantulum rugoſa & lanuginoſa, propemodum ſubalbicantia, hortenſis aut alterius Saluiæ folijs modo quodam ſimilia: flores in ſummo virgularum, veluti paruæ ſylueſtres Roſæ, fugaces tamen & citò pereuntes; colore mari quidem, in cæruleo pene ſubrubentes, aut purpurei: feminæ verò candidi: capitula inde rotundiuſcula, in quibus ſemen paruum: radices lignoſæ, fiſſæ, in diuerſa tendentes.

EXIT ſubinde ſub ipſo frutice ad radices, Limodori quoddam genus, craſſum, pingue, carnoſum, ſucco plenum, ſine folijs, ex multis veluti Hyoſciami vtriculis, aut mali Punicæ cytinis totum conſtans: colore in vno genere πυῤῥῷ ſiue ruffo: in altero candido, in quodam etiam χλωρῷ, ſiue virenti, aut herbaceo: vt Dioſcorides ait. Hypociſtis

NASCITVR Ciſtus in Italia, Hiſpania, Narbonenſi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europæ prouincijs, aridis & ſaxoſis locis: & in vna quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus, alibi candidioribus mollioribusq́; in plæriſque minus candidis, minusq́; piloſis. Mu-

Digitized by Google

tationem enim aliquam, pro regionum diuerſitate Ciſtus quoque recipit. Floret æſtiuis menſibus.

Κίστον ἢ κίσθον Græci appellant, nonnulli κίσσαρον, alij κίσθαρον. Latinis ſimiliter Ciſtus, & Roſa ſyluatica dicitur, à quibuſdam etiam Roſa Canina, vt Scribonius Largus refert. E radicibus exiens limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quoniam ſub Ciſto proueniat. A nonnullis ῥόβηθρον, aut ὀρόβηθρον. Ab alijs κύτινος, inter quos Paulus eſt Aegineta; qui etiam non illud, quod Ciſto ſubnaſcitur, ſed huius ſuccum hypochiſtida appellat: vnde manaſſe poteſt hypoquiſtidos vox: qua officinæ ſuccum hunc barbarè nominant.

FACVLTATE *porrò Ciſtus, vt Galenus ait, non inſtrennuè deſiccat, ſecundi propemodum ordinis reſiccantium: adeò verò frigidus eſt, vt tepidi caloris ſit particeps. Folia & prima germina trita tantum deſiccant, adſtringuntq́ue, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis ſunt efficaces, adeò vt cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxusq́ue ac humiditates ſanent: cataplaſmatis modo illita, putredinoſa ipſorum vlcerum iuuant. Dioſcorides, νομάς, id eſt, vlcera depaſcentia illitu cohibere, & cum cera ambuſtis, veteribusq́ue vlceribus mederi tradit.*

HYPOCISTIS *multo magis adſtrictoria eſt, efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cœliacos, dyſentericosq́ue affectus. Quin ſi partem roborare conſilium ſit, quæ videlicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non ſegniter addit. Sic ſanè ſtomachicis, hepaticisq́ue epithematis admiſcetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.*

Digitized by Google

DE CISTO LEDO, ET LADANO.
CAP. XXX.

Cistvs Ledon, frutex eſt paruus Ciſto aſsimilis, ſed folijs longioribus, nigrioribus, & glutinoſis: flores parui exiguis roſis perſimiles, colore candidi. Contrahunt folia pingue quoddam reſinoſum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioſcorides ait, vernali; ſed, vt Petrus Bellonius, αὐτόπτης, in medijs æſtatis & Canicularium dierum ardentiſsimis feruoribus: quod non abſque ſingulari cura & diligentia, nec minori induſtria, ab ipſis ſtirpibus noſtra ætate colligitur: non ex caprarum aut hircorum barbis villiſue depectitur, collectum colatur, & in maſſas formatum in medicinæ vſus reconditur. In Creta inſula, eodem Bellonio teſte, paſsim locis incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore.

Λήδον καὶ λάδον ipſe frutex dicitur, & Ciſti ſpecies eſt. Pingue verò quod ex folijs colligitur λάδανον καὶ λήδανον: Latini Græcas voces ſeruant: officinæ corruptè Lapdanum enunciant. Maximè probatur Dioſcoridi odoratum, ὑπόχλωρον, ſiue ſubuiride, facilè molleſcens, pingue, non arenoſum, nec citò fragile, ſed reſinoſum.

Primo exceſſu completo calidum eſt, Galenus inquit, habens etiam adſtrictionis paululum: ad hæc ſubſtantia tenui, ac proinde emolliens, pariterque moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adſtrictionis obtinet: quocirca etiam defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris reſederit, id omne abſumit; tum meatus quibus infixi ſunt, contrahit.

Vim habet, Dioſcorides ait, adſtringentem, calfacientem,

Digitized by Google

tem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, myrrha, & oleo myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eijcit: duritias vteri peßis immixtum curat. Medicamentis dolorem ſopientibus, aduerſus tußim facientibus, & malagmatis vtiliter admiſcetur. Aluum ſiſtit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.

REPERITVR porrò Ledo ſimilis quædam, ſed minor ſtirps, ſubinde, niſi pedamentis quibuſdam fulciatur, quaſi repens: cauliculi ei ſunt numeroſi tenues & graciles: folia oblonga, Ledi minora, carnoſa, leniter hirſuta, quibus lentus ineſt ſuccus: flores exigui, veluti paruulæ quædam Roſæ, ſed minores: pares forma & magnitudine Argentinæ, ſiue Potentillæ dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignoſæ, ruffeſcentes. Naſcitur aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quàm montanis locis. Aeſtiuis menſibus floret. Flos Solis.

TRAGVS Germanicè Heyden yſop & feld yſop appellat: plærique Latinè Gratiam Dei. Eſt tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

PLINIVS Helianthen tradit, in Temiſcyra regione, & Ciliciæ montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac cum adipe Leonino decocta, addito croco & Palmeo vino perungi Magos, & Perſarum Reges, vt fiat corpus aſpectu iucundum: ideo eandem Heliocalliden nominari. Quæ ſi eadem cum iſto Solis flore ſit, an diuerſa, nemo facilè in tanta Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum ſiue Solis florem, à quibuſdam Panaces Chironium exiſtimari refert, verùm cum eo ſimilitudinis habet nihil. Helianthe.

VVLNERA autem, eodem auctore, glutinat: ſanguinem

Digitized by Google

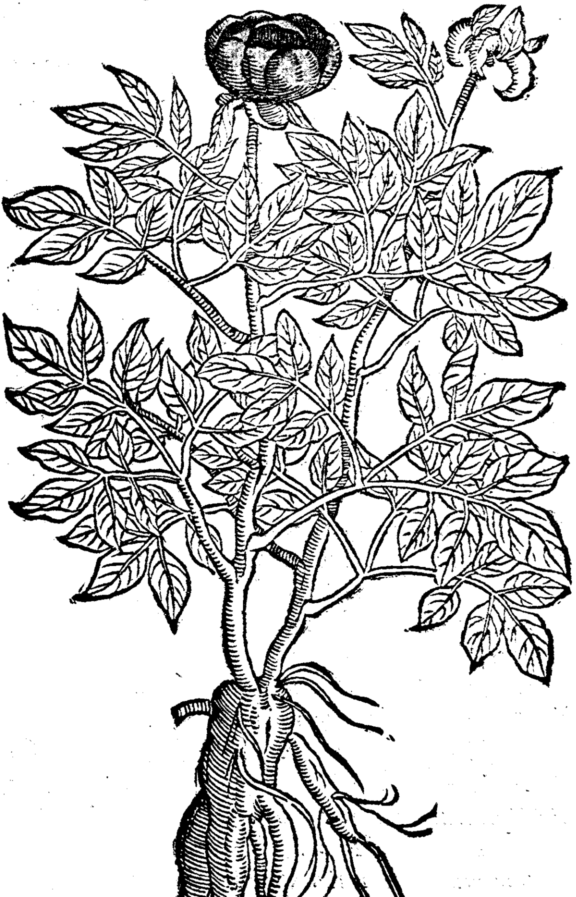
nem manantem ſiſtit: ad cruenta ſputa, dyſenteriam, menſium redundantiam vtilis: oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione ſanat. In ſumma, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quæ ſatis oſtendunt cum Ciſto, & præſertim Ledo, non modò forma, ſed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Ciſti & Ledi, ſylueſtrem quandam ſpeciem eſſe.

DE PÆONIA. CAP. XXXI.

1 PÆONIÆ *tres ſunt: maſcula vna, feminæ duæ.*

MASCVLÆ *Pæoniæ caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commiſſa, nucis iuglandis folijs ferè ſimilia, niſi quod iuglandis ex ſeptem aut nouem particularibus, ſimul ad vnum neruum aut* ῥάχιν, *cohærentibus conſtent; Pæoniæ verò, ex quinque ſolùm, & ſubinde ex tribus tantùm committantur: flores in ſummo caulium veluti magnæ Roſæ in purpura rubent; ſtaminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: ſiliquæ foris lanuginoſæ, quæ per maturitatem ſponte dehiſcunt; ſemen in his nigrum, rotundum, ochri ferè magnitudine; & grana quædam coccineo colore ſplendentia: radices ſubſunt longæ, craſſæ, altè deſcendentes, ſubinde bifidæ, aut trifidæ, intus candidæ & odoratæ.*

2 PRIORIS *feminæ caules parum aut nihil rubent: folia incondita, hypoſelini, quod à Theophraſto Smyrnion appellatur, ferè modo laciniata, & ſingularia anguſtiora quàm maris, ſuperna parte virentiora, inferiore albicantiora: flores vt maſculæ Pæoniæ, colore aliâs pulchrè, aliâs dilutè rubẽtes: ſemen, in ſiliquis Amygdalis ſimilibus, etiam ſimile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic eſt radix, ſed ab vno capite multæ deſcendunt glanduloſæ radices,*

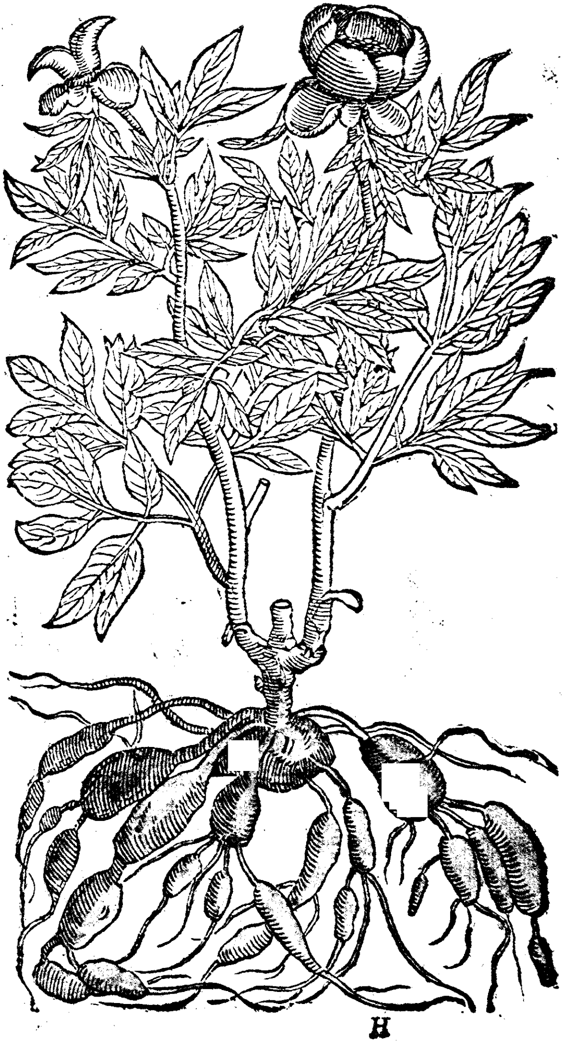
radices, veri Aſphodeli radicibus ſimiles, ſed multo craßiores & lõgiores; à quibus ſæpe aliæ duæ aut tres procedunt, eiuſdem omnino formæ.

3 ALTERA *femina caules habet & folia ſimilia, folia tamen minus incondita, & in virore candidiora, auerſaq; parte etiam albidiora: flores minores, dilutiùs rubentes: radices quoque glanduloſas, ſed ſingulas multo longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuiſſe videtur: nam radices ei plures, & ſingulæ palmo longiores ac candidæ, quales mari ipſe tribuit. Femina, inquit, exiſtimatur, cuius radicibus ſeu balani longiores, circa octo aut ſex adhærent: mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaq;. Poſſet verò & hæc Pæoniæ feminæ ſpecies altera, Dioſcoridis quoque maſcula exiſtimari, ſi non folium mari nucis iuglandis, & radicem vnicam eſſe ſcripſiſſet. Nam mari ſuo talem ferè radicem tribuit, qualis eſt tertiæ Pæoniæ vna aliqua, ab ipſis radicibus, quæ pluribus ſingularibus conſtant, auulſa. Sed tamen ex eo quod Pæoniæ mari, folia* βασιλικῇ καρύᾳ, *id eſt nuci regiæ ſimilia eſſe prodiderit, & radicem vnam numero ſingulari, non ſeptem aut octo, vti feminam habere ait, oſtendit ſe non hanc tertiam, ſed primam, marem appellauiſſe: quæ nempe nucis Iuglandis ſiue Regiæ, habet folia, & radice eſt vnica. Plinius etiam, feminæ folia Myrrham redolere ait; ſed ſuſpicio euidens eſt,* ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν *eum accepiſſe; aut pro* σμυρνίῳ, *Myrrham parum rectè reddidiſſe.*

Plinij oſcitantia.

NASCITVR *Pæonia, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis mõtibus, & alio loco in ſyluis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Geſnerus in Generoſo dicto Heluetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatiſsima quidem, femina prior; altera deinde:*

Digitized by Google

Digitized by Google

deinde: maſcula rariſsima eſt. Florent omnes menſe Maio, ſemen Iulio ad maturitatem peruenit.

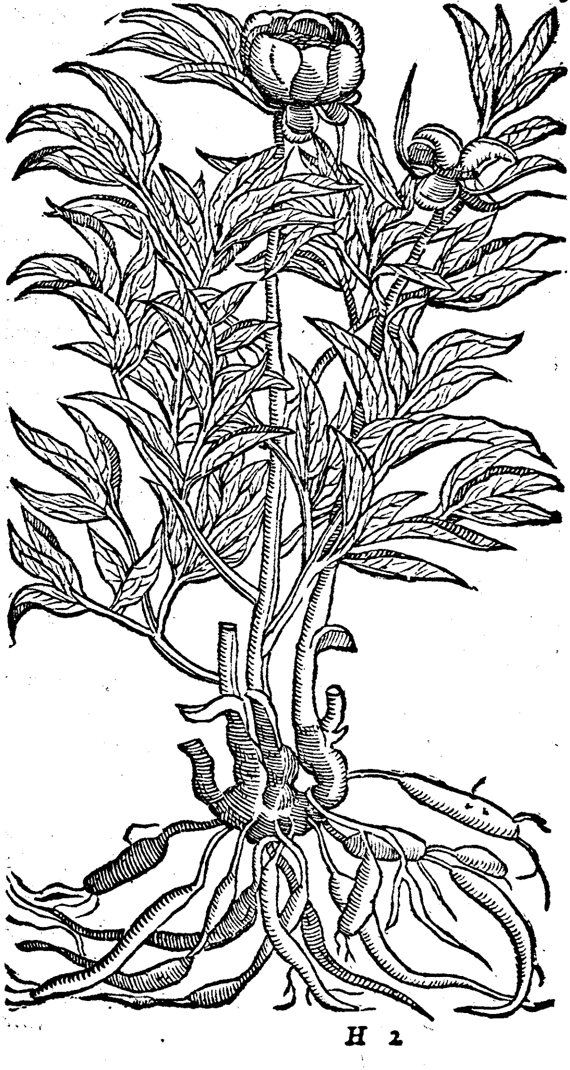
GRAECIS παιόνια καὶ γλυκυσίδη: *& à nonnullis* πεντόβορον; *Latinis ſimiliter, Pæonia & dulciſida dicitur. Officinis Pionia; Germanis* Peonien blumen / Peonien roſen / Gichtwurtz / Kunigblum / Pfingſtroſen: *Belgis ferè,* Pioenen: *Flandris tamen,* Maſtbloemen. *Gallis,* Piuoine: *Hiſpanis,* Roſa del monte. *Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur, vt ſunt:* ὀροβέλιον, ὀροβάξ, αἱμάγωγον, παισαίδη, μηνογένειον, μήνιον, πανθικέρατος, ἴδαιος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομήνιον, *Roſa fatuina, herba caſta. Menogenion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion,* ἀπὸ τῆς μήνης, καὶ σελήνης, *nomina deriuantur; quarum vtraque vox Latinis Lunam ſignificat. Lunaris verò ſiue Lunaria Pæonia appellari poteſt: quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxilietur. Idæi dactyli appellatio, feminæ conuenit, cuius glandulosæ radices dactylos idæos referunt. Sunt autem idæi dactyli, gemmæ quædam forma humani pollicis, in Creta inſula naſcentes. Aglaophotis, id eſt lucidè ſplendens, Pæonia dicitur, à granis cocci colore ſplendentibus.*

Aglaophotis. AGLAOPHOTIDES *autem duæ, apud Aelianum lib. 14. deſcriptæ reperiuntur: vna marina, cap. 24. altera terreſtris, cap. 27.*

1 MARINA, *fuci ſpecies eſt, quæ in profundis naſcitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui æſtiuo Solſtitio dehiſcens, noctu igneum quendam, & veluti ſcintillantem ſplendorem emittit.*

2 TERRESTREM, *quæ alio nomine Cynoſpaſtus dicitur, per diem, ait, inter cæteras herbas deliteſcere, nec*

vllo

Digitized by Google

vllo modo agnoſci; nocte verò ſtellæ inſtar lucentem, & igneo ſplendore coruſcantem, facilè in conſpectum venire.

ET *hæc quidem terreſtris Aglaophotis ſiue Cynoſpaſtus, Pæonia eſt; cuius etiam grana cocci colore rubentia, Apuleius ait, noctu lucere tanquam lucernam, & plurimum noctu à paſtoribus inueniri & colligi.*

APPELLATVR *verò & hæc Aglaophotis à Ioſepho belli Iudaici ſcriptore, lib. 7. cap. 25. Baaras, à loco in quo reperitur. Quod, conferenti ea quæ de Aglaophotide terreſtri, ſiue Cynoſpaſto, Aelianus ſcribit, cum ijs quæ de Baara Ioſephus, fit manifeſtum. Cynoſpaſtum etenim Aelianus ait, non abſque periculo euelli, & eum, qui primum eius naturæ imperitus eam attigit, famã eſſe perijſſe: itaq; ſignum ad eius radices noctu defigendum, canem verò ad alligandum famelicum, qui nidore obiectarum aſſatarum carnium motus, ad eas impetu facto, radicitus eam eruat. Ita etiam Ioſephus, Baaram tradit circa veſperam, veluti iubare fulgere, accedentibus & euellere cupientibus facilem non eſſe; ſed vel vrinam muliebrem, aut menſtruum ſanguinem ſuper eum fundendum, aut circumfodiendam, & ad eam canem religandum, atque ita demum euelli poſſe.*

VANISSIMA *autem hæc ſunt omnia: nullo etenim negocio & citra omne periculum, quauis diei & noctis hora Pæoniæ radix colligi & euelli poteſt. Qua de cauſa & ſimiliter vana ſunt, quæ Theophraſtus & Plinius, de Pæonia tradi ferunt: præcipi, videlicet, vt noctu colligatur. Nam ſi interdiu quis fructum legat, à Pico martio viſus oculis periclitaturum: ſi verò radicem ſecet, periculum eſſe ne ſedes procidat.*

MIRVM *autem videri non debet huiuſcemodi nugas & vaniſſimas ſuperſtitiones, ac impijſſimas ceremonias, ſubinde in antiquiſſimorum auctorum libris reſperſas reperiri:*

Digitized by Google

viri: fuerunt enim multa, illorum ſeculis, magna vanitate, ad oſtentationem, vt Plinius vere teſtatur, ab Aegyptijs & alijs præſtigiatoribus effićta: quorum ſectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præſtigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexiſſe: à cuius lectione, ea de cauſa, & aliorum ſimiliter mendacium, abſtinendum præcipit.

PORRO *Pæoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adſtringit: acrimoniæ cuiuſdam ſubamaræ quoque particeps: temperamentum haud inſigniter calidum obtinet, pauxillo ſymmetro calidius: exiccatoria autem eſt & ſubtilium partium. Feminis à partu non purgatis, ſicca, Dioſcorides inquit, datur: menſes cit Amygdalæ quantitate pota: in mulſa, Galenus addit. Prodeſt auriginoſis, renes & veſicam dolentibus: obſtructum hepar & renes expurgat: ventris dolores ſedat, & fluxiones ſiſtit, in vino decocta & bibita. Pueris ex collo ſuſpenſam, aduerſus Comitialem morbum efficacem eſſe, à Galeno certo & euidenti exprimento compertum eſt. Eſtur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Præfertur ad hæc maſculæ Pæoniæ radix.*

RVBRA *grana, 10. aut 12. pota in vino auſtero, nigro, fluxum rubrum muliebrem ſiſtunt: ſtomachicis qui roſiones ſentiunt, eſa proſunt: à pueris comeſta, aut in potu ſumpta, calculi initia excutiunt.*

NIGRA *grana, ipſa videlicet ſemina, 15. numero in potu ſumpta, opitulantur ſuppreßionibus nocturnis, quas* ἐφιάλτας *nominant, vterique ſtrangulationibus & doloribus. Vtraque auxiliantur à ſerpente percußis, Plinio auctore.*

Digitized by Google

DE LILIO CANDIDO. CAP. XXXII.

CANDIDO ſiue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vſu, reliquis præſtat, folia ſunt oblonga, lata, carnoſa, læuia, in herbaceo & diluto virore ſplendentia: caules duobus cubitis altiores, multis folijs ſenſim attenuatis comoſi, qui inter folia exeunt: flores ad ſummum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab anguſtijs in latitudinem ſe laxantes, calathi forma, ſenis conſtantes foliolis, oblongis, extrinſecus ſtriatis, ſtaminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulboſa, nucleis conſtans, & ex multis ſimul vnitis compoſita, ſucco lento & glutinoſo plena, quo & folia & caules redundant. Seruntur Lilia paßim in hortis. In Syria autem & Piſidia Pamphiliæ, vnguentis efficaciſſima naſci, Dioſcorides inquit. Floret apud Germanos, Belgas, Gallos, Lilium, Iunio menſe: Auguſto folia exeunt, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.

STIRPS Liliorum à Græcis κρινώνια dicitur: flos verò κρίνον & λείριον: eſt tamen & Narciſſus λείριον: à nonnullis καλλείριον & κρινάνθεμον: A Latinis Lilium & Roſa Iunonis.

APPELLATVR autem Roſa Iunonis, quod ex lacte eius in terram delapſo, natum feratur. Fingunt ſiquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcmena Iupiter ſuſtulerat, admotum fuiſſe dormientis Iunonis vberibus, & poſt ſuctum, lac copioſum effluxiſſe, & vna eius parte cælum perfuſum alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata: inde verò lacteum apparere in cælo circulum. Germani Lilium iſtud, vulgo weiſz gilgen oder weiſz lilgen appellãt. Belgæ, witte Lelien, Galli, Lys blanc.

LILII

Digitized by Google

LILII *autem flos temperaturam miſtam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia.*

RADIX *foliaq́ per ſe trita, deſiccant & abſtergunt, ac moderatè digerunt.*

FOLIA *herbæ, Dioſcorides ait, impoſita, auxiliantur à ſerpentibus ictis: eadem ferueſacta, ambuſtis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.*

SVCCVS *melle & aceto mixtus, in æneo vaſe coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus vulneribus vtile.*

RADIX *toſta, & cum roſaceo trita, ambuſta ſanat; vterũ mollit, menſes mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes ſanat; vitiligines & lepras expurgat; furfures & manantia capitis vlcera abſtergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & hyoſciami folijs, ac farina triticea trita, teſtium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquuntur, triduoq́ non ſoluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos aduſtis reddunt. E mulſo potæ, inutilem ſanguinem cum aluo trahunt: Lieni, & ruptis, & vulſis proſunt.*

RECENTIORES, *Lilij radices coctas, cataplaſmatis ſumma cũ vtilitate admiſcẽt, abſceſſus maturantibus & ad ſuppurationẽ perducẽtibus. Eadem etiã, in oris collutionibus ad idem faciẽtibus, vtiliter decoquũtur. Nam omnes abſceſſus maturant, & ſuppurari faciũt, & dolorem ſimul ſedant.*

SEMEN, *Dioſcorides ait, potum, ſerpentium morſibus aduerſatur. Cataplaſma ex ſemine & folijs, eryſipelatis imponitur.*

FIT *ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Suſinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimq́ ad vteri durities vtile.*

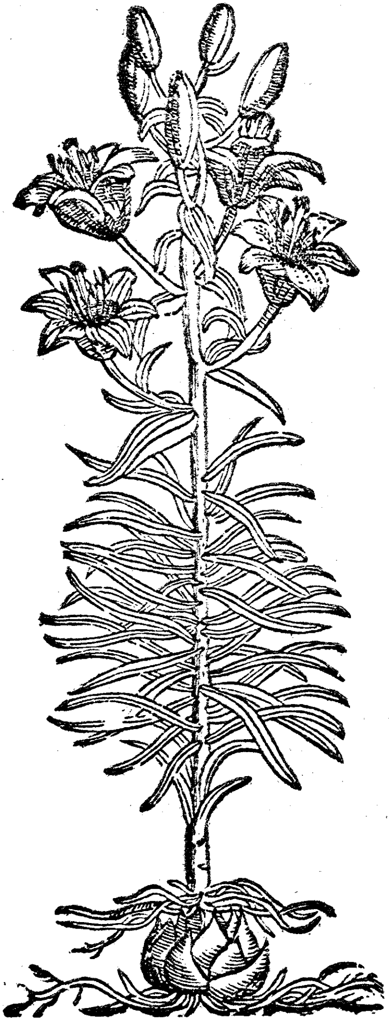
Digitized by Google

DE LILIIS PVRPVREIS, HYACINTHO SCRIPTO, ET COMOSANDALO. CAP. XXXIII.

PVRPVREORVM *Liliorũ duo genera ſunt: maius vnum; alterum minus. Maiori purpureo lilio, caules ſunt proceri, longi, ſubinde altiores quàm lilij albi: folia tamen nigriora & anguſtiora, circa caulem multa, ſed ante eius exortum nulla: flores ſummo caule copioſi, 10. 12. aut plures, ad vſque 18. & 20. ac vltrà, ſuprà inuicem incerto ordine digeſti, lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinante; multis, exiguis, nigris quaſi punctulis, literarum quarundam veluti rudimentis reſperſi: radices, bulbi magni ſunt, ex multis quoque nucleis, vt lilij candidi; ſed maiores.*

IN *Italia, in aruis inter ſegetes circa meſſem; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium iſtud, Matthiolo teſte, emicat. Belgæ in hortis ſerunt. Floret paulo ante candidum lilium, poſt purpureum minus, vnà cum Roſis.*

MATTHIOLVS *Lilium ſylueſtre in Italia appellari, & Hemerocallida eſſe ait. Sed* ἡμεροκαλλὶς, *vt auctor Dioſcorides, in ſingulis apophyſibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes* ἰσχυρῶς ὠχρὰν, *id eſt valdè luteum.* Απόφυσες *autem ſiue* ἀποφύαι, *ramulares adnaſcentiæ, ſiue appendices dicuntur. Ochræ color, melino ſimilis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Lilium autem iſtud, ramulares adnaſcentias nullas habet; & flores in caule non modo tres aut quatuor, ſed non rarò 18. aut 20. ac coloris non lutei, ſed purpurei crocei. Quibus de cauſis non quidem Hemerocallis, ſed Lilium illud eſſe apparet, quod capite de Lilio,* πόρφυρον, *ſiue purpureum, reperiri, ex relatu, Dioſcorides ſcribit; quodq; rubens Plinius, & Græci, eo auctore,*

Digitized by Google

κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon: & laudatiſſimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide, quartum locum in Italia naſcens. Niſi fortaſſis duæ Hemerocallides flores ſint: vna quidem apophyſes habens; alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Lilium iſtud Hemerocallis fuerit, & præſertim πορφυρανθὲς: qua appellatione Hemerocallida etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed veriſimile eſt Hemerocallida non eſſe; eſt enim & Hemerocallis quædam, flore purpureo, cui πορφυρανθὲς nomen propriè conuenit.

ALTERVM & minus purpureum Lilium, caule eſt multo breuiori, cubitali videlicet tantum aut minori: folijs ſimiliter nigricantibus & anguſtioribus ac minoribus. Flores è ſummo caulis pariter erumpunt, ſinguli tamen ſuis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus inſidentes; coloris quoque purpurei crocei, notulis ſimiliter quibuſdam nigris & perquàm exiguis ornati; Lilij etiam diuiſura, ſed paulo minores: pro radicibus & minores bulbi ſunt, infra ſupraq; quos fibræ adhærent. Vnà cum alijs Lilijs apud Germanos, Belgas & alibi, colitur in hortis. Floret ſub finem Maij, reliqua Lilia antecedens. 2

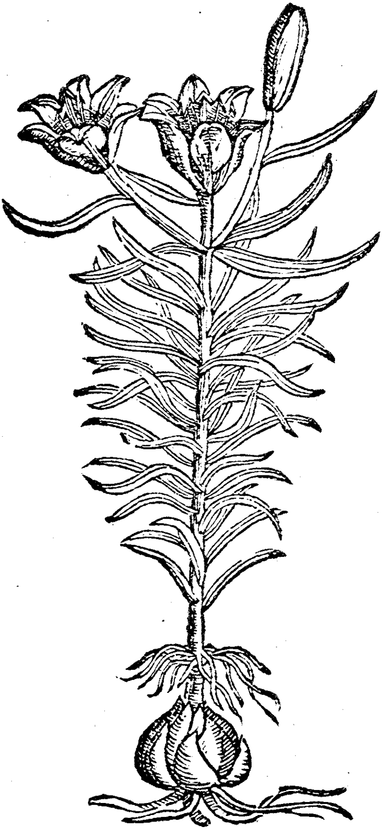
LILIVM etiam eſt purpureum, & κρίνον πόρφυρον, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

OVIDIVS lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adoleſcente, ex cuius ſanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens perijſſet, cui Apollinem gemitus ſui notas & literas inſcripſiſſe ait, ſic ſcribens:

Ecce cruor, qui fuſus humo ſignauerat herbas,
Deſinit eſſe cruor, Tyrioq; nitentior oſtro
Flos oritur, formamq; capit, quam lilia, ſi non
Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.

Non

Digitized by Google

Non ſatis hoc Phœbo eſt, (is enim fuit auctor honoris)
Ipſe ſuos gemitus folijs inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtaq; litera ducta eſt.

HVIVS *Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, eidyllio. 19.*

Nũ

Digitized by Google

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα καὶ πλέον αἰ αἰ

Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

Cognominatvr autem hic, à Poëtis Latinis nonnunquam ferrugineus, vt à Vergilio Georg. 4.

Et pinguem tædam, & ferrugineos Hyacinthos.

Similiter & à Columella, lib. x.

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

Ferrvginevs verò hyacinthus dicitur, quòd ad ſimilitudinem ferruginis rubeat. Eſt etenim ferrugo corruptela ferri, veluti æris ærugo, quæ à colore ſubrubente rubigo appellatur. Vnde & ferrugineus color, inſtar ferruginis rubens. Sunt qui velint hyacinthum non ex eo ferrugineum cognominari, quòd ferruginis modo ſubrubeat, ſed quia luctus notas folijs inſcriptas habeat; ferrugineumq́ eum quaſi lugubrem & funeſtum appellari aiunt. Tradunt ſiquidem ferrugineum eſſe fuſcum & ſubobſcurum colorem; Vergiliumq́ cùm ferrugineum nominat hyacinthum, ad fabulam eius alludere, quæ hyacinthum ex ſanguine hyacinthi adoleſcentis natū fingit: ferrugineam ſiquidem ab eo etiam dici, Charontis funeſtam & luctuoſam cymbam. Sed his Vergilius ipſe contradicit, Bucolicôn ecloga tertia, vbi hyacinthum ſuauiter, id eſt non intensè rubere ſcribit, his verbis: Ferrugineus color.

Et me Phœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me
Munera ſunt Lauri, & ſuaue rubens Hyacinthus.

Ovidivs etiam loco ſuperius adducto, eum purpureum eſſe manifeſtis verbis oſtendit. Purpureus verò, omnis qui rubet color in floribus appellari conſueuit.

Recentiorvm plerique, hunc hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem hiſtoricum Iodocus Vvillichius in commentarijs Georgicon Vergilij nominat. At nobis magis placet hunc ſcriptum hya-

cinthum

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA MADRID

cinthum dici: alterum verò, de quo inferius ſuo loco, non ſcriptum: in hoc etenim lugubres notæ inſcriptæ reperiuntur: in illo verò nullæ ſunt.

PAVSANIAS *Corinthiacon lib. ſecundo, ſcriptum hyacinthum, aut ei ſimillimum florem Comoſandalon ab Hermionenſibus appellari, memoriæ prodidit, ritus referens, qui ab ipſis in honorem Chthoniæ deæ, ſtatis feſtis aguntur diebus. Pompæ agmen ducunt, inquit, ſacrificuli, & qui annuos magiſtratus gerunt: ſequuntur fœminæ ac viri: ipſis etiam pueris ſolenne eſt, deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis veſtimentis, capitibus coronas ferentes. ſunt eæ corollæ ex flore contextæ, quem* κομοσάνδαλον *incolæ appellant. Hyacinthum ego illum exiſtimo: eſt enim ei tum magnitudine, tum colore perſimilis; habet præterea eaſdem luctus indices literas. Hæc Pauſanias.*

Comoſandalus.

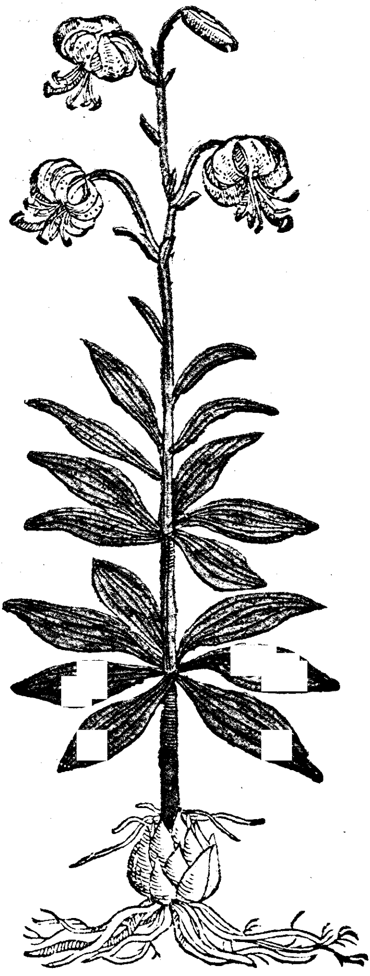
PORRO *purpureorum liliorum iſtorum, in medicina incognitus vſus eſt, & facultas incomperta: inter flores autem gratiam inuenêre.*

DE LILIO SYLVESTRI. CAP. XXXIIII.

SYLVESTRE *Lilium caules promit bicubitales aut altiores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non ſupra inuicem incerto ordine diſpoſita, ſed caulem quibuſdam locis, ſtellæ modo radiata, circundantia: flores è ſuis pediculis deorſum dependent, Lilij diuiſura, ſed minores, colore purpureo obſoleto, purpureiſq; aliquot maculis ſplendentes, & ſtaminibus eiuſdem coloris in medio; quorum foliola retrorſum reflexa in circulum aut orbem ferè recuruantur: radices bulboſæ veluti ex multis nucleis coniunctæ, aurei vel flaui coloris; ex quibus fibræ dependent. Naſcitur lilium*

iſtud

Digitized by Google

Digitized by Google

iſtud compluribus Germaniæ locis, in ſyluis & montibus, Fuchſio & Geſnero teſtibus. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis habent. Floret ſub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

GERMANI, **Goldtwurtz**/ *à flauo bulbi colore, &* **Heydniſch blumen** *appellant. Noſtri* **Lelickens van Caluarien.** *Galli,* Lys ſauuage, *hoc eſt, Lilium ſylueſtre. Eſt tamen & aliud ſylueſtre Lilium, alio nomine Hemerocallis, de qua ſequenti capite. Matthiolus in Italia à Chymiſtis Martagon dici, ait.*

2 AD *hoc genus Lilij, referendum quoque videtur, quod Hemerocallidem alteram, Matthiolus nominat, & in Iapidiæ montibus reperiri refert. Pingitur iſtud ab eo, caule comoſo, & folijs multis, incondito ordine circa ipſum digeſtis: flore foliola ſua recuruante, Lilio ſylueſtri ſimili: radicibus ex multis, veluti paruis bulbis conglomeratis.*

VSVM *autem vtrumq; hoc Lilij genus, in medicina nullum habet.*

DE LILIO NON BVLBOSO. CAP. XXXV.

NON *bulboſi Lilij duo reperiuntur genera, florum colore diſcreta. Vni, flos luteus: alteri, in rubro obſoletiori purpureus. In lutei genere flos vnius minor; alterius, paulo maior eſt: vterque tamen purpureo minor, qui maximus eſt & Lilio candido magnitudine ferè ſimilis.*

SVNT *autem non bulboſo Lilio, folia oblonga & anguſta, Porri aut Aſphodeli folijs ſimilia: caulis cubito altior, rotundus, læuis, abſque folijs, ſuperius in apophyſes, id eſt, ramulares eminentias, ſiue propagines, duas aut quatuor diuiſus: in quarum ſingulis, flores tres aut quatuor, Lilium forma*

Digitized by Google

Digitized by Google

forma & diuiſura referentes: colore in vno quidem genere Ochræ, vt diximus, luteo; in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris, luteum eſt: poſt flores, craſſæ, triangulares gignuntur ſiliquæ; in quibus ſemen nigrum & ſplendens, Pæoniæ ſemini ſimile, ſed minus. radices ſubſunt non bulboſæ, ſed veluti Aſphodeli lutei, multæ, oblongæ, cohærentes; & vni quidem, cui videlicet flores maiores aut purpurei, craſſiores, nodoſioresq́ue; alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores; è quarum annexu fibræ quædam craſſiores ſerpunt, quibus non ſecus ac Aſphodelus luteus, in plures plantas facilè multiplicatur. Peregrinum Belgio iſtud Lilium eſt, & aliunde inuectum. Floret vnà cum Lilio purpureo maiori, vel paulo ante, Lilia candida præcedens.

LILIVM *luteum nonnulli appellant; ſed rectiùs non bulboſum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliaſtrum: veteres autem Hemerocallida dixerunt. Repeꝛiuntur autem apud ipſos Hemerocallides duæ; vna frutex, alia flos eſt.*

Hemerocallis frutex.

HEMEROCALLIS *frutex ex genere eſt coronariorum & lignoſorum, quæ minutis, tenuibusq́ue conſtant folijs: ſemine exit; radiceq́ue eſt lignoſa: vt auctor Theophraſtus lib. 6. de hiſtoria ſtirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas ſtirpes numerat, quæ ſolis folijs coronant.*

Hemerocallis flos.

ALIA *Hemerocallis, flos eſt, qui nocte tabeſit, oriente verò Sole pullulat, Athenæo teſte: quale iſtud non bulboſum Lilium; præſertim quod purpureum & fugaciſſimum eſt, & vno tantum die viget; matutino ſiquidem tempore exortum, veſperi flacceſcit.*

DIOSCORIDES *Hemerocallida apophyſes ſiue ramulares adnaſcentias habere ſcribit, & in ſingulis flores tres aut quatuor, ochra colore: caules non bulboſi Lilij, in propa-*

propagines, ſiue ramulos distribuuntur; ſinguliq́ flores tres aut quatuor promunt, & eos quidem, ochræ colore in vno genere. Iam & Porphyrãthes, Hemerocallis nuncupata reperitur: hæc autem appellatio purpurei floris non bulboſo Lilio conuenit. Quæ omnia non bulboſum Lilium, Hemerocallidem veram & legitimam eſſe, manifeſtè oſtendunt. Tribuit Dioſcorides Hemerocallidi, præterea radicem bulboſam: innuit iſtud, apud Dioſcoridem Hemerocallidis deſcriptionem deprauatam: vel enim ſuperfluorum ſcilicet, & veritati repugnantium adiectione, ampliatam, vel duorum Liliorum deſcriptiones, in vnam contractas; Hemerocallidis videlicet, & alicuius alterius Lilij. niſi fortaßis & bulboſum aliquod ſit Lilium, apophyſes faciens, & vnius tantum diei florem luteum habens; quale tamen nondum conſtat alicubi repertum eſſe. Dioſcoridis deſcriptio ſuſpecta.

HEMEROCALLIDIS *autem deſcriptio, his verbis apud Dioſcoridem traditur.* ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει καὶ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ. χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσα. ἄνθη δὲ ἐν αὐτῷ καθ᾽ ἑκάστην ἀπόφυσιν γ ἢ δ᾽ τὴν σχίσιν τῷ κρίνῳ ἐοικότα ὅταν ἄρξηται χαίνειν. τὴν δὲ χρόαν ἰσχυρῶς ὠχρὰν. ῥίζαν ὁμοίαν βολβῷ εὐμεγέθει. *Id eſt, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio ſimilia, viridia vt Porrum: flores in ipſo, iuxta ſingulas apophyſes tres aut quatuor, diuiſura Lilio ſimiles, cùm primum hiare cœperint: colore valde ochræ, radicem ſimilem bulbo magno.*

DICITVR *verò Hemerocallis &* ἡμεροκατάλλακτον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθὲς, βόλβος ὁ αἱματικὸς, ἀντικάνθαρον, *Lilium agreſt. & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulboſum nuncupari poteſt, excepta tantum bulbi hæmatici appellatione, quæ Lilio alicui bulboſo magis conuenit.*

CÆTERVM *facultates Lilij non bulboſi incomperta ſunt,*

tæ ſunt, cùm nullius, hac ætate, in medicina aut cibatu ſit vſus.

DIOSCORIDES *autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in peſſo appoſitam, aquam & ſanguinem ducere: folia trita impoſita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: ſed & radicem & folia, ambuſtis vtiliter imponi.*

DE LILIO CONVALLIVM. CAP. XXXVI.

QVOD *Lilium conuallium recentior nuncupat ætas, folia duo aut tria promit, virentia, læuia, latiuſcula, Lilij folijs ſimilia, ſed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio ſurſum verſus, flores parui, rotundi, biantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Aſparagi baccis haud multum abſimiles, verùm minores; ſemen in his durum & amaricans: radices tenues ſunt, longæ, aliquantulum geniculatæ, ſerpentes.*

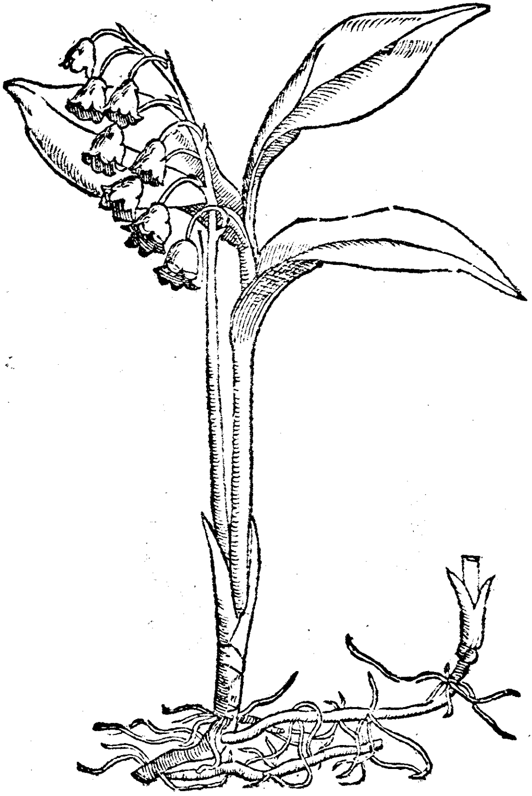
IN *ſyluis & locis vmbroſis ſponte exit. Floret circa Calendas Maij menſis.*

GERMANI, **Meyenblumlin** & **Meyenrÿſz**/ *inde nominant: Belgæ,* **Meyenbloemkens:** *Galli etiam* Muguet: *eſt tamen & alia ab ipſis* Muguet *dicta, Lappaginis videlicet ſpecies, à Plinio Aſperugo nuncupata. Geſnerus florem iſtum Callionymum appellari poſſe exiſtimat, noſtra ætas Lilium conuallium vocat.*

CALIDÆ *& ſiccæ qualitatis flores & fructus participes ſunt. Feruntur flores aduerſus apoplexiam, neruorum reſolutiones, vertiginem, morbum comitialem, ac alios cum cerebri frigida humidaq́ intemperie morbos, auxilia-*

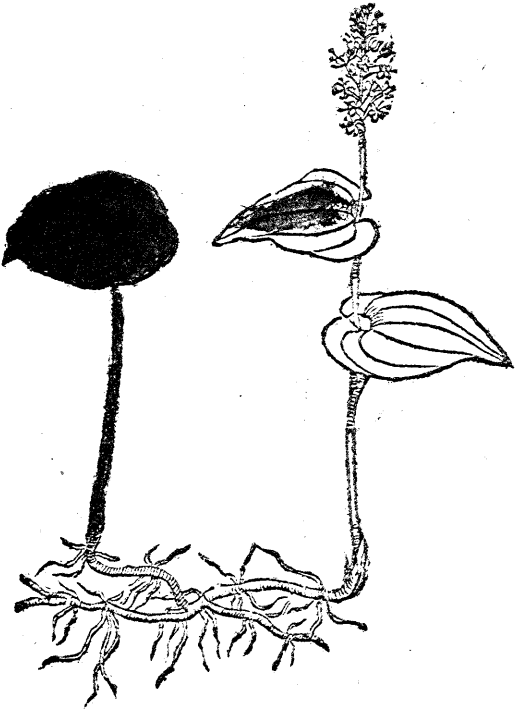
res

Digitized by Google

res eſſe. Sunt etiam qui velint flores iſtos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo aſſumptos prodeſſe: oculorum item caligines decocto aut ſucco eorum diſcuti.

Eivsdem cum lilio iſto generis eſſe putatur, quod Vnifolium dicitur: folium huic vt plurimum in tenui pediculo ſingulare & vnicum eſt, latum, neruoſum & acuminatum, magnitudine ferè foliorum hederæ; circa caulicu- 2 Vnifolium

lum autem breuem tenuemq́ bina, eiuſdem formæ ſed minora, ſupra quæ flores candiduli Lilij conuallij ſimiles, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ ſequuntur exiguæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, ſerpentesq́ fibræ ſunt.

EXIT *ijſdem & ſimilibus, quibus Lilium conuallium locis: floretq́ eodem tempore aut paulo poſt.*

VVLGO **Einbladt** *nuncupant, id eſt Vnifolium ſiue* μονόφυλλον.

TRA-

Digitized by Google

TRADITVR à quibuſdam reſiccatarum radicularum puluis, aduerſus peſtilentem bubonem efficax eſſe, ſi ſtatim initio ipſius mali, drachmæ pondo cum aceto, & vino, aut aqua permixtis detur.

DE ASPHODELO. CAP. XXXVII.

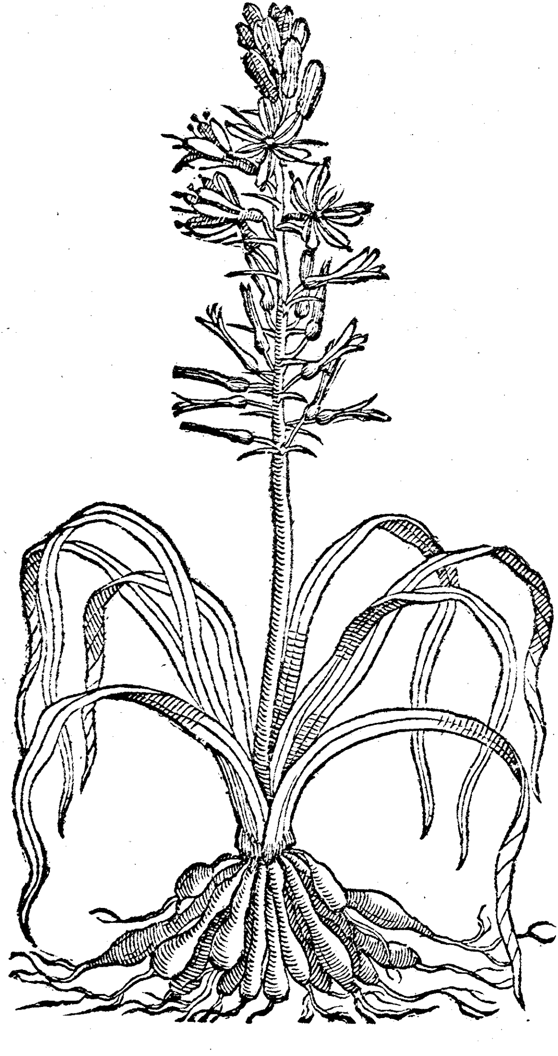
ASPHODELI genus vnicum Dioſcorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionyſium feminam ac marem eſſe dixiſſe, refert. Poſterior ætas duo triaúe Aſphodeli genera obſeruauit; & præter bulboſum quidem, cuius Galenus meminit.

PRIMVM genus, album quis dixerit: alterum verò, luteum. 1

FOLIA autem primus habet complura, oblonga, anguſta, Porri folijs ſimilia, acuminata, caulem rotundum, læuem, cubito longiorem; quem à medio ſurſum verſus multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpuraſcentes, ſtaminibus in medio; poſt quos capitula ſequuntur orbiculata: ſemen in his durum triangulum nigricantis obſoleti coloris. radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore ſede craſſiores, magnis glandibus quodammodo ſimiles, ſuccoſæ, cum amaritudine leni, ſapore adſtringenti. In Galliæ Prouincia, Italia, Hiſpania, & alijs locis, ſponte exit: apud Germanos & Belgas, non niſi ſatus prouenit. Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot poſtquam ſatus eſt annis.

HVIC ſimilis floribus, folijs, & ſemine, alius quidem Aſphodelus eſt minor, cui non glanduloſæ, ſed fibroſæ ſunt radices. Floret protinus & primo anno, deinde intermoritur: Pſeudo Aſphodelus quidam non abs re eſſe videtur. 2

Digitized by Google

Digitized by Google

ASPHODELVS *autem Græcis quidem* ἀσφόδελος, *Latinis Albucum ſiue Albucus, & haſtula regia dicitur. Caulis cum floribus* ἀνθέρικος. *Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id eſt bulbos, Aſphodelum nominari refert.*

MEMINIT *huius Aſphodeli Heſiodus in Operibus & diebus, vbi ſtultos ait ignorare quàm magnum bonum ſit in Malua & Aſphodelo. Nam huius præcipuè Aſphodeli radices edules ſunt. Galenus tamen non de hoc Aſphodelo, ſed de bulboſo eum ſcripſiſſe opinatur; cuius tamen bulbos non niſi compluribus elixationibus eſculentos reddi, ipſemet teſtatur; quales, non eſt veriſimile Heſiodum commendaſſe; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Aſphodelum inſinuaſſe videtur. Verba eius ſunt:*

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. *Id eſt,*

Stulti neque ſciunt, quanto plus dimidium ſit toto,

Neque quàm magnum in Malua & Aſphodelo bonum.

CÆTERVM *Aſphodeli, vt Dioſcorides tradit, radices potæ, vrinam & menſes ciunt; ſanant etiam lateris dolores, & tuſſes & rupta conuulſaq́ drachmæ pondo potæ ex vino: facit ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo ſumpta: datur vtiliter à ſerpente demorſis trium drachmarum pondo; ſed imponere morſibus oportet, & folia, & radices & flores in vino cõtrita: ſordida item & depaſcentia vlcera; mammarum etiam ac teſtium inflammationes, phymataq́ & furunculos in fece vini radix decocta curat: ſed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.*

SVCCVS *radicis addito vetere vino dulci, myrrha & croco, illinendis perquàm vtile oculis fit medicamentum, ſi ſimul decoquantur. Ad purulentas aures idem per ſe & cum*

Digitized by Google

thure, melle, vino & myrrha tritus, prodeſt. In contrariam aurem infuſus, dentium dolores ſopit.

VSTÆ *radicis cinis Alopecias impoſitus ad pilum reducit.*

OLEVM *in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambuſtis illitu prodeſt: & in aures infuſum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antea in ſole perfrictam, illita radix exterit.*

SEMEN *& flores præcipuè, aduerſus Scolopendras & Scorpiones excellens ſunt remedium, in vino pota.*

DE ASPHODELO LVTEO. CAP. XXXVIII.

PRÆTER *Aſphodelum ſuperiori capite deſcriptum, & alius eſt luteus cognomento; folia cui ſunt oblonga, anguſta, ſtriata, in virore quaſi cærulea, longiora & anguſtiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo, à medio ſurſum verſus, plurimi; alterius ſatis ſimiles, cæterùm colore lutei, ſtaminibus in medio: capitula ſuccedunt rotunda, in quibus ſemen: radices ſimiliter complures, ſed ſingulæ oblongæ & tenues, multo quàm primi & tenuiores & longiores, colore luteolæ, ſupra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias ſtirps ipſa facilè multiplicatur. Peregrinus & hic Aſphodelus Belgio eſt, nec alibi quàm in hortis reperitur. Floret ſimiliter Maio aut Iunio menſe; folia eius pleraque hyeme, ſi non admodum rigida fuerit, virent; Vere noua exeunt.*

RECENTIORES *Aſphodelum luteum à florum colore luteo appellant; à Dionyſio femina dictus eſſe videri poteſt, & Plinij alter.*

PORRO *quis huius Aſphodeli vel in cibatu, vel in medicamentis vſus ſit, exploratum nondum eſt.*

Digitized by Google

Digitized by Google

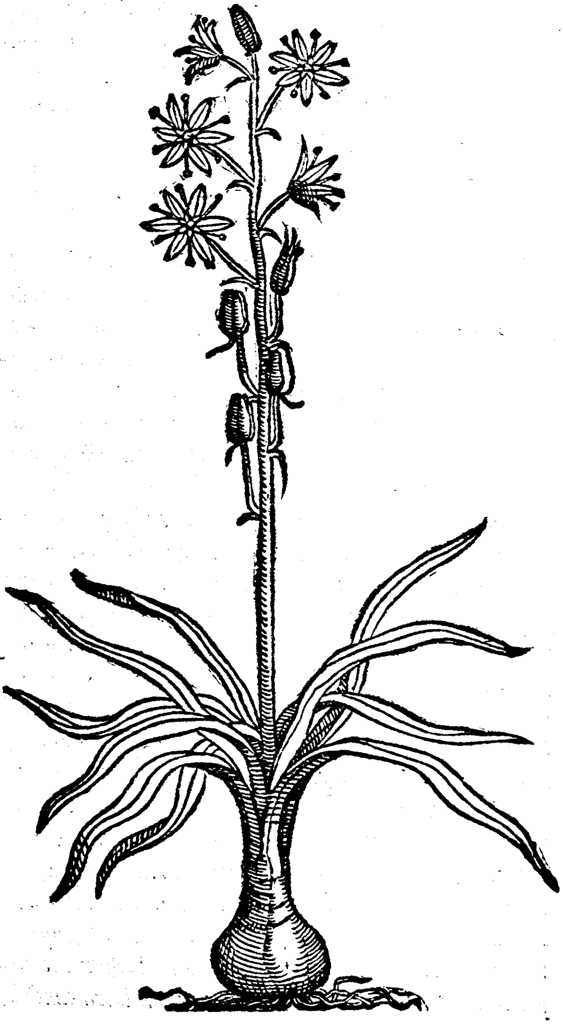
DE ASPHODELO BVLBOSO GALENI. CAP. XXXIX.

Bvlbosvs *Aſphodelus folia habet porracea, ſed tamen anguſtiora & breuiora quàm primi Aſphodeli; caulem rectum, rotundum, floribus ſimiliter multis circum veſtitum, rarioribus tamen, primi Aſphodeli floribus haud multum diſsimiles, ex ſex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio ſtaminibus compoſiti: capitula quoque triangularia, ſed oblongiora, in quibus ſemen: radix ſubeſt bulboſa magnitudine eſculenti bulbi, aut maior. Apud Belgas non niſi hortenſis eſt. Floret eodem, quo primus, tempore, aut ſerius paulo.*

Asphodeli *ſpeciem eſſe caulis Antherico ſimilis oſtendit; qua de cauſa & eum Aſphodelum eſſe apparet, cuius Galenus lib. de alimentorum facultatibus ſecundo, meminit his verbis.*

Radix *Aſphodeli, & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodo eſt ſimilis: ſi tamen vt Lupini paretur, maximam partem ſui amaroris deponit; inq; eo à Scilla diſcrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Heſiodus certè Aſphodelum laudat cùm ſic ait: Nec quanta in Malua & Albuco ſint bona, norunt. Equidem noui quoſdam ruſticos, qui graſſante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci, eſculentam ipſam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro ſummo remedio ipſius Aſparagum ictero laborantibus exhibet. De eodem verò Aſphodelo, & lib. de ſimplicium medicamentorum facultatibus idem ſcribit. Radices etenim Aſphodeli viribus Aro, Ariſaro, & Dracontio ſimiles eſſe ait, quales certè huius, non primi*

Digitized by Google

Digitized by Google

primi illius ſunt. Verba Galeni, hoc loco, de Aſphodelo, hæc ſunt: Et huius radix vtilis eſt, ſicut Ari, Ariſari, & Draconti, nempe extergentis facultatis. Vſta autem cinis calidior, & exiccantior, ſubtiliorq́ʒ, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias ſanat.

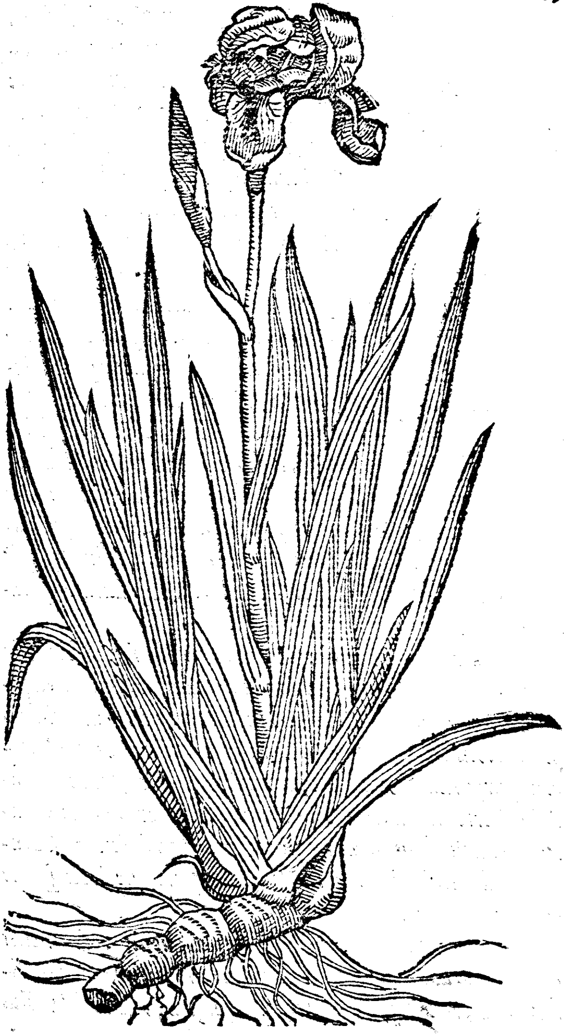
DE IRIDE. CAP. XI.

IRIDIS *ſpecies floris colore differentes, complures eſſe Dioſcorides innuit. Flores ſiquidem, ait, varij aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuerſitatem, non in vno flore, vti Andreas Lacuna exiſtimauit, ſed in diuerſis reperiri* αὐτόπτης *teſtis eſt Antonius Muſa; qui à ſe conſpectos in Illyrico, Iridis flores pleroſque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quoſdam purpureos, plurimos cæruleos, in examine ſimplicium ſcribit.*

FOLIA *omnibus oblonga, enſis aut gladij ſimilitudine: caules rotundi, læues, cubitales, nonnullis altiores; in quorum ſummo flores* παράλληλοι *ſiue alterno ordine poſiti, terni quaterniúe, odorati. Conſtant flores ſenis potiſſimum foliolis, quorum tria deorſum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria ſurſum & contra ſe mutuo curuantur. Color candidæ per totum quidē florem candidus eſt; luteæ, luteus; cæruleæ ſiue nigræ in ſaturata cærulea purpura nitet,* μελανίου *ſiue Violæ nigræ colorem referens; purpureæ verò in cæruleo purpureus, ſed eius tamē quæ Belgio vulgaris eſt, non in omnibus foliolis neque ab omni parte ſimilis; ſurſum etenim reflexa, pallidiora ſunt & colore dilutiore, præſertim vnius, cuius hæc pallidiſſima & ad aquæ* κυάνεον *colorem accedunt; deorſum curuata inferiore parte pallent; ſuperiore verò pulcherrimū purpureæ ſiue nigræ Violæ dilutū colorem proximè exprimunt; intermixtis interim lineis candidis,*

quæ

Digitized by Google

Digitized by Google

quæ ab ipſo folij exortu ac veluti baſe, tum & ab ipſa flauæ fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiunt. Oritur fimbria ab ipſa inferiorum foliolorum in ſingulis floribus parte, qua calyci inhærent, & inde ſurſum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis veluti pilis concreta, humani ferè ſupercilij, aut Erucæ hirſutæ ſimilitudine. Præter ſex autem hæc, quæ propriè folia, ſunt & tria alia oblonga, anguſta foliola, extrema ſummaq́; parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: ſub his ſingula ſtamina. Radices Iridi ſubiacent longæ, ſolidæ, nodoſæ, ac veluti geniculatæ, digitali aut ampliori craßitudine, ſubinde in plures propagines, ipſis ex lateribus adnaſcentes diſtributæ, & ſumma terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum reſiccatis, nonnihil ineſt feruentioris ſaporis, qui tamen non ſtatim, ſed paulò poſt quàm manſæ ſunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & linguæ radicem impetens, igneæ qualitatis veſtigium, ac πυρώτερον τὶ, quod non facilè eluitur, ipſis imprimit: ſiccæ verò gratiori ſunt odore, & qualitate guſtabili minus acri.

NASCITVR *Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouincijs. In Belgio, purpurea familiarißima eſt, & non modò in hortis, ſed & quibuſdam paluſtribus locis ſponte exit, præſertim cuius flores dilutiorem purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida, hortenſis tantum eſt; Lutea in paucorum hortis colitur à paucis annis primùm in cognitionem deducta: Cæruleam odoratißimi floris in Hiſpania pleriſque locis ſponte exire accepimus.*

OPTIMA *Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamen parte maritima, ſed mediterranea, magisq́; ad Septentrionem ſita; vt Theophraſtus ait.*

Digitized by Google

ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, ſed in paluſtribus (exemplaria, ferè ſyl-ueſtribus, minus rectè habent) Drylonis, & Narona natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, ſic ſcribens: Plinij locus reſtitutus.

Ιριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρίλων καὶ Νάρονος ὄχθη. *Id eſt,*

Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

SVNT *autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò ſcholiaſtes, Drylonem fluuium eſſe ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos ſegregat; vbi Cadmus & Harmonia habitarunt, in ſerpentes transformati.*

DIOSCORIDES *inter Illyricas & Macedonicas præſtantiſsimam eſſe ait, quæ radice eſt denſa, minuta, frangi contumace, ſubruffo colore, multum odorata, guſtu feruido, odore integro, non ſitum redolens, & ſternutamenta dum tunditur mouens.*

PROXIMA *bonitate, Plinio auctore, Macedonica eſt, quæ apud Galenum lib. 7.* κατὰ γένη *in acopo quodam Aſclepiadis recipitur, cùm tamen in alijs compoſitionibus Illyrica ferè admiſceatur.*

TERTIO *loco Africana eſt, quam Galenus lib. primo de antidotis, multo inferiorem Illyrica teſtatur. Nam ſi, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copioſiſſima adfertur, tantum ab Illyrica abeſt, quantum mortuum corpus à viuo.*

QVÆ *in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores ſunt. Theophraſtus has omnino abſque odore eſſe exiſtimauit. In Trachia, inquit, cæteriſq; frigidioribus locis, ac minus coctura idoneis, odore penitus caret: quod tamen non abſolutè verum eſt. Nam & Belgica Iris reſiccata, non omnino abſque odore eſt, licet tamen*

odore, quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

IRIDIS *flores menſe Maio prodeunt: folia ferè ſemper virent: radices diuturnæ, vix vlla hyemis iniuria offenduntur; niſi fortè candidæ, cuius nimio hyemis rigore, ſubinde radices intermoriuntur.*

IRIS *Græcis* ἶρις *appellatur: Athenæus & Theophraſtus* ἵερις *legunt, quaſi conſecratrix, quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluuio, circa quem optima & copioſiſſima, vt diximus, naſcitur. Item* ὀυρανία, *cæleſtis, ab arcu cæleſti, & ab eadem occaſione* θαυμαςὸς, *admirabilis;* θαυμάντιαν *enim arcum cæleſtem Poëtæ aliquando vocant: Nominatur &* θελπίδη *aut* θαλπίδη, καθαίρων *purgans,* ὀπεςτρίτος. *Philinus Iridis flores* λύκους, *id eſt, Lupos vocari tradit, quòd deorſum arcus modo curuata, labiorum Lupi ſpeciem quandam reddant. Germanis,* Gilgen/ Schwertel/ *Noſtris,* Liſch oner Zee. *Gallis,* Flambe. *Italis,* Giglio *&* Iride, *Iris nominatur.*

1 IRIDIS *ſpecies flore candido olim in officinis gignendi caſu Græco* ἴριος *nuncupabatur: Germani,* Violwurtz/ weiſz Violwurtz: *Noſtri,* wit Liſch: *Galli,* Flambe blanche *appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant.*

2 ALIA *Iridis ſpecies flore in cæruleo purpureo, Iridis nomenclaturam retinet: pleriſque tamen Lilialis, & in Apulia Spatula, vt Franciſcanæ familiæ fratres Angelus Palea & Barptolomæus ab vrbe veterum ſcribunt: Itali,* Giglio azurro, *&* Giglio celeſte. *Germani,* blauw Gilgen/ blauw Schwertel/ himmel Schwertel: *Brabanti,* blauw Liſch oner Zee. *Huius ſpeciem, quæ flore eſt dilutiore, plerique ſyluestrem Iridem nominant; ad differentiam*

Digitized by Google

tiam candidæ, cum alterius hortenſis. Sunt tamen & aliæ apud veteres ſyluestres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non lethale. Aloiſius Anguillara Iridem hanc à Palladio Hyacinthum vocari existimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributũ dixerit. Verba Palladij ſunt, lib. 1. de Apum caſtris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanũ, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Meliſſophyllum, Violas agreſtes, Aſphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel gladiolus dicitur, ſimilitudine foliorum, &c.

PORRO *Iridis radices recentes, & adhuc ſucco plenæ, impensè calidæ ſunt, ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, ſed potiſsimum aquoſos humores potenter educit, & hydropicos inſigniter purgat, cum lactis ſero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.*

ARIDÆ *in ſecundo ſunt ordine intenſo calefacientium & reſiccantium: craſſos & lentos humores, qui ægrè ac difficulter educuntur, attenuant: reſpirationis difficultati, tuſsi veteri, & omnibus thoracis vitijs, quæ hinc oriuntur, multum in eclegmate proſunt. Auxiliantur etiam lienoſis, conuulſis, à ſerpentibus demorſis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioſcorides, potæ: cum vino menſes ducunt. Decoctum ad inſeſſus muliebres vtile eſt, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicũ verò dolores, infuſum: fiſtulas ac ſinus carne implet; inſtar collyrij cum melle ſubditæ, fœtus extrahunt: ſtrumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impoſitæ: aridæ vlcera replent: cum melle repurgant, & nudata oſſa carne operiunt. Proſunt capitis doloribus cum aceto & roſaceo impoſitæ: lentes & ephelidas abſtergunt, cum Veratro albo & duplo melle ſuperpoſitæ. Admiſcentur peſsis & malagmatis: in vniuerſum multi vſus.*

Digitized by Google

DE IRIDE MINORI, SIVE TENVIFOLIA. CAP. XLI.

Præter Irides ſuperiore capite deſcriptas, reperiuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur.

Est hæc alijs ſimilis, ſed minor ac tenuior: folia habet breuiora, anguſtiora, nigrioraq́ꝫ, aut cæſii quaſi coloris, quæ confricata, grauiuſculum reddunt odorem, Spatulæ fœtidæ propemodum perſimilem, ſed tamen minus graueolentem: caules ſimiliter breuiores, ſæpe vix cubitales; in quo flores bini, terniúe, alterni, colore cæruleo ſaturato, forma aliarum Iridum propemodum ſimiles, niſi quòd ipſius foliola ſingula anguſtiora ſint, & ſuperiora contra ſe mutuo non adeo recuruentur, ſed ferè erecta conſiſtant. inferiora verò ac deorſum reflexa fimbriam non habeant, ſed ſolam lineam luteam; quæ tamen parte calyci proxima, nonnihil hirſuta eſt: radices quoque obliquæ, nodoſæ, & ſibi inuicem implicitæ, & quandoque quàm aliarum denſiores, longas, multasq́ꝫ fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus ſubcandidæ aut ſubluteæ, guſtu feruido, vti aliarum.

Nascitvr in Germania in apricis planisq́ꝫ pratis, frutetoſis ac humentibus campis, teſte Valerio Cordo, & non procul, vt Geſnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non niſi in hortis prouenit. Floret eodem quo aliæ ferè tempore.

Iridem minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet ſit ſubruffa, breui, denſaq́ꝫ. Sed Rhizotomos Illyricæ eſt ſpecies, & quidem præſtantior, Plinio auctore; hæc verò contra, alijs odore & potentia inferior, nec in Illyride, ſed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos,

zotomos, ſed ſui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ Spatulæ fœtidæ ſpecies haberi poſſet, ſi ſemen quod in ſiliquis gignitur, non vti aliarum Iridum planum, ſed veluti Spatulæ fœtidæ rotundum eſſet. Plinij autem de Rhizotomo hæc ſunt verba: Illyrica duorum generum eſt: Raphanitis à ſimilitudine; & quæ melior Rhizotomos ſubruffa.

CÆTERVM *potentia huius radix vehementer calida feruensq́ue eſt; facultate & viribus alijs Iridibus non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præſertim recentes, vtiles.*

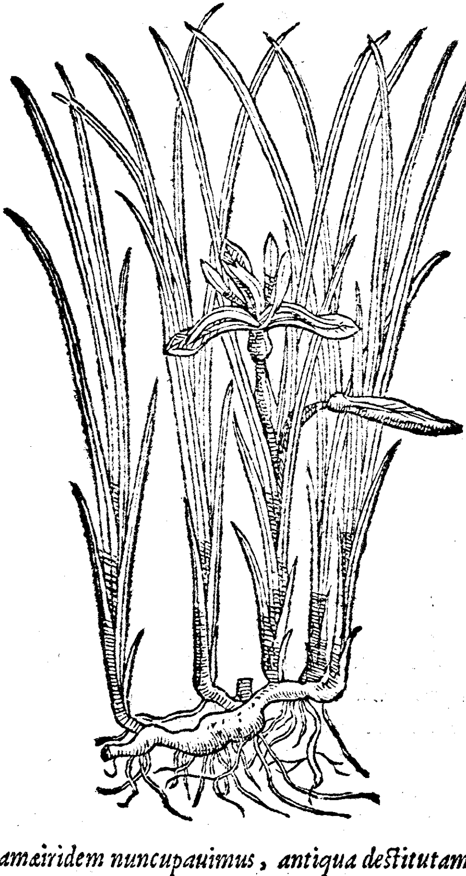
DE CHAMÆIRIDE. CAP. XLII.

CHAMÆIRIS *inter Irides minima eſt, folia habet Gladiolo minora, anguſtiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, folijs breuiorem: in quo flores non alterno ordine ac ſitu, vt in alijs, ſed è ſummo cauliculi ſimul, ſinguli ſuis inſidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliæ Iridis floribus minores, forma alioqui ſimiles: foliola ſiquidem & huius floris anguſtiora ſunt, & deorſum reflexa, fimbriam illam humani ſupercilij non habent. radices paruæ & obliquæ ſunt, foris ruffæ, intus candidæ, duræ, guſtuq́ue feruentes. Peregrina hæc Iris non modò Belgio aut Germaniæ, ſed & Italiæ, vt fertur, eſt: & non niſi in hortis reperitur.*

FLORET *Maio menſe: folia hyeme pereunt, Vere erumpunt noua.*

IRIDEM *eſſe Illyricam Hermolaus exiſtimauit Barbarus, cùm eam olim in horto Felicis Sophiæ Patauij conſpiceret; ſed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Muſa in examine ſimplicium, ſatis oſtendit. Nos*

Digitized by Google

Chamæiridem nuncupauimus, antiqua deſtitutam appellatione; niſi fortè Iris ſit Aſtragalites dicta, cui aliquatenus ſimilis eſt. Nam veluti aſtragali ſiue tali, paruæ, nodoſæ, duræq́; huius Iridis radiculæ ſunt. Aſtragalatidis Iridis meminit Soranus apud Galenum κατὰ τόπους *lib. 7. &*

Aetius

Digitized by Google

Aëtius ſermone 13. cap. 3. in emplaſtro venatorum.

FACVLTATE *autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida eſt, alijsq́ Iridibus ſimilis.*

DE SPATVLA FOETIDA. CAP. XLIII.

SPATVLA *fœtida, caule, folijsq́ iridi ſimilis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq́ odorem ſpirant, præſertim ſi confricentur atque digitis atterantur: flores quoque ſimiles ſed minores, purpurei ſed ſordidi & obſoleti coloris: Cordus tamen cuiuſdam ſaturata purpura arridere refert: ſuccedunt ſiliquæ magnæ triangulares, quæ in tres dehiſcentes finduntur: ſemen in his rotundum ochri ſiue Eruiliæ magnitudine, rubens, ſplendens, quod reſiccatum contrahitur & nigreſcit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut cepæ alicuius caput, ex qua craßiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ ſibi inuicem implicitæ, magnum veluti ceſpitem conſtituentes, guſtu feruidæ, vt & ipſum eſt ſemen. In Hetruria & alijs Italiæ locis ſponte exit; apud Belgas vix alijs locis quàm in hortis reperitur. Florem edit Iulio & Auguſto: ſemen Autumno maturatur.*

PASSIM *Spatulam fœtidam appellant, pleriq́ etiam Iridem ſyluestrem: Germani,* **Wandtleußkraut** *à potentia qua cimices enecat. Galli,* Glayeul puant. *Belgæ,* **Wantluyſcruyt/ſtinckende liſch.** *Ruellius Sparganiũ exiſtimat, ſed nos pro Spanganio aliam exhibuimus herbam, Spanganij apud Dioſcoridem deſcriptioni melius reſpondentem: alijs Xyris eſſe videtur; quæ Fuchſii & Matthioli aliorumq́ conſtans eſt opinio, olimq́ nobis placuit, ſed modò probari non poteſt. Si etenim diligenter Xyridis*

BIBLIOTECA UNIVERS... MAD...
Digitized by Google

deſcriptio expendatur, parum cum ea Spatula fœtida conuenire deprehendetur. Nam folia Spatulæ fœtidæ non latiora, ſed quàm vulgaris Iridis anguſtiora ſunt: flos non è ſiliqua aliqua, multò minus triangulari, erumpit; ſed nudus & nullo integumento prius quàm dehiſcat contectus, idem aliquando purpureus, ſed in medio nequaquam phœniceus: radices etiam non longæ & ruffæ, ſed candidæ, & plurima parte breues. Quæ omnia Spatulam fœtidam à Xyride differre oſtendunt. Xyridis ſiquidem folia latiora ſunt quàm Iridis; flos è ſiliqua erumpit, colore in medio phœniceus, & radices ſubruffæ, longæ, geniculatæ.

FACVLTATE *porrò ac viribus Spatulæ fœtidæ radices & ſemina calida ſunt, ad tertium caliditatis gradum ac ſiccitatis pertingentes. Foliorum ſuccus cimices enecat, parietibus ac lecticis illitus.*

DE XYRIDE EX DIOSCORIDE. CAP. XLIIII.

XYRIS *Iridi ſimilia habet folia, latiora verò & in ſummo acuminata; caulem è medio eorum cubitalem ſatiſq; craſſum, in quo ſiliquæ triangulares, & ex ipſis flores purpurei medio eorum phœniceo: fructus in folliculis fabis, aut, vt Oribaſii exemplar habet, Eruo ſimilis, rotundus, rubeus, acris: Radix geniculata, longa,* πυῤῥὰ *ſiue ruffa.*

ξυρίς *Græcè & Latinè dicitur, à nonnullis Xeris & Xyrida, Galeno teſte. Item* ἶρις ἄγρια *ſiue ſylueſtris Iris,* χαλὸς *ſiue* χαλδός. *Vulgo autem incognita ſtirps eſt.*

TENVIVM *partium, inquit Galenus, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam deſiccandi, eſt facultatis cum radix, tum multo etiam amplius fructus; qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos ſanare poteſt.*

Digitized by Google

DIOSCORIDES *ait radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris æris tertia parte, & Centaurij radicis quinta, & melle: ſanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impoſitam: bibi ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores, ſtillicidia vrinæ, & diarrhœas cum paſſo tritam: fructum per vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.*

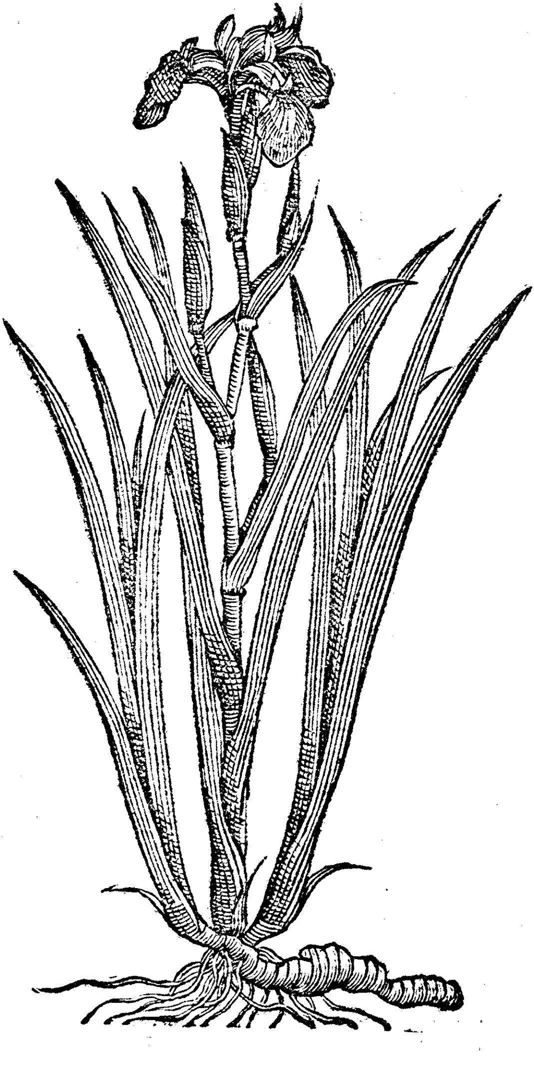
XYRIDIS *radix, Plinio auctore, ſtrumas vel panos vel inguina diſcutit. Præcipitur, addit, vt ſiniſtra manu lecta, ad hos vſus ſeruetur, colligenteſq; dicant cuius hominis vitijq; cauſa eximant.*

DE PSEVDO IRIDE, SIVE SYLVESTRI IRIDE LVTEA.

CAP. XLV.

PSEVDO *Iris folia quoque Iridis gerit, ſed longiora & anguſtiora, dorſo aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud diſsimiles, ſubinde bicubitales; atque in ijs flores complures, vti aliarum Iridum; niſi quòd horum ſuperiora foliola omnino paruula ſint, & eorum quæ in veris Iridibus viſuntur, quædam veluti tantum rudimenta, ac prima lineamenta: ſiliquæ craſſæ ſuccedunt triangulares, in quibus ſemina multa ſimul compreſſa, ordine digeſta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longæ, geniculatæ, cirroſæ, in propagines diuiſæ, colore pallidè rubentes, guſtu adſtringentes. Naſcitur paluſtribus locis, humidis & riguis tractibus, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris. Floret Maio & Iunio.*

VVLGO, *Germani*, gel Schwertel & Drachen-

Digitized by Google

wurtz: *Noſtri*, geel Liſch: *Galli*, Glayeul ou Flambe baſtarde. *Officinæ perperam olim Acoron appellauêre: & maiori cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vſæ ſunt. Nam non forma modò, quæ fortaſſe in aliquo conuenire poteſt, ſed viribus potiſſimum, ab Acoro plurimum diſſidet. Plerique hac occaſione Pſeudo Acoron nominant: nos Iridem luteam ſylueſtrem, aut potius pſeudo Iridem nuncupare maluimus, vtpote Iridi quàm Acoro ſimiliorem.*

FACVLTATEM *habet radix huius adſtringentem, frigida & ſicca ſecundo exceſſu; dyſentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menſes ſiſtit, & ſanguinem vndequaque manantem ſupprimit, in potu, aut aliter ſumpta. Sunt etiam qui ſolùm geſtantem eam, ab omni ſanguinis fluore tutum affirment.*

DE ACORO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS. CAP. XLVI.

ACORO *cognatio & ſimilitudo cum Iride eſt; folia, vt Dioſcorides ait, habet Iridis, ſed anguſtiora, radices haud diſſimiles, ſibi inuicem implicitas, non in rectum deſcendentes, verùm obliquas, & ſecundum terræ ſuperficiem, geniculis interceptas, ſubalbidas, guſtu acres, (& modicè amaræ, addit Galenus) odoris non iniucundi. Theophraſtus Acoron inter eas ſtirpes refert, quæ cum ſeminibus flores edunt. Inuentu rarum Apuleius ſcribit, & non niſi cùm floſculum produxerit, agnoſci poſſe. Plinij de Acoro hiſtoria, lib. 25. cap. 13. cum Dioſcoride conueniret, niſi radices nigras traderet, & minus venoſas eas eſſe ac ruptu faciles ſuperadderet. Matthiolus Acoron folio depingit Iridis, radice longa, obliqua, & in ſuperficie geniculis diſtincta, quod pro legi-*

Digitized by Google

legitimo ſibi ab Augerio à Bousbeeck Ferdinandi Imperatoris, apud Turcorum Imp. Oratoris miſſum memoriæ prodidit.

PROVENIT *Acorum in Colchide, Galatia, & Creta inſula. Optimæ, inquit Plinius, Acori radices Ponticæ; deinde Galaticæ, mox Creticæ: ſed primæ in Colchide, iuxta Phaſim amnem, & vbicunque in aquoſis: Matthiolus ad ſe miſſas, è Nicomediæ quodam magnæ vaſtitudinis lacu collectas, refert. Eſt autem Nicomedia ciuitas Galatiæ, Colchidi vicina. Colchis verò Ponto Euxino vicina prouincia.*

PRÆSTAT, *inquit Dioſcorides, Acoron denſum, candidum, non carioſum, plenum, odoratum. Plinius tamen Creticas candidiores Ponticis ait. Sunt autem ipſo auctore, Creticæ Ponticis minus probatæ.*

Ἄκορος καὶ Ἄκορον, Græcis: Latinis Acorum dicitur. Nonnullis, teſte Apuleio, Ἀφροδισίας, Venerea, radix nautica, ſingentiana, vnguentaria: Officinæ Europæ, magno cum errore, Calamum odoratum ſiue aromaticum appellarunt, pro Acoro pſeudo Iridis radices, vt ſuperiori capite oſtendimus, perperam ſubſtituentes. Eſt verò & Acoros quibuſdam Oxymirſines radix: ideoq́ quidam hanc Ἄκορον ἄγριον vocare malunt, vt Plinius ait.

ACORI *radix, auctore Galeno, in calfaciendo & reſiccando tertij eſt ordinis. Decoctum eius, Dioſcorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis & hepatis dolores; item ad tormina, rupta & conuulſa: Lienem abſumit: prodeſt ſtillicidio vrinæ affectis, & à ſerpentibus demorſis: ſuccus radicis, quæ oculorum claritati officiunt, exterit. Miſcetur etiam antidotis vtiliter hæc radix.*

DE

Digitized by Google

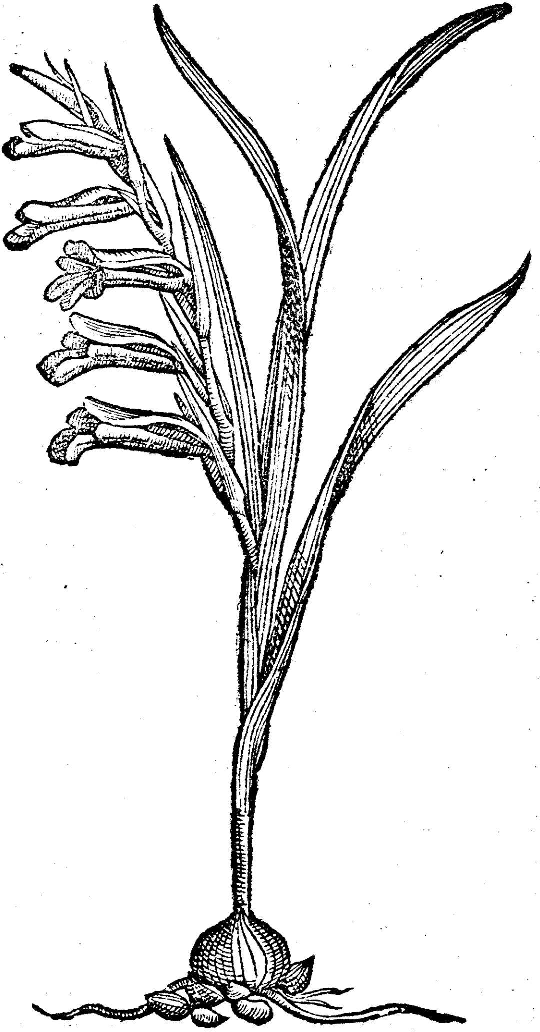
DE GLADIOLO. CAP. XLVII.

Gladiolo *folia ſunt oblonga, anguſta, ſtriata, gladij modo mucronata, Iridis minora & anguſtiora: caulis læuis, teres, cubito longior; circa cuius ſummum flores ſex aut ſeptem diſtantes, in ordinem ſupra inuicem, ad vnam caulis partem digeſti, ex ſex foliolis commiſſi, colore purpureo rubente ſplendentes: ſuccedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: ſemina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno ſuper alterum inſidente, quorum ſuperior Veris initio minor ac vegetior: inferior maior, ſed flaccidior, qui paulò pòſt perit, in plures ſubinde multiplicatus. Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter ſegetes agro fœcundo Italiæ pluribus locis. Cordus in frutetoſis herboſisq́ etiam naſci ſcribit. Et quibuſdam locis maior ac procerior; alijs verò minor ac breuior reperitur. Floret Maio menſe.*

Græcis ξίφιον, *Latinis Gladiolus, & nonnullis enſis appellatur. Sunt qui* φάσγανον, μαχαιρώνιον, μαχαιρόφυλλον, ἀνακτόριον, λιμνικὴν, ἄριον, *Gladiolum ſegetalem, & linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cypiri, hoc eſt, Gladioli radicem: dulcis ea eſt, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderoſioremq́ ſimul ſubacta. Item cap. 18. Cypirus eſt Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophraſto de phaſgano ad verbum tranſlata. Phaſganon autem idem cum Xyphio eſt: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dediſſe, eumq́ hoc modo cum Cypiro confudiſſe euidens eſt & manifeſtum.* Plinij error.

Valerivs *Cordus, Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè,* runde Seigwurtz / *ad differentiam cuiuſdam generis*

Alij

Digitized by Google

Allij, longa radice, quod in altiſsimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis Seigwurtz/ Victoriæ radix, & Victorialis longa dicitur. Flores Gladioli Monacuccie ab Italis, vt teſtis Matthiolus, nominantur.

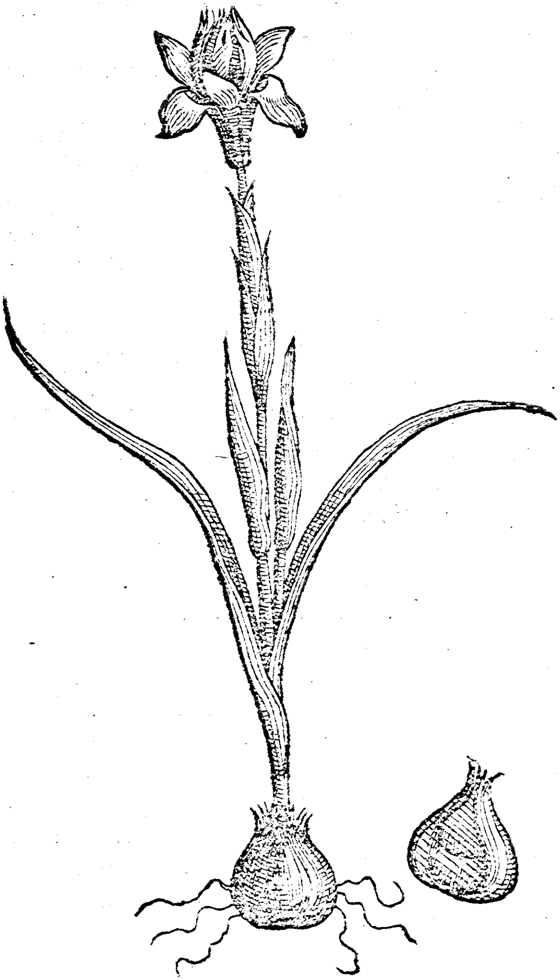
CÆTERVM radix Gladioli ſuperior; attrahentem, digerentem, deſiccantem etiam, vt Galenus ait, facultatem poſsidet. Dioſcorides hanc cum vino, ait, & thure impoſitam ſpicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phigethla diſcutere, eamq́ ob cauſam eiuſcemodi emplaſtris addi: menſes etiam appoſitam ducere. Ferunt, eodem auctore, ſuperiorem cum vino ſumptam, Venerem excitare: inferiorem verò ſteriles facere: quin & ſuperiorem pueris enterocelicis vtiliter ex aqua propinari. Plinius infantibus vrinam ciere, & veſicæ vitijs illiniri addit. Theophraſtus Phaſgani, id eſt, Gladioli, radicem decoctam dulcem eſſe tradit, & tritam farinæ admixtam panem dulcem & innoxium reddere.

DE SISYNRICHIO.
CAP. XLVIII.

SISYNRICHIO folia ſunt graminis bina aut terna, oblonga & anguſta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo floſculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verùm fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compoſiti: quorum tria deorſum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria ſurſum verſus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua reſpondentia ijs, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic floſculo maiora & tenuiora ſunt, ſurſumq́ arrecta medium floris tenent, ſumma, extremáque parte

diuiſa:

Digitized by Google

Digitized by Google

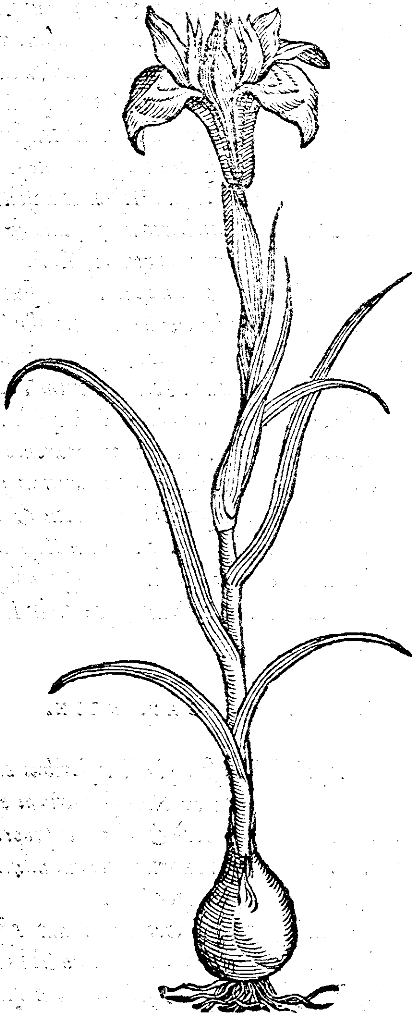
diuiſa: capitula inde ſuccedunt oblonga, in quibus ſemen rotundum, paruum vti Rapi. radix bulboſa gemina, vno bulbo alteri ſuperpoſito, ſicuti Gladioli, ſapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus ſpiſſius eſt; minoribus verò minùs craſſum: duo etenim huius genera eſſe videntur magnitudine ſola differentia. In Luſitania & alibi apud Hiſpanos naſcitur. Floruit Mechliniæ Maio menſe, in horto ampliſſimo & inſtructiſſimo D. Ioannis Brancionis viri generoſiſſimi.

HISPANI Nozelhas, *quaſi nuculas, ſiue paruas nuces appellant. Nobis Bulbi eſculenti genus illud eſſe videtur, quod Græcè* σισυρίγχιον ἢ σισυγρίχιον, *& Latinè à Plinio Siſynrichium appellatur. Scribit etenim Theophraſtus lib. 7. Siſynrichij proprium eſſe, radicis quidem, quod infra eſt, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabeſcere: quod verò ſupra eſt edule incrementum ſumere. Quibus verbis geminam Siſynrichio radicem & edulem eſſe oſtendit: vt hinc bulbum hunc, quem Hiſpani* Nozelhas *nominant, verum Siſynrichium eſſe colligendum videatur.* Nam *gemina, vt ſcripſimus, eſt; & in Hiſpanijs paſſim editur.*

DE LIRIO. CAP. XLIX.

LIRII *vox polyſemos eſt; pluribus floribus communis: Lirium enim lilium eſt; &* Narciſſus *lirium eſt, de quibus ſuis locis. Præter hæc verò & alia duo propriè dicta ſunt Liria: vnum maius, Vere exiens: alterum minus, Autumnale; de quibus hoc capite agendum.*

MAIVS *Lirium folia habet Porro aut Aſphodelo ſimilia: caulem cubitalem: florem in ſummo Iridis aut Siſynrichij flori forma ſatis ſimilem, ſed maiorem quàm Siſynri-* 1

ſyrinchij: colore aut totum luteum, aut cæruleum purpureum cum lineis luteis, quæ in inferioribus foliolis fimbriæ loco ſunt: Radicem bulboſam, oblongam, cepæ ſimilem. Pleriſque Hiſpaniæ Beticæ & Luſitaniæ locis ſponte gignitur. Floruit Antuerpiæ in horto Petri Coldenbergij fidiſſimi ac diligentiſſimi Pharmacopœi, menſe Iunio.

LVSITANOS Lirio nuncupare accepimus. Et certè λείριον illud eſſe omnino videtur, quod à Theophraſto lib. 6. Vere poſt Lilium exire traditur; & aliud à Lilio & Narciſſo eſt.

EST autem fortaſſe & idem hic bulbus, Apulei Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cùm Iris apud veteres hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis ſit flore; non impropriè Hierobulbus, quaſi dicas Iris bulboſa nuncupari poterit: niſi quis velit ἱεροβόλβον, veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna ſiquidem & grandia, ἱερὰ & ſacra, ab antiquis cognominata fuiſſe, haud in ambiguo eſt. Nonnullis placet Hierobulbum Colchicum eſſe, quorum ſententiam modò libentiùs referimus, quàm refellimus: ſed ad Lirium reuertamur. Hierobulbus Apulei.

ALTERVM Lirium folia promit anguſta & ſplendentia, Leucoij bulboſi hexaphylli folijs perquàm ſimilia, inter quæ caulis exit triuncialis aut quadrantalis, in quo flores vt Colchici Germanici, colore melini ſiue lutei, dies 10. aut 12. perdurantes, ſed qui ſub veſperam, vt Calendulæ & aliorum quorundam recludantur. radix ſubeſt bulboſa. Reperitur & in pleriſque Hiſpaniæ locis. Autumno vnà cum Colchico florem facit. 2

LVSITANIS, Cibollina Alboraña dicitur, nomine diminutiuo, ad differentiam Scillæ, quæ ab ipſis Cibolla alboraña nuncupatur. λείριον ἕτερον, id eſt, Lirium alterum Theophraſti eſſe videtur, quod lib. 6. vnà cum Cro-

Digitized by Google

co florem facere incipere: atque ſtatim primis imbribus florere, ſcriptum reliquit.

D E *viribus horum Liriorum nihil compertum habemus, aut ab alijs traditum accepimus.*

DE CROCO. CAP. L.

I N T E R *flores & Croci flos eſt: ſunt huic folia oblonga perquàm anguſta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus ſimiles, ſed magis ſaturata purpura nitentes; & in ſingulis ſtamina oblonga terna quaternaúe, colore flammeo ſubrubentia, odore cùm inaruerint forti, & caput implente; quæ cæteris partibus præferuntur, colliguntur, & croci nomine vel ſola veniunt: radix ſubeſt bulboſa, carnoſa, copioſa, & viuax.*

S E R I T V R *Crocus in pluribus regnis & prouincijs, vbi in agris ſegetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophraſtus, calcari pedibus: ideoq; iuxta ſemitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depoſitis radicum bulbis.*

O P T I M V S, *inquit Dioſcorides, Coryceus: ſecundum locum tenet, qui iuxta Corycum verſus Lyciam, & in Lyciæ Olympo: deinde ex Aegibus Aetholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Veſtinorum vrbe adfertur, primum ſibi locum in Italia vendicare, Matthiolus ait: ſed Aquilino tamen præſtantior, qui circa Viennam Pannoniæ, ſiue, vt vulgo, Auſtriæ, naſcitur. In Gallia nuſquam vegetior quàm in Agenenſi agro, & Narbonenſi, Ruellio teſte. Probatur etiam, in Britanniæ inſulæ meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera verò & Septentrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus eſt.*

O P T I-

Digitized by Google

OPTIMVS *autem vbicunque natus, qui pinguiſsimus, recens, fragranti odore, colore rutilo. Peſsimus ſqualidus & ſitum redolens.*

CROCVS *Autumno florere incipit, ſtatim, vt Theophraſtus ait, primis imbribus, Vergiliarum occaſu. Florem edit ante folia, quæ mox ſubſequuntur, & hyeme tota virent, æſtate nullibi conſpicua.*

GRÆCIS *ſimiliter* κρόκος, *Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis* Zaffaran; *atque inde in Italia,* Zaffarano: *Germanis,* Saffran/ *Gallis,* Safran.

CÆTERVM *Crocus paululum quid adſtringens obtinet, ſed ſuperat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium, primi exſiccantium: proinde & concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adſtrictione, vt Galenus ait. Sodam, id eſt, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, ſed nimio ſuo vſu efficere poteſt. Vigilias ſiquidem copioſus inducit, quæ modum excedentes capiti & ſenſibus obſunt. Moderatus autem Croci vſus cerebro prodeſt, ſenſus vegetiores reddit, ſomnum & torporem excutit, lætitiam gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obſtructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, vt ſubinde phthiſicis in ſummo vitæ diſcrimine, & propemodum animam agentibus, ſpiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, ſcripuli dimidij, aut ad ſummum integri pondo, cum paſſo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauiſsimas ſubitò irruentes, citra febrim dyſpnœas, ſtatim & momento temporis tollere, non ſemel à nobis compertum eſt. Crapulam etiam arcere, hoc modo ſumptum, Dioſcorides refert. Laudatur ad hepatis & fellis obſtructiones, nec*

Digitized by Google

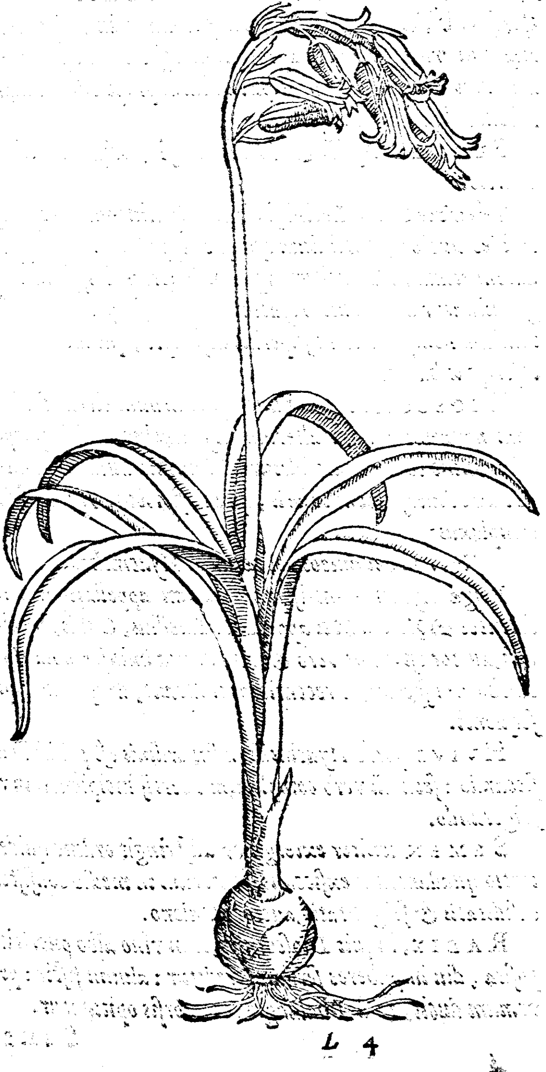
non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioſcorides ſcribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum cauſa temperantur potiones: ſed noſtra ætate ad eas potiſsimum, quæ menſes, fœtus & ſecundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vuluæ & ſedis cataplaſmata additur, nec non ad emplaſtra & cerata, veteres tumores & dolores diſcutientia: inflammationes heriſipelatodes mitigat: compoſitionibus auricularibus vtiliter admiſcetur. Oculos ab ectimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi, Roſarumúe ſtillatitio liquore præſeruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

DE HYACINTHO NON SCRIPTO. CAP. LI.

HVIC Hyacintho folia ſunt oblonga, anguſta, læuia & ſplendentia, Porri folijs anguſtiora & minora: caulis folijs viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cùm primum dehiſcere incipiunt, grauata, deorſum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latius ſe pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimum cærulei, ſubinde albicantes, aut candidi ſiue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes: ſemen in ſiliquis triangularibus paruum, rotundum: radix bulboſa, candida, perennis, lento ſucco, vti & tota herba, plena.

REPERITVR Hyacinthus iſte in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in alijs minor & magis ſerotinus. Is etenim quem Italia & Belgium, orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules craſsiores, flores patentiores maioresq́, ac citiùs prodeuntes. Germanicus & Belgicus ſingulis minor, flores tamen plures gignit, ſed ſerius exit. Reperitur in Germania, vt

Cordus

Digitized by Google

Cordus ait, in apricis quibuſdam tumulis: in Belgio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus conſitos: & præcipuè quidem prope Mechliniam vrbem, vbi copioſus naſcitur.

FLORET *Aprili & Maio menſe, orientalis etiam Martio.*

Ὑάκινθον Græci, Latini ſimiliter Hyacinthum, vt Dioſcorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem etiam Viola dicitur nigra, vt ſuperius ſcripſimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non ſcriptus, ad differentiam nempe alterius ſuperius deſcripti, qui luctus notas inſcriptas habet.

DIOSCORIDES *hunc Hyacinthum citra adiectionem nominat: nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine complexus videtur. Meminit huius Columella lib.* 10. *diuerſitatem coloris, quæ in floribus, vno verſiculo complexus:*

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum iſtum Græcam appellationem retinentes Hyacinthen *appellant. Ruellius, Gallis,* Vaciet *dici, auctor eſt. Sunt verò & aliæ multæ huiuſcemodi Hyacinthorum ſpecies, vt recentiores iudicant, de quibus capite ſequenti.*

HVIVS *porrò Hyacinthi radix ordinis eſt primi in deſiccando: ſecundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.*

SEMEN *leuiter extergit & adſtringit ordine quidem tertio quadantenus exſiccans, cæterùm in medio conſiſtens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.*

RADIX, *inquit Dioſcorides, cum vino albo pueris impoſita, diu impuberes ſeruare creditur: aluum ſiſtit: pota vrinam ducit, & à Phalangio commorſis opitulatur.*

SEMEN

Digitized by Google

SEMEN *contra ſerpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.*

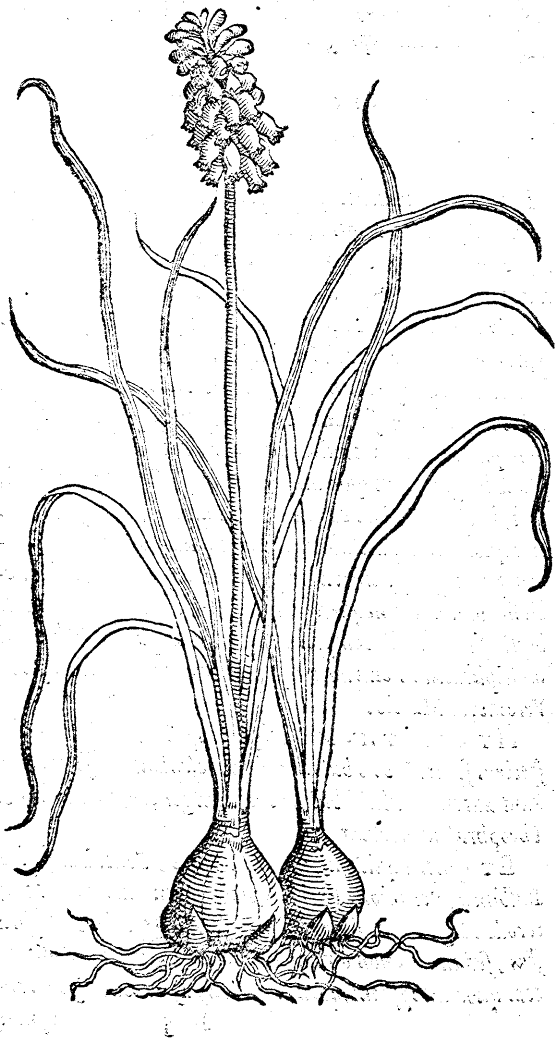
DE ALIIS RECENTIORVM SPVRIIS HYACINTHIS. CAP. LII.

DVOS *Hyacinthos ſuperioribus capitibus deſcripſimus; vnum Lilij effigie ſcriptum: alterum paruum non ſcriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorũ iudicio ſunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes, aut Hyacinthos aut Narciſſos indicant; maiores ſiquidem Narciſſos, minores verò Hyacinthos.*

INTER *Hyacinthos itaque neotericos, primus folia* 1 *habet anguſta quaſi rotunda, bene virentia, per terram plurima parte ſtrata: cauliculos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum ſummo floſculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore cæruleo, aliâs diluto, aliâs ſaturato: poſt quos ſiliquæ membranoſæ triangulares, in quibus ſemen paruum nigrum: radix ſubeſt bulboſa. Peregrinus nobis hic bulbus eſt, neque vſpiam in Belgio ſua ſponte exit: in hortis ſatus facilè comprehendit, & in plures bulbos citò multiplicatur. Folia ante Hyemem exeunt: cauliculi primo Vere: flores Martio.*

HYACINTHVM *Fuchſius appellat, & alteram eius ſpeciem facit. Nobis bulbus quidam eſculentus eſſe videtur. Sunt autem eſculenti bulbi complura genera, vt Plinius & Theophraſtus tradunt.*

ET *genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecêre: Bulbinen, Setanion, Pythion, Acrocorion (nonnulli Acroſcorodon legunt) Aegilopa, Siſynrichion. Quæ & Theophraſtus, ſed tamen non omnia lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipſe meminit,* λευκόϊον, ϗ βολβίνη, ϗ ὁ πιτιών

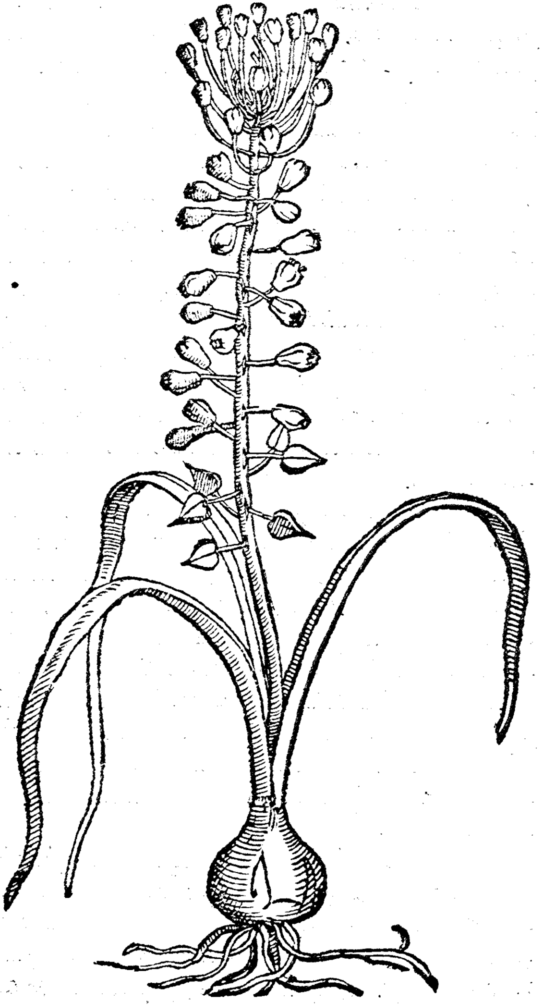
Digitized by Google

κ̀ κύϊξ, κ̀ τρόπον τίνα τὸ σισυρίγχιον. Leucoion inferius deſcribetur. Bulbinen, Plinius ait, Græcos appellare herbam porraceis folijs, rubicundo bulbo. Setanium, cepæ quoddam genus eſt, vt Theophraſtus & Plinius teſtantur. De Siſyrichio iam antè ſcripſimus. Pytion, Cyix, Acroſcorodon, Aegilops, cuiuſmodi bulbi ſint, nondum certò reperire licuit: ſuſpicandũ videtur Κύϊκα & Acroſcorodon idem eſſe. Apud Theophraſtum enim κύϊξ πυτιῶνα: apud Plinium eundem Acroſcorodon ordine ſuccedit. Ex horum autem bulborum numero aliquem eſſe, hoc Hyacinthi vulgo dicti genus veriſimile videtur; ſed quis tamen ſit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iſte Acroſcorodon eſt: ſi non, Acroſcorodon allij genus ſylueſtre eſt. Nam folia, allij quandam ſimilitudinem habent: nomen autem Acroſcorodou ſimilitudinem aliquam cum Allio indicat. Bulbine.

2 HVIC *autem ſimilis eſt & alter quidam ſpurius Hyacinthus, folijs ſimiliter per terram ſtratis, ſed latioribus & porri folijs ſimilioribus, caule craßiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius. Reperitur in hortis. Floret eodem quo prior tempore. Matthiolus hunc pro bulbo vomitorio depingere videtur, nullis interim notis eum deſcribens; nullis teſtimonijs aut rationibus ſententiam ſuam adſtruẽs; ſed nudam qualemcunque imaginem cum nominis inſcriptione exhibens. Nos bulbum vomitorium ab iſto planè diuerſum infra deſcripſimus: & hunc ex eſculentorum numero eſſe cenſemus.*

3 QVI *tertius eſt inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pinguia, aliquantulum lata; caules longos, ſubinde dodrante altiores: flores à medio ſurſum verſus, vndequaque circa caulem multos, paruos, cauos, primum purpurei; vbi verò flacceſcunt, obſoleti coloris, (reperiuntur & candidi)*

Digitized by Google

Digitized by Google

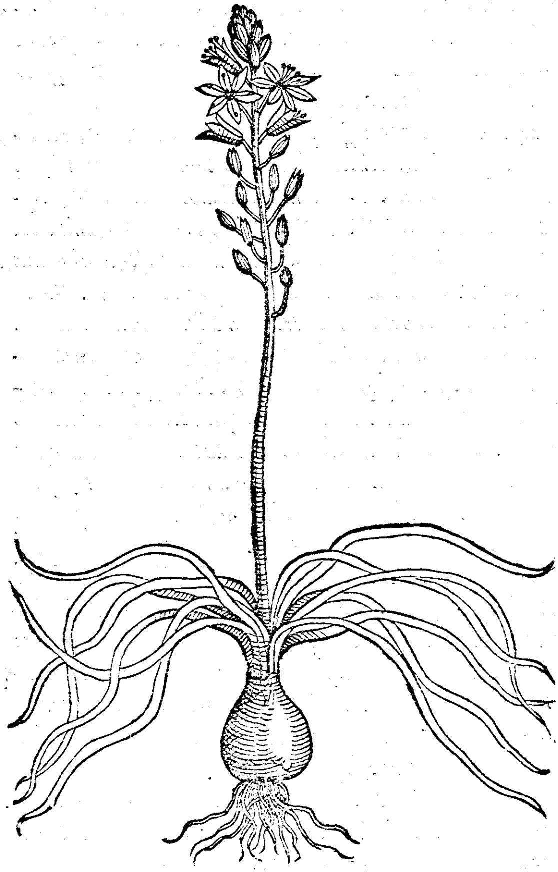
didi) cacumine comoſo: radicem, vti aliorum, bulboſam, ſubruffam, ac ſubpurpurei coloris. Reperitur, Fuchſio teſte, in Germaniæ nemoribus: vt autem Matthiolus, inter ſegetes & in ſyluis. Aprili aut Maio floret.

HYACINTHI ſpeciem, & quidem primam, Fuchſius, Tragus & Matthiolus faciunt: nonnulli Hyacinthum ſylueſtrem nuncupant. Germani alicubi Breunling appellãt, alibi Honds knoblauch/id eſt, Allium Caninum. Non eſt tamen Alliј aliqua ſpecies, ſed bulbi eſculenti genus quoddam, veluti Bulbina; cui certè ſimillimus eſt. Bulbo enim Bulbina rubet, & Porri folia Plinio auctore habet. Videtur autem hæc ex Africa bulbus eſſe, quem Afrum cognominant. Huic ſiquidem Dioſcoridis πυῤῥόν, id eſt, ruffum bulbum eſſe ait. Sunt autem qui velint hunc tertium ſpurium Hyacinthum Scillæ aut Pancratiј ſpeciem eſſe: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd Scillæ & Pancratiј bulbi grandes ſint, huius autem paruus, & illorum comparatione exiguus.

SVCCEDIT huic quartus ex ſpuriјs Hyacinthus à 4
Matthiolo depictus, foliјs oblongis ac latis: caule longiuſculo, ab imo ferè vſque ad ſummum floſculis circumueſtito: radice bulboſa: quantum quidem ex eius icone colligere licet. Neque enim qualis & huiuſmodi ab ipſo nuncupatus ſit, aſſcripſit, ſed ſolam imaginem exhibuit: quaſi illa ſatis ad cognitionem eius eſſe poſſet.

NVNCVPAT autem eum Orientalem alterum; & ab Orientali ac legitimo Hyacintho, cuius antecedente capite meminimus, ſecundum facit.

QVINTVS appellatus Hyacinthus, qui ſerotinus eſt, 5
foliјs eſt anguſtis, paruulis, & minoribus, quàm primi: cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; floſculis in ſummo raris, cæruleis; ſtaminibus in medio exiguis: ſemine in fili-

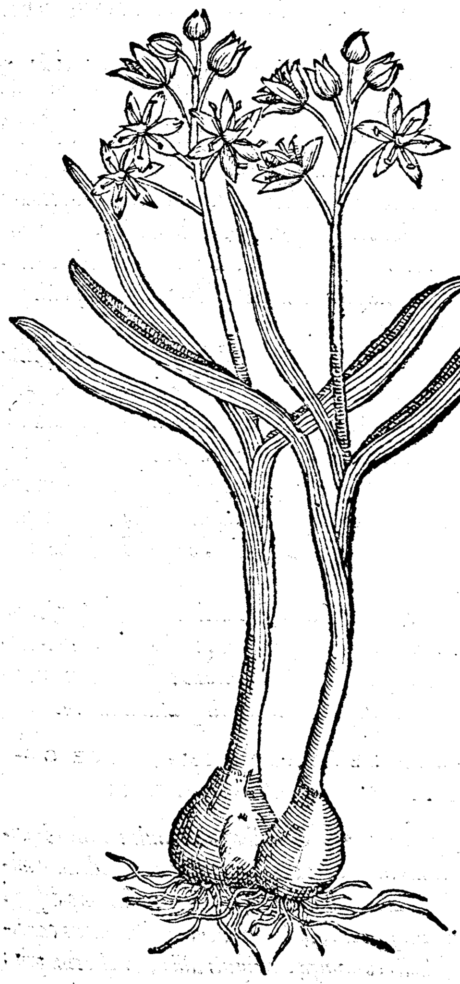

in ſiliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulboſa. Naſcitur Galliæ quibuſdam prouincijs, vt iuxta Pariſiorum Lutetiam. Floret exitu æſtatis Auguſto aut Septembri.

AVTVMNALEM *Hyacinthum ea de cauſa & ſe-*

roti-

Digitized by Google

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA · MADRID ·
Digitized by Google

rotinum nominant: neque aliud eius nomen cognitum habemus.

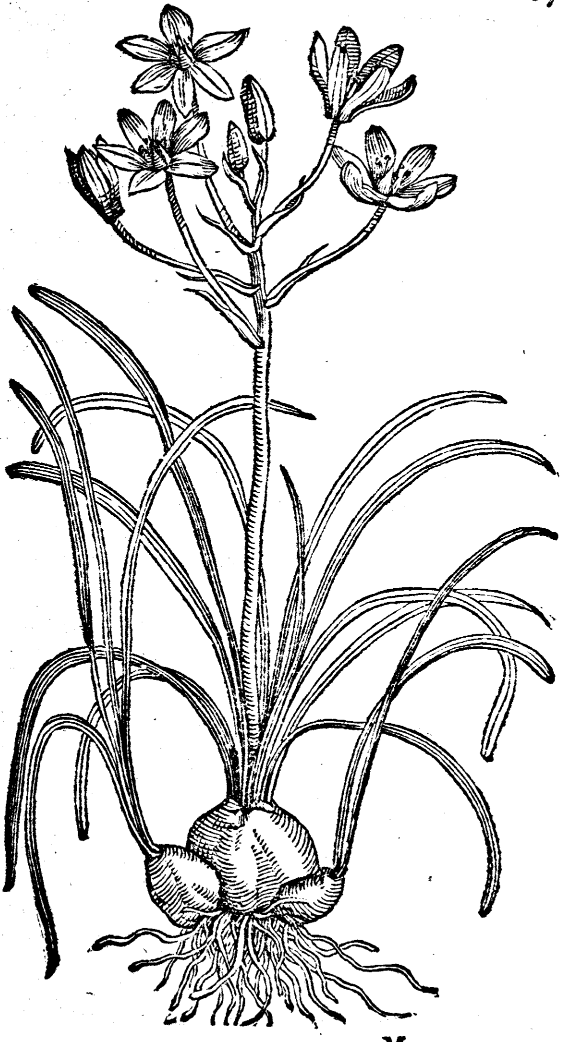
6 PRÆTER *hos & aliũ quendam pro Hyacintho bulbum Leonhartus deſcribit Fuchſius, folijs modò binis, modò ternis, latiuſculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi ſummum ſparſis, multum & radiantis ſtellæ ferè ſimilitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis: quos ſuccedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus ſemen milio ſimile: radice bulboſa, rotunda. Reperitur pleriſque Germaniæ locis, læto, pingui, ſed inculto ſolo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit.*

GERMANI **blo Mertzenblumen** *&* **blo Hornungs blumen** *appellant. Fuchſius pro Hyacinthi ſpecie depinxit. Plerique Hyacinthum ſtellatum ab ipſa floris effigie vocant. Exiſtimauimus aliquando Satyrium eſſe, verùm hæc modò opinio diſplicet. Satyrio enim caulis eſt cubitalis; folia Lilij, bulbus mali magnitudine: bulbo verò iſti, folia paruula, anguſta, bulbus exiguus, & cauliculus breuis.*

CÆTERVM *quod ad vſum attinet horum ſpuriorum Hyacinthorum, noſtris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus eſt; proinde & vires ac facultates eorundem inexploratæ: ſoli floſculi in hortis gratiam inuenêre.*

DE BVLBO LEVCANTHEMO, SIVE ORNITHOGALO. CAP. LIII.

LEVCANTHEMO *bulbo folia multa ſunt & anguſta, graminis minora: caulis inter hæc exit dodrante minor, rotundus, glaber, abſque folijs: flores in ſummo diſperſi emicant ſex aut ſeptem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex ſex foliolis commiſſi, exiguis lilijs, præſertim prius quàm adaperiuntur ſimiles; qui Sole quidem ſplendente patent,*

M

Digitized by Google

tent, noctu verò & cùm aër nubilus etiam interdiu recluſi permanent: capitula ſuccedunt triangularia, Cachryos ſemini ſimilia, in quibus ſemen exiguum: radix bulboſa, lento ſucco plena, ſapore vt plurimum inſipida & aquea, cum obſcura tamen quadam acredine. Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis compluribus. Maio menſe flores edit.

Ornithogalon Matthioli.

IN *Belgio,* Velt ayuyn *appellatur, à Græcis* ὀρνιθόγαλον, *quod à Plinio Ornithogale dicitur. Matthiolus alium omnino bulbum pro Ornithogalo depingit, caule videlicet folioſum, à noſtro hoc Ornithogalo, quod Dioſcoridis legitimum eſt, ea de cauſa differentem.*

Ornithogalon Ruellij.

DESCRIBIT *porrò & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à ruſticis in Sueßionum agris eruitur: radice, inquit, bulbaceam ſpeciem præ ſe ferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: folijs, in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candicantibus, qui ſimul coaceruati, veluti paniculæ quædam compactili callo ſquamatim cohærentes, in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis repræſentantem: radix in orbem ferè collecta eſt, cortice pullo, candidißima intus carne, pulpáue perquàm odorata. Vere vel æſtate cum fronde viret: hyeme vel autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur: diu ſeruari poteſt: & vbi annonæ premit inopia, plebis ruſticæ famem & ieiunia Caſtanearum more ſatiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cùm frugum penuria gliſcit. Mirè ſuibus expetitur: rura ex agris ſponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam menſas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter aſtantes cùm aratro terra proſcinditur, aut in latiores porcas ſulcatur, erutos vomere, colligunt, multo Caſtaneis ſuauio-*

Digitized by Google

ſuauiores: quibus & crudis, & in cineribus incoctis veſcuntur. Sueßionenſis ager, Churlos vocare conſueuit: Hactenus Ruellius. Churli.

A T *nobis huiuſcemodi radix, non Ornithogalon, ſed Bulbocaſtanon quoddam eſſe videtur. Radix enim eſt bulbi forma, ſapore Caſtaneæ; quale Bulbocaſtanon eſſe, nomen ipſum ſatis indicat.*

D E S C R I P S I M V S *tamen nos in hiſtorijs ſtirpium vulgari lingua editis, aliud & huic diſſimile Bolbocaſtanon; folijs videlicet Apij tenuioribus ac minoribus, ad Anethi accedentibus: caule tenui, dodrantali: floribus in vmbellis candidis: ſemine paruo, odorato: radice rotunda, & quando inaruit rugoſa, foris nigra, intus candida, ſapore inter Paſtinacam & Caſtaneam medio; quod in Zelandiæ, Hollandiæ, ac etiam Britanniæ agris frumentarijs reperitur, & Alexandri Tralliani* Βολβοκαστάνῳ *ſiue* ἀγριοκαστάνῳ *ſimillimum eſt. Sed ad Ornithogalon excurrens reuertatur ſermo.* Bolbocaſtanon.

D I O S C O R I D E S *Ornithogali fructum, ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulboſam, & crudam, & coctam edi.*

DE BVLBO SYLVESTRI.
CAP. LIIII.

B V L B O *ſuperiori capite deſcripto, non multum abſimilis videtur, quem Leonhartus Fuchſius, & Hieronymus Tragus, ſylueſtrem agnominant: ſunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantum, anguſta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in ſummo adnatis, in quibus floſculi ſtellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elangueſcen-*

 tes;

tes; ſtaminibus in medio capillaceis; capitula ſemen ferentia triangularia; radix bulboſa, lenti ſucci, nullius odoris, ſapore aliquantulum, ſed perobſcurè Cepam referens. In Germania locis vmbroſis ad margines pratorum exire fertur. Martio ac Aprili floret, fructumq́ perficit.

GERMANI Feldzwibel / ackerzwibel *appellant; quaſi dicas Cepam agrariam. Ex ſyluestrium & ſponte naſcentium bulborum eſt numero. Quo nomine à veteribus nuncupatum fuerit non conſtat.*

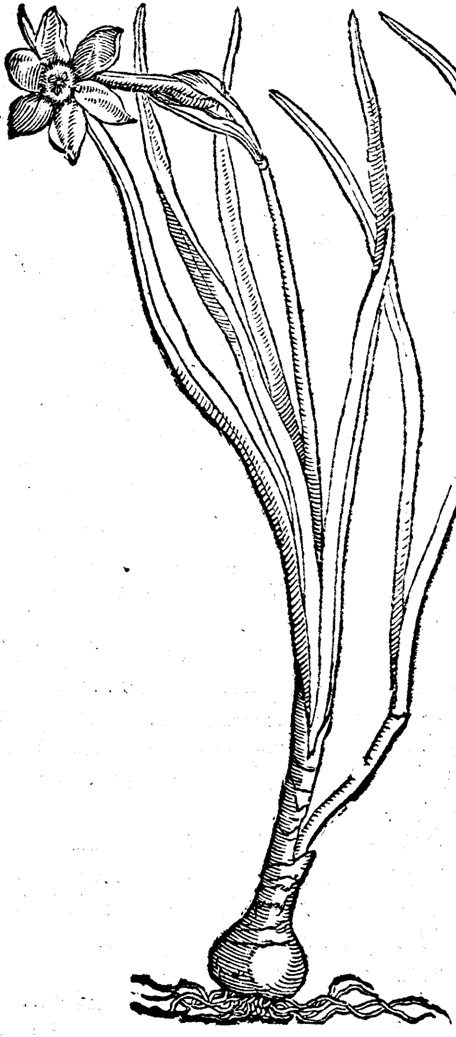
FACVLTATES *autem huius incognitæ ſunt. Hieronymus tamen Tragus, ex bulbo ſub cineribus cocto, cum melle cataplaſma, vlceribus depaſcentibus vtiliter imponi refert.*

DE NARCISSO. CAP. LV.

NARCISSI *genera, Dioſcoride auctore, duo ſunt. Vtriuſque flos albus eſt: ſed vnius medio purpureus; alterius luteus.*

1 MEDIO *purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri folijs ſimilia: caulem anguloſum, abſque folijs, dodrante aut pede altiorem, & in ſummo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, ſubinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex ſex candidis foliolis congeſtum, in quorum medio breuis calyx eſt circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem ſtamina breuia, cum apicibus ſubluteolis: capitula inde anguloſa: ſemen in his nigrum: radix bulboſa Cepæ ſimilis, quæ nucleos ex ſe demittens in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam; ſed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, ſed parum, diſſidentes. Maiores medij; præcoces & ſerius prodeuntes minores ſunt.*

ALTER

Digitized by Google

2 ALTER *Narciſſus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia: caules proceriores, craßiores, & in ſingulis flores tres aut quatuor, prioribus ſimiles, ſed medio luteo; ſe[illegible] & radicem bulboſam ſimilia.*

3 HVIVS *generis & alius quidam tertius Narciſſus eſt, folijs non modò quàm primus, verùm etiam quàm Aſphodelus, latioribus longioribusq́ue; floribus in ſingulis caulibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multo tamen quàm Narcißi lutei ſylueſtris breuiore: radix ſimilis eſt & bulboſa.*

4 IAM *& quartus quidam eſt Narciſſus antedictis forma ſimilis, ſed per totum florem & medio quoque candidus.*

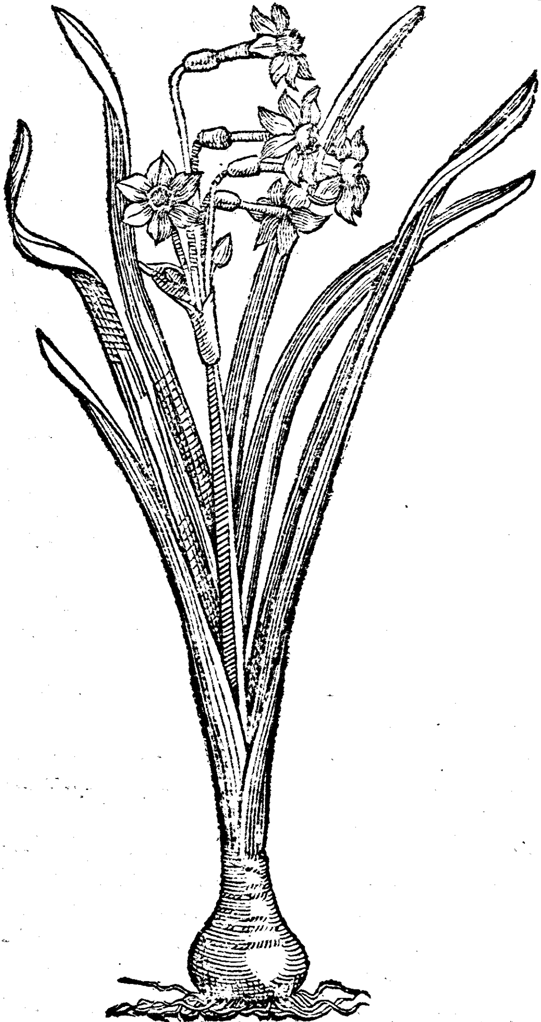
5 SVNT *& Narcißi multiplicibus floribus, cum primi, tum alterius generis, folijs & bulbis alijs haud dißimiles. Ita varia ſemper natura, & ad ſtirpium herbarumq́ue genera multiplicanda fœcunda; tum ad ea permutanda prona; præſertim ſi cultus mangonio adiuuetur, vel in alium locum ſtirpes transferantur. Hæc etenim plurimum poſſe ad ſtirpium mutationem, & alibi ſcripſimus.*

EXEVNT *qui medio purpurei ſunt pleriſque Galliæ locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioſcorides in montibus potißimum naſci tradit. Theocritus in pratis Narciſſum gigni teſtis eſt, Eidyllio 20. vbi Europam cum ſuis prata ingreſſam, bene ſpirantem Narciſſum carpſiſſe, canit his verſibus:*

Αἱ δ' ἐπεὶ οὖν λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
Ἄλλη ἐπ' ἀλλήλαισι τότ' ἄνθεσι θυμὸν ἔτερπον,
Τῶν ἡ μὲν νάρκισσον ἐΰπνοον, ἡ δὲ ὑάκινθον: *Id eſt,*
Florida ſed poſtquàm venêre in prata puellæ,
His illa: hac alijs ſe floribus oblectabant;
Narciſſo illa quidem bene olente, atq́ue illa Hyacintho.

FLO-

Digitized by Google

Digitized by Google

FLORENT in Belgij hortis, prioris generis præcoces Narciſſi, initio Aprilis: medij ſub finem, ſeriores Maio menſe: medio lutei eodem ferè quo primi generis medij, tempore.

GRÆCI huiuſcemodi flores Ναρκίσσους, Latini ſimiliter Narciſſos nuncupant. Belgæ, Narciſſen/ & Spaenſche Jenetten. Germani, Narciſſen roſzlin. Dictum autem Narciſſum Plutarchus in Sympoſiis, quaſi neruo hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorum ſubterraneorum deorum coronamentum eum vocat, quòd ſcilicet defuncti & more torpidi, torpido flore merito coronarentur. Appellatur autem Narciſſus etiam λείριον, & Apuleio teſte, ἄνυδρος, βολβὸς ἐμετικὸς, αὐτογενὲς. Lirium autem Theophraſtus eum appellat, cui latius eſt herbæ folium, & flos melinus longior, qualis vtique tertius eſt; quem & ait ſponte germinare: qua de cauſa αὐτογενὲς, id eſt, à ſeipſo genitus, vel per ſe naſcens, dici poteſt. Sunt verò & alia Liria ſui generis, de quibus ſupra ſcripſimus: & Lilium quoq; Lirium eſt. Iulius Pollux, Homerum Lirij appellatione, complecti omne florum genus, auctor eſt. Ἄνυδρος autem Narciſſus propriè montanus eſt, eo quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ ἐμετικοῦ nomen ab effectu habet: Dioſcoride ſiquidem auctore Narciſſus etiam vomitum concitat. Eſt tamen & alius bulbus vomitorius propriè dictus, de quo capite ſubſequente.

DE priore horum Narciſſorum videtur ſcripſiſſe Theophraſtus lib. 7. vbi Narciſſum ter florere, vti Scillam refert; & tria quoque arandi tempora, vti illam demonſtrare. nam Scillæ quidem caulem florum ternos exortus oſtendere ait: Narciſſum autem caulem non habere alterum, iuxta eum qui floris eſt. fieri autem non poteſt, vt ex eodem caule

ter

ter floreat. proinde tres differentes bulbos eſſe conſequitur, qui tribus temporibus floreant, vti Narciſſum medio purpureum facere iam ſcripſimus. Hunc etenim ter florentem exiſtimare poſſunt, qui omnes tres vno eodemq́; loco reperiunt, & differentes bulbos eſſe non animaduertunt. Idem verò & hic Narciſſus medio purpureus ille eſt, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei floris eſſe ſcribit. Narciſsi duo genera, inquit, medici in vſum recipiunt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narciſſum nuncupat, cui medium purpureum, vt eiuſdem lib. cap. 5. ſeipſum explicans oſtendit. Huius alterum, ait, genus flore candido, calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore, circuli inſtar, & ſtamina ac apices continet. De hoc etiam Narciſſo Vergilius in Bucolicis ecloga quinta:

Pro molli Viola, pro purpureo Narciſſo,
Carduus & ſpinis ſurgit Paliurus acutis.

SECVNDI *verò & potiſsimum tertij Narciſsi, Ouidius tertio Metamorphoſeon lib. meminit: vbi Narciſsi formoſi adoleſcentis mutationem in florem ſui nominis deſcribit, hoc carmine:*

Nuſquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, folijs medium cingentibus albis.

DE *tertio etiam ſcripſit Theophraſtus lib. 6. De alio ſiquidem hoc loco, quàm lib. 7. agit. Libro ſiquidem 7. folium ei tribuit anguſtum, quale vtique primus habet: ſexto verò latius quàm Aſphodeli, vti tertij eſt: quod diuerſis locis, de differentibus Narciſsis eum ſcripſiſſe, conuincit. Scribit autem Theophraſtus lib. 6. Narciſsi florem eſſe luteum, ſiue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum eſſe, Ouidij teſtimonio iam oſtendimus. Exemplaria penè omnia* μέλαινα τῆ χροιᾷ *habent, quod Hermolao & Marcello occaſionem dedit, vt Narciſsi florem nigrum eſſe exi-*

Theophraſti locus emendatus

ſtimauerint. Sed pro μέλανα reponendum eſt μήλινα. Eſt autem Melinus color, idem qui ochræ, ſiue luteus.

PVTATVR *autē & hic Narciſſus ſerotinus à Theophraſto haberi, & Autumno demum florere, propterea quòd in ijs quæ extant exemplaribus, huius deſcriptionem mox ſubſequantur hæc verba: μετὰ γὰρ ἀρκλοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν, id eſt, poſt Arcturum productio floris eſt, & circa æquinoctium. Verùm ad Narciſſi hiſtoriam hæc non faciunt: inter Narciſſi ſiquidem deſcriptionem & verba iſta, defectus ac hiatus eſt. Nec ſpectant etiam ad Croci, vti Conradus Geſnerus in appendice ſcribit, quam Germaniæ ſuis hortis ſubiecit: ſed ad Lirij alterius hiſtoriam pertinent, quod eodem libro, paulo inferius Theophraſtus vnà cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc eſt, primis imbribus, ſiue Autumno, florere ait; vt diligenter vtrumque locum expendentibus manifeſtum ſtatim fiet.*

A C *totidem quidem, quos propriè Narciſſos dici opinamur, obſeruare nobis contigit. Sunt tamen & alij quidam lutei appellati Narciſſi, de quibus in mox ſequentibus capitibus.*

MVLTORVM *etiam Matthiolus icones exhibet; quos tamen excepto primo, non Narciſſos, ſed omnino alterius generis flores eſſe iudicamus. Nam quos ſecundo, tertio, & octauo locis depingit, Scillarum aut bulborum littoralium ſpecies videntur; quales, & alibi & in Narbonenſi Gallia, pleriſque locis ſponte exeunt. Quartus ſimilis illi bulbo, quem Marcellus Vergilius cap. de Narciſſo in commentarijs ſuis his verbis deſcribit:*

Narciſſus Marcelli Vergilij.

N O S *in Apenninis montibus his noſtris, frequentem vidimus florem Auguſto & Septembri menſibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine, folijs qualia in Narciſſo deſcribuntur, ſingulari caule, iiſdemq́ alijs omnibus, excepto*

cepto

Digitized by Google

cepto colore, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, ſit, ſed inter candidum & luteum colorem, nullius aut exigui odoris; vidimus & in mitioribus collibus enatum, ſed non tam ſpecioſum & magis albicantem. Quintum Geſnerus & paſsim omnes Tulipam vocant. Sextus & ſeptimus Leucoia ſunt bulboſa, flores à Narciſsis multum differentes, de quibus infra.

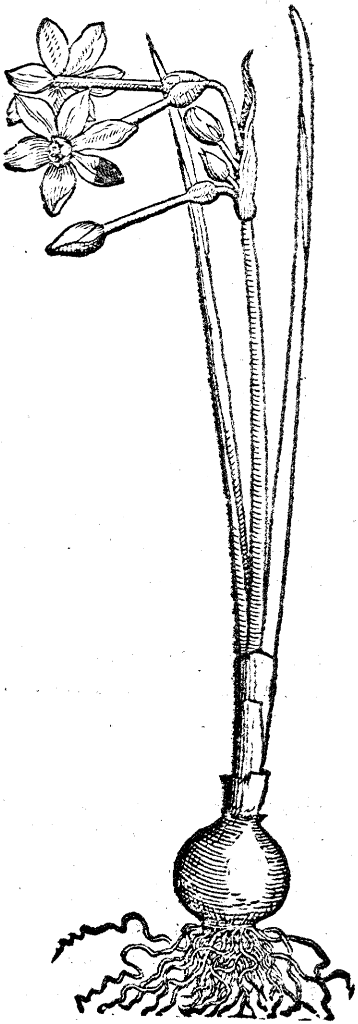
CÆTERVM *Narciſsi radix, vt Galenus ait, vſque adeò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad inciſiones vſque, quæ circa tendones accidunt: habet verò quiddam abſterſorium & attractorium. Eadem, auctore Dioſcoride, ſiue eſtur, ſiue bibitur, vomitus mouet: prodeſt ambuſtis ab igne cum melle trita: præciſos quoque neruos agglutinat impoſita: luxatis item malleolis diuturnisq; articulorum doloribus trita cum melle, & impoſita ſubuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ ſemine & aceto, at cum eruo & melle vlcerum ſordes expurgat, & abſceſſus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.*

DE NARCISSO LVTEO IVNCIFOLIO, SIVE BVLBO VOMITORIO. CAP. LVI.

HVIC *Narciſſo folia ſunt oblonga, anguſta, craſſa interim propemodum rotunda, admodum læuia & flexibilia, iuncis cum læuore, tum colore, & quodammodo flexibilitate, nec non rotunditate ſimilia; inter quæ medius exit caulis; in ſummo cuius, floſculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narciſsis forma ſimiles; verùm minores & colore per totum florem lutei: radix bulboſa, candida, tenui nigra mem-*

Digitized by Google

NARCISSVS IVNIFOLIVS.

Digitized by Google

membrana integitur. Naſcitur plerisque Hiſpaniæ locis ſua ſponte. In Belgio Aprili menſe florem promit.

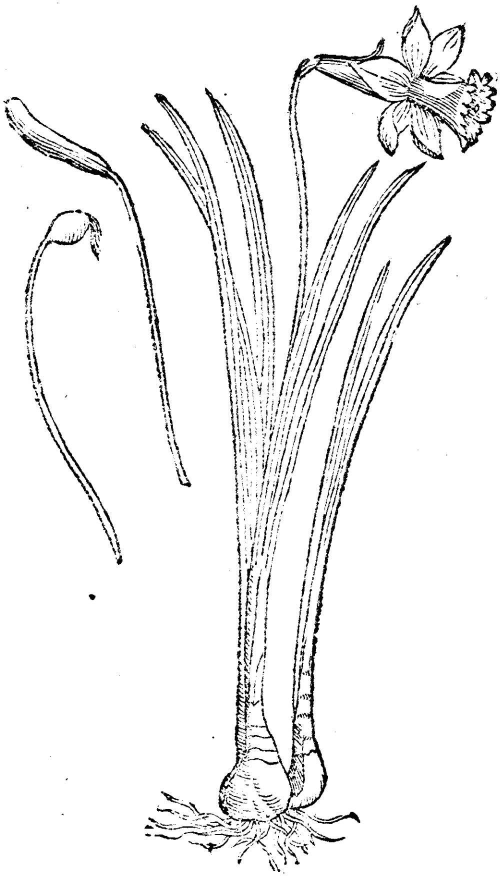
HISPANI *à ſimilitudine, quam folia cum iuncis habent*, Ionquillias *nuncupant: nos Narciſſum Iuncifolium dicere poſſemus. Dioſcoridis eſt* Βολβὸς ἐμετικὸς, *ſiue bulbus vomitorius. Id quod ex ipſa bulbi vomitorij deſcriptione colligi poteſt; quæ ſic habet:* Βολβὸς ὁ καλούμενος ἐμετικὸς ἔχει τὰ φύλλα ἱμαντωδέστερα, καὶ πολλῷ μακρότερα τοῦ ἐδωδίμου ῥίζαν ἐοικυῖαν βολβῷ, περὶ ὃν φλοιὸς μέλας. *Id eſt, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora & multo longiora quàm eſculentus; radicem bulbo ſimilem, circa quam membrana eſt nigra. Quæ deſcriptio huic Narciſſo Iuncifolio ſimillima eſt: folia ei ſiquidem ſunt multo quàm alicuius bulbi* ἱμαντωδέστερα *ſiue flexibiliora, vtpote iuncei propemodum lentoris; & perquàm longa, longioraq́ multo quàm eſculenti bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.*

QVIBVS *autem facultatibus Narciſſus Iuncifolius præditus ſit, nullo recentiorum experimento aut teſtimonio conſtat. Dioſcorides verò bulbi vomitorij radicem ſi edatur, aut ſi decoctum eius bibatur, veſicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodidit.*

DE NARCISSO LVTEO SYLVESTRI, SIVE PSEVDONARCISSO.
CAP. LVII.

LVTEVS *Narciſſus ſylueſtris, folia Porri aut Narciſſi ſimilia promit, ſed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in ſingulis flores ſingulos Narciſſi ſimiles, ſed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi ſimilitudine, colore per totum luteo, abſque odore: capitula rotunda, oblonga, in*

Digitized by Google

ga, in quibus ſemen: radix bulboſa, vt aliorum Narciſſorum. Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido præſertim ſolo, & in ſyluis locisq; arboribus conſitis: & ſimilibus quoque cum in Germa-

Digitized by Google

Germania, tum in Hiſpania: transfertur etiam in hortos. Floret Februario menſe: Germani ea de cauſa Geel Hornungs blumen/ *id eſt, noſtrate dialecto,* geel Sporckelbloemen / *nuncupant. Februarius enim Germanis* Hornungs mont/ *Belgis,* Sporckelle.

APPELLANT *verò & hunc Narciſſum Belgæ,* geel Tydeloosen: *Latinè autem vulgo Narciſſus luteus & Pſeudo-Narciſſus dicitur.*

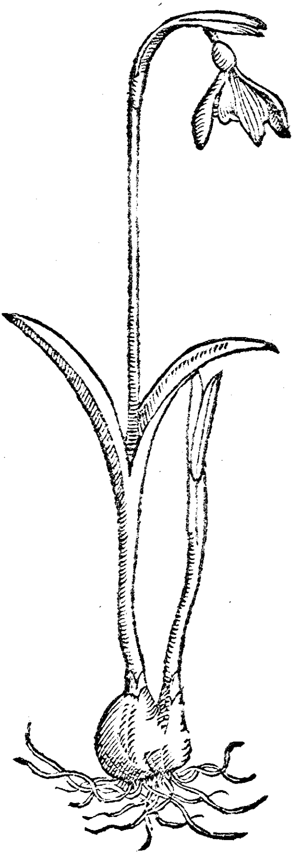
CÆTERVM *quod ad vires attinet, recentiorum quorundam experimento exploratum eſt, Narciſsi huius lutei ſylueſtris radicum decoctum per aluum lentos & pituitoſos humores, nec non ſeroſos expurgare; & his prodeſſe, qui crudorum copia grauantur humorum; ſemine aniſi & zingiberis nonnihil additis, quæ vt minus noceat, minusq́ molestum ſit ventriculo, adijciuntur.*

DE LEVCOIO BVLBOSO.
CAP. LVIII.

LEVCOII *bulboſi tria nobis obſeruare genera contigit: vnum trifolium, alterum hexaphyllon, tertium polyanthemon cognominari poteſt.*

PRIMVM *folia ex ſingulis bulbis bina promit, oblonga, anguſta, in virore albicantia, folijs Pſeudo-Narciſsi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius ſummo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorſum dependens, foliolis tribus conſtans maioribus candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallidè virentia, & aliquantulum ſtriata; in medio floris ſtamina cum apicibus luteis: radix bulboſa eſt, foris obſcuri & eius cuius Caſtaneæ nucleus coloris, quæ facile in plures bulbos multiplicatur. Peregrinus Belgio flos, ſed Italiæ &* 1

alijs

Digitized by Google

alijs regionibus familiaris. Exit præmaturè Februario menſe, reliquos omnes ferè flores antecedens.

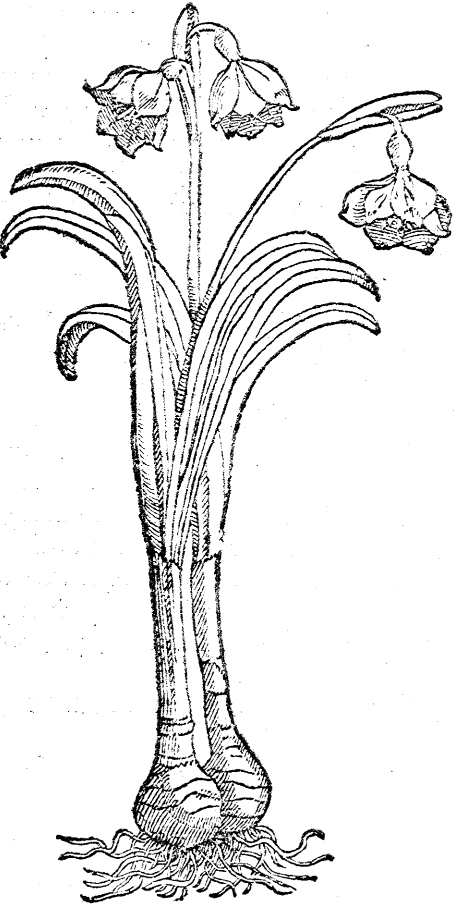
LEVCOION *videtur bulboſum Theophraſti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenſet; & quod lib. 6. primum ſeſe oſtendere ait, & emicare vbi cælum clementius eſt, ſtatim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immitius poſtea. Nos ad differentiam ſequentium, non inconcinnè Trifolium bulboſum Triphyllon, & Violam bulboſam trifoliam, nuncupari poſſe exiſtimauimus, à tribus nempe floris foliolis.*

PROXIMO *generi folia ſimiliter ſunt anguſta, Porri & Pſeudo-Narciſsi ſimilia, ſed breuiora, virentiora, læuiora & magis reſplendentia, verſus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares, flores in ſingulis ſinguli, rariſsimè gemini, deorſum quoque penduli, colore candidi, ex ſex foliolis aliquantulum ſtriatis commiſsi, ſtaminibus in medio cum luteolis apicibus: ſemen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulboſa in plures facilè propagatur. Pleriſque Germaniæ ſuperioris locis in vmbroſis & humidis ſyluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat. Floret eodem quo ſuperius tempore, aut non multo poſt.* 2

GERMANI, **weiſz Hornungs blumen:** *Noſtri* **witte Tydeloosen** *appellant.*

LEVCOII *bulboſi genus eſſe manifeſtum eſt; quod exaphyllum, non abs re, à ſex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cum iſtud, tum ſuperius Narciſsi ſpeciem facit, vt cap. de Narciſſo ſcriptum eſt.*

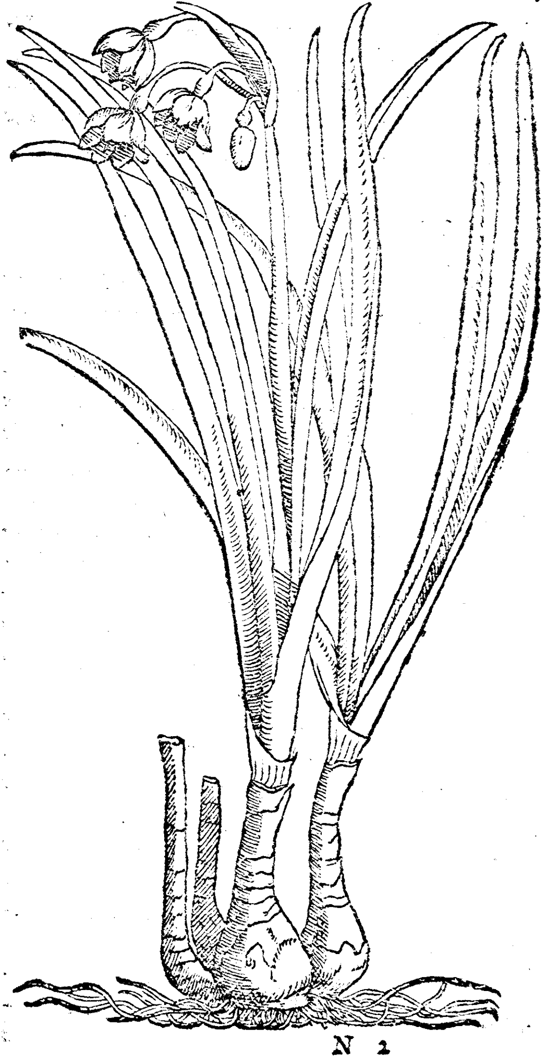
TERTIVM *Leucoion bulboſum caule & folijs ſecundo ſimile eſt, maius tamen ac procerius: florem in ſingulis cauliculis non vnicum, ſed quinq; aut ſex & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma &* 3

magnitudine per omnia ſimiles. Eſt & hoc nobis hortenſe tantum. Non primo Vere, cum alijs duobus, ſed multo poſt, Aprili videlicet demum menſe, vnà cum Narciſsis floret.

VIOLÆ

Digitized by Google

Digitized by Google

Violæ ſiue Leucoij bulboſi ſpecies haud dubiò quædam eſt; ſed ſerotina.

At de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cùm à veteribus de ijs nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obſeruatum.

DE TVLIPA. CAP. LIX.

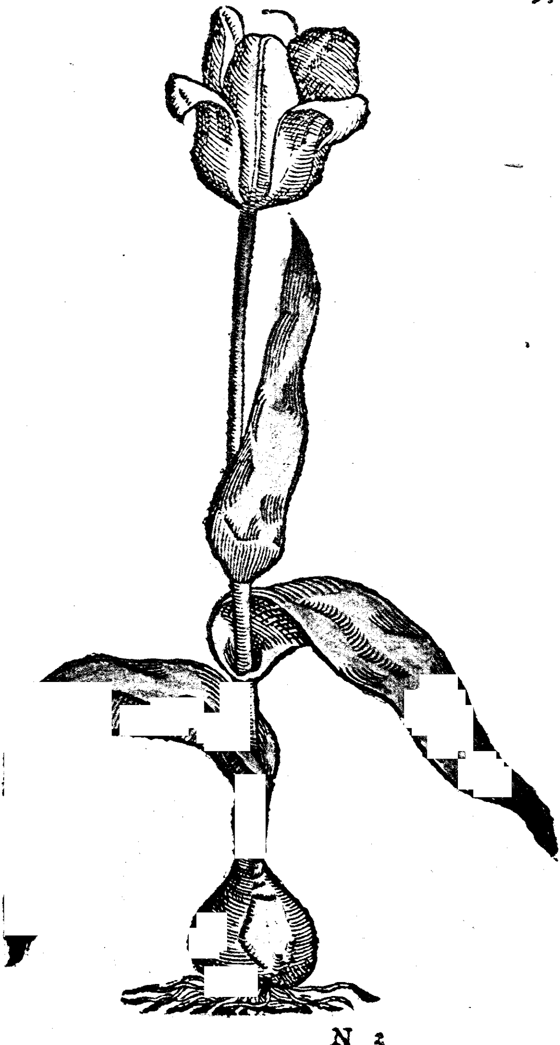
Ex bulboſorum florum numero & Tulipa eſt flos peregrinus; cuius differentes ſunt ſpecies: quædam maiores ſunt, aliæ minores.

1 *Maioribus forma eadem ſatis omnibus eſt; folia eis bina aut terna, craſſa, oblonga, lata, per oras ſubinde modicè reflexa, quæ cùm primum erumpunt, modicè rubere videntur, adulta verò albicant: caulis inter ea exit pedalis aut paulo altior, cui vnicus flos inſidet ſurſum ſpectans, è ſenis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum anguſtioris oris cyatho, aut inuerſo huius formæ pileo quodammodo ſimilis; ſtaminibus in medio croceis: color flori ſubinde luteus eſt, aliquando dilutè quaſi purpureus, non rarò rubet, medio tamen luteo. & quandoque etiam extremis foliorum; odor nullus; ſemen cartilaginoſum, planum, in capitulis naſcitur, quæ maturato ſemine in tres dehiſcunt partes. radix bulboſa eſt, Narciſſi bulbis haud diſſimilis. Differunt inter ſe magnitudine nonnihil flores; maior ferè luteus, minor rubeus; medius qui purpureus.*

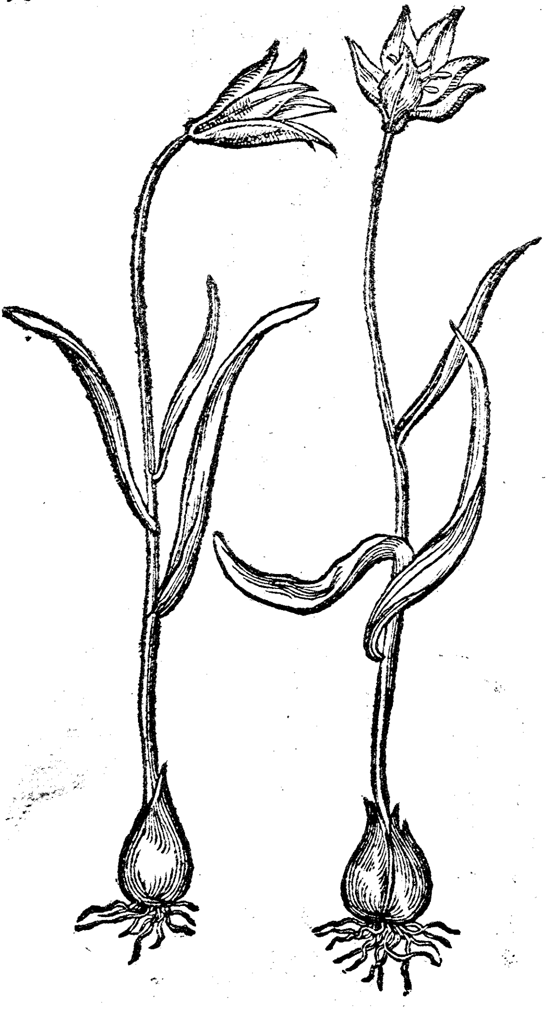
2 *Minores Tulipæ folijs ſunt anguſtioribus, & ferè porraceis; cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus & minus in latitudinem ſeſe pandentibus: bulbis minoribus.*

In Trachia & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus eſt flos. Minores alicubi in Gallia Narbonenſi

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

nenſi naſci feruntur. Aprili menſe Tulipæ florem Belgium videt.

TVRCICO *& peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formam referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, non conſtat. Suſpicari quis poſſet, πυτιῶνα eſſe, ſi edulis bulbus eſſet, & cogendo lacte efficax. Nam πυτιών quidem à Theophraſto inter edules bulbos refertur; & herba eſt, qua lac cogitur, vt ait Heſychius. Conradus Geſnerus Tulipam Satyrium eſſe exiſtimauit, & quidem Erythronium, quod videlicet flore vna ſpecies rubeat; aut omnino Satyrij aliquam ſpeciem. Cum quibus an conueniat, & quantum, ex ſubſcriptis Satyrionum deſcriptionibus relinquimus diligentius conſiderandum.* πυτιών.

DE *viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam ſcriptum reperimus.*

DE SATYRIIS EX DIOSCORIDE ET ALIIS. CAP. LX.

PRÆTER *Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrij genera Dioſcorides eſſe tradit: vnum τρίφυλλον ſiue trifolium, alterum cognomento ἐρυθρόνιον.*

1 TRIFOLIVM *folia fert tria deorſum reflexa, Lapatho aut Lilio ſimilia, verùm minora & rubentia: caulem ψιλον, id eſt, tenuem ſiue nudum, cubitum longum; florem Lilij ſpecie, album: radicem bulboſam, vti malum, πυῤῥὰν ſiue fuluam, intus vt ouum candidam, guſtu dulcem, & ori gratam. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, ſed paulo aliter deſcribit: Folia ei ſiquidem non Lapathi aut alterius Lilij, ſed rubri Lilij eſſe ait, quæ multo anguſtiora*

 & mi-

Digitized by Google

& minora ſunt quàm candidi Lilij: & radices ei geminas, contrà planè quàm Dioſcorides, facit. Verba Plinij ſunt: Græci Satyrion folijs Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule læui cubitali, nudo: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat; inferior ac minor feminas. Pertinent autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrij hiſtoriam. Radicem autē huius Satyrij Dioſcorides ait oportere ex vino auſtero coctam ad opiſthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere hac vtendum fore; fertur enim ipſam ad Venerem potentiam excitare.

Plinij locus animaduertitur.

2 ERYTHRONIVM *Satyrium ſiue Erythraicum, ſemen habet lini ſemini ſimile, ſed maius, robuſtum, ſplendens & læue, quod & ipſum narratur Venerem excitare, vti Scincus: eſt radicis cortex ſubtenuis & fuluus, interna verò pars candida, guſtu ori grata & dulcis. Naſcitur in ſoli expoſitis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam ſi manu teneatur: cum vino verò ſumpta multo magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; niſi quod ſemen ei non lini, ſed viticis maius ac læuius tribuat, & vires ei plures ex aliorum tamen relatu adſcribat: arietibus ſcilicet quoque & hircis ſegnioribus in potu dari; & à Sarmatis, equis ob aſſiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium proſedamum vocant.*

SED *poſtea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires & Dioſcorides & Plinius tradi ſcribant, ſuſpicandum non temere videtur, Satyrium iſtud, herbam eſſe eam, quam Indum quendam attuliſſe Theophraſtus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficaciſſimam; potiſſimum cùm nec huius, nec alterius Satyrij, Theophraſtus vſpiam meminerit. Si etenim Erythronio tam efficax vis eſt, vt etiam in manu ſumptum libidinem excitare queat;*

Digitized by Google

queat; non multum ab Indi illius herba (ſi non eadem eſt) facultate differens eſſe oportet. Ad rem ſiquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim ſolum edentibus, ſed etiam tangentibus tantum, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, vt quotiens vellent coire valerent; vti refert Theophraſtus. Verùm hanc ea de cauſa cum Erythronio eandem eſſe affirmari certò non poteſt, cùm non rarò diſsimiles eiuſdem aut ſimilis facultatis ſtirpes reperiantur. Coniecturam noſtram indicauimus, iudicium exactius ſtudioſis permittimus.

DE ORCHIIS. CAP. LXI.

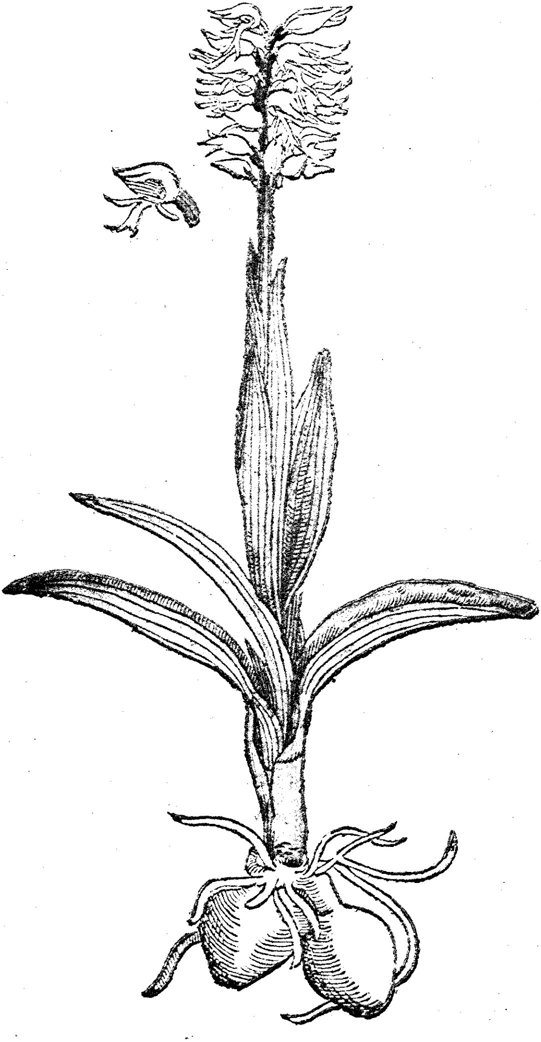
ORCHIΩN multæ & differentes reperiuntur ſpecies, quas veteres paucioribus quidem, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynoſorchin, ſiue canis teſticulum: proximum teſticulum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum teſticulum odoratum, ſiue teſticulum pumilionem cum Cordo appellauimus.

CYNOSORCHIOS complures reperiuntur ſpecies. Cynoſorchis.

1 PRIMA folia habet lata, pinguia, lilij folijs propemodum ſimilia; caulem pedalem aut altiorem, anguloſum; & in eo flores copioſos, ſpicatim digeſtos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti ſimiles, ex quibus parte inferiore lacinioſum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio ſimile dependet, dilutè & ipſum purpuraſcens, punctulis magis purpureis reſperſum: pro radicibus, præter fibras ſuprà adhærentes, gemini ſunt bulbi veluti teſticuli, forma aliquantulum oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugoſior.

2 ALTERA ſpecies folijs ſimiliter læuibus oblongis &

BIBLIOTECA UNIVERSITAD F.
Digitized by Google

Digitized by Google

latis eſt, ſed quàm antecedentis minoribus & anguſtioribus, quinque aut ſex, nonnullis caulem amplectentibus, qui dodrantalis eſt: ſpica denſa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpuraſcentes, multis purpureis punctis & interiore parte obſcurioribus copioſis exiguis lineis ornati; forma galeam aut biantem cucullum quoque referentes, dependente ex ſingulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extenſis brachijs & diuaricatis cruribus abſque capite corpuſculo, eodem ferè modo quo ex Saturni ore depingi ſolent dependentes pueruli: radices ſubſunt duæ globoſæ, nuclei nucis myriſticæ magnitudine; adhærentibus ad annexum fibris aliquot craßis.

TERTIA *Cynoſorchios ſpecies, folia edit anguſta,* 3
ſtriata, plantaginis anguſtifoliæ folijs modo quodam ſimilia: caulem dodrantalem: flores in breui denſaq; ſpica copioſos; colore foris punico & obſcuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiuſdem cum ſuperioris formæ, ſed tamen minores; dependente quoque ex ipſis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices ſubſunt aliorum Orchion ſimiles.

HVIC *& alius floribus per omnia ſimilis quidam Cy-* 4
noſorchis eſt, folijs tamen latioribus, & ſecundum referentibus, quem Cynoſorchios ſpeciem quartam non ineptè quis fecerit.

IAM *& quinta quædam ſpecies reperitur, folijs vti ſe-* 5
cundus canis teſticulus: caule pedali, ſpica longa, floribus colore herbaceo ſubuirentibus, ex quibus quod laciniæ ſimile dependet, oblongum eſt, & quaſi quadrangulum. Ex horum numero primus vel ſecundus, vel vterque, Cynoſorchis eſt à Dioſcoride deſcriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scillæ mollioris ſiue Epimenidiæ folijs ſimilia, quædamq; horum erecta caulem amplectentia: alia verò verſus terram incli-

inclinata: caulem non rarò altiorem dodrante: flores purpuraſcentes: bulbos radicum oblongis oliuis ſimiles; præſertim qui primus eſt. Talem etenim Dioſcorides Cynoſorchin eſſe ſcribit. Ὄρχις, ait, οἱ δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐστρωμένα, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὸν πυθμένα, σκίλλῃ μαλακῇ ὅμοια, στενώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα· καυλὸν σπιθαμῆς τὸ μῆκος, ἐφ' οὗ ἄνθη πορφυροειδῆ· ῥίζαν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλῆν στενὴν ὡς ἐλαίας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω: καὶ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ῥυσσήν: hoc eſt; Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terrā ſtrata, & circum caulem ac ſpicam, Scillæ mollis ſimilia, anguſtiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpuraſcentes: radicem bulboſam, oblongam, geminam, anguſtam vt oliua; vnam ſuperiorem, alteram inferiorem, & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugoſam.

Cynoſorchis Dioſcoridis.

In qua deſcriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλαίᾳ μαλακῇ, pro σκίλλῃ μαλακῇ; nulla ſiquidem appellata eſt mollis olea, & oleæ folia multo & minora & anguſtiora ſunt, quàm Orchios. Inter Scillas autem quædam eſt mollior & minus aſpera. Nam ſpecies quidem Scillæ, auctore Plinio, lib. 19. cap. 5. tres ſunt: Vna maſcula folijs candidioribus, altera femina nigrioribus, vtraque aſperioribus, & tertia Epimenidia dicta, folijs minus aſperis & anguſtioribus. Hanc Dioſcorides mollem Scillam appellat, eiusq; folijs Cynoſorchios mollia ac læuia folia, ſimilia & anguſtiora eſſe ait.

Dioſcoridis locus reſtitutus.

Scilla.

Confirmat hanc lectionem Theophraſtus de hiſtoria ſtirpium lib. 9. vbi de Orchi ſcribens ait: ἔχει δὲ φύλλον σκυλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον, hoc eſt, folium habet Scyllæ ſimile, ſed læuius ac minus. Et ſimiliter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ eſſe dicunt, læuiori ac mi-

Digitized by Google

Theophraſti & Plinij loca corrupta.

ac minori. Eſt tamen in vtroque auctore huius Orchios deſcriptio deprauata. Pro σκυλλῶδες ſiquidem, vt Marcellus legit, in nonnullis Theophraſti exemplaribus, quæ Gazæ malæ conuerſionis occaſionem dedere, perperam legitur σιλφῶδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ, ἤτοι ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ, quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule ſpinoſo, & ſimiliter deprauatè: Orchios ſiquidem caulis ſpinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophraſti locum hoc modo putauit reſtituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὄρχιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ. Quomodo autem hæc Theophraſti & Plinij corrupta loca reſtitui debeant, ac emendari, diligentius expendendum relinquimus.

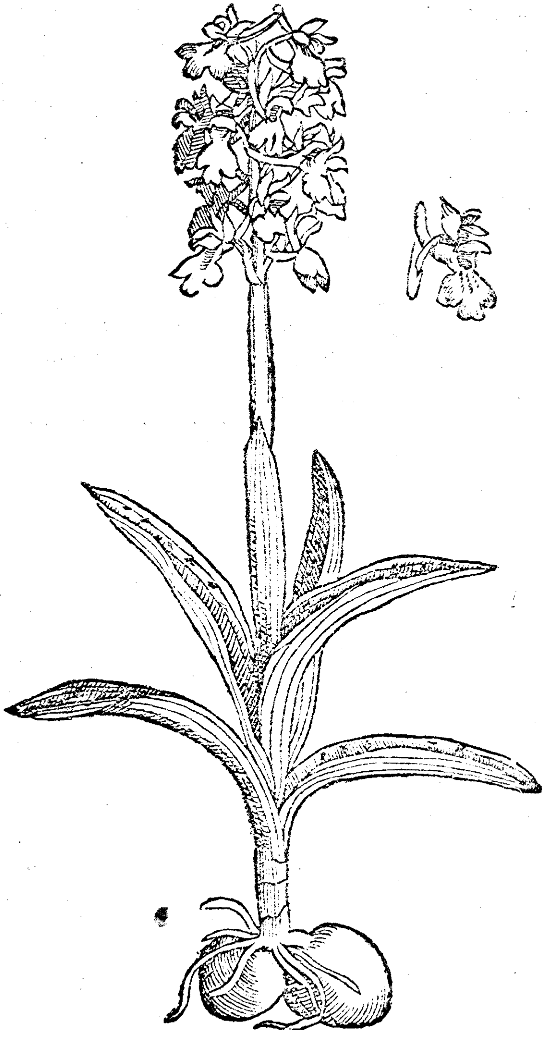
Teſticulus Morionis mas.

TESTICVLVS Morionis duplex eſt: mas videlicet & femina. Mari folia ſunt quinque aut ſex, longa, lata, læuia, lilij folijs ſimilia quidem, ſed minora, ſuperius maculis aliquot ſubnigricantibus ſignata; quorum vnum & ſubinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in ſpica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aſpectu grati, poſterius corniculum habent propendens, ſimile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucullum auriculatum & criſtatum Morionis referunt. Nam cuculli quidam & patentis galeæ modo floſculus hiat, & anguſta foliola quæ à lateribus ſurgunt auriculas; quod verò è medio attollitur, criſtam refert: radices gemini ſunt globuli, nucleo nucis myriſticæ ſimiles, ſupra quos fibræ exeunt.

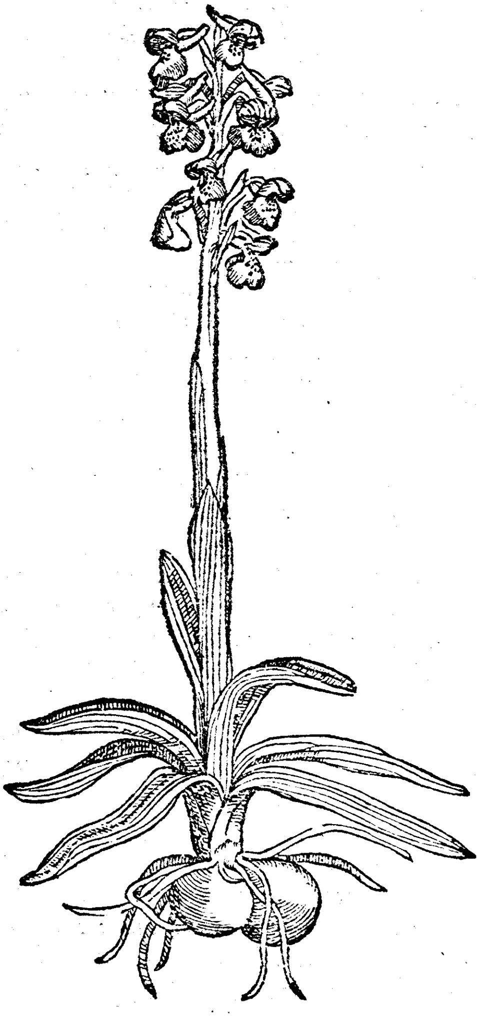
Teſticulus Morionis femina.

FEMINA folia habet ſimiliter læuia, ſed anguſtiora & aliquantulum venoſa ſiue ſtriata, Plantaginis anguſtifoliæ quodammodo ſimilia: flores hiantes quoque, & veluti patentes cuculli, à tergo dependente ſingulis corniculo, ſed foliolis, quæ criſtæ aut auricularum modo adnaſcuntur non

erectis,

Digitized by Google

Digitized by Google

erectis, ſed ipſi floris cucullo ita incumbẽtibus, vt non facilè obſeruentur: gemini & his teſticulis ſimiles globuli, exeunt & ſupra annexum aliquot fibræ.

1 E T *vni quidem huius generis flores ſunt purpurei Violæ ferè nigræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati; pluresq; denſiori in ſpica; caulisq; quàm reliquorum longior.*

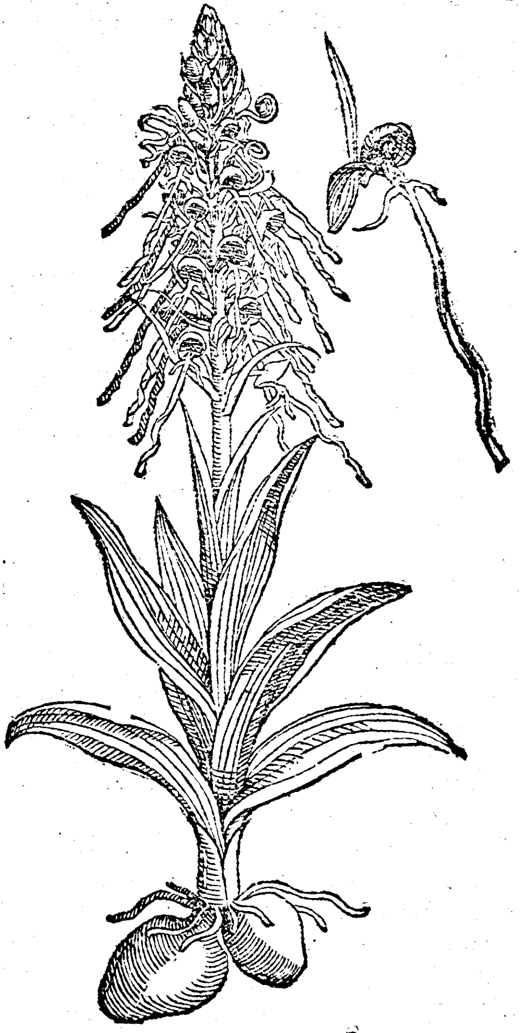
2 A L T E R I *flores dilutè rubent; cauliculus breuior eſt, & folia aliquantulum minora.*

3 T E R T I I, *flores purpuram referunt exquiſitè rubentem, & vermiculum colorem: denſa huic breuisq; ſpica; flores minores: folia nonnihil ſtriata, pleraque erecta & caulem circum amplectentia. Hunc teſticulum ſunt qui velint Satyrion eſſe Erythronion, ſed parum iſti attenderunt, Orchies à Satyrijs differre.*

4 S V N T *verò & huius generis minores teſticuli, quibus cauliculus breuis eſt: folia paruula quina aut ſena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in ſpica breui, rari; colore nunc in cæruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, ſed coloris obſoleti & odoris ingrati.*

Tragorchis. T R A G O R C H I S *folia ſimiliter læuia, lata & longa fert, liliaceis proxima, maiora quàm aliorum Orchion: caulem cubitalem ſæpe folijs nonnullis inferius implicitum: flores ſecundum caulem in longa veluti ſpica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ ſimilis eſt, ex quibus tamen non exuuiæ ſimile, ſed longa aliquantulum retorta veluti lacertæ cum medio corpuſculo cauda propendet, coloris eius cuius eſt caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum inſignita: ſemen in valuulis oblongis & ſtriatis gignitur perexiguum: teſticuli ſubſunt grandes; fibræ aliquot ſupra adhærent. Teſticulum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore*

Digitized by Google

Digitized by Google

in flore eſt, refert, τραγόρχιν & Hirci teſticulum dicere maluimus.

Teſticulus Serapias. TESTICVLI *Serapiadis à nobis cognominati, tria obſeruauimus genera: flos vnius papilionem, alterius fucum, tertij muſcam refert.*

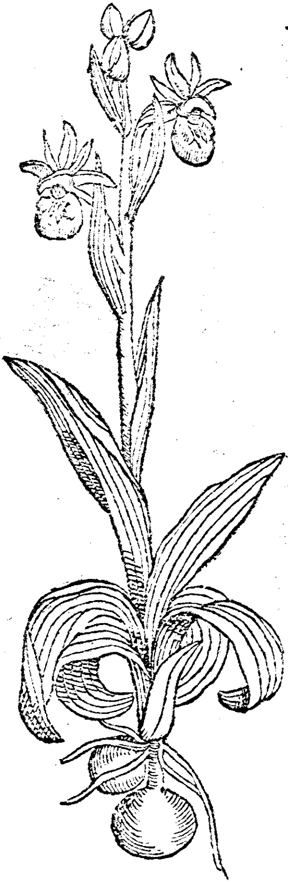
1 PRIMVM *itaque genus folia profert duo aut tria, læuia, latiuſcula, at lilij folijs multo minora: caulem dodrantalem aut altiorem; flores in eo raros, candidos, papilionibus expanſis alis quodammodo ſimiles; è foliolis ſcilicet tribus, vno ſuperiore, duobus lateralibus alas referentibus; & longiori, tenui, veluti papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continente, commiſſi; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adhærent: globuli ſubſunt gemini candidi & rotundi, & ſupra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus.*

2 ALTERVM *& ſecundum genus quinis ſeniſúe conſtat folijs, venoſis, aliquantulum latis, Plantaginis anguſtifoliæ quadantenus ſimilibus, ſed minoribus, quibuſdam terram verſus reflexis, alijs circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis eſt: floribus in ſummo quinque aut ſex ex aliquot foliolis compoſitis, quorum inferius forma, & colore ſubnigro ſordido fucum proximè referre videtur: teſticuli ſubſunt vt alijs gemini. Reperiuntur huius ſpecies duæ: vnius flos ſuperiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum purpuraſcentia habet: alterius omnino minora & ſubuirentia. Huius caulis breuior: illius altior.*

3 TERTIVS *teſticulus Serapias folijs eſt minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiori ac tenuiori quàm ſecundus, cui alioqui ſatis ſimilis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis ſuperioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura triſti ſubnigro, nonnihil variegato, forma muſcæ cuiuſdam corpori ſimilem: teſticuli*

Digitized by Google

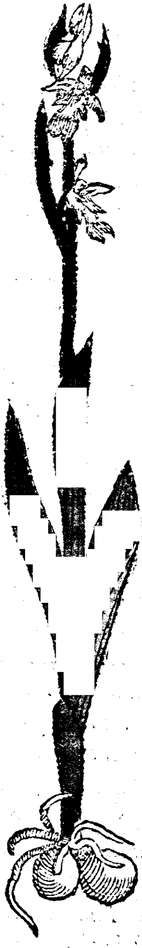

Teſticulus Serapias Dioſcoridis.

ſticuli veluti geminæ paruæ pilulæ ſunt.

TRIA autem hæc genera Serapiades nūcupauimus, propterea quòd eorum flores inſecta quædam referūt fœcunda & laſciua, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorum olim Deo, cuius excellens Canopi templū erat, vbi laſciuis & cantibus & ſaltationibus colebatur: vt videre eſt apud Strabonem lib. 17. Fuchſius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminā fecit. Dioſcorides item Orchin Serapiada deſcribens, vnum iſtorum ſatis manifeſtè exprimit. Verba eius ſunt: Ὄρχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, φύλλα ἔχει ἐοικότα πρασίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα καὶ λιπαρὰ, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλία σπιθαμιαῖα· ἄνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ῥίζα δὲ ὕπεστιν ὀρχιδίοις ὅμοια, id eſt, Orchis alter, quē Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio ſimilia, oblonga, ſed latiora & pinguia, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores ſubpurpureos: radix ſubeſt paruis teſticulis ſimilis.

Digitized by Google

lis. Cum qua deſcriptione ſi ſecundus noſter Serapias, præſertim qui maior eſt, conferatur; conuenire omnino repeſietur. Foliū etenim ei Marrubij folio longius latiusq́; & læue, quod reſplendet: cauliculus dodrantalis: florum ſuperiora foliola, dilutè in candore rubentem purpuram referunt: teſticuli exigui ſunt. Meminit huius eiuſdem & Plinius, ſed folia ei non Marrubij ſed Porri tribuit, quod & Dioſcoridis interpretibus occaſionem præbuit, vt pro ἐοικότα πρασίῳ, reddiderint, porro ſimilia. Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis eſt Orchis herba, ſiue Serapias, folijs Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radicē teſticulis ſimili. Paulus Aegineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari ſcribit, veluti tres teſtes habentem. Vnde Fuchſius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non niſi geminos bulbos tribuit: neq; nobis plures quàm duos eſſe, vel huic, vel illi quem Fuchſius depingit, vel alijs Orchijs, obſeruare contigit.

QVINTVS teſticulus odoratus ſiue pumilio nuncupatus, omnium folijs minimus eſt; ei ſiquidem foliola omnino paruula ſunt, eaq́; venoſa & Plantaginis aliquatenus ſimilia, ſed minutis ac paruulis eius folijs minora, viretia; caulis tenuis eſt palmi altitudine, circa quem floſculi paruuli candidi, ſuauiter odorati, ordine digeſti, ac ſpiræ modo cau- Teſticulus odoratus.

lem ambientes: bulbi ſubſunt gemini, parui, oblongi.

EXEVNT *Orchies locis vt plurimum paluſtribus ac humentibus, in ſyluis ac pratis: quidam pingui & argilloſo ſolo, veluti Tragorchis dictus, qui ſolo pinguiſsimo gignitur: alij etiã macriori naſcuntur. Odoratus, editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.*

MAIO *& Iunio menſibus omnes florent, excepto odorato pumilione, qui Auguſto demum aut Septembri flores promit.*

OMNES *à Græcis* Ὄρχεις, *& à Latinis teſticuli nuncupãtur. Germani* Knabenkraut *&* Standelkraut: *Belgæ,* Standelcruyt: *Galli,* du Satyrion *appellant, officinarum nomen retinentes. Officinæ ſiquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorum medicamentis ac compoſitionibus admiſcent. Præbuiſſe his occaſionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, ſed vtrumq; Satyrium, cum vtroq; Orchi, canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyrion, alijs Cynoſorchis, alijs Entaticos, Panion, Serapion; alijs Orchis. Galli,* Vram: *Itali,* Priapiſcon: *alij Orminalem: alij teſticulum leporinum nominant.*

VIS *autem Cynoſorchios radicibus calida eſt & humida:*

Digitized by Google

mida: cæterùm maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam, ac flatuoſam, & ea propter epota Venerem excitat. Altera verò minor, econtra, vt ſit eius temperamentum ad calidius & ſiccius vergens: itaque hæc radix, tantum abeſt vt ad coitum ſtimulet, vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit, Dioſcorides, narratur; maiorem ſi viri edant, mares generare; minorem ſi feminæ, feminas. Addunt in Theſſalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

SERAPIADEM, *Galenus ait, ſicciorem facultatem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodam eſſe.*

NOSTRA *ætas omnium Orchium bulbis, ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compoſitionibus eo facientibus indifferenter quoſuis admiſcent: præſtantiores tamen ſunt Tragorchios bulbi. Aſſumendi autem non ſunt ambo bulbi, ſed durior, plenior, ac ſucci plus habens: flaccidior ac rugoſior minus aut non idoneus eſt.*

EST *autem plenior, non ſemper qui maior, ſed non rarò minor: ſi videlicet bulbi colligantur priuſquàm ſtirps defloruerit, aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim ſucculentior, alterum magnitudine ſuperat, prius quàm ſemen maturari cœperit. Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumeſcat, alter verò reſideat ac pereat, fieri non poteſt vt durior ac ſucco plenior ſemper maior ſit. Quando ſiquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multo antè plenior creſcere incipit, quo paulatim incrementum ſumente alter flacceſcit, rugaſq; contrahit, donec maturato ſemine vnà cum folijs & cauliculis ſubinde totus ſubſideat ac pereat; eo qui interea creuit vegeto ac ſucci pleno.*

Digitized by Google

DE SATYRIO BASILICO.

CAP. LXII.

QVOD recentior ætas Satyrium baſilicon nominat, non vnius eſt generis. Eſt etenim maius vnum; alterum minus: quoddam folio non maculato; aliud maculato.

1 MAIVS Satyrium baſilicon, quod plerique marem appellant, folia habet oblonga, lata & læuia, lilij folijs minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis reſperſa: caules pedales vel altiores, non abſque adnatis folijs: flores in ſummo ſpicatos, colore dilutè purpureos, exiguis punctis ſaturatæ purpuræ reſperſos, forma teſticuli Morionis maris, niſi quòd ipſis criſta deſit: ſub quibus ſingula acuminata naſcuntur foliola: radices geminæ veluti palmæ ſunt, ſingulæ in quatuor digitos diſtributæ; quarum vna flaccidior & quaſi fungoſa: altera vegeta ac ſolida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

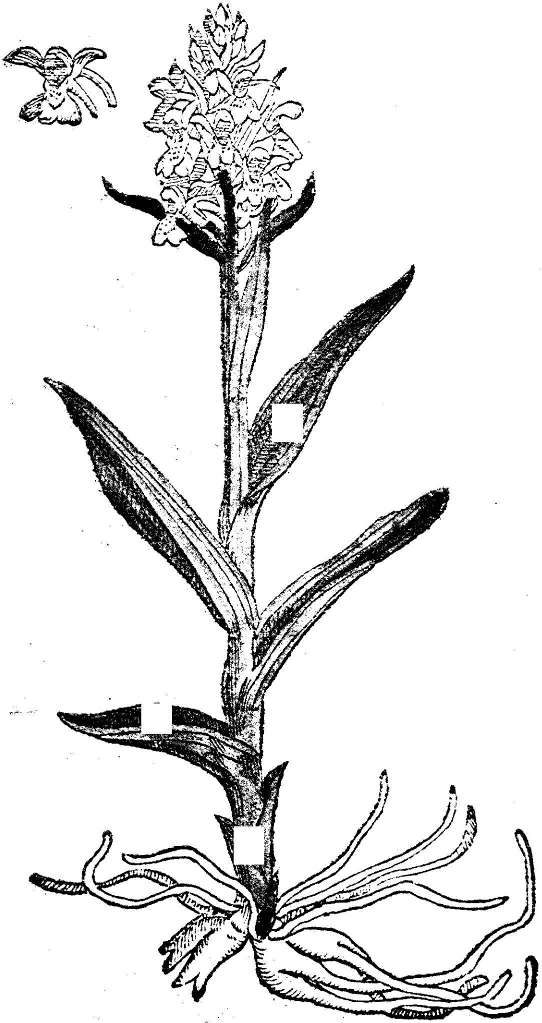
2 ALTERVM maius genus, quod feminam vocant, priori tamen minus, folia eiuſdem formæ promit, ſed minora & multis nigris maculis conſperſa: flores cucullis ſimiles, criſtatos & hiantes, vti teſticuli Morionis maris; colore nunc candidos, alias in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cæruleum inclinantes, ſemper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius ſimiles.

3 MINVS genus, folijs eſt anguſtis, &, vt Matthiolus inquit, croci, caule dodrantali iunceo, læuiq; in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quàm ſuauiſſimum reddit: radicibus aliorum ſimilibus, ſed quæ magnitudine ipſis cedant.

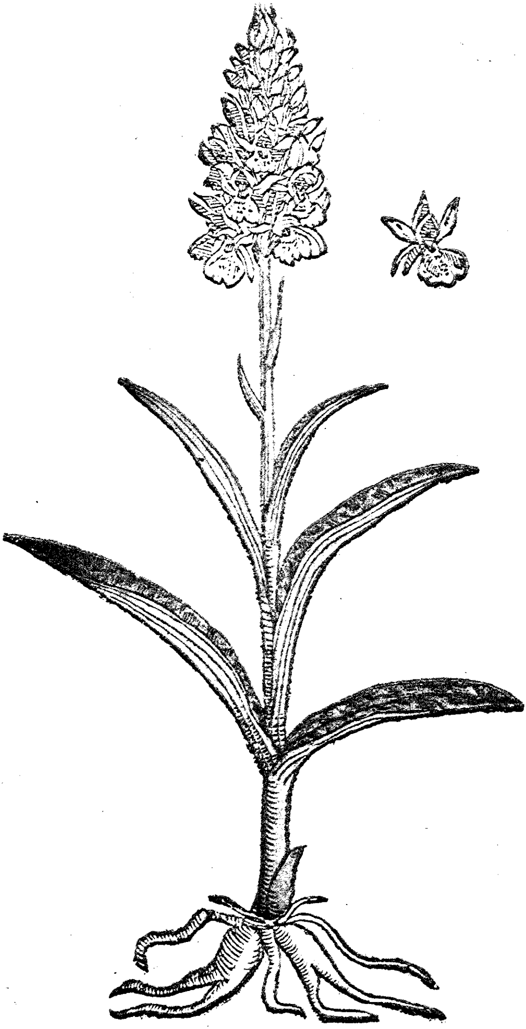
NASCVNTVR Satyria hæc, locis vt plurimum humentibus, paluſtribus, in pratis & in ſyluis. Florent Maio ac Iunio.

NOSTRA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NOSTRA *ætas Satyria nuncupat Baſilica ſiue regia: item & Palmas Chriſti. Eſt tamen & alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Chriſti vulgo plerique nuncupant. Germani Satyrion Baſilicon,* Cruſzblum *nominant : Belgæ,* Handekens cruyt: *Galli,* Satyrion royal.

SVNT *qui velint* Buzeiden *ſiue* Buzidan *Arabum eſſe. Sed Auicenna* Buzeiden *ait eſſe medicinam ligneam Indam. Et Serapio* Buzeiden *ait radices eſſe duras, albas, ſimiles Behen albo, & medicinam eſſe Indiæ. Satyrij autem huius baſilici radices nihil minus quàm ligneæ ſunt, & non ex India petuntur, ſed in omnibus Europæ prouincijs paßim reperiuntur: tantum à* Buzeiden *abſunt.*

MATTHIOLVS *Satyrium baſilicum Digitos citrinos Auicennæ eſſe vult, & Monachos qui in compoſitiones Meſues commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes, ea de cauſa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæſitatio, quàm Matthioli aſſertio. Neque enim Satyrij huius radices duræ ſunt, ſed recentes quidem vegetæ ac ſucculentæ; & arefactæ omnino flaccidæ: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta eſt. Digiti autē citrini, auctore Auicenna, duri ſunt, & quidam citrini cum puluerulentia. Verba eius ſunt: Aſabaſafra ſiue digiti citrini quid eſt? Eius figura eſt ſicut vola manus, commiſta ex citrinitate & albedine, & eſt dura, in qua eſt parū dulcedinis; & ex ea eſt citrina cum puluerulētia abſq; albedine. Iam & Rhaſis libro continentis vltimo, digitos hos croceos, vt exēplaria habēt, appellat; & eſſe gummi ſeu venam tinctorum ait. At baſilici Satyrij radices nihil minus quàm croceæ ſunt, & ad tingendum nequaquam vtiles habentur. Quæ omnia Satyrium baſilicū vulgo nuncupatū, à Digitis citrinis Auicennæ & Rhaſis differre, manifeſtè oſtendunt.*

Digiti citrini.

AT

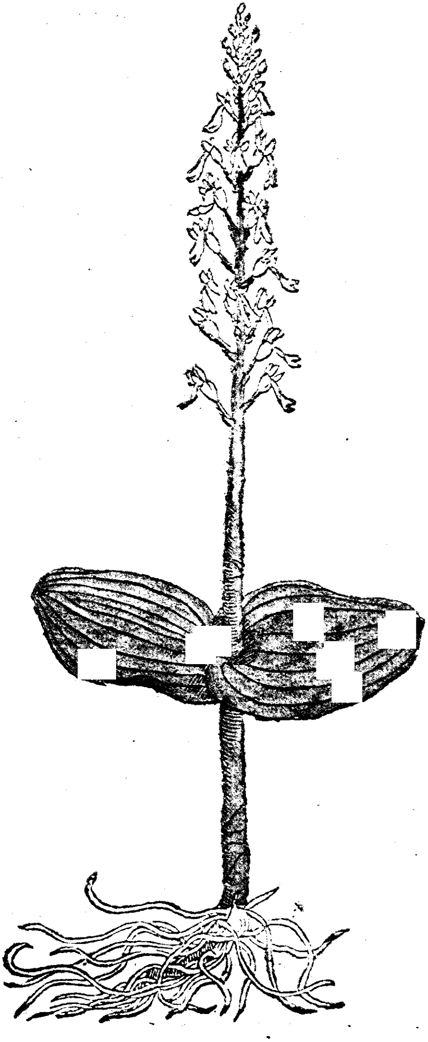
At *Satyrij baſilici radices, Orchion ſapore & guſtu referunt, proinde & facultatibus ſimiles exiſtimantur. Nicolaus autem Nicolus cap. de curatione quartanæ, vim habere ait, & per ſuperiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduerſus quartanas febres inueteratas poſt purgationes, radicis partem pollicis lõgitudine tuſam, cum vino ante acceßionem vtiliter exhiberi; hocq́ remedio ter ſumpto, Biliotum quendam poſt 44. aut 45. acceßionem, à quartana fuiſſe liberatum.*

DE PSEVDOORCHI, SIVE BIFOLIO. CAP. LXIII.

Ad *Orchies recentior ætas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. Folia habet non plura quàm duo, eaq́ ad caulem ſibi mutuò oppoſita, lata, neruoſa, Plantaginis latifoliæ folijs ſimilia, ſed minora: caulem dodrantalem; flores ſecundum ipſum ordine digeſtos, teſticuli Serapiæ tertij quodammodo ſimiles; ſed ſubuirides aut in viridi albicantes & anguſtiores, culicum formam proximè referentes: radices fibroſas in diuerſa tendentes. Exit locis humidis ac paluſtribus. Floret vnà cum Orchijs Maio ac Iunio.*

Nostra *ætas Bifolium appellat: Germani,* Zueyblat; *Noſtri,* Tweeblat. *Putatur eſſe à Plinio appellata* Ophris. *Ophris, quam ait herbam eſſe denticulato oleri ſimilem, folijs duobus. Sed veram eſſe Ophrim aſſeri non poteſt, quàm diu quale ſit illud olus denticulatum, cui Ophris ſimilis, ignoratur. Alijs videtur eſſe Aliſma, ſed & quàm parum cum Aliſmate conueniat, ex his quæ ſuperius cap. 22. ſcripta ſunt, cuiuis promptum eſt colligere, vbi quale ſit Aliſma oſtenſum*

Digitized by Google

Digitized by Google

oſtenſum eſt. Nobis noua aliqua ſtirps eſſe videtur, veteribus præterita.

VTILEM *autem hanc herbam recentiores ferunt, ad rupta & vulnera glutinanda.*

DE TRAGOPOGONE ET SCORZONERA. CAP. LXIIII.

TRAGOPOGON *folia habet oblonga, anguſta, acuminata, croci folijs latiora & maiora. caulem rotundum, in plures diuiſum; in ſummo calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, multorumq́ foliorum, Dentis Leonis nuncupatæ vulgo herbæ, floribus & magnitudine ſimiles; colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, meridie verò recluduntur; & pereuntes in caneſcentes pappos abeunt; quibus ſemen ſubeſt, longum, ſubnigrum, acuminatum: radix candida eſt & longa. Tota herba vnà cum radice ſuccum habet lacteum, qui vulnerata effluit. Naſcitur ſua ſponte compluribus vtriuſque Germaniæ locis incultis & humidis, & præcipuè quæ lutei eſt floris. Exit & in hortis procerior, amplior, floribusq́ maioribus ac ſpecioſioribus, præſertim purpurea. Floret Iunio & Iulio.*

GRÆCIS *τραγοπώγων, & κομὴ nuncupatur. Latinis, Hirci barba, Coma. Germanis,* Bocks bart. *Belgis,* Bocxbaert / Josephs bloemen. *Gallis,* Barbe de bouc. *Italis, Matthiolo teſte,* Saſſefrica.

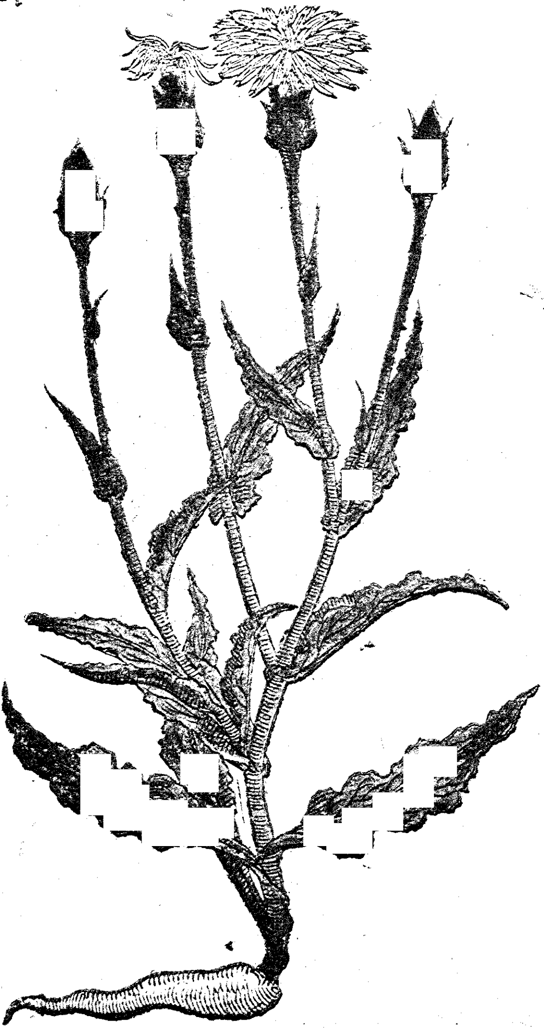
HERBA, *vt Dioſcorides ait, eſui apta eſt, noſtræ ætate radix hybernis menſibus à pleriſque, vnà cum acetarijs permiſta editur.*

Scorzonera. HVIVS *generis eſt quam Hiſpania Scurzoneram aut Scorzoneram appellat, folijs oblongis, ſubcandidis, carnoſis, acumi-*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

acuminatis, latioribus & per ambitus ſubinde parum ſinuatis: caule rotundo, pedali vel altiori; flore luteo multiplici omnino ſimili, qui etiam in pappos reſoluitur: ſemine oblongo, ſubcandido, & minore: Radice longa, ſingulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

NASCITVR Scurzonera in Hiſpaniæ pleriſq; montibus, locis humentibus obſcuris & vliginoſis: reperitur & in Germaniæ Thuringia ac Bohemia in ſyluis ac montibus locis ſimilibus. Apud Hiſpanos flos Maio menſe prodit: in Germania verò ſeriùs, Iunio videlicet & Iulio.

HISPANI Scorzoneram appellant, quod Latinè Viperinam ſiue Viperariam aut Serpentariã ſonat; ſic dicta, quòd contra venena viperarum ac ſerpentum efficax habeatur. Nam Hiſpani Viperam Scurzo appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

FERVNT autem hanc peſtis contagia arcere, & omnibus venenis reſiſtere venenatorum, & præcipuè viperarum morſibus mederi, epoto vel radicis, vel herbæ ſucco: prodeſſe item cardiacis, & ſyncope moleſtatis, nec non comitiali morbo obnoxijs & vertiginoſis: radicem commanducatam hilaritatem facere, triſtitiamq; omnem diſcutere: lacteum radicis ſuccum oculis inditum, viſum exacuere.

DE CHAMÆMELO VVLGARI. CAP. LXV.

CHAMÆMELI flos tametſi coronarius non ſit, propter frequentem tamen quem in medicina vſum habet, inter flores locum vendicauit.

SVNT autem Chamæmelorũ complura genera. Vnum legitimum medicinæ aptiſſimum, vulgaris vſus, quod ea de cauſa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde ſyl-

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

Digitized by Google

Digitized by Google

ueſtria nullius aut exigui vſus: tertium hortenſe odoratum. De eo autem quod familiariſsimum eſt, primum agemus.

SVNT *huic cauliculi tenues in alas multas diuiſi, cubitales: folia tenuia, diſſecta, numeroſa: flores in ſummo, medio lutei, forinſecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipſius floris, multis exiguis candidis foliolis, quorum ſingula anguſta ſunt & forma oblonga: radices tenues & fibroſæ. Exit paſsim in aruis vnà cum ſegete; & vniuerſæ Europæ familiaris eſt. Colliguntur flores Iunio potiſsimum menſe.*

CAMOMILLAM *officinæ nuncupant: vulgo* Camille & Camomille bloemen. *Germani,* Chamill. *Galli,* Camomille. *Veterum eſt* χαμαίμηλον *ſiue Chamæmelum, & Anthemidis genus, quod ab ipſis candidis, floris medium circundantibus orbem, foliolis,* λευκάνθεμον *dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioſcoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis conſtat,* χρυσάνθεμον *nominatur: tertium autem purpureis,* ἠράνθεμον, *quod ſcilicet vere floreat.*

CHAMÆMELVM *verò dicitur, quoniam flores* μήλου, *ſiue mali odorem habeant, quem in vulgaris vſus Chamæmelo euidens & manifeſtum eſt ſentire; ita vt vel hinc vulgaris vſus Chamæmelum, verum & legitimum eſſe conijcere liceat; quod & ipſæ etiam facultates euidẽtius oſtendunt. Tales ſiquidem vulgaris Chamæmeli facultates omnino ſunt, quales Chamæmelo Galenus tribuit.*

CHAMÆMELVM, *Galenus ait, calfacit & deſiccat in primo ordine, & tenuium eſt partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Roſæ perſimile eſt, calore ad olei vires magis accedens ho-*

Digitized by Google

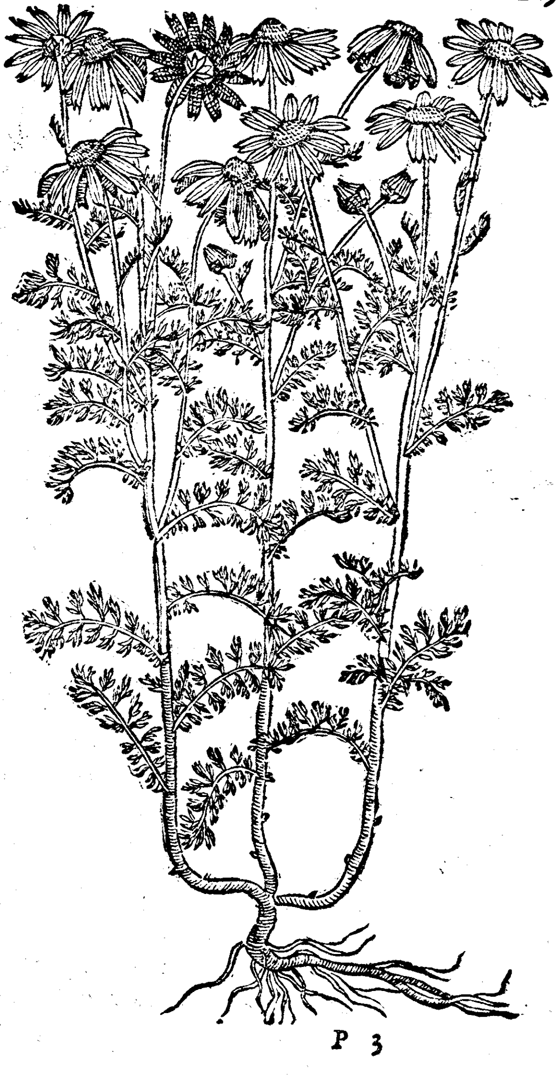
mini familiares & temperatas. Quapropter laßitudini, ſi quid aliud, cum primis confert, doloresq́ue ſedat & mitigat: præterea tenſa remittit & laxat: quæq́ue mediocriter dura ſunt, emollit; quæq́ue constipata, rareſacit. Omnes autem has facultates noſtro vulgari Chamæmelo ineſſe, ipſa quotidiana commōſtrat experientia. Nam moderatè quidem ipſum excaleſacit, parum reſiccat, valde tenuium eſt partium, digerendi, relaxandiq́ue ſingulari, ac mirifica potentia præditum eſt, multi breuiter ad omnia vſus, quæ clementer caleſieri, reſolui, diſcuti ac leniri deſiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina & roſiones ventris ſedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores diſcutit. Idem præſtat oleum ex floribus compoſitum, quod aduerſus laßitudines omnes remedio eſt, & omnibus vtiliter admiſcetur, quæ ſopiendi alicuius doloris cauſa adhibentur.

DE SYLVESTRIBVS CHAMÆMELIS, SIVE COTVLIS. CAP. LXVI.

SYLVESTRIVM Chamæmelorum, Cotulas quas paßim nominant, tria ſunt genera: vnum fœtidum, duo alia non fœtentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.

CHAMÆMELVM ſylueſtre fœtidum, ſiue Cotula fœtida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & ſucculentos, in alas multas diuiſos, craßiores & ſæpenumero altiores quàm Chamæmeli: folia ſimiliter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore ſimiles. Fœtet herba tota, grauemq́ue odorem ſpirat: vnde illi fœtidæ cognomen datum.

Digitized by Google

Digitized by Google

datum. Naſcitur in aruis, iuxta ſemitas, & agrorum margines. Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

OFFICINÆ *& Herbarij paßim Cotulam fœtidam nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani,* Krottendill/Hunſzdill/Hunſzblum. *Belgæ,* Paddebloemen/ſtinckende Camille. *Galli,* Eſpargoutte: *à nonnullis* κυνάνθεμις, *ab alijs* κυνοβοτάνη. *Leonhartus Fuchſius Parthenium eſſe voluit. Sed Parthenium verum & legitimum eſt vulgo dicta Matricaria, quæ odore longè eſt grauiore, & ſapore admodum amaro; folijs tenuibus & Coriandri ſimilibus. Cotula autem fœtida minus grauiter olet, & folijs Coriandrum non æmulatur.*

2 ALTERA *Cotula alba non fœtida, quæ à pleriſque etiam Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibilioresq́ue quàm Cotulæ fœtidæ; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli folijs paulo longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferẽtiam candidos, Chamæmeli & Cotulæ fœtidæ floribus ſimiles, ſed maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & lignoſas non abſque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanentes vere regerminant. In aruis & agris frumentarijs vnà cum Chamæmelo reperitur. Aeſtiuis menſibus floret.*

NOSTRA *ætas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Buphthalmum. Germani,* Rudil/kundſaug/kuaug: *Belgæ,* Cocdille/Cooooghe. *Et verum quidem eſſe Buphthalmum Leonharti Fuchſii ſententia fuit. At nobis verum & legitimum ſolum eſſe videtur, quod infra ſub Buphthalmi nomine deſcribitur. Nam Buphthalmo quidem, vt Dioſcorides auctor eſt, folia ſunt* μαραθροειδῆ; *id eſt, fœniculi foliorum ſimilitudinem habentia, & flos melinus. Huic verò folia non ſunt fœniculi ſimilia, neq́ue flos totus luteus ſiue melinus, ſed plurima*

Digitized by Google

rima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel ſolus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, ſiue vulgare Buphthalmum, verum & legitimum eſſe Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum, quod hoc nomine à pleriſq; appellatur, ſed Cotulæ & Chamæmeli ſylueſtris ſpecies quædam eſt. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrij herbæ meminit, in ſegete ac pratis naſcentis, flore albo & odorato: an Melandrium autem iſtud Cotula non fœtida ſit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem, nemo facile qualis herba Melandrium ſit, affirmauerit. Melandriū

TERTIA Cotula lutea cauliculis exit non paucis; folijs Cotulæ albæ maioribus, craſſioribus, candidioribusq;: flores & medio & orbiculato ambitu, melini ſiue lutei ſunt: radix dura, lignoſa, diuturna. Naſcitur in Germania & Gallia, ijſdem ac ſimilibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortenſis eſt. Iunio ac Iulio florem promit. 3

GERMANI Streichblumen & Steinblumen appellant. Belgæ, Struckbloemen. Fuchſius Anthemidis ſpeciem, & Chamæmelum Chryſanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem ſiue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxiſſe videtur: deſideratur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalmo eſſe Dioſcorides teſtatur. Nos his de cauſis inter Cotulas & ſylueſtria Chamæmela potius reponendum duximus, quàm alterutrum temerè aſſerere.

VSVM autem hæ Cotulæ in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & ſiccæ, Chamæmelo vulgaris vſus viribus quodammodo ſimiles, ſed longè tamen inferiores, imbecillioresq;. Quæ fœtida dicitur,

Digitized by Google

ad vteri morbos commendatur; ſed ab ijs præſertim, qui Parthenium eſſe exiſtimant, & Parthenij vires ad hanc tranſtulerunt. Eſt tamen non omnino Cotula hæc inutilis; quando fœtida omnia ex vtero ſtrangulationibus proſunt.

DE CHAMÆMELO ODORATO.
CAP. LXVII.

ODORATVM *Chamæmelum duorum eſt generum: vnum Leucanthemum, alterum Chryſanthemum cognominari poteſt.*

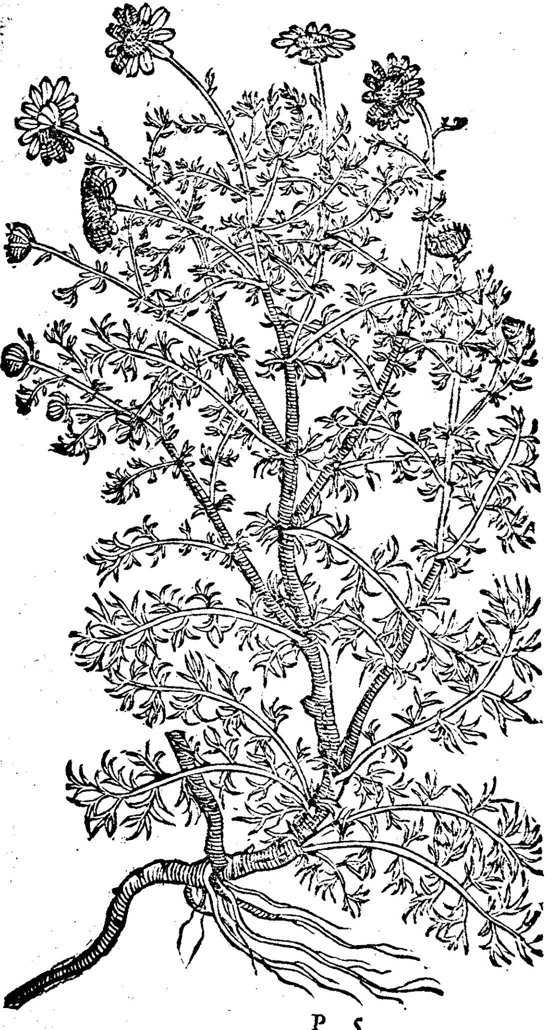
1 LEVCANTHEMO *odorato Chamæmelo, caules exeunt multi, non erecti, ſed procumbentes & quaſi per terram repentes: folia tenuia diſſecta, vti Chamæmeli vulgaris, ſed maiora virentioraq́; flos quoque ſimilis, medio videlicet luteus, & per circumferentiam candidis foliolis cinctus: radix fibroſa, durabilis naturæ. Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem, aromatum odoribus perſimilem, qui etiam in arida diutinè permanet.*

EST *& huius generis quoddam, foliola medium floris ambientia denſiſſimè multiplicans, luteo in anguſtum orbem coacto; quod odore & forma præcedenti per omnia ſimile eſt.*

2 CHRYSANTHEMVM *odoratum Chamæmelum, cauliculos ſimiliter profert tenues inualidos, & in terra proſtratos: folia quoque tenuia, vti prioris, ſed candidiora & paululum minora: pro flore, qui alijs omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius, luteus eſt orbiculus, nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus; radix ſimilis. Et huius herba odorata quoque eſt, odore & facultate priori ſimilis.*

VTRVM-

Digitized by Google

Digitized by Google

VTRVMQVE in Belgio hortenſe eſt: floret Iulio & Auguſto menſibus.

CHAMAEMELVM odoratum propriè appellatur: Tragus Chamæmelum nobile nominat: Vulgus noſtrum, Roomſche Camille, id eſt, Chamæmelum Romanum. Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chryſanthemum dici poteſt. Sed tamen ea eſſe quæ à Dioſcoride, Galeno, aut alijs veteribus in vſu recepta fuêre, non omnino videtur aſſerendum: veriſimilius eſt ab ipſis fuiſſe prætERITA aut incognita.

NAM facultas eorum multo intenſior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate ſiquidem & ſiccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamq́ ipſum habere quotidiana oſtendit experientia, multum excedunt: vtpote ſecundo ordine calida & ſicca. Cùm autem & ipſa ſubſtantiæ tenuitatem habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, doloresq́ ſedandi, aut mitigandi, remiſsiorem. Proinde vbi magis quàm vulgaris vſus Chamæmelum poteſt, incalfacere aut rarefacere opus eſt, vtiliter adhiberi poſſunt: vti in balneis, quæ ſudoris euocandi & rarefaciendæ cutis cauſa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vſus haud eſt negligendus. Nam & cutim nimis adſtrictam rariorem faciunt, ſudorem euocant, bonúmque corpori odorem conciliant.

DE ERANTHEMO VVLGARI.
CAP. LXVIII.

FLOS quem Eranthemum nuncupauimus, cauliculos profert à radice complures, in alas ſubinde diuiſos, ſtriatos, virentes; folia tenuia Chamæmeli, aut potius Cotulæ fœtidæ ſimi-

Digitized by Google

Digitized by Google

dæ ſimilia: flores non magnos, forma Ranunculi florum, pulchros minij colore rubentes; quos capitulum ſequitur oblongum, ex multis collectum ſeminibus, rotundis, acuminatis, colore in virore ſubnigricantibus: radices fibroſas. Odorem herba herbaceum habet, aliquantulum grauem, ſed minus quàm Cotulæ fœtidæ, Chamæmeli verò odori nequaquam ſimilem. Naſcitur compluribus Europæ prouincijs, in aruis vnà cum Zea, Tritico, aut alijs frumentis: Belgæ in hortis ſerunt. Aeſtiuis menſibus floret, Maio, Iunio & Iulio.

NOSTRI *ſua lingua*, Bruynettekens *appellant: Germanorum nonnulli*, Feldroßlin: *multi hac ætate* ἐράνθεμον. *Eſſe tamen tertium Anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Nam Eranthemo, ſi fides Dioſcoridi, flos eſt forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato vero ambitu purpureus. Iſtud autem florem quidem habet purpureum, ſed medium eius non eſt luteum: quod ipſum non eſſe Anthemidis ſpeciem oſtendit.*

HIERONYMVS *Tragus Aſtera Atticum, cuius flos medio luteus, & per circumferentiam cæruleus eſt, Eranthemum facit: Fuchſius verò Conſolidam regalem, ſiue florem Regium, de quo ſuperiùs egimus.*

IN *Aſtere Attico autem, quem Vergilius Amellum florem nominat, deſideratur herbæ folium Chamæmelo ſimile, & floris color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriuſque huius flos cæruleus eſt: Eranthemi autem, roſeo colore rubet, vt teſtis eſt Plinius, lib. 26. cap. 8. qua de cauſa & neutrum horum Eranthemum eſſe poteſt.*

MATTHIOLVS *Eranthemum iſtud præſens, Adonidis florem nuncupat, ſed Adonidis flos Anemone eſſe creditur. Adonidis ſiquidem florem vento excuti Ouidius ſcribit,*

Digitized by Google

bit, Metamorph. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone eſt. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id eſt, à vento nomen habet, vt Plinius auctor eſt, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam ſe aperit, niſi vento ſpirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod deſcripſimus non conuenire manifeſtum eſt.

CAETERVM *Eranthemi iſtius nullus in medicina vſus; quantum autem guſtabilis qualitas eius oſtendit, alicuius caliditatis particeps eſt, ſed tamen non magnæ.*

DE BVPHTHALMO. CAP. LXIX.

STIRPI *cui Buphthalmi nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia tenuiter diſſecta ſimilitudine foliorum fœniculi, ſed multo quàm illius minora: flores in ſummo cauliculorum magni, Calendulæ ſatis ſimiles, colore luteo magis diluto, ſtaminibus in medio luteis, poſt quos capitulum ſuccedit, veluti ſuprà deſcripti Eranthemi, ex multis ſeminibus ſimul congeſtis commiſſum: radices tenues ſunt & fibroſæ, veratri nigri radicibus ſimiles. Naſcitur ſua ſponte pleriſque Germaniæ & Bohemiæ prouincijs, locis incultis; apud Belgas hortenſis eſt. Maio aut Iunio floret.*

DE *huius autem ſtirpis nomenclatura, recentiorum variant ſententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri ſpeciem eſſe; nonnulli Conſiliginem; quidam Seſamoides: Elleboraſtrum alius.*

VERATRI *autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Seſamaceo: alterum folio Platani, ſemine Cnici.* Veratrum nigrum.

PRIORIS *meminit Theophraſtus lib. 9. & ad hoc genus referenda ſunt, quæ paſſim Veratra nigra appellantur,*

Digitized by Google

Digitized by Google

tur, quorumq́ folia ex pluribus oblongis collecta ſunt: præſertim quod caulem non facit, floresq́ ex ipſis promit radicibus breuibus inſidentes pediculis, initio candidos, tandem herbacei coloris. Huius etenim folia ex pluribus conſtant, quorum ſingularia dura, glabra & forma quodammodo Laurinis ſimilia: ſemen in folliculis oblongis gignitur, quinque aut ſex ſimul coniunctis Seſami modo: radices multæ inſtar fibrarum, & nigræ ſunt, quæ eximiam purgandi vim obtinent. Sunt tamen & huius generis, reliqua etiam Veratra nigra, quæ caules proferunt, ac flores habent herbacei coloris; folia ſiquidem eorum ſingularia, etiam oblonga & aliquatenus prioris ſimilia: fructus ſimiles: radices ad purgandum efficaces, nigræ & vti alterius.

POSTERIVS *Veratrum nigrum Dioſcorides deſcribit lib. 4. folia iſtud habet Platani, nigra; caulem filicis; flores in vmbella: ſemen candicans, oblongum: radices tenues nigras & fibroſas. Cum neutro autem horum Buphthalmum iſtud, à nobis hoc loco deſcriptum, conuenire, notiſsimum eſt.* 2

CONSILIGINIS *herba qualis forma ſit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, ſua ætate in Marſis inuentam, & pulmonum vitio, ſuum & omnis pecoris remedium præſens eſſe, vel traiecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marſis montibus plurimam naſci, etiam ait, omniq́ pecori maximè eſſe ſalutarem, & qua ratione ac modo auriculæ inſeri debeat, docet. Feruntur & Buphthalmi noſtri radices pecorum morbos quoſdam curare, ſi per auriculam perforatam inſerantur: ſed ea de cauſa Conſiliginem eſſe conſequi non debet. Diuerſas ſiquidem ſtirpes ſimilis vel eiuſdem facultatis reperiri non eſt alienum. Nam & nigri Veratri radices idem poſſe teſtatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum pituitas*

Conſiligo.

Digitized by Google

tuitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtera die eadem hora exempto. Quod & experimentis noſtræ ætatis ruſticorum compertißimum eſt: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum ſuorū morbis medentur. Præſtant ſimile & Veratri albi radices, vti Abſyrtus, & poſt eum Hierocles ſcribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurem, ſed ſub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Conſiligine vtitur, Veterinariæ ſuæ lib. 1. cap. 12. de cura morbi ſubcutanei: tametſi lib. 3 cap. 2. de Malleo, ipſas etiam auriculæ inſerendas ſcribat. Quæ ſatis oſtendunt, diuerſas ſtirpes ſimiles ſubinde habere facultates; & ea de cauſa nequaquam conſequi, Buphthalmum noſtrum eſſe Conſiliginem, quod perinde ac Conſiligo pecorum morbis medeatur. Quod ſi ex facultatibus coniectura facienda eſt, Conſiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Conſiligine vtitur, quo Veratro albo Abſyrtus & Hierocles. Auget hanc ſuſpitionem, quòd Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepiſſe putetur. Qua de cauſa, etiam pleriſque nihil aliud, quàm Veratrum album, Conſiligo videtur. Quod ſi ita eſt, multum à Conſiligine præſens Buphthalmum differens erit: Veratro ſiquidem albo nequaquam aßimile eſt.

IDEM *verò, Seſamoides, ſiue primum, ſiue alterum, non eſſe, notius eſt quàm refelli debeat.*

HELLEBORASTRVM *verò & hoc ipſum improprie nuncupatur: propriè etenim helleboraſtrum dici poteſt, quod hellebori ſiue Veratri ſpeciem ac ſimilitudinem habet: iſtud autem Buphthalmum Veratri nullam ſpeciem habet.*

QVIBVS *omnibus de cauſis nullam harum appellationum huic ſtirpi cōuenire viſum eſt, ſed ſolum Buphthalmi nomen, cum cuius deſcriptione, quæ apud Dioſcoridem extat, quia exquiſitißimè hæc ſtirps conuenit, proprium ac legiti-*

Digitized by Google

legitimum Buphthalmum eſſe exiſtimamus. Buphthalmum ſiquidem cauliculos, vt Dioſcorides ait, emittit molles & tenues, folia μαραθροειδῆ, id eſt, ſpeciem ac ſimilitudinem foliorum fœniculi referentia; florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præſens ſtirps eſt, quæ tenuitate & multiplici ſectione foliorum, ſpeciem illam foliorum fœniculi tam exquiſitè exprimit, vt nulla alia, parui folij, melius poſſit: ita vt citra omnem dubitationem hæc ſtirps legitimum Buphthalmum eſſe videatur.

NOMINATVR autem Buphthalmũ etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem eſt Calendula, quam flore Buphthalmum noſtrum proximè referre diximus. Sunt verò & qui velint Buphthalmum idem cum Chryſanthemo eſſe, Dioſcoridemq́ſeparatis locis, ſub diuerſis nominibus eandem herbam tradidiſſe. Sed hi ſi paulo diligentius Dioſcoridis verba expendiſſent, aliter ſentirent. Licet etenim in multis vtriuſque deſcriptiones conueniant, non abeſt tamen proprietas aliqua, quæ differentes eſſe ſtirpes oſtendat. Folia Chryſanthemi πολυσχιδῆ, id eſt, in multas partes diuiſa & diſſecta traduntur: Buphthalmi verò μαραθροειδῆ. Non omnia autem quæ lacinioſa ſunt, & in multas partes diſſecta, fœniculi foliorum ſpeciem habent. Iam florem proferre Chryſanthemum Dioſcorides ait ἰσχυρῶς στίλβοντα, hoc eſt, multum relucentem: Buphthalmi verò relucentem eſſe non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita ſplendet, vt multum relucens dici queat, aut debeat. Anne hæc euidentem Buphthalmi & Chryſanthemi differentiam oſtendunt, & legitimum eſſe à nobis depictum Buphthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chryſanthemum idem cum Buphthalmo eſſe volunt, aliud Buphthalmum, ſi iſtud eſſe negent, requirant. Nam quod & ab alijs & à nobis pro Chryſanthemo

Digitized by Google

depingitur, legitimum Buphthalmũ eſſe nequit: folia enim eius non ſunt μαραθροειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi eſſe debent.

QVOD *verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopœos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: ſed in medicamentis radices huius ἀντεμβαλλόμενας radicum Veratri eſſe non affirmat. Memini ego obſeruaſſe me olim, à quibuſdam medicis, huius radices, in quantitate ſatis magna adiectas fuiſſe, decoctis ad purgationem per inferna præparatis, ſed nihilo plus ea aluum mouiſſe, quàm ſi non additæ fuiſſent. Quod mihi ſuſpicionem mouit nulla purgandi potentia huius herbæ radices donatas eſſe: & alia omnino facultate, quàm helleborum, per auriculas tranſmiſſas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fiſtularum nimis anguſta egregiè dilatant; idem poſſunt Ariſtolochiæ & Bryoniæ radices, ac ſpongiarum partes; quæ tamen viribus alijs multũ inter ſe differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices ſimile aliquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia quæ illud poſſunt. Spinæ, aculei, ramenta lignorum & ſimilia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, ſi in partem aliquam adigantur. Partem aliquam lædi abſque dolore non contingit: is tranſmiſſa aut impoſita vulneri re quapiam intenditur. Fortaſſe etiam ſi quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius ſtirpis radice immiſſa, effectus ſubſequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curioſis vt diligentius vires huius explorent viam aperimus.*

DIOSCORIDES *Buphthalmi, ait, flores cum cerato tritos œdemata & duritias diſcutere; & dici, ſi ſtatim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tem-*

pus

pus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chryſanthemo huc tranſlata ab his qui inter Buphthalmum & Chryſanthemum differentiam nullam eſſe exiſtimarunt: Non aliter quàm nonnullæ ex Aſteris Attici facultatibus, Violæ nigræ apud Plinium acceſſere: & Dolicho legumini, in Dioſcoridis exemplaribus, quædam Smilacis læuis: vt ſuis annotauimus locis. Quæ autem propriæ ſint Buphthalmi vires, nondum compertum habemus.

DE CHRYSANTHEMO.
CAP. LXX.

CHRYSANTHEMO *caules ſunt ramoſi, læues; folia oblonga, digiti ferè latitudine, diſſecta & multifida: flores Anthemidis ſed maiores, & non medio tantum vmbilico, ſed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore ſplendentes; odore non inſuaui: radices fibroſæ. Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi paſsim: & quibuſdam quidem locis, folijs magis conſectis, alijs minus. Iunio, Iulio & ſubinde Auguſto floret.*

A *Germanis* **Sant Johans blum** / *&* **Gentzblum** *appellatur: à noſtris vulgo* **Ockelaer** / *& quandoq;* **Geel ganſe bloemen.** *Græci ab aureo florum fulgore* χρυσάνθεμον *nuncupant. Eſt tamen & Chryſanthemum Anthemidis quædam ſpecies, vt ſuprà ſcripſimus. Batrachion etiam Chryſanthemum dicitur, teſtis Democritus in Geoponicis. Item & Elichryſum Chryſanthemum eſt. Sed hæc Chryſanthema ab iſto præſenti differunt. Nominant verò & iſtud Chryſanthemum plerique Buphthalmum & Caltham; quæ eius Buphthalmi propria nomina ſunt, quod capite præcedenti deſcriptum eſt. Non deſunt quoque qui*

Digitized by Google

Digitized by Google

Bellidis ſpeciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Eſt autem Bellis alterius generis herba.

CAVLES *autem Chryſanthemi olerum modo, Dioſcorides tradit, eduntur. Flores cum cerato triti, ſteutomata diſcutere dicuntur. Ipſa herba pota in balneis poſt exitum de ſolio, morbo Regio correptis, breui bonum colorem inducit.*

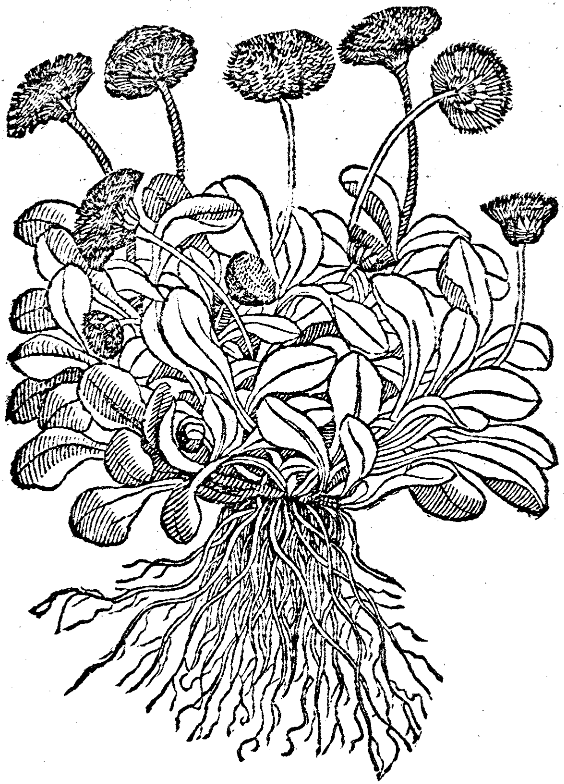
DE BELLIDE. CAP. LXXI.

FOLIA *Bellis è radicibus promit multa, parua, læuia, pinguia, in rotunditate oblonga, leniſſimè crenata, per terram plurima parte ſtrata; inter quæ floſculi exeunt, ſinguli ſuis tenuibus inſidentes pediculis; Chamæmeli florum penè forma, ſed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpuraſcentia: radices ſubſunt fibroſæ. Naſcitur in pratis & ſimilibus perinde paluſtribus ac humidis compluribus locis. Vernis menſibus floret.* 1

HVIC *ſimilis eſt, & alia ſpecies, ſed hortenſis tantum, & floribus multiplicibus, ſpecioſiſſimis, tam denſo exiguorum foliolorũ contextu, vt vix vllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuerſum & ambitum & medium floris occupet; colore aliâs rubentibus, ſubinde candidis, nonnunquam ex vtroque permixto variis, rarò herbaceis aut virentibus; odoris nullius. Circundant hos quandoque, ſed tamen non frequenter, alij parui, ſub ipſis, aut ex ipſis florum calycibus exorti quini ſeniue vel plures floſculi, matricibus ſuis ſimiles, ſed tamen minores. Floret hæc Bellis Aprili quoque & Maio menſibus.* 2

GERMANI Maßlieben & Maſſuſelen *nuncupãt: Belgæ,* Madelieuen/ Kersſouwen/ Margrieten:

Digitized by Google

Galli, Paſquettes & Marguerites: *Plinius Bellidem, eiuſq́; meminit lib.26. cap.5. Bellis, inquit, in pratis naſcitur, flore albo aliquatenus rubente. Eſt & apud Plinium lib.21. cap.8. de Bellio locus, quem non adducimus, quòd corruptus ſit, & in eo reſtituendo hactenus fruſtra docti laborarint. Recentiores Bellidem etiam Conſolidam nominant minorem; plerique herbam Margaritam; alij Primulam*

Plinij locus corruptus.

Digitized by Google

mulam veris. Sunt tamen & aliæ nuncupatæ Primulæ veris, Phlomidum ſpecies, de quibus alias.

AD *Bellidis genus referũt & nonnulli ſylueſtrem quan-* 3
dam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules hæc profert tenues cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nonnihil ſerrata, digiti ferè latitudine: flores in ſummo cauliculorum per circumferẽtiam candidos, medio luteos, Chamæmeli Leucanthemi & Cotulæ albæ ſimiles, nullius odoris; radices fibroſas. Naſcitur in pratis & ſecus margines agrorum locis non apricis.

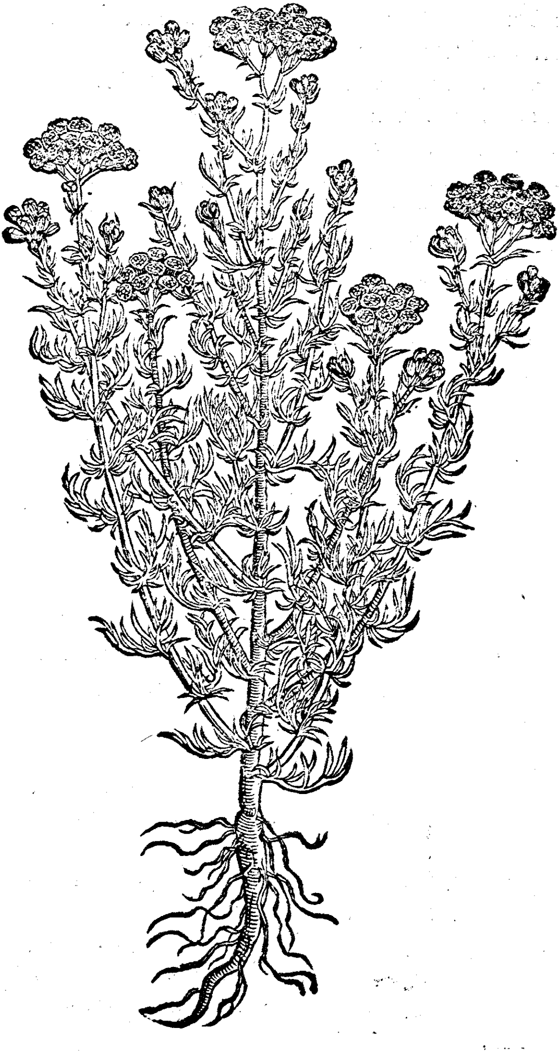
BELLIDEM, *vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchſio auctore,* Genſzblum, *nonnulli etiam Conſolidam mediam. Aliæ tamen & Conſolidæ ſunt mediæ, vt Bugula & Brunella dictæ, quarum vtraque pro medij generis Conſolida habetur.*

CÆTERVM *Bellidis minoris folia humectandi refrigerandiq́ facultate donata ſunt; & humectant quidem ordine ſecundo intenſo, refrigerant verò eodem remiſſo. Dolores omnes, ſed præſertim articularios ac podagricos, ex calido ſiccoq́ humore, mitigant; cum butyro recenti & inſulſo trita, ac locis dolentibus impoſita, potiſſimum additis Maluæ folijs. Eadem oleribus addita, facilem aluum faciunt, & in cauſonide febri, ac in inteſtinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiſcentur.*

DE ELICHRYSO. CAP. LXXII.

ELICHRYSON *cauliculos promit graciles, virentes, lignoſos, in alas quaſdam ſubinde diuiſos: folia conſectæ abrotani ſimilia, aliquantulum candicantia: flores in ſummo cauliculorum in vmbellis cohærentes, luteo auri colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medij orbiculi ſiue*

Digitized by Google

Digitized by Google

diſci florum Anthemidis; qui prius quàm flacceſcant decerpti, ſpeciem ſuam ac pulchritudinem diutinè ſeruant. Qua de cauſa & deorum ſimulachra eo coronari ſolere; & Ptolomæum Aegypti regem diligentiſsimè hoc ſeruaſſe, Plinius tradit. Exit plerisq; Italiæ ac Hiſpaniæ locis incultis, in pratis ſolo gracili, ac circa fluuiorum alueos. In Belgij hortis floret Auguſto, aut Septembri menſe: Theophraſtus tamen & Plinius Eliochryſon inter veris flores numerant.

DIOSCORIDES ἐλίχρυσον appellat, nōnulli etiam χρυσάνθεμον; alij inter quos Galenus eſt, ἀμάραντον, propter floris diuturnitatem. Alius tamen & Amarantus eſt, purpureus, de quo ſuprà ſcriptum. Plinius hanc ſtirpem Heliochryſon nuncupat: Theophraſtus ſimiliter ἑλειόχρυσον, Gaza Aureliam vertit.

FACVLTATIS, inquit Galenus, eſt incidentis & extenuantis. Prodeſt coma, Dioſcoride auctore, è vino pota contra vrinæ difficultates, ſerpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menſes etiam prouocat: ſanguinis grumos & in ventre, & in veſica cum vino mulſo ſumpta diſſoluit: defluxiones à capite ſiſtit, trium obolorum pondere ex vino albo diluta ieiunis data: veſtibus inſerta incorruptas eas conſeruat. Theophraſtus Eliochryſum ad ambuſta etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.

DE STOECHADE CITRINA, SIVE CHRYSOCOME. CAP. LXXIII.

AVREI coloris coma Eliochryſo ſimilis eſt, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata. Cauliculos hæc edit dodrantales, tenues: folia oblonga & anguſta: vtraque incana & lanuginoſa: flores in ſummo cauliculorum, in diſſoluta inconditaq; veluti vmbella, odoratos, exiguis bullis ſimiles,

Digitized by Google

Digitized by Google

colore luteo ſplendentes, qui priuſquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marceſcentes, diu retinent: radices graciles ac nigras. Naſcitur locis aſperis & ſabuloſis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præſertim inter Spiram & Vormaciam. Iunio menſe & poſt Solſtitium floret.

GERMANI *quòd in regionibus, quæ Rheno vicinæ ſunt, proueniat,* Rheinblumen *nuncupant: Item &* Jungling/Motten blumen/Motten kraut: *Belgæ,* Rhyn bloemen/Motten cruyt: *Latinè Tineariam: Officinæ Stœchadem ſiue Stichadem citrinam: Fuchſius & Tragus Eliochryſum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum, cum eo conuenire, ex iis quæ ſuperiore capite ſcripta ſunt, palam eſt. Ageraton eſſe, etiam ſunt qui ſentiant, propterea quòd flos bullarum inſtar globoſus ſit, & non facilè aut citò marceſcat: ἀγηράτου ſiquidem flos πομφολυγῶδες, id eſt, bullæ modo tuberoſus eſt, & diutiſſimè in ſua coloris ſpecie conſeruatur: ſed folium Agerati, Origani folio ſimile eſt, tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus oblongum & anguſtum eſſe; vnde etiam non eſſe Dioſcoridis Ageraton, euidens eſt. Nobis Stœchas citrina cum Chryſocome, quæ & Chryſitis, ſimilitudinis plurimum habere videtur; breuis ſiquidem eſt herba, coma aurei coloris, eaq́ diuulſa & corymborum ſimilitudinem referente, radices tenues ſunt & nigræ; qualem omnino Chryſocomen eſſe Dioſcorides ſcriptum reliquit. χρυσοκόμη, ait, ῥαβδίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ· ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν, ὡς ἐλλεβόρου μέλανος, γευσαμένῳ οὐκ ἀπηνῆ, κυπέρῳ ἴσην οὖσαν, id eſt, Chryſocome herbula eſt dodrantalis, comam habẽs corymborum ſpecie, ſimilem Hyſſopo; radicem hirſutam tenuem, vt veratri nigri, guſtu non iniucundam, Cypero ſimilem.*

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA · MADRID ·

In *qua deſcriptione occurrit obſeruandum, verum & legitimum antiquorum hyſſopum, corymborum quandam ſimilitudinem ſummis cauliculis proferre; atque ea de cauſa vulgaris vſus hyſſopum, nequaquam eſſe genuinum: vtpote quòd flores non in corymbis aut corymborum ſpecie ferat, ſed ſecundum cauliculos iuxta ſingula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubiò ſpecies, & maior quidem eſt.*

2 Stoechadi *autem citrinæ & aliam ſimilem obſeruare contigit herbam, ramulis à radice multis tenuibus, folijs anguſtis, aliquantulum ſed minus multo quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in vmbella luteis, non tamen globoſis, ſed medio orbiculo florum Chamæmeli ſimilibus, ſed minoribus. Quo loco ſponte exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis viſa eſt. Anonymos quoque & abſque nomine eſt. Eliochryſi ſpeciem anguſtifoliam nonnulli faciunt.*

Caeterum *Stœchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuio pediculos & lentes delere.*

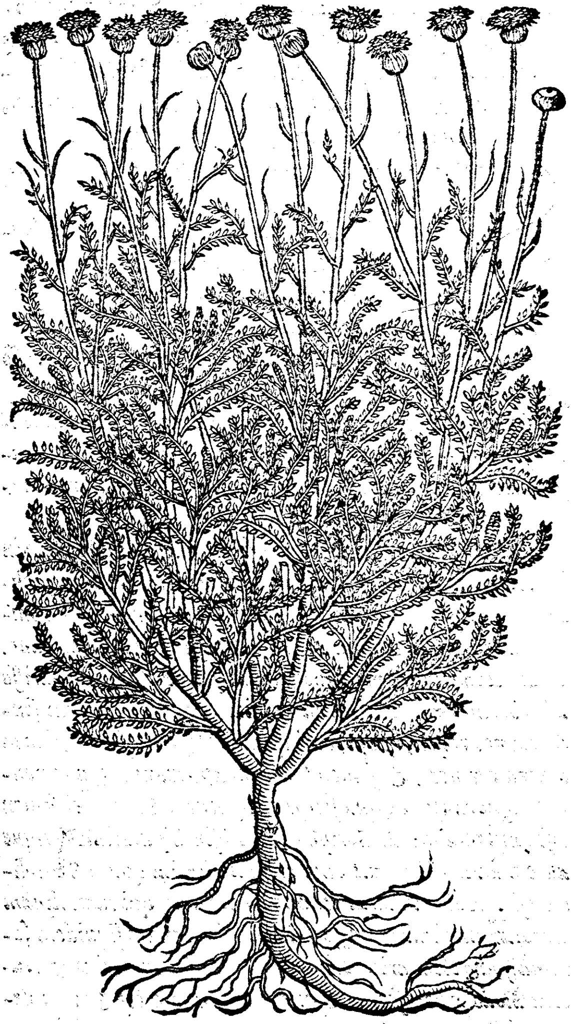
Chrysocomes *radicem, Dioſcorides ait, excalfacere & adſtringere, conuenientemq́; eſſe hepaticis & peripneumonicis: ſumi & cum hydromelite decoctam ad vteri purgationes.*

DE SANTOLINA. CAP. LXXIIII.

Avrei *coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochryſon & Stœchas citrina profert, odorata eſt & coronis non rarò admiſcetur. Eius aliquot ſunt genera.*

1 Prima *caudice ſurgit lignoſo, ex quo virgulæ, ramulorum inſtar, tenues, cubitales complurimæ, folijs circundatæ*

Digitized by Google

Digitized by Google

cundatæ paruis oblongis, anguſtis denticulatis: è ſummo virgularum, ſinguli eminent orbiculi, ex breuibus ſtaminibus farcti, Tanaceti floribus, & medijs diſcis florum Chamæmeli ſimiles, ſed tamen aliquantulum latiores, colore lutei, qui in ſemina obſcuri coloris permutantur: radix lignoſa. Eſt ipſe frutex cauliculis & folijs albicans, & ſuauiter cum grauitate quadam odoratus.

2 HVIC *ſimilis eſt & altera ſpecies, folijs tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore.*

3 TERTIA *folijs breuiſsimis, tenuiſsimis & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarum ſimilibus.*

4 QVARTA *folijs eſt minus denticulatis & cupreſſo ſimilioribus.*

5 QVINTAE *cauliculi non eriguntur, ſed procumbentes per terram repunt: folia craſsiora & lanuginoſiora magis caneſcunt: flores in corymbis aurei, aliarum Santolinarum ſimiles.*

IN *Belgio omnes peregrinæ ſunt, neque alibi quàm in hortis reperiuntur. Primum genus familiariſsimum; reliqua rariora. Florent Iulio & Augusto. Appellantur hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgo Cypres nominant. Chamæcypariſſum plerique faciunt, ſed de Chamæcypariſſo adeò breuis & ſuccinctus eſt Plinius, vt ex eo, horum ſententia nec reijci, nec probari queat. Officinæ ſemen, ſemen contra vermes, & ſemen ſanctum appellant. Quod nonnulli ignorantes ex qua ſtirpe colligatur, Santonici ſemen eſſe exiſtimant; alij Seriphij ſiue Abſinthij marini. Vtrique autem à vero aberrant, nec etenim alterius quàm Santolinæ eſt. Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam eſſe volunt. Abrotanum ſiquidem femina, folijs eſt maris, Seriphij videlicet, ſed procerius & fruticis modo arboreſcens. Santolina humilior eſt & non Seriphium,*

Digitized by Google

riphiũ, ſed proximius Ericam folio exprimit. Plus ſimilitudinis cum Abrotano femina Eliochryſon habet, folio namq; Abrotanum refert, odoreq́; ei vicinum eſt, non tamen Abrotanum, ſed ſui generis herba.

Est autem Santolinæ ſemen, guſtu amarum, potentia calidum ſiccumq́; tertio ordine: ventris lumbricos ſumptum interimit, & aduerſus eoſdem efficax eſt.

Plinivs Chamæcypariſſum herbam, ait, ex vino potam, contra venena ſerpentium omnium, ſcorpionumq́; pollere.

DE MAIORANA, SIVE MARO. CAP. LXXV.

Post flores, coronariæ aliquot deſcribendæ ſunt herbæ: inter quas Maiorana, quæ humilis & fruticoſa eſt ſtirps, candicans & ſuauis admodum odoris, ſeſquipalmum aut pedem alta; cauliculis ſiue ſurculis tenuibus, in plures alas diuiſis; circa quos foliola ſunt penè rotunda, mollia & incana; & in ſummo floſculi candidi perpuſilli, è ſpicis Heracleotici Origani ſimilibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & ſquamatim compactilibus: radicibus tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, ſubinde tenuior ac minor, odoréque præſtantior. Hortenſis vtraque eſt. Vtraque æſtate quoque floret.

Itali Perſam, & minorem Perſam gentilem nominant: Germani, Mayoran & Meyran: Belgæ, Marioleyne: Galli, Mariolaine & Marone: Officinæ & paſſim Maioranam. Creditur veterum Sampſychum. Sed Σαμψύχον herba eſt, Dioſcoride auctore, per terram repens; Maiorana verò non repit, ſed in rectum & altum aſſurgit;

aſſurgit; quod eam non eſſe Sampſychum, vel ſolum, manifeſtè innuit.

SCRIPSIMVS *aliâs Maioranam legitimum Ma-*

rum

Digitized by Google

rum eſſe; confirmat ſententiam noſtram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatum; ſed apertius ipſa Mari deſcriptio, cum qua exactiſſimè conuenit. Herba ſiquidem eſt fruticoſa, flore vt diximus Origani, folijs candidioribus, flore odoratiore. Cuiuſmodi Marum eſſe Dioſcorides ſcriptum reliquit. Μάρον, *ait*, ἢ ὑσόβριον, πόα γνώριμος, φρυγανώδης, ὁμοία τῷ ἄνθει ὀριγάνῳ, τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῷ, καὶ τὸ ἄνθος εὐωδέστερον: *hoc eſt, Marum ſiue Iſobrion nota eſt herba, ſurculoſa, flore Origano ſimilis: folia tamen huius candidiora multo, & flos odoratior. Et ſubſtitutam pro Sampſycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipſo Galeni tempore Marum Sampſychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immiſſum: vt lib. 1. de Antidotis ipſe teſtatur, vbi ait; Marum longè odoratius eſſe Sampſycho; & ea de cauſa hoc omiſſo, Marum fuiſſe compoſitionibus additum. Præbuit iſtud occaſionem poſteris, vt Marum ſiue Maioranam, Sampſychi loco habuerint, eiuſq; nomine appellauerint.*

EXCALFACIT *autem Maiorana & reſiccat, & in vtraque qualitate ſecundi eſt ordinis: auxiliatur cerebri & capitis frigidis morbis quouis modo aſſumpta: naribus impoſita ſternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commanſa aut appoſita; vrinas & aquoſos humores in potu ſumpta ducit, & menſes mouet: admiſcetur antidotis.*

DE SAMPSYCHO, SIVE AMARACO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS. CAP. LXXVI.

SAMPSYCHON, *Dioſcorides inquit, herba eſt* πολύκλωνος, *ſiue multum ramoſa, ſerpens per terram; folia*

habens hirſuta & rotunda, ſimilia Calaminthæ tenuifoliæ: multum odorata & calida, quæ in coronis nectitur, Cyzicenum & Cyprium laudatiſsimum. Secundum locum habet Aegyptium. Appellatur à Cyzicenis & Siculis Αμαράκον *ſiue Amaracum.*

THEOPHRASTVS *Amaracum in cenſu* φρυγανικῶν *ſiue ſuffruticum ſatiuorum ac coronariorum lib.6. enumerat, & præſtare ait, ſeminis copia, quod* εὔοσμον, *id eſt, boni ac ſuauis eſt odoris; naſci ſemine & auulſione: ex æſtiuis eſſe, vnguentisq́ miſceri.*

PLINIO *lib.21. cap.11. auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus & Syria Sampſychum: ſeritur vtroque genere, & ſemine & ramo: copioſum Amaraco æquè ac Abrotano ſemen.*

VERGILIVS *Aeneid.1. Amaracum fruticem floriferum eſſe oſtendit, ſic ſcribens:*

——Vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aſpirans complectitur vmbra.

Idem teſtatur Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

Cinge tempora floribus
Suaue olentis Amaraci.

GALENVS *Amaracum & Sampſychum differentes facit ſtirpes, de vtroque locis agit ſeparatis, & ſuas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium eſt: ſiquidem, vti Dioſcorides teſtis eſt, Parthenion quidam Amaracon vocant; & in libris de ſimpl. Medica. facult. Galenus nuſquam Parthenij meminit.*

PORRO *Sampſuchum, vt Galenus ait, tenuium eſt partium & digerentis facultatis; deſiccat & excalfacit tertio ordine. Dioſcorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & vrinæ difficultate, ac torminibus laborantibus: arida verò folia cum melle appo-*

Digitized by Google

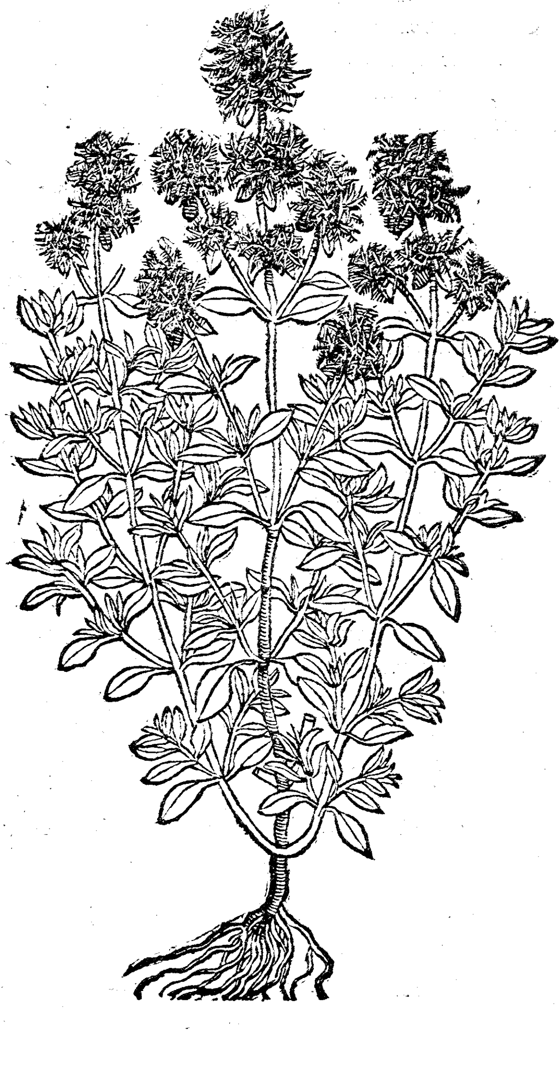
ſita, tollere ſugillata; & menſes ducere ſubdita; ad Scorpionum ictus cum ſale & aceto imponenda; ad luxata verò cum cerato excepta, & ſimiliter œdematis; ad oculorum verò inflammationes cum tenuiſsima polentæ farina apponenda: miſceri acopis & malagmatis calfacientibus.

DE MARO VVLGARI, SIVE CLINOPODIO. CAP. LXXVII.

QVOD *à pleriſque modò Marum nominatur, frutex paruus eſt, odoris admodum ſuauis, ſeſquipedem aut duos dodrantes altus: ſurculos habet tenues, ramoſos, lignoſos, & foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris folijs ſimilia, ſed albicantia, candidiora, & aliquantulum maiora, ac in ſummo veluti lanuginoſa capitula, & ambientes ſimiles verticillos; è quibus perpuſilli floſculi exeunt albidi: radices tenues & lignoſas. In Hiſpania paßim vnà cum Stœcade locis aridis deſertisq́ue gignitur: apud Belgas & alibi, non abſque ſtudio, & cura in hortis ſeritur. Aeſtate verticilli & capitula lanuginoſa, cum floribus emicant.*

MVLTI *hac ætate Marum vocant; Marum autem nequaquam eſt, verùm Dioſcoridis Clinopodium. Clinopodium autem Dioſcorides* θάμνιον, *id eſt, exiguum fruticem eſſe refert,* φρυγανώδην, *ſiue ſurculaceum, duorum dodrantum, in petris naſcentem, folia habentem Serpyllo ſimilia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum qua deſcriptione hæc odorata ſtirps ſatis conuenit. Surculacea etenim eſt, & ad duorum dodrantum altitudinem aſſurgit; flores ita habet per verticillos digeſtos, vt quibuſdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in ſummo inſtar globoſum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri folijs colore ſimilia, nempe candicantia; qualia*

Digitized by Google

Digitized by Google

Serpylli eſſe Dioſcorides oſtendit, quando candidiora, quàm Origani eſſe ait: ſunt eadē tenuia, veluti Serpylli eſſe Theophraſtus teſtatur. Quæ omnia maximam huius ſtirpis cum Clinopodio ſimilitudinem oſtendunt. Appellatur verò κλινοπόδιον, à quibuſdam etiam Cleonicum, Ocymoides, Zopyron, Latinis lectipes.

V I M *autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum eſſentia ſubtili, & in tertio eſt, cum excalfacientium, tum reſiccantium ordine. Dioſcorides bibi herbam ſcribit, & decoctum eius aduerſus venenatarum beſtiarum morſus, conuulſa, rupta, & vrinæ ſtillicidia; ducere menſes: fœtus & acrochordonas eijcere aliquot diebus potum: aluum idem ſiſtere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua.*

DE ROSMARINO CORONARIO. CAP. LXXVIII.

C O R O N A R I V S *Roſmarinus frutex eſt lignoſus, caudice ſubinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: folijs crebris, oblongis, anguſtis, duriuſculis, ſubtus candicantibus, ſuperius verò ſaturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex cæruleo albicantibus, è foliolorum ſinubus prodeuntibus: ſemine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibroſis, non altè deſcendentibus.*

I N *Gallia, Hiſpania, & alijs prouincijs locis ſylueſtribus & incultis naſcitur; tantus eius in Narbonenſi Gallia prouentus, vt haud temere aliud incolæ lignum vrant. In Italia hortorum ſepit areas: Belgarum etiam exornat. Floret primo quoque Veris tempore.*

Λιβανωτίδα στεφανωματικὴν Græci, Latini Roſmarinum coronarium, nominant. Coronarium autem cognominatur,

natur, ad differentiam aliarum vmbelliferarum Libanotidum. Libanotidum ſiquidem ſpecies complures ſunt, quædam vmbelliferæ, vna non vmbellifera, forma ab alijs differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Roſmarin, *& ſimiliter Galli nuncupant.*

CALIDVM *autem & ſiccum Coronarium Roſmarinum ſecundo eſt ordine, & ſimul adſtringentis facultatis particeps; vtpote ex terreſtri quadam eſſentia copioſius admixta, cõpoſitum. Proinde & omnes vteri diuturnos fluxus ſiſtit, & ſanguinis profluuia ſupprimit. Conuenit etiam, & præſertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq́ue cauſa malis: cerebrum etenim deſiccant: ſenſus & memoriam acuunt: neruoſas partes confortant.*

SERAPIO *Roſmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multum reſiccare, teſtis eſt; & ex auctoritate Abin Meſuai, conferre, ait, corizæ frigidæ cerebri.*

DIOSCORIDES *regium morbum ſanare tradit, ſi quis ipſum in aqua coctum, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.*

DE LAVANDVLA. CAP. LXXIX.

ODORATA *& coronaria ſtirps lauandula eſt, ſed humilis, ramulos ſiue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa ſingula genicula bina, oblonga, carnoſa, vtraque parte albicantia, Roſmarini coronarij folijs multo longiora latioraq́ue; & in ſummo ſpicas oblongas tenues, floribus refertas cæruleis: radices lignoſas in fibras diuiſas. Spirant flores & folia copioſum caputq́ue implentem odorem.*

VNA *huius ſpecies folijs eſt maioribus, craſsioribus & longio-*

Digitized by Google

longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.

VESTIVNTVR *in Hiſpania & Narbonenſi Gallia plerique montes & campi deſerti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis ſeritur. Iunio ac Iulio flores exeunt.*

ITALI *maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgariq; lingua Spigo nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramq; Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem; minorem feminam: vulgo* Lauender. *Exiſtimatur eſſe Caſia odorata herba, cuius Vergilius ſubinde meminit, vt Bucolicôn Ecloga ſecunda:*

Tum Caſia atque aliȷs intexens ſuauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et ſimiliter Georgicôn quarto, vbi agit de ſtatione & ſedibus apibus deligenda, apiarioq; conſtituendo, his verbis:

Hæc circum Caſiæ virides, & olentia latè
Serpilla, & grauiter ſpirantis copia Thymbræ
Floreat.

EST *tamen & alia Caſia σύριγξ ſiue fiſtula, quæ paſſim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur. Plinius Caſiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt autem Theophraſto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum candidum, folio carnoſo, oblongo, figura quodammodo oleagino ſimili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris: radix vtrique altè deſcendens, grandis, ramuli permulti, craßi, lenti: germinant florentq; poſt Autumni æquinoctium, & multum denique temporis florent. Talis autem nequaquam Lauandula eſt, quæ nec craſſa eſt radice, nec altè deſcendente; ramulis non lentis, & non Autumno, ſed Aeſtate flores profert; proinde etiam nec Cneori aliqua ſpecies.* Cneoron.

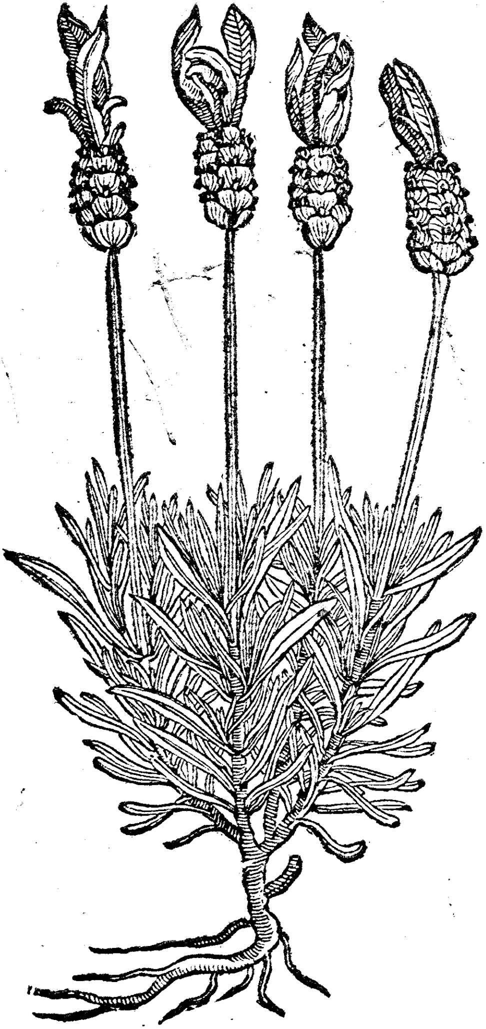
EST

Eſt *autem Lauandula, potentia ac viribus calida ſiccaq́ꝫ, & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis ſpirituoſiſqꝫ partibus conſtans: frigidis ea de cauſa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præſertim ijs, qui non ex copioſo humore, ſed ex ſola potiſſimum qualitate originem ducũt. Proinde & ſtillatitius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, Catalepſi, leuiori hemiplexia, & ſubinde Comitiali morbo, ac non rarò ſyncope laborãtes reficit. Sed vbi humorum copia adeſt, præſertim ſanguini permixtorum, non ſatis tutus huius vſus eſt: ſicuti neque compoſitionis, quæ ex ſtillatitio vino in quo huiuſcemodi herbæ, flores, ſeminaúe, & aromata quædam macerata ſunt, conficitur; quam plerique temerè & indifferenter exhibent. Nam calidorum huiuſcemodi caput implentium vſu, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur: præſertim quando ſanguinis miſſio aut purgatio non præceſſerunt. Quod ideo monendum duximus, quia paſſim plerique medici indocti, & temerarij audaceſq́ꝫ nimium pharmacopœi, aliæq́ꝫ ſtolidæ mulieres ſtatim ſimiles compoſitiones, & id genus alia non modò apopleticis, ſed & Catocho cum febri occupatis infundunt, quibus nihil poteſt peius dari, cùm plurimum obſint, & non rarò ipſos ægrotantes perimant.*

DE STOECHADE. CAP. LXXX.

Stoechas *caudice eſt vti Lauandula breui & lignoſo, ſed tenuiore: ramulis ſiue virgulis multis ac tenuibus; folijs circumueſtitis oblongis, anguſtis, candicantibus, minoribus quàm Lauandulæ; comantibus in ſummo capitulis, ſiue ſpicis denſis, compactis, breuibus & craſſis, è quibus flores purpurei & puſilli exeunt, & quædam eminentia foliola: ſemen in his ſubnigrum: radices lignoſæ.*

Digitized by Google

Digitized by Google

HISPANIA, *Narbonenſis Gallia, & Stœchades inſulæ è regione Maſſiliæ, Stœchade herba ſiue frutice redundant. In Germania ac Belgio è ſemine ſata prima æſtate facilè adoleſcit; ſed hyeme, niſi intra ædes aut penuarias cellas transferatur, perit; Hyemis ſiquidem & frigoris impatiens eſt.*

A *Dioſcoride* στίχας, *ab alijs, ac à Galeno* στοίχας, *per oi diphthongum ſyllaba ſecunda: Latinè Stœchas. Florem officinæ Stœcados nuncupant.*

CÆTERVM *Stœchadis, Galenus inquit, temperies compoſita eſt, ex terrena eſſentia frigida exiguá, vnde adſtringit; & extenuata altera terrena copioſiore, à qua vtique amara eſt, ob vtrorumq; verò conuenientiam, obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum viſcera omnia, tum totum corpus eſt nata. Dioſcorides decoctum eius tradit, veluti hyſſopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admiſceri. Poſteriores medici Stœchadem, & præſertim flores eius, aduerſus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida cauſa morbos, valdè efficaces eſſe affirmant: miſcentur ea propter, omnibus ferè compoſitionibus, quæ aduerſus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiam, Catalepſin, Epilepſin, & ſimiles affectus adhibentur.*

DE THYMO. CAP. LXXXI.

THYMI *duo apud veteres ſunt genera: vnum Cephaloton dictum; alterum durius.*

CEPHALOTON *multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis, folijs exiguis & copioſis circundatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè ſimilibus, ſed minoribus; è quibus floſculi exeũt purpurei. In Creta inſula copioſum naſcitur:*

Digitized by Google

tur: vnde illi Cretico cognomen datum eſt. Dioſcorides gracili ſolo & petroſo prouenire ſcribit.

2 DVRIVS *Thymum ſurculoſum quoque eſt, & perpuſilla habet foliola; colore quod vulgatiſsimum eſt virentia, & ſuaue odorata; candida verò & graueolentiora, quod rarius eſt: flores verò non in capitulis aut ſpicis, ſed iuxta foliola: radices tenues. Huius generis Thymo, Hiſpaniæ & Narbonenſis Galliæ loca deſerta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis ſtudioſè colitur.*

GRÆCIS θύμος *dicitur, Latinè Thymus, & Thymum. Prior* κεφαλωτός, *id eſt, capitatus, &* θύρσιον: *alter* σκληρότερος, *id eſt, durior à Dioſcoride, cap. de Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera eſſe tradit: vnum candidum; alterum nigrius ac nigricans appellat: & candidum præſtare ait, ac in collibus naſci; lib. 21. cap. 21: Vtrumq; ad durius genus referendum videtur, nam vt ſcripſimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia ſaturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ* **Thymum/Thymus:** *Galli,* du Thym *nominant.*

THYMVM *autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exiccandoq; in tertio ſtatuendum eſt ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, viſcera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert. Potum, Dioſcorides ſcribit, cum ſale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis & Aſthmaticis prodeſt. Lumbricos ventris, menſes, fœtus, & ſecundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impoſitum diſcutit, ſanguinis grumos diſſoluit: thymos &* ἀκροχορδόνας *ſiue penſiles*

verrucas

Digitized by Google

verrucas tollit. Iſchiadicos cum vino & polenta impoſitum iuuat. Hebetibus oculis in cibo ſumptũ prodeſt. Vtile etiam pro condimento tempore ſanitatis.

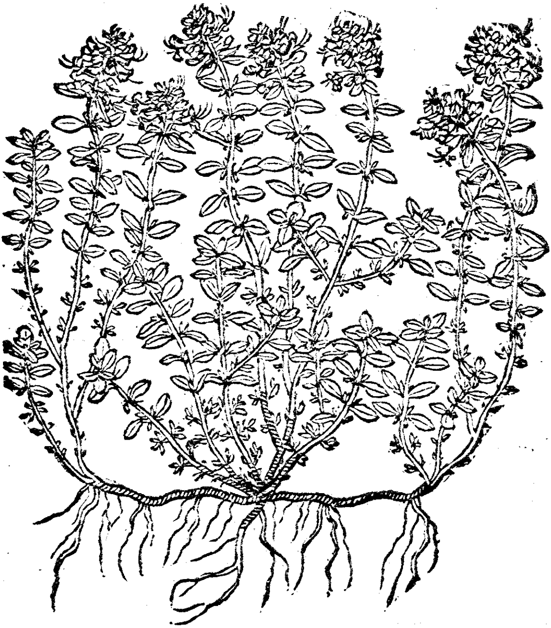
DE SERPILLO VVLGARI. CAP. LXXXII.

VVLGARI *Serpillo multi ſunt exiles cauliculi, duri tamen & lignoſi, nonnulli in rectum palmi altitudine ſurgentes, alij repentes, & alicubi terræ ſuperficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi ſimilia: capitula in cacuminibus rotunda, è quibus floſculi exeunt, colore rubente purpurei, non rarò etiam albidi: radices tenuiſſimæ ac fibroſæ.*

NASCITVR *paſſim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præſertim & fœcundo ſolo: ſubinde etiam locis petroſis: & non modò in Germania aut Belgio, ſed & in Italia ac Gallia ſponte exit. Matthiolus apud Goritienſes Saluatino monte copioſiſſimè naſci refert. Tota ferè Aeſtate floris eius prouentus.*

GERMANI, **Quendel/kumel/** & **kienlin:** *Belgæ,* **Quendel/wilden Thymus/** & **onſer Vrouwen bedſtroo:** *Galli,* Pillolet: *Officinæ, Serpillum; pleræque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et paſſim quidem Serpillum veterum exiſtimatur: non tamen tam Serpillis, quàm Saxifrangæ Dioſcoridis reſpondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli vtriuſque, & ad Saxifrangæ deſcriptionem expendatur, exiguum Serpillis, plurimum verò Saxifrangæ ſimile eſſe comperietur. Primum etenim Serpillum, præter quod ramulis & folijs Origano ſimile eſt, in quantamcunque altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis ſtirpibus innixum creſcit, & quandoque ex Ocymo*

per

per nimiam ſiccitatem mutato gignitur: alterum verò non ſerpit, & folio eſt Rutæ, id eſt, Hyperici aut Cẽtaurij minoris (vt alibi oſtendimus) longiore. Serpillum verò vulgare humile eſt, frutices non conſcendit, ex Ocymo non prouenit, & folijs eſt, multo quàm Hyperici aut Centaurij minoris, minoribus & breuioribus; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, folijs ſimilibus. Ex his Serpillum vulgare, non Serpilli veterum aliquam ſpeciem, ſed Saxifrangam Dioſcoridis eſſe, palam eſt. Saxifrangam enim, ait, eſſe herbam Thymo ſimilem, in petris naſcentem. Serpillum autem vulgare Thymum folijs & capitulis refert, & non rarò in locis petroſis reperitur: propter eam ſiquidem quam cum

Thymo

Digitized by Google

Thymo ſimilitudinem habet, ſylueſtre Thymum & à Belgis, & ab alijs nominatur.

VERBA *Dioſcoridis de Saxifranga ſunt:* Σαρξίφαγον, οἱ δὲ σαρξίφραγγον, οἱ δὲ ἔμπετρον· ῥωμαῖοι σαξίφραγγα, θάμνος ἐστὶ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φυόμενος, θύμῳ ἐμφερής. *hoc eſt, Sarxiphagon, alij Sarxiphangon, alij Empetrum, Romani Saxifranga, frutex eſt ſurculaceus in petris & aſperis locis naſcens, Thymo ſimilis. Exemplaria quædam* ἐπιθύμῳ ἐμφερής *legunt, ſed emendatiora* θύμῳ *habent.* Saxifranga. Locus Dioſcoridis reſtitutus.

FACVLTATE *autem Serpillum vulgare calidum & ſiccum eſt, tertio penè ordine; tenuium item partium & incidens: menſes euocat; vrinam cit: calculos expellit; & in balneis ac fomentis adhibitum, ſudorem euocat.*

EADEM *ferè de Saxifranga Dioſcorides memoriæ prodidit: cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur; ſtranguriæ prodeſt: ſingultum ſedat: calculos veſicæ frangit: & vrinam cit.*

DE SERPILLO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO ET ALIIS. CAP. LXXXIII.

SERPILLVM *Dioſcoride auctore, duorum eſt generum: hortenſe & ſylueſtre.*

HORTENSE *coronarium eſt, & odore Sampſychum refert: folia habet & ramulos Origani ſimilia, multo candidiora; iuxta ſepes relictum procerius aſſurgit.* 1

ALTERVM *non ſerpens ſed erectum, ramulos emittit tenues ſurculoſos: folijs refertos Rutæ ſimilibus, anguſtioribus tamen, oblongioribus, durioribusq; : flores guſtu* 2

acres,

acres, odore ſuaues: radix inutilis. Naſcitur in petris efficacius, & magis excalfaciens ſatiuo.

THEOPHRASTVS *de hiſtoria ſtirpium, lib. 6. Serpillum tradit ex ſuffruticibus eſſe, lignoſis ac coronarijs: ac ramis & folijs tota ſua natura odoratum, veluti Helenium & Siſymbrium; apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere: ſummæ terræ adhærere; radice multifida torridaq́; peculiarem illi auctionem germinum; quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum: ſqualorem pati, atque aquæ paucæ indigum: naſci ex Ocimo per immodicam ſiccitatem degenerante; lib. de cauſis quinto, Ocimo videlicet ipſo, minoris folij, ſed odoris potentioris facto. Vnde colligendum, Serpillum Ocimo eſſe odoratius & folijs minoribus.*

SYLVESTRE *Serpillum idem, quoddam eſſe ait, quod deferentes ex montibus ſerunt, vt apud Sicyonem fieri ſolet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, vt in Thracia, montes & plana omnia Serpillo ſcatere. Syluestre autem iſtud, à Dioſcoridis ſylueſtri aliud eſt: ſola etenim cultura ab hortenſi differt: veluti Theophraſtus ipſe oſtendit ex montibus tranſlatum ſeri referens.*

DIOSCORIDI *aduerſatur Plinius lib. 20. cap. 22. vbi ſylueſtre ait ſerpere, ſatiuum verò minimè. Serpillum, inquit, à ſerpendo putant dictum, quod in ſylueſtri euenit maximè in petris. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit.*

MEMINIT *Serpilli Aelianus variæ hiſtoriæ lib. 9. & ipſum inter flores numerare videtur. Dionyſius Iunior, inquit, in Locrēſium vrbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, eaſq́; Roſis, Serpillis, alijſq́; id genus floribus ſtrauit. Vergilius tamen Bucolicôn ecloga ſecunda, Ser-*

pillum

Digitized by Google

pillum herbam eſſe manifeſtiſsimè teſtatur his verbis:

Theſtylis & rapido feſsis meſſoribus æſtu
Allia, Serpillumq́;, herbas contundit olenteis.

Ex *quo loco colligendum ſunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum eſſe, quod videlicet non aliud paſsim in Italia ſponte gignatur: quaſi nullibi quàm in agro reperiri, & non in hortis ſeri potuiſſet.*

Serpillvm *autem Græcis* ἕρπυλλος ϗ ἕρπυλλον *dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarum nominatum affirmat, vt verò Plinius Valerianus ab iiſdem Laurio nuncupatur.*

Excalfacit *verò vſque adeò Serpillum, vt Galenus dicit, vt & menſes & vrinas moueat: guſtu multum eſt acre. Prodeſt etiam, vti Dioſcorides addit, ad tormina, rupta, conuulſa, iocinoris inflammationes, & ad ſerpentium morſus, & potum, & impoſitum; capitis dolores mitigat coctum roſaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, ſed & phreneticis conuenit: ſedat & ſanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto ſuccus eius.*

DE OCIMO. CAP. LXXXIIII.

Sativi *Ocimi ſpecies magnitudine differentes duæ ſunt vulgares, ambæ ſurculoſæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuiſis.*
Et maior quidem folia habet lata, per margines leniter cre- 1
nata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma ſimi-
lia: minor verò minora: vtraque ſplendida, & dilutè vi- 2
rentia: floſculos exiguos, colore vel candidos, vel obſcurius purpuraſcentes: ſemen exiguum, nigricans: radices oblongas duras non abſque adhærentibus fibris: odor vtri-

Digitized by Google

que ſimilis, niſi quod maioris, ſpecies quædam reperiatur, quæ Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

MATTHIOLVS præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiri, memoriæ prodidit, folijs Amaranti maioribus, longis, latis & craßis, Citreæ mali folijs ſimilibus. 3

SERITVR Ocimum in hortis & in fictilibus; celerrimè, vt Theophraſtus auctor eſt, prouenit. Quod Soli expoſitum eſt, eodem teſte, tranſit in Serpillum; quia vehementius ſiccatur; folio namque minus, odoreq́ vehementius redditur. Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.

Οκιμον, & per ω prima ſyllaba Ωκιμον Græci appellant; nonnulli etiam ὄζιμον: Latinè Ocimum. Differt ab Ocymo quod oſtendimus in Frumentorum hiſtoria, pabuli genus eſſe, & ad differentiam huius per υ ſecunda ſyllaba ſcribitur; tametſi & per υ, odoratum Ocimum quandoque ſcriptum reperiatur. Recentiores Βασιλικὸν, Latinè Regium id eſt, quoque nominant: Officinæ, Baſilicum: Germani, Baſilgen. Belgæ, Baſilicom: Galli, Baſilic: Itali, Baſilico, & quod minus eſt, Baſilico gentile: pleriq́ Baſilicum Gariophyllatum hoc vocant.

OCIMVM autem, auctore Galeno, ex ſecundo quidem eſt ordine excalfacientium, ſed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non eſt vt intra corpus ſumatur: ſed foris adhibitum ad digerendum concoquendumq́ idoneum eſt.

DIOSCORIDES Ocimum, ait, ſi multum edatur, viſum hebetat; aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, ſed ægrè conficitur: impoſitum verò cum polentæ tenui farina, roſaceo & aceto inflammationibus medetur, &

BIBLIOTECA UNIV MADRID
Digitized by Google

Draconis marini ac Scorpionis plagæ; per ſe & cum vino Chio, oculorum doloribus.

SVCCVS *oculorum caligines purgat, & defluxiones exiccat.*

SEMEN *potum prodeſt atram bilem colligentibus, ſuſpirioſis, & vrinæ difficultate laborantibus: facit idem ſternutationes frequentes, ſi per nares attrahatur: idem ipſa herba facit. Claudere autem oculos oportet, ſternutatione vrgente.*

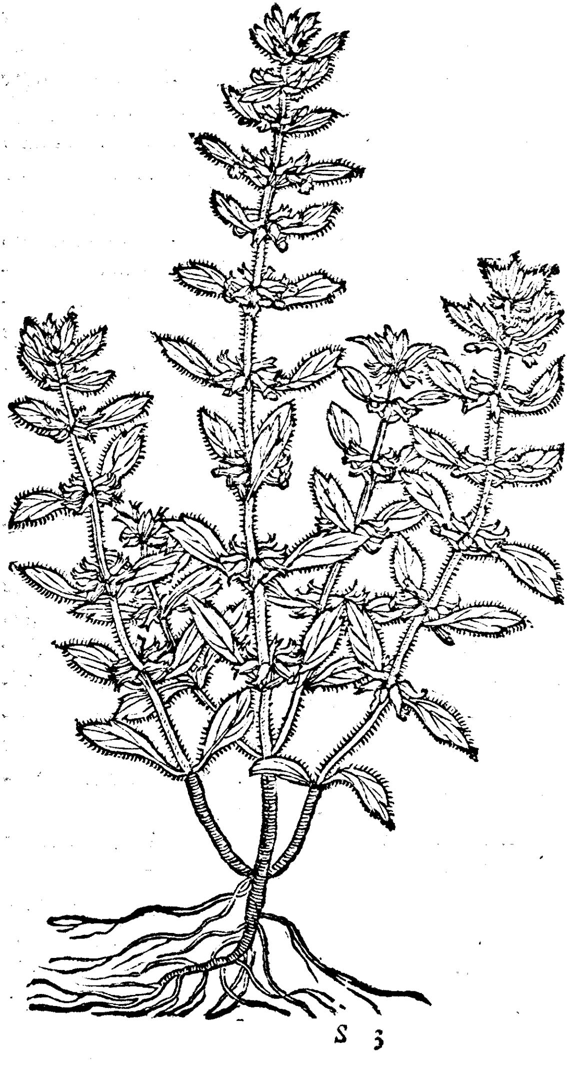
SVNT *qui Ocimum vitant, & non edunt; eo quòd commanſum & in ſole poſitum vermiculos gignat. Aphri adijciunt eos qui à Scorpione icti ſunt, & ipſum comederunt, abſque dolore permanere.*

RECENTIORES, *inter quos Simeon Zethy eſt, Ocimum tradunt olfactu cordi capitíque prodeſſe: ſemen cardiacis affectibus ſuccurrere, animi mœrorem ab atra bile ortum diſcutere, & hilaritatem lætitiamq́ procurare.*

DE OCIMO SYLVESTRI VVLGARI, SIVE ACINO. CAP. LXXXV.

QVOD *recentiorum plerique Ocimum ſylueſtre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares infirmos, terram verſus reclinatos: folia ex interuallis bina contra ſe poſita, parua longiuſcula ac latiuſcula, aliquantulum hirſuta & aſpera, vti & cauliculi: floſculos è foliolorum ſinubus exeuntes, paruos, orbiculatim cauliculos ambientes, colore è candido nonnihil purpuraſcentes: ſemen exile: radices fibris cohærentes. Odore herba hæc multo quàm Ocimum eſt infirmiore; vtpote exili ac obſcuro, ſed tamen cum grauitate quadam non inſuaui ad Calaminthes aut Ocimi accedente. Exit multis Germaniæ ac Italiæ*

locis

S 3

Digitized by Google

locis ſua ſponte, præſertim incultis & arenoſis. Aeſtate tota floret, & non rarò Septembri etiam menſe.

OCIMVM *ſyluestre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum ſyluestre Plinio, alijs est Ocimaſtrum & ὠκιμοειδὲς. Ocimoides verò multum à præſenti herbula differt. Siliquas ſiquidem Ocimoides habet, Hyoſcyami ſiliquis ſimiles, ſemine nigro, quale est Melanthij prægnantes: huius autem ſemina minima ſunt, & vaſculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoſcyami cytinis ſimilitudinem habentibus: ita vt hinc herbulam iſtam, non eſſe legitimum Ocimum ſyluestre ſiue Ocimaſtrum euidens ſit. Quam ob cauſam ab alijs non pro Ocimo ſylueſtri, ſed pro Clinopodio habetur: ſed nec horum ſententia laudanda videtur. Nam ſi propter florum ſecundum cauliculos ambitum, Clinopodium dici meretur, multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Oruala, Ormini, Lamij, Dictamni, & Marrubij ſpecies quædam, Pulegium, Saluia, Scordium, Meliſſophyllon, Sideritis, Galeni Alyſſon, recentiorum Bugula & Cardiaca, ſimilesq́ aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur. Nobis hæc herba Acino haud diſsimilis videtur. Acinon* Acinos. *etenim Dioſcorides ait, πόαν λεπτόκαρφον ſiue herbam tenuium ſarmentorum, coronariam Ocimo ſimilem ſed hirſutiorem & odoratam. Cum qua deſcriptione præſens noſtra ſatis conuenit.*

FACVLTATE *autem aliquantulum calida est & ſicca, non abſque adſtringendi vi ac potentia.*

ACINON *verò Dioſcorides tradit, menſes & aluum ſiſtere potum; impoſitum verò Phygethla & eryſipelata curare.*

DE

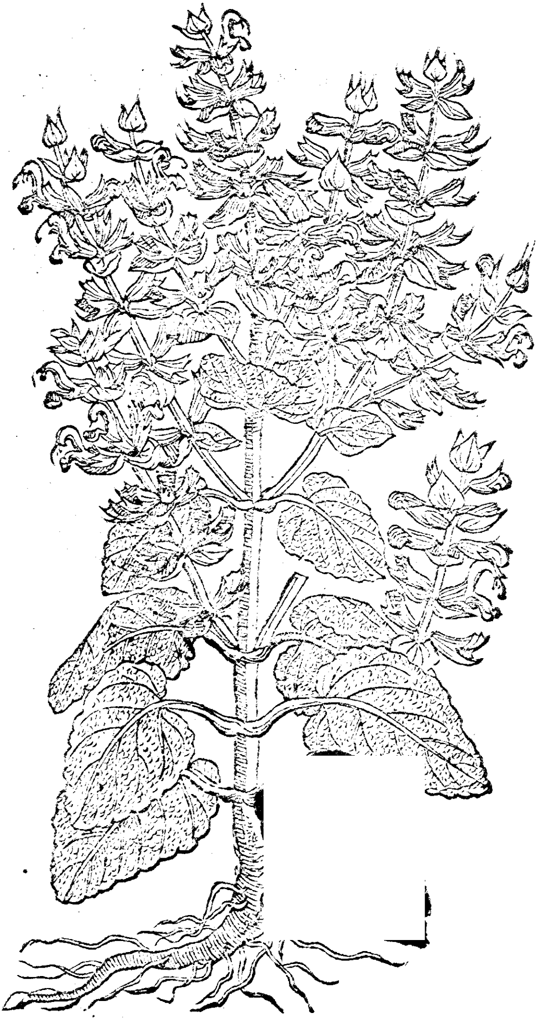
Digitized by Google

DE ORVALA. CAP. LXXXVI.

ORVALÆ ſpecies prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Orvala nuncupatur, caules promit craſſos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuiſos: folia & è radicibus multa, & ſecundum caules ex interuallis bina contra ſe poſita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aſpera, inæqualia, albicantiaq́ꝫ, ac nonnihil vti & caules hirſuta: flores forma florum Saluiæ aut Lamij, colore ex diluto cæruleo candicantes, poſt quos oblonga denticulata vaſcula pro ſiliquis, in quibus ſemen nigrum: radices verò fibroſas. Tota herba grauem fortemq́ꝫ ſpirat odorem caput opplentem, & maturato ſemine interit, quod altero fit à ſatione anno. Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret. 1

GALLITRICVM Officinæ nuncupant. Dicitur & Oruala ſiue Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matriſaluia: à Gallis Oruale: à Germanis Scharlach: à Belgis Scharleye. Falluntur qui Alectorolophon exiſtimant. Alectorolophon in Frumentorũ ſiquidem hiſtoria multum ab Oruala differentem oſtendimus. Videtur autem hæc Oruala ſpecies, Horminum ſylueſtre, quod Dioſcorides ait, viribus magis pollere. Inter omnes etenim Orualæ ac Hormini ſpecies, nulla odore aut viribus hac potentior eſt.

ALTERA Orualæ ſpecies, caules habet ſimiliter quadrangulares, ſed proceriores, bicubitales videlicet vel altiores: folia quoque aſpera, nigriora tamen ac minora: flores ſimiles colore purpureo rubentes: radices vti prioris. Odore hæc minus præſtat, omnino exiguo prædita: rara eſt. Floret eodem quo prior tempore. Baccharim eſſe, ſunt qui putent; eorum autem ſententia quàm ſit probanda, 2

Digitized by Google

oſtendet Baccharis deſcriptio, quam à ſubſequenti proximum dabit caput.

TERTIÆ *Oruala, caules quoque quadranguloſi & nonnihil hirſuti ſunt: folia per ambitus ſerrata, Oruala prioris ſimilia, ſed minora: flores lutei: ſemen ſufflauum nigricans: radix fibroſa, durabilis natura, & multis annis permanens. Apud Belgas à nonnullis in hortis ſeritur; in Alpibus autem Italia iuxta Tridentum, ſponte gigni fertur. Aeſtate floret. Horminum luteum & Horminum Tridentinum à pleriſque appellatur.* 3

POTEST *his, & quarta addi ſpecies, quæ pro ſylueſtri Hormino à Fuchſio depingitur: cauliculi huic breuiores, cæterùm hirſuti quoque & quadrangulares: folia minora, oblonga, profundius inciſa: flores cærulei: ſiliquæ per maturitatem deorſum nutantes: ſemen nigricans: radices ſimiliter nigræ & fibroſæ. Fuchſius in Germania paßim ait, omnia prata exornare, ſuáque ſponte in ijs naſci. Tempore florendi cum ſuperioribus conuenit. Orualæ & Hormini hæc quoque ſpecies, ſed iners, & nullius facultatis eſſe videtur.* 4

AT *prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & ſicca eſt ordine tertio; menſes modo quouis ſumpta mouet: ſecundas eijcit: ceruiſia aut vino permixta ebrietatem facit, caputq; implet.*

ANTONIVS *Mizaldus ſemen vtile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea, quæ in illos inciderunt: in oculum ſiquidem immiſſum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac ſordibus onuſtum elabitur.*

Digitized by Google

DE HORMINO. CAP. LXXXVII.

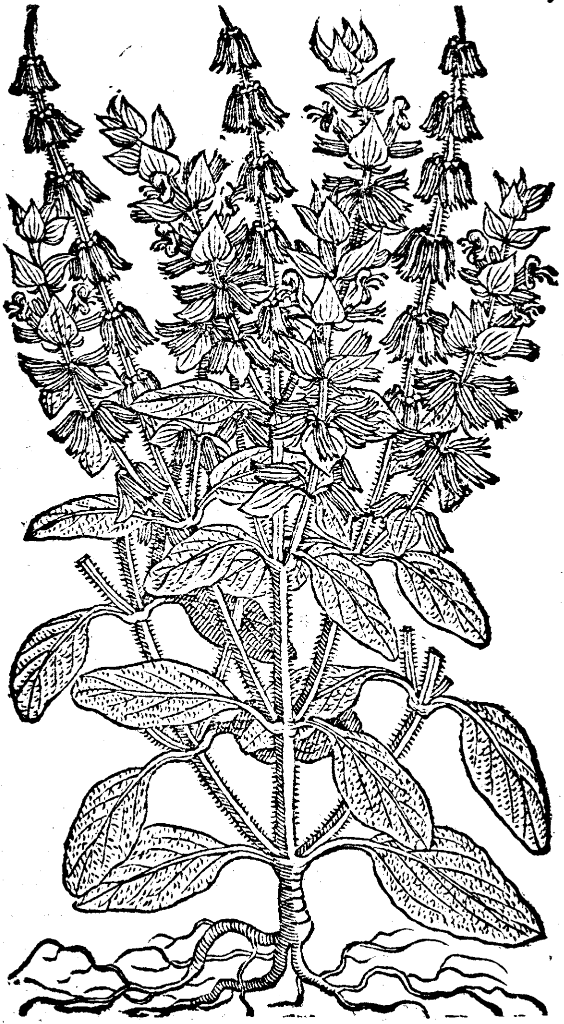
HORMINVM *Orualæ etiam quædam ſpecies eſt, ſed reliquis minor: caules promit complures dodrantem aut pedem altos, anguloſos ſimiliter, ſubhirſutos: folia lata, rotundiuſcula, ſubaſpera, Orualæ multo minora, Marrubij ferè ſimilia, quorum quatuor aut ſex ſuperiora, purpureo nigræ Violæ colore, ſed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicantes: ſemen exiguum oblongum nigricans, in oblongis receptaculis, veluti ſiliquis, quæ maturato ſemine radicem verſus ſpectant: radicem longam, tenuem, non abſq; fibris. Peregrinum Belgio Horminum eſt, & aliunde in hortos illatum. Aeſtiuis menſibus florum eius productio; ſemen interea maturatur.*

Ὅρμινον *Græci: Latini Horminum & Geminalem appellant.*

CALIDVM *autem, vt inquit Paulus Aegineta, Horminum eſt, mediocriter ſiccum & abſtergens. Hormini ſemen, Dioſcorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verùm cum melle, argema & albugines oculorum depurgat: cum aqua impoſitum œdemata diſcutit & aculeos extrahit. Idem herba impoſita facit. Galenus in libris de Alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus læuigant, vt farina euadat; mel quoque ei admiſcent. Parum in ſeipſo habet alimenti, vt quod mediæ inter Eryſimum & Cuminum ſit naturæ.*

DE

Digitized by Google

Digitized by Google

DE BACCHARE, EX DIOSCORIDE ET ALIIS. CAP. LXXXVIII.

Baccharis auctore Dioſcoride, odorata & coronaria eſt herba, cuius folia τραχέα; id eſt, aſpera, alias δασέα, hoc eſt, denſa ſunt, magnitudine inter Violam & Verbaſcum media: caulis anguloſus, cubitalis, ſubaſper, παραφυάδας, id eſt, iuxta adnatas propagines habens: flores purpurei, ſubalbicantes, odorati: radices Veratri nigri ſimiles, odore Cinamomi. Amat aſpera & ſqualida loca. Gracili ſolo nec humido prouenit: Plinius.

Βάκχαρις Græcè dicitur, aut πάκχαρις quaſi πάνχαρις, vt pleriſque placet: à quibuſdam Nardum ruſticum appellatur, vt Plinius lib. 21. cap. 6. teſtatur. Quin & ipſe Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum ruſticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; ſtatim videlicet, vt quoſdam errore falſo Barbaricam eam appellare ſcripſit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus eſt, qui Baccar ruſticum Nardum appellauere. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci Aſaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quoſdam Perpenſam appellare ait. Perpenſa autem ſi Aſarum eſt, veluti inter nothas & aſcriptitias voces reperitur, non minus horum error, quàm priorum refellendus. Nam Baccharis & Aſarum non parum differunt, vti Plinius teſtis eſt, & ex vtriuſque deſcriptionibus collatis euidens. Proinde & perperam Officinæ Aſarum, Aſaram baccaram nuncupant, nomine ex Aſaro & Bacchari compoſito; quaſi idem ſit Aſarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manaſſe, quòd inter nothas Aſari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quòd Baccharim Crateuas Aſarum nuncupauerit. Quod ſiquidem Crateuas Aſarum nominat, Dioſcoridi nequaquam

quam Aſarum, ſed Baccharis eſt. Nam Aſarum Dioſcoridis caule caret: odoratum non eſt, niſi ſolis radicibus: nec etiam coronarium, ſi vti Plinius ait, vocitatum ſit Aſarum, quoniam in coronas non addatur. Aſarum autem Crateuæ caules facit, & odoratum ac coronarium eſt. Patet ex ipſa deſcriptione, quæ ſic habet.

ASARVM *odorata & coronaria eſt herba: caules eius geniculati: folia δασέα, id eſt, denſa: flores purpurei: radix boni odoris, ſimilis Veratri nigri, odore Cinamomo ſimilis. Naſcitur in aſperis & ſqualidis.* Aſarum Crateuæ.

EX *quibus verbis manifeſtiſſimum eſt, Aſarum Crateuæ idem cum Dioſcoridis Bacchari, & ab Aſaro eiuſdem eſſe differens: & malè inter nothas voces Aſaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Aſarum coronariam & odoratam eſſe herbam; quod inter notha, etiam aſſcriptum reperitur.*

MEMINIT *Baccharis etiam Vergilius in Bucolicis ecloga ſeptima, & non modò coronariam eam eſſe ſtirpem oſtendit, verumetiam faſcini depulſoriam:*

—Bacchare, inquit, frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

EST *& Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchari odorata herba nomen habere poteſt. Nam, vti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri ſolita, apud antiquos Ariſtophanes priſcæ Comœdiæ Poëta teſtis eſt.*

CÆTERVM *Baccharis, vt Paulus Aegineta paucis complexus eſt, radicis decoctum meatus obſtructos aperit, vrinam & menſes citat. Folia ipſius cùm ſint adſtringentia, fluxionibus opitulantur.*

DE

Digitized by Google

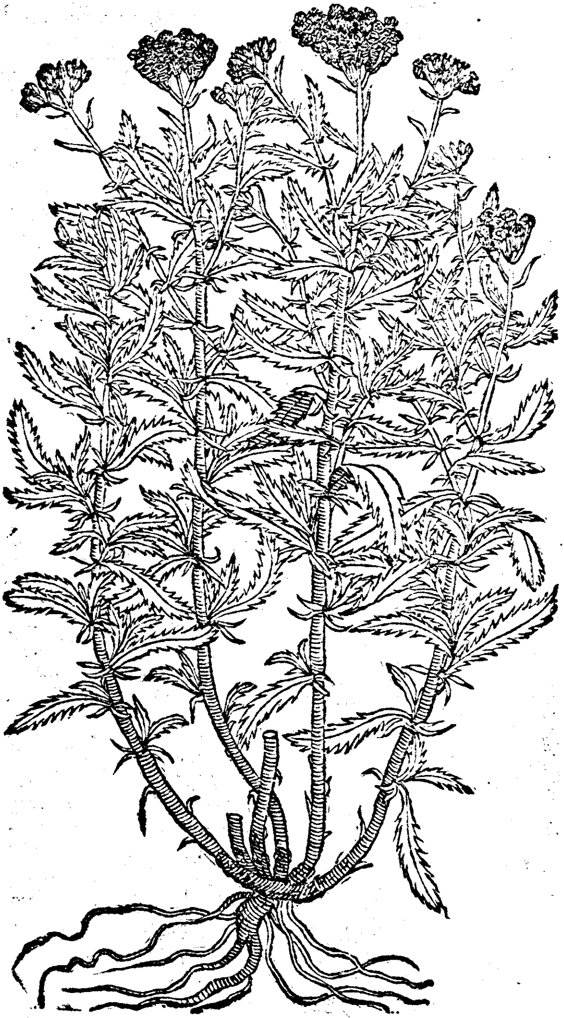
DE BALSAMITA. CAP. LXXXIX.

Balsamita *coronaria herba non eſt, ſed foliorum eius cum grauitate quadam gratus eſt odor. Eius duo ſunt genera, folijs multum differentia: Maior videlicet & minor.*

1 Maior *caulibus aſſurgit rotundis, duris, ſeſquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi folijs ferè ſimilia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis floſculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichryſi modo in vmbella cohærentibus; quorum ſinguli ex multis exiguis ſtaminibus luteis ſimul farctis, compoſiti ſunt; radices lignoſæ, durabilis naturæ, non abſque multis adhærentibus fibris. Apud Belgas hortenſis eſt, paßimq́ etiam ab olitoribus colitur. Aeſtiuis menſibus aurei coloris vmbellas promit.*

Germani, Frauwenkraut: *Belgæ,* Balſeme: *& earum officinæ Balſamitam, ac Balſamitam maiorem nuncupant. Eſt tamen & alia Balſamina, quæ & Charantia ac Momordica; item Balſaminum genere neutro, herbæ ab hac Balſamita differētes ac dißimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Laſſulatam, Coſtum hortenſem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volunt Panaces Chironium eſſe. Plinius etenim, & vulgaria Theophraſti exemplaria Chironium Panaces folio eſſe referunt Lapathi, floreq́ aureo; cuiuſmodi hæc herba eſt. Sed Dioſcorides, & Nicandri interpres teſtem citans Theophraſtum, folio illud aiunt eſſe Amaraci: cuius folium Balſamitæ nequaquam ſimile eſt.*

2 Minor *Balſamita colore, odore, ſapore & flore in vmbellis aureo, maiorē refert: cauliculos promit numeroſos, tenues, rotundos: folia parua oblonga, ſerrata, ac profundè inciſa;*

Digitized by Google

Digitized by Google

inciſa; comam aurei coloris, ſed corymbos minores: radices vti prioris. Rarior hæc eſt, nec alibi quàm apud cognitionis herbarum ſtudioſos reperitur. Floret eodem, quo præcedens tempore. Balſamitæ haud dubio ſpecies minor eſt.

ITALI Giulam *vocant: Valerius Cordus Mentham Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Mentham, Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Meſues: alij Dioſcoridis Ageraton eſſe volunt. Eupatorium autem Meſues idem cum Auicennæ Eupatorio eſt: vires etenim vtrobique eædem: ſed formæ deſcriptio in vtroque auctore corruptiſſima: vt ſatis oſtẽdunt Auicennæ exemplaria, cuius poſteriora ex Bellunenſis correctione, à prioribus hoc loco multum differunt. Eupatorium autem Auicennæ à Dioſcoridis Eupatorio nequaquam differt; quod vulgo Agrimoniam nominant herba ea notiſſima eſt, cum qua Balſamita minor, ſiue Giula ſimilitudinis nihil aut perexiguum habet. Ageraton verò hanc herbam eſſe, non eſt quoque veriſimile. Nam Agerato folia Dioſcorides tribuit Origani: at Origani folium ſubrotundum eſt: huius verò longum & ſerratum, ab Origani forma multum differens; quod Giulam & Ageraton diſſimiles eſſe ſtirpes oſtendit.*

CÆTERVM *Balſamita vtraque calida & ſicca eſt ſecundo ordine, cum amaritudine & adſtringendi haud obſcura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conſeruam appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore ſumpta: defluxiones è capite reprimit ac reſiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodeſt item Cacexia aut Leucophlegmatia laborantibus, præſertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum eſt. Semen non ſecus ac Santolinæ lumbricos & ventris tineas expellit.*

Digitized by Google

REMB. DODONÆI

AD LECTOREM EPILOGVS.

QVANDO eam ſtirpiũ quam concepimus hiſtoriam non elementorum ſerie, ſed alia methodo, per genera videlicet digerere, propoſitum eſſet, amice Lector, omni ſtudio ac diligentia annixi ſumus, ſtirpes ipſas in generaliſsima quædam genera diſtribuere, ac per communiſsimas differentias diuidere: diuiſas in libros aliquot diſponere; ſingulis libris non modò vnius generis, ſed conſimilium generum complures, ſuo tamen quæque ordine congerentes. In vno ſiquidem, flores herbaſq́ue coronarias, odoratas, tum & vmbelliferas coniungere curæ fuit: in alio radices, καθαρκτικὰς ſiue purgandi vi præditas, omnes excedentem qualitatem habentes, cuiuſmodi ſunt deleteriæ & ſomnificæ, ac alias nonnullas. In frugum hiſtoria, præter frumenta, leguminaq́ue, frugum vitia, paluſtres & aquatiles complexi ſumus. Proximus locus oleraceis relictus eſt: poſterior arboribus ac fruticibus. Conceſſa etiam pars eſt, inconditæ multitudini, quæ ad prima illa, commodè referri non potuit genera.

SIC autem digeſtam hiſtoriam, & iam olim vernaculo Brabantorum ſermone, nec non Galli-

co idio-

Digitized by Google

co idiomate editam, dudum in animo fuit Latinè conſcriptam dare, ſed dum impendentia negotia conatus noſtros remorantur, nec integram mox abſoluere conceditur, proximum fuit per otium particulatim ipſam exhibere; vt in præfatione, frumentorum, leguminum, &c. hiſtoriæ latiùs ſcripſimus.

ITAQVE & nunc non opus totum, ſed denuò partem eius, florum videlicet, & coronariarum, odoratarumq́ue nonnullarum herbarum, hiſtoriam legendam communicamus. In qua flores quidem omnes, in coronas ac ſerta receptos, tum & reliquos, qui propter eam, qua placent gratiam in hortis ſeruntur coluntuŕque, contraximus: perpaucis admodum exceptis.

FLORES autem nomino eas ſtirpes, quæ propter flores commendatæ ac gratæ ſunt: veluti radices Theophraſtus appellat, quarum præcipuè in radicibus vires ſunt; herbas verò, in folijs eas habentes.

OMISSI autem & præteriti illi modo flores ſunt, qui ad alia ſtirpium genera ſpectare videbantur: vt quam noſtri Roſam Menapiam, ſiue Geldrenſem nuncupant, Rhododendron, Roſa ſera ſiue Hyemalis dicta, & tales pleræque, quæ ad conſimiles, quarum ſpecies ſunt, aptiùs referuntur.

ROSA etenim Menapia Sambuci aquatici ſiue paluſtris ſpecies eſt, floribus multiplicibus, & in globum mali magni magnitudine coactis, ab

Digitized by Google

alia vulgari flores in vmbellis faciente ſolum differens. Appellat hunc fruticem Valerius Cordus Lycoſtaphylum, & vtramque ſpeciem eleganter deſcribit: feminam nuncupat, cui flores in vmbellis; marem multiplicibus floſculis, qui ſterilis eſt.

RHODODENDRVM frutex ſimiliter eſt, quem inter flores numeratum nuſquam obſeruare contigit.

ROSA hyemalis aut potius Autumnalis, Maluæ ſatiua ſpecies eſt, quæ ad oleracea genera pertinet.

ANEMONES ſimili de cauſa prætermiſſæ; ex
Anemone. acrium etenim herbarum genere ſunt, Ranunculis haud multum abſimiles. Vnius tamen hîc iconem addidimus, ſatiuæ nempe ſiue hortẽſis à Dioſcoride nuncupatæ. Depingit Matthiolus tres aut quatuor ſatiuas, radicibus oliuis ſtantibus ſimiles; folijs multis, multifidis. Sed hæc noſtra folia habet perpauca, Coriandri & Ranunculi cuiuſdam paluſtris ſimilia: flores verò pulchro quaſi diluto rubore purpureos, aſpectu gratiſſimos: radicem vnius anni, oliuæ ſupinæ ac iacenti ſimilem, nonnihil geniculatam; vetuſtiorem verò, omnino nodoſam, ex multis veluti oliuis ſupinis congeſtam. Naſcitur hæc in Germania nonnullis circa Rhenum locis. Floret non primo Vere, ſed ſerius. Syluestrem eius ſpeciem Theophraſtus λειμώνιαν, id eſt, paluſtrem nominat. Floret hæc ſtatim primo Vere. Fuchſius eam olim pro Ranunculi ſpecie depinxit. Sunt qui Ranunculum phragmitem voci-

Digitized by Google

Digitized by Google

vocitent. Flores eius aut lutei, aut candidi, aut purpurei.

HVIVS autem hiſtoriæ editionem dum paramus, duarum ecce rariſſimarum ſtirpium, & ad hanc operis partem pertinentium, ad nos icones dantur, Chryſanthemi videlicet Peruniani, & Aſphodeli paluſtris. Chryſanthemi Peruniani nobis communicauit integerrima ac honeſtiſſima domina Chriſtina Bertolfia, à chariſſimo coniuge ſuo, clariſſimo ac ampliſſimo viro D. Ioachimo Hoppero Regis conſiliario ex Hiſpania ſibi miſſam. Aſphodeli autem paluſtris, miſit multis modis ornatiſſimus ac nobiliſſimus D. Carolus à S. Audomaro, dominus de Dranoutre, vir non modò ſtirpium, verùm & hiſtoriæ animalium omnium ſtudioſiſſimus, idemque peritiſſimus. Vtramque autem huic libro, coronidis vice addendam putauimus. Nequaquam enim tam celebris & admirandæ magnitudinis floris imago; aut tam peregrini Aſphodeli, prætermittenda videbatur.

EADEM verò occaſione & aliarum quarundam rariſſimarum icones adiunximus priùs non editas; vtpote Cirſij, Campanæ Lazuræ à recentioribus appellatæ, Panici Indici, & cuiuſdam ſpeciei Panacis; quas ſtirpes, licet ad hanc florum hiſtoriam non pertineant, in notitiam tamen adduci incommodè accidere non poteſt. Stirpium ſiquidem cognitionem augeri non modò pulchrum iucundumque, verùm vtile ac honeſtum.

EST

Digitized by Google

Digitized by Google

Chryſanthemum Peruniană.

Est autem Chryſanthemum Peruníanum annua quidem, ſed admodum procera ſtirps : flos pulcher & inſolitæ magnitudinis. In Peru, alijſque quibuſdam Americæ prouincijs repertum fertur. Satum Madritij apud Hiſpanos in horto Regio, ad pedes vſque 24. adoleuit : caulem promit rectum, brachij craſſitudine : folia latiſſima : florem Chryſanthemo aliquatenus forma ſimilem, ſed ampliſſimum. Medius ſiquidem eius diſcus ſiue orbis pedem latitudine ad duas aut tres vncias exceſſit, ſingula verò ipſum orbiculariter ambientia folia, floris Lilij purpurei maioris quodammodo ſimilia, ſed maiora, auri luteo colore. Solem Indianum, quòd Solis modo radiatus videatur, appellant. Viſa hæc nobis ſtirps eſt in horto amœniſſimo, ac variarum plantarum generibus refertiſſimo magnifici ac generoſiſſimi D. Ioannis Brancionis, viri ſtirpium varietatis ſtudioſiſſimi, cuius liberalitate ac beneuolentia, non pauci flores huic hiſtoriæ acceſſerunt, qui aliàs non fuiſſent additi; vtpote quos temerè alibi, quàm in eius hortis, quærere fuiſſet. In huius dico horto, Chryſanthemi Peruniani ſtirps viſa eſt, ſed ad 10. aut 11. tantum pedes adoleuit : folia aliquantulum aſpera, eius quod in Hiſpanijs natum fuit multò minora : floris non niſi rudimentum apparuit, idque hyeme imminente; qua de cauſa ad perfectionem peruenire non potuit. Eadem verò ſtirps Patauij in Italia multò quàm in Hiſpania procerior facta fuit; ad pedes etenim XL. ſiue palmos Geometricos CXX. adoleuit; & florem quidem perfecit, ſed ſemen ad maturitatem non perduxit, vt ab excel-

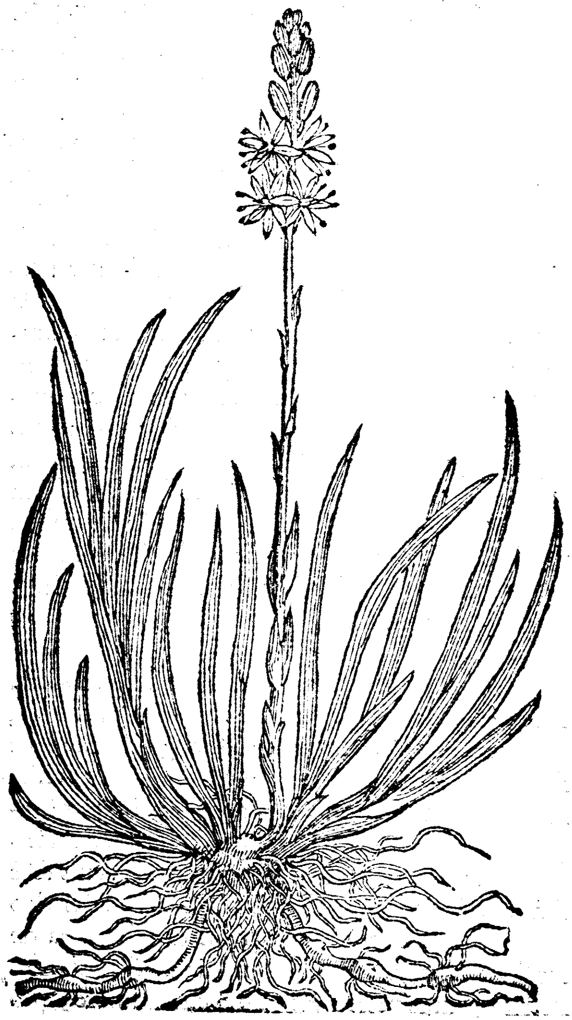
excellentiſſimo viro Iacobo Antonio Cortuſo Patritio Patauino in ſimplicium palæſtra exercitatiſſimo ac doctiſſimo accepimus; in cuius amœniſſimo viridario enata fuit; qui etiam facultates huius cognoſcere maximè curæ habuit. Nam pediculos foliorum teneros adhuc, piliſque deraſis, in craticula decoctos, ſale oleoque prius præparatos, eſui ſuaues, & per quàm gratos eſſe, euidenti experimento cognouit; & ſimiliter ipſos quibus floris foliola ſemenque inſident calyces: quos & ipſius Cinaræ conis ſiue capitibus delicatiores ſuauioreſque in cibo eſſe ſcribit, & non minùs, verùm amplius, πρὸς τὰ ἀφροδίσια, ad quæ plurimum poſſunt, facere. Qua in re induſtria ac diligentia eius commendari ac laudari ſatis non poteſt, dignus certè eſt, quem omnes docti, ac ſimplicis Medicinæ ſtudioſi venerentur ac colant: cum propter diligentiam & induſtriam, quibus in ſimplicium rarorum & peregrinorum facultatibus perquirendis vtitur: tum vel maximè, quòd conatus multorum, qui circa hanc Medicinæ partem laborant, ingenuè etiam adiuuare conetur, & quàm plurimùm non raro adiuuet, eorumque ſtudia multum promoueat. Veluti ex ipſius P. A. Matthioli commentarijs omnibus notiſſimum eſt, qui ipſius Cortuſi opera maximum incrementum & haud exiguum ſplendorem ſumpſerunt: vti pluribus locis Matthiolus ipſe candidè teſtatum reliquit. Potuiſſent & idem quoque hiſtoriæ noſtræ teſtari, ſi abſoluere & ad finem perducere eas licuiſſet. Non pauca ſiquidem ab eo & rariſſima & valde peregrina accepimus, quæ reliquis partibus, quibus

ſeruantur, non exiguum auctuarium conferent, ſi aliquando eas abſoluere ocium fuerit. Sed ad Chryſanthemum Perunianum excurrens redeat ſermo. Exiſtimari autem poſſet hic flos Plinij eſſe Bellio, ſi credibile foret, illa ætate Romæ vel viſum, vel vllo modo agnitum; per ambitum ſiquidem luteus eſt, & plus quàm quinquaginta folijs, medius eius orbis cingitur. Talem etenim Plinius Bellionem eſſe, videtur innuere, lib. 21. cap. 8. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed veriſimilius Bellionem omnino alium & minorem fore, & fortaſsè eundem cum Bellide; vt non pauci eruditi ſuſpicantur; qui hunc Plinij locum corruptum iudicant.

Aſphodelus paluſtris.

ASPHODELVS paluſtris folia promit pulchrè virentia, aliquantulum ſtriata, Iridis aut Gladioli ſimilia, ſed anguſta & dodrante breuiora: caulem rectum pedalem, Aſphodeli ſatis ſimilem: flores è ſenis foliolis, exiguis ſtaminibus in medio, veluti Aſphodeli; minores tamen, colore è luteo pallentes: ſemen perexiguum in oblongis acuminatis vaſculis: radix longa, geniculata; non abſque fibris, ſerpit Graminis modo. Reperitur huiuſmodi Aſphodelus locis humidis ac paluſtribus in Ericetis, haud procul à Brugis Flandriæ. Æſtiuis menſibus floret. Anonymos vulgo eſt. Aſphodeli eſſe ſpeciem caulis cum floribus Antherico ſimilis oſtendit; tametſi folia Gladioli ſint, aut Iridis.

CIR-

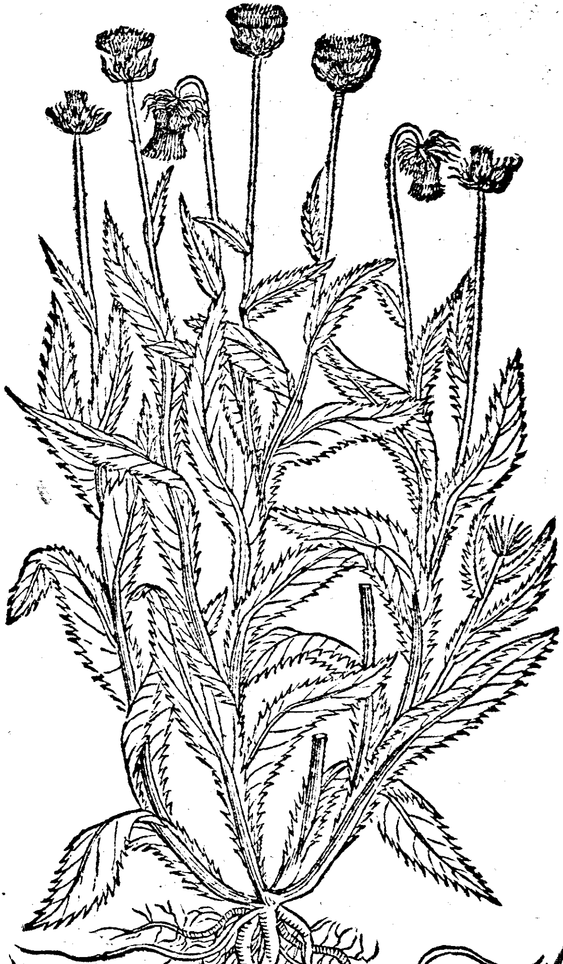

Digitized by Google

Cirſion. CIRSION ex Carduorum generibus eſt: folia habet oblonga, Lactucæ folijs quaſi ſimilia: verùm acuminata, Bugloſſi vulgaris candidiora, per extrema aculeata & aliquantulum crenata: caules rectos duorum cubitorũ in plures diuiſos, in quorum ſingulis capitulum eminet hiſpidum, quod poſteaquàm flos emarcuit, deorſum reflectitur, & tandem in lanugines reſoluitur: flos ex multis ſtaminibus, pulcher, colore purpureo rubet: ſemen oblongum, ſplendens, aliorum carduorum ſimile, ſed quàm multorum minus: radix oblonga, in duas aut tres diuiſa. Belgio peregrinum eſt, & aliundè in hortos illatum. Fertur alicubi in maritimis locis exire. Floret æſtiuo tempore, altero à quo ſatum eſt anno. Matthiolus Cirſion etiam quoddam depingit, folijs ab iſto haud multum differens, ſed floribus in exiguis capitulis multis ſimul congeſtis; aliter omnino quàm iſtius, cuius flores, vt diximus, ſingulares ſunt, & è maioribus capitulis exeunt.

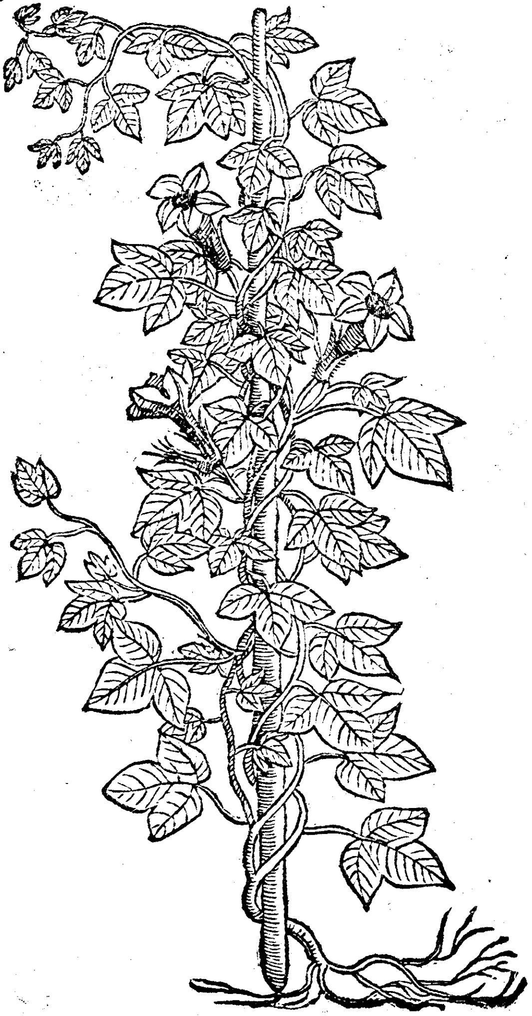
Campana Lazura. CAMPANA Lazura Conuoluuli ſpecies eſt, Belgio & alijs multis prouincijs peregrina. Folia eius lata, anguloſa, vetuſtis & anguloſis hederæ folijs maiora, non læuia, verùm aliquantulum hirſuta: cauliculi teneri, qui appoſitis iuxta pedamentis ac perticis in altum ſcandentes ſe circumuoluunt: flores calathi figura, Smilacis læuis ferè ſimilia, ſed per oras anguloſi, colore in cæruleo purpurei. Plerique Campanam cæruleam ea de cauſa nominant. Videtur Liguſtri non fruticis, ſed alterius, cuius veterum nonnulli meminere, ſpecies.

Digitized by Google

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA · MADRID · F.

Digitized by Google

Digitized by Google

cies. Huius etenim Liguſtri duæ ſunt: vna flore candido, altera nigro.

Albi Liguſtri meminit Vergilius ecloga ſecunda, hoc carmine:

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Item & Martialis Epigrammatôn lib. primo, ſcribens in Procillum:

Quædam me cupit inuide Procille
Toto candidior puella Cygno,
Argento, niue, Lilio, Liguſtro.

Nigri verò mentionem fecit Columella lib. 10. in hortis.

Fer calathis Violam, & nigro permiſta Liguſtro
Balſama cum Caſia nectens.

Nigrvm autem iſtud Liguſtrum, Campana putatur eſſe Lazura ſiue cærulea. Nam è cæruleo purpureus color, etiam niger ſubinde nuncupatur: veluti Violæ nigræ. Liguſtrum autem album huius generis Smilacis læuis flos eſt; qui vilis nulloque colligente perit, quam ob cauſam eum cadere Virgilius ſcribit.

Non minus, immo magis peregrinum Panicum Indicum nuncupatum eſt, culmos id promit craſſos 8. aut 9. pedes altos, crebrò geniculatos: folia è ſingulis nodis arundinacea, magna, lata, ſpicas ſiue verius paniculas craſſas, densè compactas, breuiores quidem quàm legitimi Panici, ſed tamen craſſiores; quæ non è ſummo tantùm, ſed ex ſinubus foliorum, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes exeunt: ſemen oblongum capillaceis glumis implicatur: radices vt ſimilium fibroſæ

Panicum Indicum.

Digitized by Google

Digitized by Google

fibroſę ac firmę. Sub finem æſtatis, etiam ſi feruens calidaque fuerit, maturitatem ſemen in Belgio vix conſequitur : in calidioribus regionibus meliùs proficit. Panici ſpeciem eſſe ipſa denſè compacta panicula oſtendit.

PANACIS ſpecies folia edit nonnihil hirſuta aſperaque, & terræ proxima, ampla & multiplicia, inque plura alia diuiſa; circa caules verò contractiora & pauciora; quorum ſingularia, ex quibus totius folij compoſitio, oblonga ſunt, lapathi folijs quadantenus ſimilia, ſed tamen minora : caulem trium aut quatuor cubitorum in ramulares adnaſcentias ſuperius diuiſum : flores in vmbellis ſuprà eminentibus, luteos : ſemen inde latum, ſubflauum : radix longa eſt & candida, quibuſdam locis veluti genicula habens. Floruit in Belgij hortis Iulio & Auguſto. Panacis eſſe ſpeciem conſtare videtur : ſemen etenim ex quo primum hic enata in Panacis lachryma (Opoponax nuncupatur) repertum fuiſſe à fidiſſimo ac diligentiſſimo pharmacopœo Antuerpienſi Petro Coldenbergo accepimus. Panacis ſpecies.

PANACES autem, auctore Theophraſto lib. 9. multiplex eſt. Quoddam in Syria naſcitur : deinde & alia tria ſunt, Chironium, Heraclium, & Aſclepion, quæ à Dioſcoride ſolum deſcribuntur. Præter hæc & vnum eſt πλατύφυλλον ſiue latifolium; & alterum λεπτόφυλλον tenuifolium; ita vt in vniuerſum ſex à Theophraſto Panacis ſpecies referantur. Cum primo autem iſtorum vel cum Chironio conuenire præſens poſſe videtur, cum reliquis

Digitized by Google

Digitized by Google

quis verò minimè. Heraclium ſiquidem folio eſt amplo, magno, ad ficulnea accedente: Aſclepium verò Thapſiæ, aut vt Dioſcorides ait, fœniculo ſimili. Iſtud verò nec huius, nec illius, ſed omnino alterius formæ, neque ad ficus, neque ad Thapſiæ, aut fœniculi accedentè. Rurſus Panaces latifolium Centaurium magnum; tenuifolium verò Centaurium minus non temere eſſe putatur. Teſte ſiquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum, Centaurium cognominatur. Et Theophraſtus Centaurij maioris aut minoris non meminit. Ex his apparet, nullum iſtorum quatuor, hanc Panacis ſpeciem eſſe. Quódnam verò ex reliquis duobus ſit, certò etiam affirmari non poteſt; cum propter auctorum breuitatem; tum eorundem varietatem. Syriacum quale ſit, Theophraſtus non deſcribit: Plinius illud eſſe ait lib. 12. cap. 26. folijs ampla magnitudine rotundis: ſed ſuſpicio eſt, hæc ex Heraclij deſcriptione deſumpta fore. Lib. etenim 25. cap. 4. Heracleoticum Origanum pro eo perperam ſuppoſuit. Chironium Theophraſti exemplaria & Plinij, folio tradunt Lapathi; Dioſcoridis verò & Nicandri interpretis Amaraci. Expende Lector, & quæ magis lectio probanda veniat, cogita. Si Chironium folio eſt Lapathi, poterit iſtud Chironium eſſe: ſingularia eius ſiquidem folia, Lapathi ſimilia eſſe ſcripſimus: ſi verò Amaraci, haud erit; ſed Syriacum eſſe conſequetur, quod veriſimillimum videtur. Effundit etenim lachrymam, ſi caulis eius æſtiuis menſibus, Sole feruente vulneretur: quod Syriacum facere Plinius apertè ſcribit, Theophraſtus innuit; quam Chironium reddere nuſquam

Plinij error

Digitized by Google

ſcriptum reperitur. Eſt autem lachryma hæc Opoponaci colore ſimilis, ſed nullius aut exigui apud nos odoris, quod propter ſoli frigiditatem accidit. In calidis ſiquidem regionibus omnia odoratiora; in frigidis verò minus odorata gignuntur, vt Theophraſtus teſtis. Et de his hactenus.

At in florum hiſtoria, quid à nobis præſtitum ſit, qui æquum adhibiturus eſt iudicium, facilè æſtimabit. Nos vt in aliorum ſcriptis, ſicubi veritati minus nitantur, eleuandis, nullis aut exiguis verbis vtimur; ita in noſtrarum lucubrationum commendatione non putamus inhærendum. Bene vale, Pridie Cal. Nouemb. Anno 1567.

FINIS.

Hic liber nihil habet Romanæ Eccleſiæ fidei contrarium, aut Reipub. offenſiuum.

Quod atteſtor Sebaſtianus Baer, Delphius, inſignis Colleg. Eccleſ. S. Mariæ Antuerpienſ. Plebanus.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

Digitized by Google

HVIVS LIBRI INDEX.

A

ACinos. 278
Acoros. 155
Acroſcorodon. 171
Adonidis flos. 236
Aegilops. 171
Ageraton. 289
Aglaophotis. 114
Alabaſtri. 99
Albucus. 137
Aliſma. 76.& 220
Allium caninum. 173
Alopecuros. 34
Amarantum. 249
Amarantus purpureus. 89
Amaracus. 257
Anemone. 237.& 292
Anthemis. 227
Anthera. 99
Anthericos. 137
Antirrhinum. 82
Antirrhinum ſylueſtre. 84
Aphricanus flos. 60
Aquileia. 80
Aquilina. ibidem
Armerij flores. 66
Aſarum Crateuæ. 285
Aſperugo. 132
Aſphodelus. 135
Aſphodelus bulboſus. 140
Aſphodelus luteus. 138
Aſphodelus paluſtris. 298
Aſtragilitis iris. 150
Aurelia. 249

B

Baaras. 116
Baccaris. 279.& 284
Balſamita. 286
Baptiſecula. 51
Barba hirci. 222
Barbarica. 66
Baſilicum. 275
Baſilicum ſatyrium. 216
Bellis. 245
Bellio. 298
Betonica coronaria. 66
Bifolium. 220
Bolbocaſtanon. 129
Bolbonac. 25
Bucinum. 56
Bulbine. 171.& 173
Bulbus eſculentus. 169
Bulbus leucanthemus. 176
Bulbus ſylueſtris. 179
Bulbus vomitorius. 187
Buphthalmum. 230.& 237
Buzeiden. 219

C

Calathiana Viola. 34
Calendula. 57
Callionymos. 132
Caltha. 57.& 241
Caltha Alpina. 59
Camomilla. 227
Campana lazura. 300
Campanula. 36
Canina ſentis. 100

Canis cerebrum 82
Cantabrica 66
Caſia 264
Caryophyllei flores 64.& 66
Caryophyllus Indicus 60
Centrum Galli 279
Cepa agraria 180
Ceruicaria 31
Chamæcypariſſus 254
Chamæiris 149
Chamæmelũ odoratum 232
Chamæmelũ Romanum 234
Chamæmelum ſylueſtre 228
Chamæmelum vulgare 225
Chironium panaces 286
Chryſanthemum 231.& 243
Chryſanthemum odoratum 232
Chryſanthemum Perunianum 294
Chryſitis 251
Chryſocome 251.& 249
Cirſion 300
Ciſtus 105
Clauellata herba 18
Cleonicon 261
Clinopodion 259
Cneorum 264
Color ferrugineus 125
Color filis Attici 15
Comoſandalus 121
Concilium 39
Conſiligo 239
Conſolida media 247
Conſolida minor 246
Cõſtantinopolitanus flos 72
Cornicis flos ibid.
Corymbe 45
Coſtus hortenſis 286
Cotula alba 229
Cotula fœtida 228
Cotula lutea 231
Crocus 164
Cuminum ſylueſtre alterum 56
Cyanus flos 49
Cyanus maior 51
Cyix 171
Cynoſorchis 201.& 214
Cynoſbatos 101
Cynoſpaſtos 114
Cynorhodon 123
Cypirus Plinij 157
D
Damaſonium 76
Damaſonium nothum 77 & 79
Delphinium 55
Deſiderium 74
Dichomenion 114
Digitalis 40
Digiti citrini 219
Dulciſida 114
E
Elichryſon 247
Empetron 271
Entaticos 214
Equitis calcar 53
Eranthemum 235
Eupatorium Meſuæ 286
F
Ferrugineus color 125
Flores Armerij 68
Flos Adonidis 236
Flos Aphricanus 60
Flos caryophylleus 64
Flos Conſtantinopolitanus 72

Flos

Digitized by Google

Flos Cornicis 72
Flos Cyanus 49.& 51
Flos frumentorum 51
Flos Hieroſolymorum 74
Flos Iouis 44
Flos micancalus 49
Flos petilius 62
Flos Pothus 74
Flos regius 53
Flos ſolis 109

G

Gallitricum 279
Geminalis 282
Gilarus 273
Githago 49
Gith ex ſegete ibidem
Giula herba 289
Gladiolus 157
Gratia Dei 109

H

Haſtula regia 137
Helianthe 109
Helianthemum ibidem
Helleboraſtrum 240
Hemerocallis 121.& 130
Herba caſta 114
Herba clauellata 18
Herba D.Mariæ 286
Herba laſſulata 286
Herba ſiminina 82
Herba Trinitatis 18
Hieris 146
Hierobulbus 163
Hirci barba 222
Horminum 282

I

Iacea 18
Iaſione 39
Idæus dactylus 114
Intybum agreſte 47
Iouis flos 44
Iris 142
Iris Aſtragalites 150
Iris bulboſa 163
Iris Illyrica 149
Iris lutea 153
Iris ſylueſtris 152.& 153
Iris ſylueſtris lutea 155
Iris tenuifolia 148
Iunonis Roſa 118

K

Keyri 21

L

Ladanum 108
Lanaria 74
Laſſulata herba 286
Lauandula 263
Laurio 273
Lectipes 261
Ledon 108
Leo 84
Leucanthemum 227
Leucanthemum odoratũ 232
Leucoion album 19
Leucoion bulboſum 191
Leucoion luteum 21
Lilialis 146
Lilium 118
Lilium cæruleum 36
Lilium conuallium 133
Lilium non bulboſum 128
Lilium purpureum 121
Lilium ſylueſtre 126.& 128
Linaria 87
Lingua ceruina 157
Lunaria 27.& 114
Lunaria Græca 27
Lunaris 114

Lupi 146
Lychnis coronaria 42.& 44
Lychnis ſylueſtris 45.& 47
Lychnitis 42
Lycoperſium 63
Lycoſtaphylos 292
Lyron 76

M

Maiorana 255
Mariana Roſa 44
Mariana Viola 27
Martagon 128
Marum 255.& 257
Marum vulgare 259
Matricaria 230
Matriſaluia 279
Medion 29
Melandrium 231
Melanthium ex Tritico 49
Mènion 114
Menogenion ibidem
Mentha corymbifera 289
Mentha Græca 286
Mentha Sarracenica ibidem

N

Narciſſus 180
Narciſſus Iuncifolius 187
Narciſſus luteus ſylueſtris 189
Narciſſus Marcelli 186
Narciſſus medio luteus 183
Narciſſus medio purpureus 181
Nardus Italica 264
Nardum ruſticum 284
Naronica radix 146
Nautica radix 156
Nigellaſtrum 47

O

Ocellus 66
Ocellus Damaſcenus ibid.
Ocimaſtrum 47.& 278
Ocimoides 278
Ocimum 273
Ocimum ſylueſtre 276
Oculus Chriſti 44
Oculus bouis 230
Opalis grata 82
Ophris 220
Orchies 201.& 214
Orminalis 214
Ornithogalon 178
Orontium 86
Oruala 279
Oſyris 38.& 89
Othonna 62

P

Pæonia 110
Palma Chriſti 219
Panaces Chironium 286
Panacis ſpecies 305
Panicum Indicum 304
Panion 214
Parthenium 230
Petilius flos 74
Phyteuma 86
Pneumonanthe 36
Pothus flos 74
Pſeudo acoros 155
Pſeudoiris 153
Pſeudo Melanthium 49
Pſeudo Narciſſus 189
Pſeudo orchis 220
Pulegium montanum 269
Pyrion 171

R

Radix nautica 156
Rapum ſylueſtre 27.& 31
Rapunculum 33

Regium

Digitized by Google

Regium 275
Regius flos 53
Rhaphanitis Iris 149
Rhizotomos Iris ibid.
Rhododendron 292
Roſa 92
Roſa canina 100
Roſa cæli 44
Roſa dominarum ibid.
Roſa fatuina 114
Roſa Græca 45
Roſa hyemalis 292
Roſa Iunonis 118
Roſa Menapia 291
Roſa ſyluatica 107
Roſmarinus coronarius 261

S

Saluia Romana 286
Sampſychum 255.& 257
Santolina 253
Santonici ſemen 254
Saponaria 47.& 74
Sarxifrangon 271
Satyrion 199.& 214
Satyrium baſilicum 216
Saxifranga 271
Scarlata 70
Scarlea 279
Sclarea ibidem
Scorzonera 222
Selenion 114
Selenogonion ibidem
Semen ſanctum 254
Semen contra lumbricos, ibidem
Serapion 114
Serpentaria 225
Serpillum 271
Serpillum vulgare 269
Seranium 171
Silis attici color 15
Singentiana 156
Sinapi perſicum 27
Siſynrichium 159.& 161
Solſequium 59
Spatula 146
Spatula fœtida 151
Spica 264
Sticas citrina 251
Stœcas 265
Stœcas citrina 249

T

Tanacetum Perunianum 60
Taura 45
Teſticulus canis 201
Teſticulus hirci 210
Teſticulus leporis 208
Teſticulus Morionis 205
Teſticulus odoratus 213
Teſticulus Serapias 210
Thlaſpi Crateuæ 27
Thryallis 42.& 44.& 53
Thymum 267
Thymum capitatum 268
Thymum durius ibidem
Thyrſus 78
Tinearia 251
Tora 45
Tota bona 279
Tragopogon 222
Tragorchis 208
Tricolor Viola 16
Trifolium Satyrium 199
Trinitatis herba 18
Tulipa 196

V

Vaccinium 15.& 168
Venerea radix 156

Digitized by Google

Venuſta minor 82
Veratrum nigrum 237
Veronica coronaria 66
Viburnum 99
Victorialis rotunda 157
Victorialis longa 159
Viola alba 19. & 21
Viola alba bulboſa 193
Viola arboreſcens 21
Viola Calathiana 34
Viola flammea 18
Viola hyemalis 25
Viola latifolia 26
Viola Mariana 27
Viola matronalis 23
Viola nigra 13. & 14
Viola parietina 23
Viola peregrina 25
Viola tricolor 16
Violaria 14
Viperina 225
Vnguentaria 156
Vnifolium 133
Vrinalis 87

X

Xyris 152

ERRATA.

Pag. 8. lin. 10. palabundos 18. 25. quod φλόγιον. 19. 20. Micancalum. 51. 5. digeſtis. ibidem. 7. Centaurij. 62. 11. Othonnam. 82. 14. ei videlicet cui. 109. 30. Chironium. 155. 23. amaras. 162. LIRIVM MAIVS. 180. 9. nuncupatus. 188. IVNCIFOLIVS. 202. ALTER. 227. 9. familiare. 236. 13. ἠράκλθεμον. 287. MINOR. 288. MAIOR. tranſpoſitæ ſiquidem his locis imagines ſunt. 300. 28. ſimiles.

Digitized by Google

INDEX GRÆCARVM VOCVM.

A

Ἀγλαοφωτὶς 114
ἀγριοκάστανον 179
ἀθάνατος 45
ἄκινος 278
ἄκορος 156
ἀκυλώνιον 45
ἀμάραντον 91
ἀμέθυστος 82
ἀνακτόριον 157
ἀνάρρινον 82
ἀνεμώνη 237. 292
ἄνθεμις 227
ἄνθεμον φυλλῶδες 49
ἀνθερικὸς 137
ἄνθος τῶν ῥόδων 99
ἀντίῤῥινον 82
ἄνυδρος 184
ἄριον 157
ἀσφόδελος 137
ἀτόκιον 47
αὐτογενὲς 184
ἀφροδισίας 156

B

Βάκχαρις 284
βαλλάριον 45
βασιλικὸν 275
βεττονικὴ 66
βολβοκάστανον 179
βολβίνη 169. & 171
βόλβος αἱματικὸς 131
βόλβος ἐμετικὸς 184. & 189
βουκράνιον 82

Γ

γερανοπόδιον 45
γλυκυσίδη 114
γογγύλη ἀγρία 30

Δ

διάχυσις 56
διάχυτος ibid.
δελφίνιον 55
διὸς ἄνθος 44

E

ἐλειόχρυσον 249
ἑλίχρυσον ibid.
ἔμπετρον 271 ἕρπυλλος 273
ἐρυθρόνιον σατύριον 199

H

ἡμεροκαλλὶς 121. & 130. 131
ἠράνθεμον 227. & 236

Θ

θαυμαστὸς 146
θελπίδη ibid.
θεοδόνιον 114
θρυαλλὶς 42. & 44
θύμος 268
θύμος κεφαλωτός 268
θύμος σκληρότερος ibid.
θύρσιον ibid.
θύρσος 78

I

ἰασιώνη 38. & 39
ἱερακοπόδιον 47
ἱέρις 146
ἱεροβόλβος 163
ἴον πορφυροῦν 14

ἶρις

Digitized by Google

ἶρις 146
ἶρις ἀγρία 150

K

καθαίρων 146
κακλός 152
κακός ibid.
καλλείριον 118
κάμαρος 56
καρπός 87
κέστρον 66
κίρσιον 300
κίσος ἢ κίσθος 107
κλινοπόδιον 261
κομή 222
κομοσάνδαλος 126
κορύμβιον 45
κρινάνθεμον 118.& 131
κρίνον 118
κρίνον ἄγριον 131
κρίνον πορφυροῦν 121
κρινώνια 118
κρόνιον 56
κρόκος 165
κύιξ 171
κύμινον ἄγριον 56
κυνανθεμίς 230
κυνοβοτανή ibid.
κυνοκεφάλιον 82
κυνόροδος 100
κυνόσβατος 101
κυνὸς ὄρχις 201.& 204
κύπιρος 107

Λ

λάδον 108
λάδανον ibid.
λαμπάς 47
λείριον 118. 163.& 184
λείριον ἕτερον 163
λευκάνθεμον 227
λευκόϊον 21.&169.&193
λευκόϊον μήλινον 23
λήδον 108
λιβανωτὶς στεφανωματική 261
λιμνική 157
λυχνῖτις 42.& 44
λύκοι 146
λυχνὶς ἀγρία 47.& 82
λυχνὶς στεφανωματική 44
λυχνῖτις ibid.

M

μαλόϊον 45
μάρον 257
μαχαιρόφυλλον 157
μαχαιρώνιον ibid.
μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν 49
μελάνιον 14
μονόφυλλον 134

N

Ναρκίσσος 184
Νηρειάδιον 56
Νήριον ibid.

Ξ

ξίφιον 157
ξυρίς 152

O

ὄθοννα 62
ὤκιμον 275
ὀπερτρίτης 146
ὅρμινον 282
ὀρνιθόγαλον 178
ὄρχιες 201.& 214
ὄρχις σεραπιάς 212
ὄσυρις 89
οὐράνια 146

Π

παιόνια 114
πάκχαρις 284
παράλυσις 56

πιπών	169.& 199	τραγοπώγων	222
πιθήκιον	82	τραγόρχις	208
πόθος	74	τραχήλιον	31
πορφυρανθὲς	123.& 131	**Υ**	
Ρ		ὑάκινθος	56.& 123.& 168
ῥόσηθρον	107	ὑποκιστὶς	107
ῥόδον	98	ὑσόβριον	257
ῥοδώνια	ibid.	**Φ**	
Σ		φάσγανον	157
σαμψύχον	255	φλόγιον	18
σαξίφραγγα	271	φλόξ	ibid.
σαρξίφαγον	ibid.	φύτευμα	86
σατύριον	199	**Χ**	
σατύριον βασιλικὸν	216	χαμαίμηλον	227
σισυρίχιον	161	χρυσάνθεμον	227.& 243
σκῆπτρον	45	& 249	
στίχας	267	χρυσοκόμη	251
στοίχας	ibid.	**Ψ**	
σώσανδρον	56	ψιχότροφον	66
Τ		**Ω**	
ταύριον	45	ὠκιμοειδὲς	42.& 47
τραγόνατον	47	ὤκιμον	275

Digitized by Google

MAXIMILIANVS II Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus; Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Auſtriæ; Dux Burgundiæ, Styriæ, Carnithiæ, Carniolæ, & Wirtébergæ; Comes Tyrolis &c. Recognoſcimus & notum facimus tenore pręſentium vniuerſis: inter alia maiorum noſtrorum conſilia, illud haud poſtremum fuiſſe comperimus, vt ad Imperij Romani decus & dignitatē plurimùm facere arbitrarentur, nō minus rem litterariam, quàm militarem diſciplinam propagare: quòd litterarum monumentis, quidquid fortiter & præclarè geſtum eſſet, illuſtrari cognoſcerent, & æternæ memoriæ conſecratum ad poſteros ita tranſmitti, vt tam exteris quàm domeſticis populis, exemplo ad virtutē eſſe poſſet: quodq́ue optimarum artium ſtudia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atq; vtilitatem in quaque arte fuiſſet excogitatum, litteris & contineri & conſeruari optimè didiciſſent. Illorum nos laudatis veſtigiis inſiſtere ſummo ſtudio cupientes, dignum imprimis duximus prudenter & accuratè cauere; vt ſi quis ad eam rem quidquam vel induſtria vel laboribus & impenſis ſuis cōtulerit, ne huic fraudi beneficium publicum ſit. CVM itaque ſincerè nobis dilectus Chriſtophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpienſis nobis humiliter exponi curarit; ſe veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea viſos, & raros, vel emendatiores, aliaq́ue opera magni momenti; in primis verò Biblia Hebraica, Nouum Teſtamentum, Eunapium de vitis Philoſophorum, Illuſtrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentariis illuſtratos: Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, L. Iulium Florum de Geſtis Romanorum cum Commentario Ioannis Stadſ, & ſi quæ huius generis alia, vel antea non edita vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illuſtriora facta ſunt, quacunque in lingua, imprimere cōſtituiſſe: vereri autem, ne, quod ſæpenumero vſu venire conſueuerit, alij non nulli, qui alieno labore & induſtria partis, fucorum more inhiare, & frui ſoleant, ea quæ ille magnis ſumptibus & impenſis collegerit, & typis procuderit, mox ad ſuum cōpendium, minore ſumptu & labore imitentur, atq; effingant, illiq́ue labor omnis,

Digitized by Google

nis, ſumptus & impenſæ, omne quoque lucrum & laboris præmium, atque adeo (quod dici ſolet) oleũ & opera pereat: ideoque ſuppliciter à nobis petierit, vt contra huiuſmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij noſtri prærogatiua munire illum dignaremur. Nos huiuſmodi illius precibus æquis & iuſtis benignè annuentes, & prædicti Christophori Plantini honeſtos conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maximè conſultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & ſancimus, ne quis cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunq; ſacri Romani Imperij & ditionis noſtræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcunq; probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab aliis quidẽ impreſſa, nouis autem deinceps ſcholiis, annotationibus, aut commentariis aucta & illuſtrata, præfatus Plantinus primus typis procuderit, intra proximum ſexennium à prima cuiuſque operis aut voluminis editione vllo pacto eiuſdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab aliis intra noſtros & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, ſub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fiſco noſtro imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum, ſicut præmittitur, ad imitationem impreſſorum amiſſionem; quos idem Plantinus vbicumque locorum nactus fuerit per ſe, vel ſuos, adiumento magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vendicare inque ſuam poteſtatem redigere poteſt. In cuius rei fidem præſenti edicto manu noſtra ſubſcripſimus & ſigillum noſtrum apponi iuſſimus. Datum in ciuitate noſtra Vienna Auſtriæ, die XXI. menſis Februarij, Anno Domini M. D. LXV. Regnorum noſtrorum, Romani, III. Hungarici, II. Bohemici verò XVII.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum ſacræ Cæſ.
M. proprium.

Haler.

UNIVERSIDAD ... Biblioteca

Digitized by Google